OMUL ȘI LUMEA LUI

PARASCHIVA POP

CUPRINS

PARTEA I

PREGĂTIREA UNUI LĂCAȘ PENTRU FIINȚA PREAIUBITĂ

CAPITOLUL 1: CREAȚIA CA DAR HARIC AL LUI DUMNEZEU

Dar cine este acest Dumnezeu?
Minunea creaţiei
Lubrifiantul divin
CREAȚIA ÎN VIZIUNE SECULARĂ

CAPITOLUL 2: DOVEZI, DOVEZI, DOVEZI ...

DOVEZI ÎN FAVOREA CREAȚIEI
Un loc ideal în Calea Lactee
Mărimea pământului
Prima lege a termodinamicii
A doua lege a termodinamicii
A treia lege a termodinamicii
Legea cauzei şi a efectului
Principiului conservării impulsului mecanic angular
Tabelul periodic al lui Mendeleev
Compatibilitatea raţiunii omului cu raţionalitatea lumii
Inteligența internă a materiei
INTELIGENȚA INTERNĂ A BIOSFEREI
Legea biogenezei
Taina apariției vieții
Ecosistemul ireductibil al Pământului
Imuabilitatea speciilor
Mecanisme ireductibile

Cântarea păsărilor
CONCLUZII ÎN URMA PARCURGERII DOVEZILOR
PĂMÂNTUL A FOST CREAT PENTRU A-L PRIMI PE OM
Elementele antropocentrice

CAPITOLUL 3: OMUL - MINUNEA CREAȚIEI
OMUL CA PURTĂTOR AL PECETEI „CHIPULUI”
Omul – coroană a creaţiunii
TEORIA SECULARĂ A ORIGINII OMULUI
CĂDEREA OMULUI
Dorul după Dumnezeu
Demnitatea fiinţei umane rămâne

CAPITOLUL 4: OMUL SUB MICROSCOP
ATELIERUL MINUNE DIN CELULA UMANĂ
Influenţa sentimentelor asupra ADN-ului
Comunicarea intercelulară
Zigotul – o minune în miniatură
Fatalitate sau optimism?

CAPITOLUL 5: DIN TAINELE CREIERULUI UMAN...
Altruismul neuronilor
Creierul şi socializarea
Capacitatea creierului de a se adapta
EXPERIMENTELE PROVOCATOARE ALE LUI BENJAMIN LIBET
Neuromania
ÎN ATENȚIA PROFESORILOR

PARTEA II

UN NOU SCENARIU: BIOTEHNOLOGIA

CAPITOLUL 6: CÂND OMUL INTERVINE

BIOTEHNOLOGIA
Rănile Căderii
Aroganţa omului biotehnologic
Naşterea bioeticii
DIFICULTĂŢILE CU CARE SE CONFRUNTĂ BIOETICA
Lipsa reperelor fixe
Reducţionismul ştiinţific
Multiculturalismul
Individualismul şi concepţia consumistă
Resurse limitate
PROPUNERI DE PRINCIPII ŞI LEGI PENTRU BIOETICĂ
Max Charlesworth
Peter Singer
John Harris

CAPITOLUL 7: MARILE PROBLEME ALE BIOETICII

VALOAREA VIEŢII
DISOCIEREA SEXUALITATE-REPREDUCERE
FECUNDAREA *IN VITRO*
Chemarea instinctului
Dumnezeu nu este democratic
Aşteptarea copilului
Ia-ţi crucea şi urmează-Mă!
Pre-alegere de Sus sau de jos?
Sfaturi... sfaturi...

CAPITOLUL 8: MOARTEA SUB DIVERSELE EI FORME

Contextul contemporan
Bătrâneţea
Suicidul
Propuneri în privinţa eutanasiei şi a suicidului asistat
Eutanasierea copiilor
Avortul post-natal
Alternative
Consecinţe ale legalizării eutanasiei
O PERSPECTIVĂ CREŞTINĂ ASUPRA SUFERINŢEI ŞI A MORŢII

CAPITOLUL 9: TULBURĂRI ALE IDENTITĂȚII BIOLOGICE

CÂTEVA CAZURI NEOBIŞNUITE…
Dezordine a integrității trupului
Sindromul cadavrului umblător
Sindromul mâinii înstrăinate
TULBURĂRI ALE IDENTITĂȚII SEXUALE
Consecinţe nebănuite
Tulburări de identitate sexuală la copii
Sexul virtual
SB 777 SAU INVERSAREA VALORILOR
CONVENȚIA ONU PRIVITOR LA DREPTURILE COPILULUI

CAPITOLUL 10: TRANSUMANISMUL

„Libertate totală” şi „înnobilare”
„Avantajele” degenerează în blestem
Neprevăzutele pândesc

PARTEA III

OMUL ŞI VALORILE LUI

CAPITOLUL 11: VALORILE OMULUI

PREZENTARE GENERALĂ
Valorile societății contemporane
Valorile creştine
„MERSUL LUMII ACESTEIA DUPĂ DOMNUL PUTERII VĂZDUHULUI”
EXEMPLE:
Filosofia pozitivistă
Originea valorilor în viziunea lui Nietzsche
Nietzsche ca profet al atrocităților naziste
Existenţialismul

CAPITOLUL 12: REGRESIA VALORILOR MORALE

VALORILE ÎN PREMODERNITATE ŞI MODERNITATE
VALORILE ÎN MODERNITATEA TÂRZIE

AUGUSTE COMTE (1798-1857)
Pozitivismul
MORALA ÎN VIZIUNEA LUI COMTE
Bazele moralei
Marele obstacol: creştinismul
O morală gregară

FRIEDRICH NIETZSCHE (1844-1900)
UN PORTRET ŞOCANT AL UNUI FILOSOF ŞOCANT
Un egocentrism exagerat?
Inspiraţie supranaturală
Nietzsche în oglindă
MAREA ÎNDOIALĂ
REVOLTA ÎMPOTRIVA VALORILOR
Originea valorilor creştine
Originea conştiinţei
Atacul împotriva propovăduitorilor
Bătălia cu Kant
PROPUNERILE LUI NIETZSCHE
Supraomul ca etalon valoric
Strămutarea valorilor „Dincolo de bine şi de rău”
Voinţa de putere
Reîntoarcerea la vitalismul primar

SIGMUND FREUD (1856-1939)
MORALA ÎN VIZIUNEA LUI FREUD
Dezvrăjirea moralei
Dezvrăjirea fiinţei umane
Morala sexuală naturală

CAPITOLUL 13: POSTMODERNITATEA – PREZENTARE GENERALĂ
FRAGMENTAREA
La nivel societal
La nivelul fiinţei umane
La nivelul relaţiilor

La nivelul comunicării
GLOBALIZAREA
CONSUMISMUL
Cumpără! Cumpără!
Renume şi realitate
Marea întrebare
CONSECINŢELE PSIHOLOGICE ALE GÂNDIRII POSMODERNISTE

CAPITOLUL 14: VALORILE MORALE ÎN POSTODERNITATE
NEUTRALITATE AXIOLOGICĂ
FRAGMENTAREA/ RELATIVIZAREA VALORILOR
O pluralitate de adevăruri?
Ce s-a întâmplat cu dreptatea?
INVERSAREA VALORILOR

PARTEA IV

OMUL SUB ASALTUL MASS-MEDIA

CAPITOLUL 15: MASS-MEDIA CA INSTRUMENT AL REMODELĂRII GÂNDIRII
STRUCTURA SISTEMULUI MASS-MEDIA
Publicul ţintă: o colectivitate masificată
Un conţinut uniformizant
O comunicare generalizată
Comunicarea utentică
Comunicarea despaţializată
O receptare gregară
INFLUENŢA ASUPRA SINELUI
„Hoţul din cetate" sau implicaţiile tehnologiei
Erodarea spaţiului privat şi poluarea Eului
Relativizarea valorilor

CAPITOLUL 16: INTERNETUL ŞI FRAGMENTAREA GÂNDIRII

FRAGMENTAREA GÂNDIRII

„Recablarea" creierului

O călătorie în lumea neuronilor

Bătălia dintre Gutemberg şi mass-media

INTERNETUL – AVANTAJE ŞI DEZAVANTAJE

Avantaje

Dezavantaje

INTERNETUL ŞI COPIII

Internetul şi învăţământul

Avantaje şi dezavantaje ale internetului pentru copii

Recomandări

CONCLUZII

PARTEA I

PREGĂTIREA UNUI LĂCAȘ PENTRU FIINȚA PREAIUBITĂ

CAPITOLUL 1

CREAȚIA CA DAR HARIC AL LUI DUMNEZEU

La început Dumnezeu a făcut cerurile şi pământul. Pământul era pustiu şi gol; peste faţa adâncului de ape era întuneric, şi Duhul lui Dumnezeu Se mişca pe deasupra apelor. Dumnezeu a zis: „Să fie lumină!" Şi a fost lumină (Gen. 1:1-3).

Dar cine este acest Dumnezeu?

Cu cine voiți să asemănați pe Dumnezeu? Și cu ce asemănare Îl veți asemăna? (Is. 40:18) „A exprima pe Dumnezeu este cu neputinţă [...] Căci ceea ce e de înţeles – cuvântul – poate să-L explice, deşi nu suficient, dar cel puţin într-un mod obscur [...]"[1] *Doamne, nădejdea lui Israel! Tu eşti slava mea! Scaun de domnie plin de slavă, înălţat de la început, loc al Sfântului nostru Locaş!* (Ieremia 17:12-13a, 14b)

El a spus despre Sine: „Eu sunt Cel ce sunt" şi nu mai este nimic de adăugat la această afirmaţie a Eului suprem despre Sinele suprem. Toate superlativele posibile nu ar putea să-I descrie fiinţa apofatică. De altfel, numele restrânge şi stăpâneşte. Chiar dacă L-am numi, aşa cum a încercat Dionisie pseudo-Areopagitul, folosind cuvinte alese, căutate cu grijă, cum ar fi: „supra-divin", „supra-bun", „supra-existent", „supra-substanţial" [2] etc., nu am face decât să folosim complexe sonore omeneşti ce pălesc în faţa „supra-strălucirii" Lui. Căci *ce înfricoşată este măreţia care înconjoară pe Dumnezeu!* (Iov 37:22) Am putea rosti zeci de nume pentru a-L descrie, dar poate determinantul care încălzeşte cel mai mult inimile muritorilor, folosindu-l, este IUBITORUL DE OAMENI. Fiinţa lui Dumnezeu este prin excelenţă apofatică, situându-se într-un alt plan – planul supraexistenţial. Realitatea Fiinţială Supremă este „nereductibilă le vreun sistem de gândire". (Evdokimov).

---

[1] Grigorie de Nazianz, *Cele cinci cuvântări teologice*, Ed. Anastasia, Bucureşti, 1993, p. 24.
[2] Prin prefixul supra-, Dionisie încerca să exprime ideea de „mai presus de", „dincolo de", cu alte cuvinte, inefabil, apofatic.

„E foarte greu să încrucişezi cuvinte filosofice ca să vorbeşti despre Dumnezeu. El nu e o discuţie. El e o trăire. Niciodată n-ai să poţi explica de ce e gustul ăsta aşa şi celălalt aşa. Îl simţi, îl trăieşti, dar nu-l explici."[3] Dumnezeu nu poate fi „explicat" sau cunoscut doar la nivel de minte, de raţiune. „Nimic nu e mai sărac decât cugetarea care, stând afară de Dumnezeu, filososfează despre Dumnezeu" (Filocalia). Argumentul şi studiul rece, la nivel de creier, fără atingerea Duhului Sfânt – singurul care convinge cu adevărat – sunt sterile şi seci, asemenea unui joc de puzzle. Duhul Sfânt produce acea lungime de undă sfinţită pe care-L putem percepe pe Dumnezeu (în măsura puterii noastre de înţelegere, dar şi de apropiere de El). Miezul demonstraţiei este ceea ce Pascal numea „Isus Hristos", fără de care cunoaşterea discursivă a lui Dumnezeu este inutilă şi sterilă. Duhul Sfânt poate atinge mintea şi inima căutătorului sincer, regenerându-l spiritual şi deschizându-i astfel uşa cunoaşterii duhovniceşti. Aşadar, Fiinţa lui Dumnezeu este mai presus de orice explicaţie (este inefabilă). El Se descoperă numai celui care a avut parte de Marea Întâlnire cu Hristos.

Minunea creaţiei

„La început" este punctul de plecare al Creaţiei pe care Dumnezeu a aşezat-o pe coordonatele ei definitorii de timp-spaţiu-materie. „Dumnezeu *a făcut*", adică *a creat,* nu *a cauzat* „cerul şi pământul" ca urmare a hotărârii Lui libere, aşadar lumea nu este efectul unei Cauze primare. O asemenea exprimare ar sugera o relaţie mult prea impersonală. „«Pogorârea» lui Dumnezeu în actul creator este liberă, nu este din necesitate. [...] Orice pogorământ e un dar. Lumea aceasta e darul lui Dumnezeu. [...] Esenţa creaţiei este aceea de a fi dar." [4] Aşadar, lumea este produsul libertăţii lui Dumnezeu, dar şi al iubirii Sale pentru pământeni.

„A crea" înseamnă „a trage" o existenţă în realitatea actuală (materială), în timp şi spaţiu, prin puterea Cuvântului creator şi a voinţei creatoare a lui Dumnezeu. El „a tras" în fiinţă tot ce există, din nimic; El *cheamă lucrurile care nu sunt, ca şi cum ar fi* (Romani 4:17b), cele văzute şi cele nevăzute, cele sensibile (materiale) şi cele inteligibile (legile şi relaţiile intracreaţionale, care guvernează universul, ordinea logică,

[3] Arsenie Papacioc, *Cuvânt despre bucuria duhovnicească,* Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2003, p. 84-85.
[4] Constantin Galeriu, *Jertfă şi răscumpărare*, Bucureşti, Ed. Harisma, 1991, p. 51.

ordinea morală etc., dar mai ales „cele din ceruri” [5]). „Lumea în întregime este, după cum spune Stăniloae, «*Raţiune plasticizată*». Cuvântul rostit al lui Dumnezeu – «*Fiat!*» s-a ipostaziat, devenind «natură» – o nouă realitate, diferită de natura Creatorului.” [6] „Şi a fost…” este răspunsul constant al intrării întru fiinţare care revine ca un laitmotiv ori de câte ori a răsunat porunca *„Să fie…!” Cuvântul Meu, care iese din gura Mea, nu se întoarce la Mine fără rod, ci va face voia Mea şi va împlini planurile Mele* (Is. 55:11).

Dumnezeu a desfăşurat „caierul” coordonatelor de spaţiu-timp-materie, ca pe o precondiţie a existenţei în dimensiunea sensibilă, dar El Însuşi este deasupra acestei dimensiuni, fiind necuprins de spaţiu şi neatins de timp sau aşa cum zice Nazianz: „El este deasupra lui *cândva...*”

Creaţia este numită şi Revelaţia naturală (generală) a lui Dumnezeu, deoarece complexitatea ei arhitecturală şi tainele ţesute în textura ei reflectă natura şi înţelepciunea Marelui Arhitect; ea este purtătoarea pecetei Logosului creator, a „Raţiunii creatoare”, cum o numeşte Maxim Mărturisitorul. Aşadar, Universul creat este „transparent”, deoarece sensibilul a fost permeat de inteligibil, adică materia păstrează „urmele degetelor lui Dumnezeu” *(logoi)* încă de atunci, de la „început”, când au fost „rostite” întru fiinţă toate lucrurile. *În adevăr, însuşirile nevăzute ale Lui, puterea Lui veşnică şi dumnezeirea Lui se văd lămurit, de la facerea lumii, când te uiţi cu băgare de seamă la ele în lucrurile făcute de El. Aşa că nu se pot dezvinovăţi,* (Romani 1:20) Dumnezeu ni Se revelează, prin intermediul creaţiei, invitându-ne astfel la o relaţie dialogală cu Sine.[7] Aşteptându-ne...

---

[5] Grigorie de Nazianz, *op. cit.,* p. 49. El vorbeşte despre această lume nevăzută astfel: „Îngeri şi Arhangheli, Scaune, Domnii, Începătorii, Stăpâniri, Străluciri, Urcuşuri, Puteri spirituale sau Minţi, firi curate şi neîntinate, nemişcate spre rău sau greu de mişcat, mişcându-se pururea în jurul Primei cauze. Nu ştim cum le-ar putea cânta cineva pe ele, care primesc lumina cea mai curată de acolo, sau fiecare altfel, pe măsura firii şi treptei lui. Ele sunt atât de mult modelate şi întipărite de Bine [de Frumuseţe], că se fac alte lumini şi pot lumina pe altele, prin iradierile Primei Lumini asupra lor şi prin transmiterea ei.” În *Note* la aceeaşi lucrare, p.137, Stăniloae, comentând acest pasaj din Nazianz, scrie următoarele: „Puterea creatoare a lui Dumnezeu nu poate să nu fie însoţită de o imaginaţie uriaşă, care creează toate felurile de existenţe, deci nu numai fiinţe compuse din suflet şi trup şi nu numai forme animale, vegetale şi doar materiale, ci şi pur spirituale de toate gradele. Şi precum formele lumii văzute sunt toate într-o legătură armonioasă, nu se poate să nu se afle această legătură armonioasă între ele şi cu lumea văzută şi lumea existenţelor pur spirituale.”

[6] Christos Yannaras, *Abecedarul credinţei*, Ed. Bizantină, Bucureşti, 1996, p. 58.

[7] Dumitru Popescu, *Teologie şi cultură*, Ed. Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1993, p. 26: „Raţionalitatea cosmosului are un sens numai

Ce har! Ce frumusețe!

Dumnezeu este originea și scopul creației; de aceea, cosmosul „nostru" este teocentric, căci *Din El, prin El și pentru El sunt toate lucrurile* (Rom. 11:36). *Pentru că prin El au fost făcute toate lucrurile care sunt în ceruri și pe pământ, cele văzute și cele nevăzute [...] Toate au fost făcute prin El și pentru El. El este mai înainte de toate lucrurile, și toate se țin prin El* (Col. 1:16-17).

Dar cosmosul nostru este și teonom (*nomos* = lege), căci toate lucrurile create, inclusiv omul, funcționează bine numai în conformitate și în armonie cu legile și poruncile lui Dumnezeu, căci acestea nu au fost date într-un mod aleatoriu, ci emană din Însăși Ființa lui Dumnezeu și deci sunt anterioare Revelației supranaturale (speciale), deoarece originează în Dumnezeu Însuși. Legile Lui sunt o verbalizare a naturii Lui, o revelare de Sine a Divinității, turnată în limitele înguste ale limbajului uman și ale puterii noastre de cuprindere. (Cu toate acestea, putem înțelege clar tot ce ni se cere pentru a primi iertarea păcatelor prin Hristos și pentru a trăi o viață sfântă după voia lui Dumnezeu.)

Marele Ziditor a pus în mișcare colosul Universului, mișcarea permanentă fiind condiția armoniei și a echilibrului cosmosului aflat într-o continuă schimbare și devenire, păstrându-și în permanență aspectul de lume bine rânduită. Am putea vorbi despre o armonie și un echilibru macrocosmic, interplanetar și intergalactic, de unul microcosmic, atomic și celular, dar și de un echilibru ecosistemic al planetei noastre, Pământ. Căci „Toată creația semnifică ordinea divină" (C. Galeriu).

> După aceea, înfrumusețând oarecum și împodobind lumea, Cel ce a adus toate la existență din cele ce nu sunt, a împărțit fiecăruia rânduiala proprie și cuvenită a însușirilor sale, întregind lumea în șase zile [...] și scoțând ca din niște visterii ascunse la forma lor văzută cele puse în ea, așezând și îmbinând în chipul cel mai armonios și mai potrivit un lucru cu altul și pe fiecare cu toate și pe toate cu fiecare.[...] Pe toate le-a rânduit ca pe o podoabă, și după legătura rațiunilor lor, ca să se poată numi pe drept cuvânt, întregul, podoabă (cosmos).[8]

„Minunea cea mai mare este armonia și acordul întregului [...] îmi este imposibil să concep un sistem de ființe atât de constant rânduite, fără

---

dacă e cugetat [gândit, planificat] înainte de creare și în toată continuarea lui de o ființă creatoare, cunoscătoare, fiind adus la existență pentru a fi cunoscut de o ființă pentru care e creat, [...] pentru a realiza între sine și acea ființă rațională creată un dialog, prin mijlocirea lui. Acest fapt constituie conținutul Revelației naturale."

[8] Grigorie Palama, *150 Capete despre cunoștința naturală, despre cunoașterea lui Dumnezeu, despre viața morală și despre făptuire*, în *Filocalia*, vol. VII, p. 435-436.

să concep o inteligență care le rânduiește…" – spunea Rousseau.[9] Iar Kant vorbește despre „unitatea supremă și necesară a realității empirice", care trebuie să-și aibă temeiul pe „ideea a ceva", a Ființei creatoare.

Lăudați-L soare și lună, lăudați-L, toate stelele luminoase!
Lăudați-L, cerurile cerurilor și voi, ape, care sunteți mai presus de ceruri!
Să laude Numele Domnului, că El a poruncit și au fost făcute,
Le-a întărit pe veci de veci, le-a dat legi și nu le va călca (Ps. 148:3-6).

Și Dumnezeu S-a uitat la tot ce făcuse și iată că erau ***foarte bune*** (Gen. 1:31, s.n.) – acesta este calificativul acordat de Dumnezeu Însuși tuturor lucrurilor create, deoarece ele se zidiseră potrivit voinței Lui desăvârșite și erau oglindirea atributelor Creatorului.

Prezența Sa „în răcoarea zilei", întru comuniune cu omul (Gen. 3:8) – imanența lui Dumnezeu în creația Sa – constituia etosul primordial al planetei noastre, farmecul mai presus de toate al tuturor lucrurilor create.

Vrednic ești Doamne și Dumnezeul nostru, să primești slava, cinstea și puterea,
căci Tu ai făcut toate lucrurile și prin voia Ta stau în ființă și au fost făcute! (Apocalipsa 4:11)

Lumea sensibilă are un început, prin Creație, și un sfârșit, prin descompunere și moarte, ca urmare a Căderii. Creația, așa cum o cunoaștem noi astăzi, diferă de cea din perioada edenică, deoerece, după Cădere, lumea sensibilă a fost închisă sub blestem și sub „robia stricăciunii" (Rom. 8:21). Universul material este erodat de legea implacabilă a entropiei care presupune, prin însăși esența ei, înaintarea lumii spre un sfârșit – *escaton*.

Lubrifiantul divin

Lumea creată de Dumnezeu funcționează bine în armonie cu etosul pur în care și în conformitate cu care a fost creată, iar acest etos emana din Însăși Ființa lui Dumnezeu. El nu putea crea ceva diferit de natura Sa. Mai mult, așa cum arătam mai sus, inteligibilul (spiritul, *pneuma*) a

[9] Jean Jacques Rousseau, *Emile sau despre educație*, Ed. didactică și pedagogică, București, 1973, p. 262.

permeat sensibilul (materia). Dumnezeu este iubire. De aceea orice formă de viaţă înfloreşte în prezenţa iubirii şi a valorilor din ordinea Binelui, Binele Suprem fiind Dumnezeu Însuşi. Chiar şi natura, pământul, apa, „răspund" acestui lubrifiant divin – iubirea curată, rugăciunea şi sfinţenia.

Episcopul Velimirovici spune că natura este oglinda sufletului uman: „Natura îşi întocmeşte dispoziţia ei după dispoziţiile omului. Câtă vreme Adam a fost supus lui Dumnezeu, şi natura i-a fost supusă. Când însă el s-a răzvrătit împotriva lui Dumnezeu, şi natura s-a răzvrătit împotriva omului. Precum o cugetare hotărâtă şi puternică, o dorinţă sau o slăbiciune lucrează asupra întregului organism al omului şi asupra nervilor omului până în vârful lor, tot aşa şi dispoziţia omului, credinţa şi moralitatea sa lucrează asupra întregii naturi din jurul său".[10]

Pentru ce este nimicită ţara, arsă ca un pustiu pe unde nu mai trece nimeni? Domnul zice: Pentru că au părăsit Legea Mea pe care le-o pusesem înainte; pentru că n-au ascultat glasul Meu şi nu l-au urmat (Ier. 9:12-13).

Până când să se jelească ţara şi să se usuce iarba de pe toate câmpiile? Pier vitele şi păsările din pricina răutăţii locuitorilor (Ier. 12:4).

Eu dau la pradă muntele Meu şi ogoarele lui, avuţiile tale, toate vistieriile şi înălţimile tale, din pricina păcatelor tale, pe tot ţinutul tău! (Ier. 17:3)

În mod clar, natura este permeată de natura Celui care a creat-o. Am putea spune, fără a exagera că „spinii şi pălămida" din toate domeniile existenţei noastre au fost generate de păcatele noastre. De aceea, în urma Căderii, toată creaţia „suspină" (Rom 8: 22), aşteaptând izbăvirea.

Am dori să dăm câteva exemple despre felul în care atât natura neînsufleţită, cât mai ales cea însufleţită, funcţionează bine doar pe lungimea de undă a valorilor din ordinea Binelui ce originează în Dumnezeu Însuşi.

Ar fi interesant să amintim rezultatele a zeci de mii de experienţe făcute asupra apei, cu peste zece mii de fotografii de cristale de apă, făcute de fizicianul Dr. Masaru Emoto –, rezultate publicate în cartea sa *Mesajele apei*. Desigur, din punct de vedere chimic, apa rămâne tot H_2O, dar felul în care sunt dispuse (grupate) moleculele diferă. „Apa – spune el – este parte esenţială a vieţii, corpul omenesc fiind constituit în proporţie de 75% din ea. Pământul este numit „planeta albastră", planeta de apă, pentru că aproximativ 70% din suprafaţa lui este acoperită de oceane şi

[10] Nicolae Velimirovici, *Învăţături despre bine şi rău,* Ed. Sofia, Bucureşti, 1999, p. 42.

mări. Dacă în preajma apei este pace şi armonie, dacă se rostesc rugăciuni sau cuvinte de iubire, [dacă se cântă muzică clasică], cristalele obţinute au forme superbe, armonioase, geometrice. Dacă în preajma apei este dizarmonie, ură şi se rostesc cuvinte cu un conţinut negativ, cristalele de apă obţinute sunt asimetrice, contorsionate, scurte, neîmplinite, parcă speriate, devastate de o forţă negativă." [11] Am putea spune că apa este „fericită" într-o atmosferă în conformitate cu voia lui Dumnezeu, căci a fost creată în etosul divin al începuturilor pure şi în conformitate cu natura Creatorului.

Dumnezeu este iubire (1 Ioan 4: 8,16) şi tot ce a creat El este permeat de „carcaterul" Lui. Mecanismul complex al cosmosului atât partea sensibilă, cât şi cea inteligibilă funcţionează perfect doar cu „lubrifiantul" iubirii. Copiii cresc sănătoşi pe dinăuntru cu dragoste, căci „dragostea autentică este sămânţa din care răsar mai toate atributele personalităţii umane".[12] Plantele şi animalele se dezvoltă altfel când sunt iubite. Vacile care au un nume şi un tratament personalizat, dau mai mult lapte. Ura, invidia, frica, gelozia, nemulţumirea, acţionează ca o otravă împotriva trupului şi a sufletului. Răutatea omului se întoarce împotriva lui însuşi, distrugându-l: *Dulce era răul în gura lui* [a omului rău]*, îl ascundea sub limbă, îl mesteca întruna şi nu-l lăsa, îl ţinea în cerul gurii: dar hrana lui se va preface în măruntaiele lui, va ajunge în trupul lui o otravă de aspidă* (Iov 20:12-14). *Cei răi n-au pace, zice Domnul* (Is. 48:22).

Zgârcenia, aviditatea, alergarea după agoniseală, aduc stres, oboseală, frustrări, şi în ultimă instanţă, boală: *Iubirea de bani este rădăcina tuturor relelor şi unii care au umblat după ea [...] s-au străpuns singuri cu o mulţime de chinuri* (1 Tim. 6:10). Aşa se întâmplă cu cei care aleargă mânaţi de iubirea de bunuri şi de bani. Hristos mai spune că *Viaţa cuiva nu stă în belşugul avuţiei lui* (Lc. 12:15), adică, calitatea vieţii nu stă în ceea ce posedă cineva.

Păzirea poruncilor lui Dumnezeu ne ajută să ne împodobim viaţa cu virtuţile divine, rodite de Duhul în noi, binefăcătoare atât pentru suflet, cât şi pentru trup. De fapt Hristos Însuşi spune: *Şi ştiu că porunca Lui este viaţa veşnică* (In. 12:50). *O! de ai fi luat aminte la poruncile Mele, atunci pacea ta ar fi fost ca un râu, şi fericirea ta, ca valurile mării* (Is. 48:18).

---

[11] cf. Carol Iser, Sufletul apei, în Formula AS, Anul XIII, nr. 553, februarie, 2003, p. 22.

[12] Ross Campbell, *Cele cinci limbaje ale dragoste la vârsta copilăriei,* Editura Logos, Cluj, 2000, p. 29.

CREAȚIA ÎN VIZIUNE SECULARĂ

Pascal a fost primul care a admis că singurul mod ştiinţific de a privi lumea este de a-L evacua din explicaţie pe Dumnezeu.

H. R. Patapievici

Oamenii de ştiinţă vorbesc despre o „lumină fosilă", lumina care a fost la începuturi şi care se poate vedea doar cu ajutorul aparatelor, deoarece cosmosul se află într-o continuă expansiune. Mintea mi-a fugit la primul *Fiat!* al lui Dumnezeu menţionat în Scriptură: *Să fie lumină!*, înainte de a fi fost creaţi luminătorii. Oamenii de ştiinţă cred că este vorba de lumina emanată în momentul exploziei iniţiale a Big-Bang-ului. Dacă Dumnezeu a „rostit" Universul în existenţă printr-o explozie, nu ştiu. S-ar putea ca multe expresii din Scriptură să fie metaforice, pentru ca orice om, oricât de simplu, să poată înţelege Creaţia măcar *ca într-o oglindă, în chip întunecos* (*ca în ghicitură* – după traducerea ortodoxă) (1 Cor.

13:12). Nu ştim nici ce înseamnă că „a fost o seară şi apoi a fost o dimineaţă", înainte de a fi fost luminătorii. Dumnezeu ştie. Oricum, acestea nu sunt întrebări mântuitoare. Cine poate pătrunde tainele Lui? *Lucrurile ascunse sunt ale Domnului Dumnezeului nostru, iar lucrurile descoperite sunt ale noastre şi ale copiilor noştri, pe vecie...* (Deut. 29:29).

Astrofizicienii spun că unele mişcări galactice nu sunt regulate, deci nu se integrează în teoria Big-Bang-ului. Iată ce scrie Isaia despre creaţie: *Eu cu mâinile Mele am întins cerurile şi am aşezat toată oştirea lor* (Is.45:12b). Îmi place să mi-L închipui pe Atoateîntemeietorul Dumnezeu întinzându-Şi mâinile şi încurcând mişcările unor galaxii, în chiotele de veselie ale îngerilor: *când toţi fiii lui Dumnezeu scoteau strigăte de veselie* (Iov 38:4-14). Aşadar, Creatorul a cam „încurcat socotelile" astrofizicienilor. Mă bucur din suflet ori de câte ori Dumnezeu contrazice în mod evident afirmaţiile înţelepţilor veacului acestuia. *Unde este înţeleptul? Un de este cărturarul? Unde este vorbăreţul veacului acestuia? N-a prostit Dumnezeu înţelepciunea lumii acesteia?* (1 Cor 1:20)

Cerurile au fost făcute prin Cvântul Domnului şi toată oştirea lor prin suflarea gurii Lui. Căci El zice şi se face; porunceşte şi ce porunceşte ia fiinţă (Psalm 33: 6, 9).

Pentru oamenii de ştiinţă necreştini, acele începuturi pure, rămân învăluite în mare mister, căci le ridică multe semne de întrebare şi probleme încurcate care rămân fără răspuns. Astrofizicianul Hubert Reeves spune că în ceea ce priveşte tainele cosmosului, mai ales începuturile lui, „trebuie să mărturisim, ne aflăm aici la limita inteligibilităţii realului" sau la „limitele limbajului şi ale logicii".[13] Aşa este, dacă vrem să înţelegem în mod raţional lucrurile care sunt mai presus de raţiune.

Limbajul este învelişul material al gândirii şi deci al raţiunii, al logicii, dar şi al metodei ştiinţifice. Cuvintele sunt create pentru a numi obiectele şi evenimentele din lumea noastră. Dar, „cuvintele devin cu uşurinţă obstacole atunci când abordăm realitatea la o altă scară. […] Mai ales atunci când ajungem la probleme de «finitudine» şi de limite ale universului în spaţiu şi în timp" [14] – spune tot el.

---

[13] Hubert Reeves, *RĂBDARE ÎN AZUR, Evoluţia cosmică*, Ed Humanitas, Bucureşti, 1993, pp. 36 şi 49.

[14] *Ibidem,* p. 50.

ꕥ_____Ca o paranteză ce nu are legătură cu cele de sus, ci numai cu finitudinea limbajului omenesc: îmi amintesc că profesorul nostru de Teologie Dogmatică – Pr. Dr. Dumitru Popescu –, ne spunea că cei care au parte de răpiri duhovnicești, după ce revin în lumea noastră, nu pot reda în cuvinte ceea ce au văzut dincolo – nu dispun de un vocabular adecvat. Tot așa și Sundar Singh spunea că în timpul răpirilor lui duhovnicești, în lumea lui Dumnezeu i se arătau multe lucruri minunate. La revenire, pe unele le putea reda în cuvinte omenești, dar pe altele, nu, deoarece le-ar fi distorsionat, deși el le înțelesese perfect. Apostolul Pavel spune și el că în timpul răpirii lui în rai, a auzit „cuvinte care nu se pot spune [nu există complexe sonore adecvate] și pe care nu-i este îngăduit unui om să le rostească" (2 Cor. 12:4). M-am tot întrebat în tinerețe, oare de ce nu-i este omului îngăduit să le rostească. Oare, să fie o interdicție neexplicată oamenilor? Mai târziu mi-am dat seama că încercând să îmbraci în cuvinte pământești experiențe care sunt mai presus de fire, le-ai distorsiona. Cum ar putea explica un specialist legile fizicii cuantice, unui copil de grădiniță? Este o mare diferență de capacitate intelectuală între cei doi, nu-i așa? Dar diferența între cele de Sus și cele de jos este incomparabil mai mare._____ꕥ

Dar să revenim și noi la astrofizicianul Reeves, cel care vorbește de „limitele limbajului și ale logicii" atunci când te apropii de „timpul zero", când a avut loc Big-Bang-ul sau vrei să treci chiar dincolo de el (chiar înainte ca acesta să fi avut loc). El zice că „fizica acelor vremuri îndepărtate este mult mai complicată decât se credea acum zece ani. Vor mai trebui făcute multe eforturi până să lămurim problema." [15] Într-adevăr, cine ar putea pretinde că poate accesa, și mai ales, că poate înțelege „fizica" lui Dumnezeu cu mintea omenească limitată, căci omul dispune numai de 86 de miliarde de neuroni (după ultima numărătoare!) – prea puține pentru a înțelege fizica lui Dumnezeu, mai ales că omul nici măcar nu a fost de față în momentele Creației, ca să fi văzut măcar cum s-au petrecut lucrurile, chiar dacă nu le-ar fi înțeles. *Unde erai tu când am întemeiat pământul? Spune, dacă ai pricepere!* (Iov 38:4) „Această lipsă a verificării teoriilor prin observație este motivul principal pentru care știința nu poate furniza cunoștințe *empirice* despre origini. Ea poate

[15] H. Reeves, *op. cit.,* p. 47.

sugera numai scenarii posibile, într-o încercare de a reconstitui evenimentele…” [16]

Aşadar, oamenii de ştiinţă nu pot afirma nimic dincolo de „timpul zero” (pe care noi, creştinii, îl numim simplu: „la început”, când Dumnezeu a făcut cerurile şi pământul, folosindu-Se de „fizica” Sa divină). „Timpul zero” constituie un „zid” peste care oamenii de ştiinţă încearcă să privească cățărându-se pe scara raţiunii umane şi a cunoştinţelor de fizică de care dispun, dar fără succes. Interesant însă este faptul că acest zid cedează în faţa ochilor credinţei: *Prin credinţă pricepem că lumea a fost făcută prin Cuvântul lui Dumnezeu, aşa că tot ce se vede n-a fost făcut din lucruri care se văd* (Evrei 11:3). *Este oare ceva prea greu pentru Domnul?* (Gen. 18:14)

[16] Charles B. Thaxton, Walter L. Bradley şi Roger L. Olson, *Misterul originii vieţii, Reevaluarea teoriilor actuale,* Fundaţia pentru Gândire şi Etică, 1984, p. 6.

CAPITOLUL 2

DOVEZI, DOVEZI, DOVEZI ...

Știința umană este în fond, o căutare a

paternității divine, o anchetă asupra înrudirii

lucrurilor între ele.

Monseniorul Vladimir Ghika

Se spune că dovezile conving intelectul, dar nu convertesc inima. Acelaşi lucru îl spune şi Pascal, citat de Patapievici:

> Argumentul nu te duce deloc mai departe în cunoaşterea veritabilă a lui Dumnezeu. Faptul că proporţiile numerelor reprezintă adevăruri imateriale şi eterne, care depind de un adevăr prim, prin care subzistă şi pe care Îl putem numi Dumnezeu. Argumentul, toate cunoştinţele privitoare la lucruri, dacă sunt lipsite de „Isus Hristos", rămân „inutile şi sterile", ca în cazul lui Descartes – spune Pascal. Argumentele naturale în favoarea existenţei lui Dumnezeu conving numai pe durata desfăşurării demonstraţiei, dar efectul de persuasiune dispare de îndată ce se scurge ceva timp... […] Dumnezeul găsit la capătul raţionamentelor tale nu este adevăratul Dumnezeu, ci un concept neînsufleţit, un concept geometric ori natural, în mod accidental şi impropriu înzestrat cu atribute divine […].
>
> Miezul demonstraţiei este ceea ce Pascal numea „Isus Hristos", fără de care cunoaşterea discursivă a lui Dumnezeu este „inutilă şi sterilă". Or, tocmai presupoziţia „Isus Hristos" nu este comună între atei şi credincioşi [fapt pentru care putem vorbi despre o prăpastie a comunicării]. Şi de aceea sunt atât de puţin convingătoare argumentele în favoarea existenţei lui Dumnezeu, construite doar cu ajutorul raţiunii naturale. […] Niciun Dumnezeu dedus raţional nu pote depăşi limitele deismului mecanic.[17]

Cu alte cuvinte, inima unui om care nu a avut parte de Marea Întâlnire cu Isus Hristos nu cuplează, chiar dacă intelectul său este convins pe moment. Mintea acestuia nu a fost luminată de Duhul Sfânt. Orizontul luminat şi îmbogăţit cu perspectiva „verticalei", ce se deschide în faţa unui om temător de Dumnezeu, prin Hristos, pare să fie „o nebunie", ceva incomod şi jenant, pentru unul care nu a fost regenerat spiritual, (1 Cor. 1:18). Pe de altă parte, „Adevărata cunoaştere nu exclude dovezile şi nu contrazice raţiunea, ci devine scara pe care credinţa urcă din ce în ce mai sus."[18] Dovezile constituie o sursă de jubilare pentru cel credicios, care descoperă cu bucurie în fiecare dovadă, „urmele degetelor" lui Dumnezeu în Creaţia Sa. Căci „Dumnezeu dăruieşte celor evlavioşi o credinţă în existenţa Lui mai întemeiată decât orice demonstraţie" (Filocalia).

---

[17] H. – R. Patapievici, *Omul recent. O critică a modernităţii din perspectiva întrebării „Ce se pierde atunci când ceva se câştigă?",* Ediţia a II-a revăzută, Ed. Humanitas, Bucureşti, 2002, pp. 405-407.

[18] John R. Stott, *God's New Society: The Message of Ephessians*, Downer' Grove, IL:Inter Varsity Press, 1979, p. 67.

DOVEZI ÎN FAVOREA CREAȚIEI

Ceea ce nu poate fi explicat matematic (de exemplu, stabilitatea sistemului solar), *trebuie* explicat prin acţiunea directă a lui Dumnezeu.

Credinţa este o cunoştinţă adevărată, întemeiată pe principiile ce nu pot fi demonstrate, ca una ce este temelia lucrurilor mai presus de minte şi de raţiune.

Filocalia

Există mai multe lucruri care-i pun în încurcătură pe marii oameni de ştiinţă. Am toată admiraţia pentru inteligenţa şi asiduitatea neobosită cu care scrutează cosmosul şi originile lui, dar mă miră şi mă îndurerează faptul că aceştia ar accepta mai degrabă orice explicaţie, mai mult sau mai puţin plauzibilă, decât adevărul – faptul că Dumnezeu a creat cerurile şi pământul. *El a făcut pământul prin puterea Lui, a întemeiat lumea prin înţelepciunea Lui, a întins cerurile prin priceperea Lui* (Ier. 10:12). Aceşti savanţi căutători se închid singuri într-un sistem (Univers) închis şi izolat, fără Dumnezeu. Ei ...*şi-au închis ochii, ca nu cumva să vadă cu ochii, să audă cu urechile, să înţeleagă cu inima, [şi] să se întoarcă la Dumnezeu*... (Fapte 28:27).

Aşadar, să revenim la „încurcăturile" care barează drumul oamenilor de ştiinţă spre „timpul zero" şi cu atât mai mult, trecerea dincolo de el – căci aceştia ar vrea să ştie ce a fost înainte de a fi ceva.

Chiar şi aceste nedumeriri şi mirări ale lor constituie dovezi în favoarea Creaţiei.

Un loc ideal în Calea Lactee

Nu este vorba de o călătorie în Calea Lacteee, ci de un loc ideal, ales (de Cineva) pentru sistemul nostru solar, în care avem şi noi, pământenii, un locşor – un leagăn şi un cămin. Soarele, „uriaşul" incandescent al acestui sistem, ar putea adăposti în „pântecele" lui cam un milion de Pământuri, dar la scară cosmică el apare doar ca o stea „pitică" sau chiar invizibilă, comparativ cu mărimea altor astre. Galaxia Calea Lactee are forma unei spirale uriaşe, ce conţine aproximativ 500 miliarde de stele – „oştirea cerurilor care nu se poate număra" (Ier. 33:22). Sistemul nostru solar este plasat cu grijă pe unul din braţele galaxiei noastre. De ce spun „cu grijă"? Dacă ar fi mai aproape de centrul galaxiei, forţa gravitaţională a stelelor din apropiere ar deforma orbita pământului. Dacă ar fi situat chiar la marginea galaxiei, atunci în timpul nopţii aproape că nu s-ar vedea nici o stea, ceea ce ar priva noaptea pământenilor de o notă de inefabilă frumuseţe şi feerie.

În vechime, se credea că galaxia noastră este singura în tot Universul, dar ea face parte dintr-un roi de trei galaxii mari, printre care şi Andromeda, şi alte 30 de galaxii mai mici, care se atrag reciproc în virtutea gravitaţiei. Acest roi face parte dintr-un superroi, iar în Univers există nenumărate superroiuri, toate aflate într-o permanentă mişcare. Pe lângă mişcările intragalactice specifice, întregul Univers se află într-o mişcare de expansiune (îndepărtare), ceea ce arată clar spre un început. Numai o energie dinamică enormă, însoţită de o inteligenţă pe măsură, putea să dea Universului un „bobârnac" atât de consistent, încât să depăşească forţa gravitaţională a întregului Univers (!), declanşând procesul de expansiune, care, la rândul lui, trebuia calculat cu o mare exactitate. Desigur, nu este vorba de calculele astrofizicienilor, ci de cele ale Inteligenţei Supreme care întrec puterea noastră de înţelegere. Bernard Lovell a arătat că dacă viteza de expansiune ar fi fost doar cu foarte puţin mai mare, întreaga materie din Univers s-ar fi dispersat. Dacă această viteză ar fi fost doar cu foarte puţin mai mică, atunci forţele gravitaţionale ar fi produs colapsul Universului.

În concluzie, trebuie să fii înzestrat cu o uimitoare capacitate de născocire ca să-ţi imaginezi că toate aceste mişcări ordonate au luat naştere dintr-o explozie „întâmplătoare".

Așa vorbește Domnul: [...Eu] am așezat legile cerurilor și ale pământului (Ier. 33:25b).

Mărimea pământului

> *Unde erai tu când am întemeiat pământul? Spune, dacă ai pricepere. Cine i-a hotărât măsurile, știi? Sau cine a întins frânghia de măsurat peste el? Pe ce sunt sprijinite temeliile lui? Sau cine i-a pus piatra din capul unghiului, atunci când stelele dimineții izbucneau în cântări de bucurie și când toți fiii lui Dumnezeu scoteau strigăte de veselie?* (Iov 38:4-14)

Mărimea Pământului, precum și poziția lui în sistemul solar constiuie în sine o minune. Pământul are exact mărimea care ne permite să existăm. Dacă ar fi puțin mai mare, forța lui gravitațională ar fi mai puternică, iar hidrogenul s-ar aduna într-un loc, neputând să iasă de sub acțiunea forței gravitaționale. Astfel atmosfera nu ar fi prielnică vieții. Dacă Pământul ar fi puțin mai mic, oxigenul s-ar împrăștia în spațiu, iar apa s-ar evapora. Mișcarea de rotație a Pământului în jurul axei sale are loc într-un interval de 24 de ore, ceea ce asigură temperaturi acceptabile pentru existența vieții. De altfel, Creatorul a făcut legământ cu ziua și cu noaptea ca acestea să fie la vremea lor (cf. Ier. 33:20). Jupiter are nevoie doar de 10 ore pentru o rotație axială, ceea ce ar constitui o zi mult prea scurtă pentru noi pământenii. În schimb, Venus are nevoie de 243 de zile pentru o mișcare de rotație completă, ceea ce înseamnă că o noapte pe această planetă durează peste 100 de zile departe de fața soarelui. Rezultatul ar fi temperaturi extreme, neprielnice vieții. Dumnezeu *șade deasupra cercului Pământului* (Is 40:22), asigurându-i o orbită aproape circulară. De aceea, planeta noastră are parte de temperaturi care ne permit să existăm, ceea ce ar fi imposibil, dacă traiectoria ei ar fi mult prea alungită, ca cea a cometelor.

Prima lege a termodinamicii spune că materia și respectiv, energia nu pot fi create sau distruse. Da, materia se poate transforma în energie și invers, dar suma totală a materiei și energiei din Univers rămâne constantă. Atunci însăși existența materiei și respectiv, a energiei este o minune. Cum au apărut? Oamenii de știință se tot întreabă, cum de există ceva mai degrabă decât nimic. *Mirați-vă...!* (Ier. 2:12)

A doua lege a termodinamicii contrazice presupusa evoluţie de la simplu la complex – faptul că acest univers bine structurat ar fi provenit dintr-o explozie haotică, precum şi faptul că universul este supus unui proces continuu de dezvoltare. Legea spune că „Toate sistemele fizice (sistemele masă-energie), precum şi procesele observabile în timp şi spaţiu, lăsate în voia lor, tind să devină dezorganizate şi haotice – «entropia». Entropia a fost denumită «Săgeata Timpului», care este direcţionată în mod constant în jos",[19] arătând spre escaton: *Toate se vor învechi ca o haină* (Ps. 102:26). Mare „încurcătură" pentru cei care afirmă că ordinea şi complexitatea se înscriu pe o ascendentă continuă! Dacă ar fi aşa, atunci Săgeata Timpului ar fi, în mod paradoxal, îndreptată în sus – un non-sens ce contrazice flagrant chiar şi experienţa noastră cotidiană.

Un alt mister este ordinea desăvârşită cu care se desfăşoare mişcările de rotaţie şi revoluţie ale tuturor astrelor, în ciuda legii entropiei. Fără îndoială că trebuie să existe o forţă care se opune legii entropiei, şi Acesta este Dumnezeu, Atoateîntemeietorul, dar şi Atoateţiitorul care ţine toate lucrurile prin puterea braţului Său. *Aşa vorbeşte Domnul: […Eu] …am aşezat legile cerurilor şi ale pământului* – spune Dumnezeu, în Ieremia 33:25b. *El este mai înainte de toate lucrurile şi toate se ţin prin El* (Col. 1:17)

> În înţelegerea mea –, spune Dulcan –, organizarea exclusivă prin întâmplare a materiei era contrazisă de logica internă, de conexiunile logice care se stabileau între fenomene, între elementele componente, atât ale lumii vii, cât şi nevii, determinându-i existenţa şi coerenţa sa funcţională. Mi se părea, în consecinţă, absurd să admit ca *în această logică să apară o intervenţie ilogică cu o finalitate logică.* Întâmplarea intervine mai degrabă, ca o alternativă nedorită. [20]

A treia lege a termodinamicii spune că ordinea este maximă la zero absolut (-273° C), când toate lucrurile sunt încremenite. Orice adăugare de energie brută din exterior diminuează ordinea. „Fizica ne învaţă că în afara temperaturii de zero absolut, nici o entitate microscopică nu poate să nu sufere perturbaţii de ordin cuantic, a căror acumulare, într-un sistem macroscopic îi va altera acestuia structura,

---

[19] Farid Abou-Rahme, *Şi Dumnezeu a zis…, Autoritatea Bibliei confirmată de ştiinţă,* Ed Logos, Cluj, 1998,
p. 52.

[20] Dumitru Constantin Dulcan, *Inteligenţa materiei,* Ediţi a III-a revăzută şi adăugită, Cluj-Napoca, Ed. Eikon, 2009, p. 14.

treptat, dar inevitabil. Fiinţele vii nu se sustrag acestei legi. Îmbătrânirea şi moartea organismelor pluricelulare se explică, cel puţin în parte, prin acumularea unor erori accidentale de traducere, care, alterând mai ales anumite componente responsabile de fidelitatea traducerii însăşi, îşi măresc frecvenţa şi degradează puţin câte puţin, inexorabil, structura acestor organisme." [21] Dar conform teoriei evoluţioniste, ordinea şi organizarea se află într-o creştere continuă, ceea ce nu este posibil, fără o Mână puternică ce organizează, dirijează, deci fără puterea Atoateţiitorului.

Legea cauzei şi a efectului, care spune că pentru orice efect (în cazul nostru Universul) este nevoie de o cauză superioară acestuia. Singura cauză care este deasupra întreitei bariere de spaţiu-timp-materie, şi superioară din toate punctele de vedere faţă tot ce există, este Însuşi Creatorul. Mişcarea de expansiune a Universului este dovada faptului că *ab initio* a existat o energie dinamică enormă, care „a tras" Universul în existenţă, prin depăşirea forţei gravitaţionale a întregului Univers, împingându-l apoi pe traiectoria mişcării de expansiune (îndepărtare).

Principiului conservării impulsului mecanic angular, care spune că mişcarea radială uniformă nu poate da naştere niciodată unei mişcări curbilinii. De aceea, supoziţia că un gaz ce se dilată liniar s-ar fi putut converti, la un moment dat, în galaxii şi sisteme planetare ce se deplasează pe orbite, după anumite legi bine rânduite (care presupun un Legiuitor!) nu este plauzibilă. Ca un comentariu potrivit aici ar fi un citat din Mauriac: „Ceea ce spune profesorul este şi mai incredibil decât ceea ce credem noi, sărmanii credincioşi".

Într-adevăr, şi oamenii de ştiinţă recunosc că teoria Big-Bang-ului întâmpină dificultăţi: „Anumite galaxii au mişcări anormale, greu de integrat în mişcarea de ansamblu" – spune Reeves. „Ceea ce mă deranjează personal la Big-Bang – spune tot el – este poate prea mare simplitate. Cum să ne închipuim că lumea noastră, atât de complexă şi de variată astăzi, s-a putut naşte într-o asemenea «sărăcie»"? [22] ...*Miraţi-vă...!* – spune Scriptura în Ieremia 2:12, dar nu rămâneţi numai la faza de

[21] cf. Leslie Orgel, citat de J. Monod, în *Hazard şi necesitate,* Ed. Humanitas, 1991, p. 99-100.
[22] H. Reeves, *op. cit.*, p. 60.

mirare, ci urcaţi cu îndrăzneală pe „firele” inteligenţei interne ale materiei spre Creator.

Cum se poate într-adevăr, ca un fir de praf „special” să explodeze, nu se ştie din ce cauză, iar gazele şi mai apoi materia rezultată să se înscrie, de la sine, pe linii curbe, care mai apoi s-au transformat în orbite dirijate de legi exacte. (Cine le-a stabilit şi li le-a impus?) Apoi materia s-a organizat, de la sine, sfidând entropia, în forme din ce în ce mai complexe, dând naştere la tot ce vedem că există astăzi în Cosmos şi în jurul nostru. Oare, să fie posibil?

Mirarea şi uimirea în faţa inexplicabilului ar trebui să ne aducă pe genunchi, în smerenie, cu veneraţie, în faţa înţelepciunii incomprehensibile a Creatorului, aşa cum spune Pascal: „Toată lumea asta vizibilă nu este decât o fulgerare imperceptibilă în vastul sân al naturii. Nici o idee n-ar pute-o aproxima. În zadar ne vom spori puterea gândului, dincolo de spaţiile imaginabile, nu vom obţine decât nişte firavi atomi faţă de realitatea lucrurilor. Totul este o sferă infinită al cărei centru se află pretutindeni iar circumferinţa nicăieri. În sfârşit, acest tot reprezintă mărturia cea mai sensibilă a atotputerniciei lui Dumnezeu, încât imaginaţia noastră se rătăceşte în încercarea de a-L gândi.” [23]

Tabelul periodic al lui Mendeleev

În şcoală am învăţat despre sistemul periodic al elementelor şi ceea ce mă frapa era ordinea perfectă în care se încadrează toate elementele componente ale Universului nostru. Această aranjare tabelară se face în funcţie de structura atomilor constituenţi, într-o ordine precisă, o ordine numerică naturală.

Tabelul însuşi este o reprezentare vizuală a legii periodicităţii, care afirmă că unele proprietăţi ale elementelor chimice se repetă periodic atunci când acestea sunt aranjate după masa atomică. Pentru a afişa aceste trăsături comune, tabelul dispune elementele în coloane verticale, numite grupe, şi în rânduri orizontale, numite perioade. Numărul grupei se stabileşte în funcţie de numărul electronilor aflaţi pe ultimul strat, iar numărul perioadei, în funcţie de numărul de straturi ocupate cu electroni.

- Aşadar, dacă elementele sunt aranjate după masa atomică, ele prezintă o periodicitate a proprietăţilor. Anumite proprietăţi pot fi prezise chiar, pornind de la masele lor atomice.

[23] Blaise Pascal, *Cugetări*, Ed. Aion, Oradea, 2000, p. 129.

- Elementele cu greutăţi atomice asemănătoare ca valoare, sunt similare în ceea ce priveşte proprietăţile lor chimice.
- Elementele care sunt foarte răspândite au mase atomice mici.
- Mărimea greutăţii atomice determină caracterul elementului.
- Pe baza tabelului deducem că mai există elemente necunoscute care sperăm că se vor descoperi în viitor. Aşa s-a întâmplat şi în trecut. „Căsuţele" goale din tabel prevesteau într-un mod „profetic" faptul că trebuie să exite în Univers elemente potrivite „exact" pentru ele, ceea ce s-a şi întâmplat întocmai.
- Masa atomică a unui element poate fi corectată uneori în funcţie de poziţia sa în tabelul periodic, ca de exemplu cea a telurului.
- Elementele cu proprietăţi similare se aliniază vertical.

De unde această evidentă rânduială?

Compatibilitatea raţiunii omului cu raţionalitatea lumii

Ceea ce rămâne mereu de neînţeles este că lumea aceasta poate fi înţeleasă.

l b e r t E i n s t e i n

Un alt argument adus în favoarea creării Universului de către un Mare Creator este şi compatibilitatea raţiunii omului cu raţionalitatea lumii, prin ordinea logică a gândirii sale şi prin categoriile apriorice cuprinse în raţiunea sa. Dimensiunea raţională a omului îl face pertinent cu raţionalitatea Universului în care este aşezat. Caracterul raţional al tuturor părţilor componente ale Universului (*logoi*), precum şi al modului în care se relaţionează acestea în cadrul întregului coerent, este un indicator înspre Raţiunea Supremă (*Logos*). Stăniloae observă că „Armonia între componentele firii umane şi între ele şi toată Creaţia şi Dumnezeu […] e simţită ca proprie normalităţii ei." [24] Omul nu ar putea trăi ca fiinţă raţională într-o lume incompatibilă cu ordinea logică riguroasă a gândirii sale. Nici cercetările ştiinţifice nu ar fi cu putinţă, deoarece faptele studiate ar fi izolate şi manifestarea lor nu ar avea regularitate, legitate; părţile universului ar fi disparate, fără vreo legătură între ele. Raţiunea creatoare supremă care penetrează toate lucrurile este liantul, factorul integrator al Universului, fără de care ar fi *bellum omnium contra omnes*. De altfel, Kant observă că „toată realitatea empirică îşi fundamentează unitatea ei supremă şi necesară pe Fiinţă". Omul se poate relaţiona la lumea materială din jurul său datorită înzestrării potrivite cu o gândire ce are o structură *apriorică* incontestabilă, supunându-se în raţionamentele ei ordinii logice.[25] Kant vorbeşte şi despre nişte concepte pure ale intelectului, concepte *apriorice* comune tuturor oamenilor pe care el le numeşte *categorii,* după Aristotel. Fără aceste categorii pe care intelectul le cuprinde *a priori* în sine, nu am putea înţelege lumea din jurul nostru.[26]

---

[24] Dumitru Stăniloae, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Craiova, Ed. Mitropoliei Olteniei, 1987, p. 36.

[25] Dumitru Radu, *Teologie morală,* Manuscris, p. 40: Ordinea logică este un dat ontologic al fiecărui om sănătos. Cea mai concludentă dovadă ne-o oferă însăşi posibilitatea de înţelegere a oamenilor despărţiţi prin spaţiu, timp, domenii diferite de activitate. În domeniul gândirii umane există o ordine riguroasă care respectă anumite principii logice cu cea mai mare stricteţe: principiul identităţii, al contrariilor, al terţului exclus, al raţiunii suficiente etc., care constituie temelia oricărei cugetări sănătoase. Aceste principii sunt legi universale şi necesare. Ordinea logică este deci o realitate pe care n-o inventează gândirea omenească, ci se supune ei în descoperirea adevărului.

[26] Cf. Immanuel Kant, *Critica Raţiunii Pure*, Bucureşti, Ed. Iri, 1994, p. 112-113. Aşa de exemplu, toată lumea posedă şi aplică la obiectele intuiţiei categorii cum ar fi cele ale cantităţii: unitate, multiplicitate, totalitate; cele ale calităţii: realitate, negaţie, limitaţie; cele ale relaţiei: ale inerenţei şi subzistenţei, ale cauzalităţii şi dependenţei (cauză şi efect), ale comunităţii (acţiune reciprocă între activ şi pasiv); cele ale modalităţii: posibilitate – imposibilitate, existenţă – nonexistenţă, necesitate – contingenţă.

Inteligența internă a materiei – este vorba de o informație închisă în toate lucrurile, ce poate fi exprimată chiar prin relații matematice, o structură logică, o mișcare ordonată la nivelul micro și macrosistemelor, coplexitatea cu toate intra și interconexiunile etc.

Atunci când Dumnezeu a „rostit" în existență, Universul prin Logosul creator sau Rațiunea creatore, Acesta Și-a pus „amprenta" pe toate cele văzute și nevăzute care s-au creat prin El, impregnându-le cu informație. Oare de ce există în atmosferă o anumită concentrație de oxigen molecular (21%), nu mai puțină și nici mai multă? Dacă procentul de oxigen ar fi mai ridicat, ar exista mai multe incendii, dacă ar fi mai scăzut, ființele umane ar avea de suferit. De ce distanța de la pământ la soare nu este mai mare sau mai mică? De ce apa la 4º C are densitatea maximă? Ce s-ar întâmpla cu vieţuitoarele apelor pe timp de iarnă dacă nu ar fi așa? De ce gheața are densitatea mai mică decât apa? Ce s-ar întâmpla dacă gheața ar avea densitatea mai mare decât apa? Cum de există o întreagă fabrică într-o frunză? Cum de celula are o structură atât de complexă încât s-ar putea scrie volume întregi despre ea? Răspunsurile la aceste întrebări și la altele de genul acesta, fără de număr, constituie *rațiuni interne (logoi)* care arată că acest univers nu a apărut la întâmplare, ci a fost gândit și proiectat într-un mod foarte inteligent de o Rațiune Supremă, nu numai pentru a constitui un cadru propice pentru viață, ci și pentru a i-L revela omului pe Creator. De altfel, noi numim Universul creat ca fiind Revelația naturală (generală) a lui Dumnezeu (Rom. 1: 19-20). Raționalitatea Universului îl provoacă pe om la cugetare, invitându-l la o relație dialogală cu Dumnezeu, Creatorul.

Așadar, creația este purtătoarea pecetei Logosului creator, a „Rațiunii creatoare", cum o numește Maxim Mărturisitorul. Tot ce a fost creat prin El poartă „urmele degetelor" Lui, urme vizibile în „rațiunea internă" (*logoi*) a lucrurilor create. Centralitatea Rațiunii supreme este subliniată de Maxim Mărturisitorul în felul următor: „Rațiunile cele multe sunt una și cea una sunt multe". Cu alte cuvinte, Rațiunea Supremă care este una se oglindește într-o multitudine inifinită de lucruri create, așa cum soarele se oglindește în miile de picături de rouă, fiecare picătură purtând oarecum în sine soarele. Ceea ce este creat rămâne legat de Logosul creator prin „firele" rațiunilor interne ale lucrurilor create, care ne conduc (arată) înspre El.

Această pecete internă a lucrurilor create este un fel de dialog al lui Dumnezeu cu noi, este un fel de a ni se revela prin intermediul Revelației naturale (generale). Raționalitatea creației este dată așadar și cu scopul de a servi drept marcaj, indicator pe drumul care duce spre Creator.

Întreaga creaţie devine prin intermediul raţionalităţii ei interne, mijloc de dialog între Dumnezeu şi om, între raţiunea umană şi Raţiunea Supremă.[27] „Astfel, în lucrurile sensibile însele, noi tebuie să contemplăm lucrurile inteligibile, ridicându-ne de la lucrurile *care curg o dată cu timpul*, de la lucrurile a căror fiinţă constă dintr-un *flux instabil*, la lucrurile eterne…" [28]

„Cei ce nu ştiu să-L găsească pe Dumnezeu pretutindeni, riscă să nu-L găsească nicăieri", spune Monseniorul Vladimir Ghika, preot şi om de o înaltă cultură, care s-a săvârşit în închisorile comuniste, torturat fiind pentru credinţa lui. Tot el zicea că „Lucrurile şi fiinţele din afară sunt făcute ca să ne apropie de Dumnezeu, dar noi [din păcate], le folosim pentru a ne depărta de El." Cu alte cuvinte, în loc să admirăm natura şi să-L descoperim prin ea pe Creator, noi o exploatăm, folosind-o fără discernământ, ca pe un mijloc, pentru a ne împlini scopurile egoiste. Apoi, despre fiinţele umane se spune că în epoca postmodernă au ajuns să fie „reificate" (în latină: *res, rei* – lucru). Cu alte cuvinte, fiinţele umane au fost reduse la statutul de obiect şi folosite ca atare, sau prinse şi hărţuite în relaţiile interpersonale devenite impersonale, în loc ca în relaţia interpersonală *eu-tu-el* să-L descoperim pe Făcătorul oamenilor, în virtutea „Chipului" după care sunt alcătuiţi.

„Raţiunea imprimată în toate componentele lumii, dându-i o unitate, este numită în textul grec «raţiunea din Dumnezeu» …Raţiunea lumii [inteligenţa internă a lucrurilor create] vine din Dumnezeu, fiind gândită de Dumnezeu, are o conformitate cu Raţiunea lui Dumnezeu. De aceea raţiunea sau raţiunile lumii *[logoi],* făcute pentru a fi cunoscute de raţiunea umană, ne urcă la Dumnezeu." [29] *Fiindcă ce se poate cunoaşte despre Dumnezeu le este descoperit în ei, căci le-a fost arătat de Dumnezeu. În adevăr, însuşirile nevăzute ale Lui, puterea Lui veşnică şi dumnezeirea Lui se văd lămurit, de la facerea lumii, când te uiţi cu băgare de seamă la ele în lucrurile făcute de El. Aşa că nu se pot dezvinovăţi* (Rom. 1:19-20). „Căci toate poartă în fiinţa lor o raţiune, un mesaj, o finalitate…" – spune Constatin Galeriu. „Creaţia ne duce ca de mână la Dumnezeu" (Ioan Hrisostom).

---

[27] cf. Dumitru Popescu, *Teologie şi cultură...*, p. 26: „Raţionalitatea cosmosului are un sens numai dacă e cugetat înainte de creare şi în toată continuarea lui de o fiinţă creatoare, cunoscătoare, fiind adus la existenţă pentru a fi cunoscut de o fiinţă pentru care e creat, [...] pentru a realiza între sine şi acea fiinţă raţională creată un dialog, prin mijlocirea lui. Acest fapt constituie conţinutul Revelaţiei naturale"

[28] H. –R. Patapievici, *op. cit.,* p. 61.

[29] Dumitru Stăniloae în *Note* la Grigorie de Nazianz, *op. cit.,* p. 131.

> Aceasta a fost gândirea care m-a determinat să admit că decisiv pentru existența lumii a fost «Cuvântul» înțeles ca Logos, informație, știință, cunoaștere, inteligență. O inteligență pe care o găsim prezentă în toate formele de manifestare ale lumii, de la cele mai mici finite, cum sunt cele monocelulare, până la geneza și mișcarea astrelor. Am numit această inteligență ca fiind ordonatoare și coordonatoare de Univers.[30]

Chiar şi ateii care au ales în mod deliberat să nu creadă în Dumnezeu recunosc că universul şi locul omului în univers depăşesc şi vor depăşi înţelegerea umană: astfel, Claude Levi-Strauss spune că „Deşi eu rămân surd la răspunsurile date de religie, sunt din ce în ce mai pătruns de sentimentul că cosmosul şi locul omului în univers, depăşesc şi vor depăşi întotdeauna înţelegerea noastră. (t. n.)" [31]

Dincolo de această inteligenţă internă a materiei şi dincolo de materie, există în univers un vag şi incomprehensibil Ceva, acel *Mysterium Tremendum* (Rudolf Otto), care înconjoară şi învăluie Universul. El nu poate fi perceput raţional, ci numai în adâncul spiritului omenesc – un simţ al prezenţei fără nume şi nedescoperite care „curge ca argintul viu prin venele creaţiei" (Tozer) – este vorba de imanenţa lui Dumnezeu în creaţia Sa, deşi El rămâne transcendent creaţiei Sale. De aceea, „Lumea în întregul ei tinde să fie considerată o hierofanie.[32] *Tot pământul este plin de mărirea Lui!* (Is. 6:3b)

Cerurile spun slava lui Dumnezeu, şi întinderea lor vesteşte lucrarea mâinilor Lui. O zi istoriseşte alteia acest lucru, o noapte dă de ştire alteia despre el. Şi aceasta fără vorbe, fără cuvinte al căror sunet să fie auzit: dar răsunetul lor străbate tot pământul, şi glasul lor merge până la marginile lumii. (Ps. 19:1-4)

---

[30] D. C. Dulcan, *op. cit.,* p.14.

[31] Claude Levi-Strauss, *De près et de loin,* Paris, Ed. Odile Jacob, 1996, p. 14: „Et puis, même si je reste sourd aux réponses religieuses, je suis de plus en plus pénétré du sentiment que le cosmos, et la place de l'homme dans l'univers, dépassent et dépasseront toujours notre compréhension."

[32] Hierofania este manifestarea sacrului (Absolutului) în lumea creată. Aurel Codoban, *Sacru și ontofanie*, Polirom, Iași, 1998, p. 128: „Așa cum este cazul ontologiei religioase iudaice, Cosmosul întreg este o hierofanie.", ceea ce Eliade numește *panontism*.

INTELIGENȚA INTERNĂ A BIOSFEREI

(câteva dovezi în favoarea întocmirii inteligente a creaturilor)

Legea biogenezei

Până în secolul al XIX-lea, oamenii credeau în așa numita „generație spontană/ spontanee" –, posibilitatea apariției vieții, în mod spontan, din materia organică (*heterogeneza*). Aparenta ei bază observațională înlătura orice dubii. (Oamenii puteau observa că într-o bucată de carne în descompunere, apar viermi sau în movilele de gunoi încep să mișune șobolani.) Chiar și oamenii de știință din acea vreme acceptau fără probleme acest așa-zis „adevăr".

Louis Pasteur (1822-1895) a fost primul care, prin experiențele sale, a spulberat credința în generația spontană. El este autorul Legii biogenezei care afirmă că viața nu poate proveni decât din viață. Cercetările lui și ale altor oameni de știință au discreditat definitiv teoria generației spontane, mai exact a heterogenezei. Acest adevăr a fost subliniat cu mult timp în urmă de dictonul latin, care zice: *omne vivum ex ovo* și varianta lui mai târzie, *omne vivum ex vivo*. Chiar și copiii noștri își aruncă provocări filozofice încuietoare, întrebând: „Ce a fost mai întâi? Găina sau oul?"

După apariția Lucrării lui Darwin – *Originea speciilor* (1859), s-a început căutarea înverșunată a unui fundament secular pentru teoria evoluționismului: taina apariției vieții. De acum era clar că viața nu putea apărea din materie organică, astfel că s-a trecut la ramura mai puțin plauzibilă a generației spontane și anume, *abiogeneza*, care susținea ideea originii vieții din materia anorganică. „Teoria susține că numai procesele naturale au acționat pentru a forma viața pe această planetă. Nu a intervenit nici o forță misterioasă, divină sau vitală. Sau, cum spunea Cylil Ponnamperuma: «... viața nu este decât o proprietate specială și complicată a materiei, și *au fond* [în esență] nu există nici o diferență între un organism viu și materia neînsuflețită…»" [33] Există două orientări: una a imaginat forțe exterioare care au cauzat o creștere a ordinii, ca rezultat al acțiunii lor „întâmplătoare" asupra compușilor chimici implicați. Celaltă orientare afirmă că apariția vieții se datorează proprietăților interne

[33] Charles B. Thaxton, Walter L. Bradley și Roger L. Olson, *op. cit.,* p. 15-16.

(intrinseci) ale materiei – *teoria evoluţiei chimice*, care a început să se bucure de o acceptare tot mai largă în a doua jumătate a secolului XX.

Taina apariţiei vieţii

În urma numeroaselor experimente de simulare prebiotică (simulare a condiţiilor care au precedat apariţia vieţii pe pământ), nimeni nu a reuşit să obţină VIAŢĂ. Într-adevăr s-au obţinut în jur de 20 de aminoacizi, care se prezintă sub forma unui amestec de 50% aminoacizi levogiri (care deviază lumina spre stânga) şi 50% aminoacizi dextrogiri (care deviază lumina spre dreapta). Acest amestec nu se poate separa. Dar aminoacizii, care constituie „cărămizile" de bază ale proteinelor din organismele vii, **sunt în exclusivitate levogiri** – o enigmă!!! Pe de-asupra, aşa cum arătam şi mai sus, nu există nici un mecanism natural de separare a acestui amestec, exceptând reacţiile enzimatice din organismele vii deja formate. Acesta este „şah-mat"-ul evoluţioniştilor când vine vorba să explice apariţia vieţii din non-viaţă, pe cale naturală.

> *Ultima ratio* [ultimul argument] a tuturor structurilor şi performanţelor teleonomice ale fiinţelor vii îşi are, deci, sediul în secvenţa resturilor [fragmentelor] de aminoacizi din lanţurile polipeptidice [compuşi al proteinelor]. […] Într-un anumit sens, foarte real, secretul vieţii, dacă există vreunul, se află la acest nivel de organizare chimică. Şi dacă se va reuşi nu numai să se descrie aceste secvenţe, ci şi să se anunţe legea de agregare de care ascultă ele, se va putea spune că secretul a fost străpuns, că *ultima ratio* a fost descoperită.
>
> […] Se cunosc astăzi sute de secvenţe corespunzând diferitelor proteine extrase din organismele cele mai diverse. Din aceste secvenţe şi din compararea lor sistematică cu ajutorul mijloacelor moderne de analiză şi de calcul, se poate astăzi deduce legea generală: ea este cea a hazardului, a întâmplării. Ca să fiu mai precis: aceste structuri sunt „întâmplătoare" în sensul că, chiar dacă ştim exact 199 de resturi [fragmente] de aminoacizi dintr-o proteină care conţine 200, este imposibil să formulăm vreo regulă, teoretică sau empirică, în baza căreia să putem prevedea natura singurului rest de aminoacid încă neidentificat de analiză.
>
> Dar dacă, în acest sens, orice structură primară a unei proteine pare să fi rezultat exclusiv dintr-o alegere făcută la întâmplare – pentru fiecare verigă – dintre 20 de resturi de aminoacizi posibili, în schimb, într-un alt sens, la fel de semnificativ, trebuie admis că această secvenţă *concretă* n-a fost căutşi de puţin sintetizată la întâmplare [!], întrucât aceeaşi ordine este reprodusă, practic fără greşeală [!], în toate moleculele proteinei respective.[34]

Mă bucur din suflet că nu le ies „socotelile" oamenilor de ştiinţă care caută viaţa în materie, în loc să-L caute pe *singurul* Dătător al vieţii. Este

---

[34] J. Monod, *Hazard şi necesitate,* Ed. Humanitas, 1991, p. 87-88.

ca şi când ai căuta sufletul omului disecându-i trupul. Cercetătorii îşi pierd vremea, căutând cu nasul aţintit în ţărâna pământului, ceea ce nu se poate găsi, răscolind-o şi emiţând speculaţii nebuneşti. „Nebuni şi orbi!" – ar zice Isus şi astăzi.

Iată, Eu sunt Domnul Dumnezeul oricărei făpturi. Este ceva de mirat din partea Mea? (Ier. 32:27)

Nu s-au obţinut nici macromolecule capabile, în condiţiile simulate ale supei primitive, să promoveze propria lor replicare: „La oricare dintre legile cunoscute astăzi în fizică şi chimie am supune atomii elementelor existente în structura materiei vii, nu rezultă viaţă. Viaţa pare să fie «ceva» pus în materie. Materia fizică pare să fie doar vasul în care se toarnă eneregia vieţii. În acest sens suntem de părere că viaţa este o formă de energie esenţialmente informaţională, de o natură consubstanţială sursei originare. Pentru acest motiv credem că omul de pe Terra nu va putea crea niciodată o celulă vie." [35] *Amin!*

Monod recurge la anumite speculaţii legate de „apariţia treptată a aparatelor teleonomice [a organismelor vii], care în jurul structurii replicative [capabile de înmulţire], aveau să construiască un *organism*, o celulă primitivă. Aici atingem cu adevărat «zidul sunetului», – spune el –, deoerece nu avem nici cea mai mică idee despre cum putea să arate structura unei celule primitive. *Miraţi-vă...!* (Ier. 2:12) Sistemul viu cel mai simplu pe care-l cunoaştem, celula bacteriană este o mică maşinărie cu o complexitate şi eficacitate extreme. Chiar şi „celulele cele mai simple pe care ne este dat să le studiem, nu au nimic «primitiv». Problema majoră este originea codului genetic şi a mecanismului traducerii sale. De fapt ar trebui să se vorbească nu de o «problemă», ci de **o adevărată enigmă** (s. n.). Codul [informaţie inteligentă, care de unde să fi apărut?] nu are sens decât dacă are loc şi traducerea lui. Maşinăria care asigură traducerea în celula modernă cuprinde aproximativ 150 de constituenţi macromoleculari *care sunt ei înşişi codificaţi în ADN: traducerea codului o pot face numai produşi ai traducerii* (s. a.). [Cu alte cuvinte, cum să fi apărut găina fără ou sau oul fără găină – o adevărată enigmă.] Când şi cum s-a închis cercul? – se întreabă Monod. Este excesiv de greu de imaginat." [36] *Miraţi-vă!* (Ier. 2:12)

---

[35] D. C. Dulcan, *op. cit.,* p. 384.
[36] J. Monod, *op. cit.,* p. 123-124.

Judecăţile Tale sunt prea înalte pentru el ca să le poată vedea (Ps. 10:5).

Aşadar, apariţia vieţii în supa oceanică primordială ţine de domeniul SF: „Devine limpede că [...] ideea obişnuită că viaţa a apărut dintr-o supă oceanică de substanţe organice este o ipoteză cât se poate de neplauzibilă. De aceea, suntem îndreptăţiţi să numim acest scenariu «mitul supei prebiotice»" [37]

Nimeni nu a reuşit să creeze viaţă în eprubetă şi nici nu a examinat-o la microscop: „Suntem atraşi de ceea ce poartă numele de „viaţă", în general – spune Martino –, ceva ce nu putem prinde şi aşeza sub microscop, ceva ce nu putem vedea ca să spunem: «Iată! Asta este!» *Cred că lucrurile pe care nu le putem observa vor fi întotdeauna mai numeroase decât cele pe care le putem observa"* (s. n.).[38] Aşa este! Lucrurile esenţiale din persepectiva eternităţii nu se pot contabiliza, măsura, cântări sau pune sub microscop. Viaţa este un mister neelucidat din punct de vedere ştiinţific, avându-şi originea în Dumnezeu, după cum reiese şi din fragmentul de mai jos:

> ‚Existenţa', faptul de ‚a fi' – ce înseamnă oare toate acestea? Molecule, atomi, particule elementare, cuarci, câmpuri de forţe? Desigur, desigur. Dar *existenţa*? În mod nemijlocit, adică dincolo de formele concrete de manifestare, faptul de **a fi** nu poate însemna nimic altceva decât **Dumnezeu**. [...] Existenţa este creaţia lui Dumnezeu – continuă, neîncetată, permanentă. Dacă Dumnezeu Îşi retrage suportul, lumea, lipsită de existenţă, se reîntoarce instantaneu în nefiinţă.[39]

Viaţa - *Suflarea omului este o lumină a Domnului care pătrunde până în fundul măruntaielor* (Prov. 20:27). *În El [Hristos] era viaţa şi viaţa era lumina oamenilor* (In. 1:4).

Jacques Salomé, spune câte ceva despre incredibila complexitate a fiinţei umane – o manifestare a misterului vieţii:

> Biologia e numai comunicare. Acum când îmi vorbiţi, numărul mesajelor care îmi parcurg acum corpul pentru ca eu să vă pot înţelege e de-a dreptul incredibil. O anumită enzimă trebuie să transporte la o altă enzimă o anumită informaţie care va fi decodată de o a treia enzimă... *E nevoie de un permanent miracol pentru ca totul să funcţioneze* [s. n.]. Totul este mesaj, comunicare, totul are un sens în marele infinit şi în infinitul mai mic. Fizicienii, astronomii vor contribui mult la înţelegerea sistemelor relaţionale invizibile care circulă într-o viaţă

[37] Ch. Thaxton, ş. a., *op. cit.,* p. 62.
[38] Bernard Martino, *Bebeluşul este o persoană*, Ed Humanitas, Bucureşti, 2002, p. 36.
[39] H. –R. Patapievici*, op. cit.*, p. 442.

omenească. Există, coexistăm înăuntrul mai multor reţele, care sunt ele însele conectate la alte reţele...[40]

Nimeni nu poate da viaţa. Numai Tatăl şi Fiul au viaţa în Sine (cf. In. 5:26). „Chiar şi cea mai mică celulă conţine milioane de molecule complexe ce suferă miliarde de interacţiuni predefinite [Predefinite de cine? Stabilite de cine?]. […] Nivelul minim de complexitate organizată din interiorul entităţilor vii pune serioase probleme de a explica cum a început totul." [41]

Nebuni şi orbi! (Mt. 23:17) – ar spune şi astăzi Isus. Voi spuneţi că într-un „vârf de ac" au loc „miliarde de interacţiuni predefinite", cu un scop bine determinat şi după o informaţie foarte precisă, dar că aveţi serioase probleme „de a explica cum a început totul", iar pe de altă parte, sunteţi perfect de acord cu afirmaţia: „Nimic în biologie nu are sens decât în lumina evoluţiei".[42] Afirmaţie repetată la nesfârşit de „ecoul" conspecialiştilor în domeniu: „S-a spus de multe ori că trăim în conul de lumină al evoluţionismului darwinian".[43] Unde este logica acestor afirmaţii contradictorii? Fiecare celulă este un atelier uimitor de bine rânduit care a luat naştere de la sine, în ciuda legii entropiei care nu zideşte, ci destramă şi erodează. Unde este dar logica omului de ştiinţă?

Căci ei nu iau aminte la lucrările Domnului, la lucrarea mâinilor Lui (Ps. 28:5).

Isus a spus: *Eu sunt Lumina lumii. Cine Mă urmează pe Mine nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina vieţii* (In. 8:12) Oricine nu umblă în lumina lui Hristos, umblă în întuneric, iar aşa-zisul „con de lumină al evoluţionismului darwinian" este clar o întunecime beznă, care striveşte „corola de minuni a lumii" şi „sugrumă vraja nepătrunsului ascuns".

Eu nu strivesc corola de minuni a lumii
şi nu ucid
cu mintea tainele, ce le-ntâlnesc
în calea mea […]

---

[40] Jacques Salomé, *Mami, tati, mă auziţi?,* Ed. Curtea Veche, Bucureşti, 2003, p. 143.
[41] Lee M. Silver, Clonarea umană. Un şoc al viitorului, Ed. Lider, Bucureşti, 1997, p. 38.
[42] Lee M. Silver, *op. cit.,* p. 37.
[43] Constantin Maximilian, Ştefan Milcu, Sylvian Poenaru, *Noile frontiere, Introducere în bioetică,* Ed. „PAN – Publishing House", Bucureşti, 1995, p. 142.

Lumina altora
sugrumă vraja nepătrunsului ascuns
în adâncimi de întuneric,
dar eu,
eu cu lumina mea sporesc a lumii taină –
şi-ntocmai cum, cu razele ei albe luna
nu micşorează, ci tremurătoare
măreşte şi mai tare taina nopţii,
aşa îmbogăţesc şi eu întunecate zare
cu largi fiori de sfânt mister
şi tot ce-i neînţeles
se schimbă-n ne-nţelesuri şi mai mari
sub ochii mei […]

Lucian Blaga

Aşadar, viaţa nu poate proveni decât din viaţă. Tot aşa şi viaţa spirituală, nu poate proveni decât din Cel care a venit din Cer ca să ne aducă viaţa. Regenerarea spirituală sau naşterea de Sus, o avem numai prin credinţa în jertfa lui Hristos: *Dar tuturor celor ce L-au primit, adică celor ce cred în Numele Lui, le-a dat dreptul să se facă copii ai lui Dumnezeu; născuţi nu din sânge, nici din voia firii lor, nici din voia vreunui om, ci din Dumnezeu* (Ioan 1:12-13). Aceasta este o taină şi mai mare decât taina vieţii fizice – o taină fără de care omul nu are acces în Împărăţia lui Dumnezeu ce începe chiar de aici. Acesta este unul dintre paradoxurile lui Dumnezeu ce pare o nebunie pentru omul carnal, dar care este trăit, experimentat, de sufletul celui înduhovnicit prin Hristos.

Ecosistemul ireductibil al Pământului

Examinând mai îndeaproape ecosistemul Pământului, ne dăm seama de proiectarea cu mare grijă a diverselor aspecte interdependente şi a detaliilor implicate. În primul rând, să aruncăm o rivire asupra lanţului trofic:

„Producătorii" sunt plantele înzestrate cu o fabrică minune răspândită în toate frunzele lor. Acestea produc, prin uimitorul proces al fotosintezei, oxigen şi hrană organică (ele constituie hrană organică). „Materia primă" folosită de plante este dioxidul de carbon din aer, apa din sol cu elementele ei nutritive, la care se adaugă energia solară.

„Consumatorii" sunt animalele erbivore şi oamenii.

„Muncitorii prelucrători" sau alteratorii sunt bacteriile, care descompun animalele şi plantele moarte pentru a îmbogăţi solul în permanenţă cu elemente nutritive, şi în special cu azotul pe care plantele îl folosesc pentru a fabrica proteine. Deci plantele nu pot exista fără bacterii. Dar acestea din urmă nu pot exista fără plante şi animale. Animalele erbivore şi oamenii nu pot exista fără plante.

Aşadar, lanţul trofic este o dovadă a interdependeţei vitale a organismelor vii de pe Planeta albastră. Aceste interdependenţe sunt atât de puternice, încât lanţul trofic nu avea cum să evolueze. Toate componentele lui trebuiau să existe de la început, alcătuind un lanţ complet funcţional.

Tot astfel, circuitele oxigenului, carbonului şi azotului presupun existenţa simultană a plantelor şi animalelor. „Unii biologi au rămas atât de impresionaţi de interdependenţele ce există între elementele ecosistemului Terrei, încât au considerat că întreaga planetă este un mare organism. Oamenii au numit această teorie *Ipoteza Gaia*, deoerece Gaia era în mitologia greacă zeiţa Pământului. Ipoteza Gaia face din creaţia în sine un fel de dumnezeu cu inteligenţă proprie." [44]

În zilele noastre, tot mai mulţi intelectuali aderă la diversele ramuri ale pseudo-religiei New Age, care îşi propune să recupereze un suflet al Naturii, ca un protest împotriva unei viziuni ştiinţific pozitiviste asupra lumii. „Natura trebuie să fie reînsufleţită, dar fără Dumnezeu" (Patapievici). Dar adevăraţii închinători ştiu că *Domnul, Făcătorul cerurilor, [este] singurul Dumnezeu care a întocmit pământul, l-a făcut şi l-a întărit, l-a făcut nu ca să fie pustiu, ci l-a întocmit ca să fie locuit* (Is. 45:18). Cu alte cuvinte, El i-a întocmit parametrii în aşa fel, încât Pământul „să poată fi locuit". El zice despre Sine*: „Eu sunt Domnul, şi nu este altul!"* (Is. 45:18b)

Imuabilitatea speciilor

Vieţuitoarele create şi-au păstrat cu sfinţenie graniţele „soiului" lor, şi nicio specie nu se poate transforma în altă specie. Nu există verigi de legătură, forme de trecere, deşi ar trebui să existe cu miile. De ce? Pentru că aşa a răsunat porunca divină de la începuturi: *Dumnezeu a zis: „Să dea pământul vieţuitoare după soiul lor, vite, târâtoare şi fiare pământeşti, după soiul lor." Şi aşa a fost* (Geneza 1:24).

---

[44] Stuart Burgess, *Amprente ale inteligenţei creatoare*, Ed. Făclia, Oradea, p.73-74.

În genetică se vorbește despre *efectul limitat al variației genelor*, ceea ce înseamnă că variația lor nu poate duce la apariția unor noi mecanisme. Dacă ne uităm la rezultatele reproducerii selective, observăm că modificările apărute privesc anumite caracteristici neesențiale, cum ar fi mărimea și culoarea etc., dar „granițele" bine stabilite ale speciilor nu se pot încălca, nici prin încrucișarea a două soiuri diferite. Un exemplu în acest sens ar fi obținerea unor rase de câini, de vânătoare, ciobănești, șorecari etc., câini mai mari, mai mici etc., dar câinele tot câine rămâne.

Jacques Monod, autorul cărții *Hazard și necesitate* spune că ceea ce pare greu de explicat este stabilitatea „formelor" din biosferă (invarianța). „Extraordinara stabilitate a anumitor specii […], invarianța planului chimic fundamental al celulei nu pot fi evident explicate decât prin extrema coerență a sistemului teleonomic [a organismelor vii]…," [45] dar el nu pune nici pe de parte în discuție faptul că Dumnezeu a instituit „granițele" de netrecut ale speciilor, pentru ca fiecare creatură să rămână „închisă" în soiul specific pre-orânduit ei de către Creator. Această stabilitate a speciilor, Monod o explică astfel: „Datorită perfecțiunii conservatoare a aparatului replicativ [reproducător], orice mutație, considerată individual, este un eveniment foarte rar [!]." [46] Se știe că majoritatea erorilor de citire sau traducere, la nivelul celulei (oricum foarte rare), rezultă în maladii grave, sau handicapuri. Dar mutațiile care ar întări, sau ar fi în beneficiul organismelor sunt practic nule. „Invarianța pare, într-adevăr, de la început, să constituie o proprietate profund paradoxală, deoarece menținerea, reproducerea, înmulțirea unor structuri cu un înalt grad de ordine par incompatibile cu principiul al doilea al termodinamicii." [47] Într-adevăr, al doilea principiu al termodinamicii postulează că orice sistem macroscopic nu poate evolua decât spre degradarea ordinii ce îl caracterizează – *entropia*. Dar, organismele vii constituie sisteme deschise, care se opun dezintegrării (dezordinii), datorită ingerării de energie, pe diverse căi (hrană, oxigen, energie solară etc.), ceea ce se numește *negentropie* (entropie negativă). Viața reprezintă o ordine într-un univers entropic. Monod crede că trebuie să existe unele principii sau „legi biotonice" necunoscute încă, care *adăugându-se* celor ale fizicii, acționează în materia vie… (Oare cine este legiuitorul?)

„Orice evoluție sesizabilă, cum ar fi diferențierea a două specii, chiar foarte apropiate, rezultă dintr-un mare număr de mutații

---

[45] J. Monod, *op. cit.,* p. 108.
[46] *Ibidem*, p. 106.
[47] *Ibidem*, p. 26.

independente, acumulate succesiv în specia inițială…”[48] Dar aceste mutații nu pot fi acumulate „succesiv”, cum zice Monod, ci ar trebui să aibă loc simultan, ca să fie funcționale, ceea ce practic este imposibil, așa cum se va vedea în subcapitolul următor: „Mecanisme ireductibile”.

Oricâte dovezi ar avea omul care nu vrea să creadă, el va încerca să vină cu explicații, interpretări și speculații dintre cele mai bizare ca să escamoteze Adevărul. În concepția omului postmodern, „a crede” este degradant – credința fiind considerată un „toiag” de care se reazămă un om neputincios. Dependența de un Creator oricât de măreț nu este demnă de o ființă umană autonomă, de un om-prometeu.

Credința, în ultimă instanță, este o problemă a inimii, nu a intelectului.

Mecanisme ireductibile

Stuart Burgess, are o întreagă carte dedicată inteligenței interne a materiei – *logoi* – , carte în care el trece în revistă cele mai pregnante aspecte ale creației din care se vede clar, „ca în miezul zilei” că evoluția este un nonsens.

În trupurile creaturilor există mecanisme ireductibile, în sensul că ele nu pot funcționa decât în condițiile existenței simultane a tuturor parametrilor implicați. Cum s-ar fi putut face asemenea mutații miraculoase, „de la sine”, într-un mod „simultan”, cu respectarea strictă a mai multor caracteristici, cu o exactitate de zecimi de milimetru? Se știe că, cel mai adesea, mutațiile accidentale nu sunt nicidecum benefice, ci din contră, nedorite, dezastruoase chiar.

- Mecanismul ireductibil al celulei

Proteinele se găsesc numai în interiorul celulelor. Acestea nu pot fi formate fără proteine, dar numai celula poate forma proteine. Apoi, enzimele sunt necesare pentru formarea unei „molecule-baterie”, din celulă, care înmagazinează și eliberează energie, numită ATP, dar enzimele nu pot fi formate fără energie eliberată de ATP. La fel, pentru producerea enzimelor este nevoie de ADN, dar ADN-ul nu poate fi produs fără enzime. Cum au apărut toate acestea din întâmplare, *simultan*, știind *de la sine* cum să coopereze și cum să se reproducă? *Mirați-vă…!* (Ier. 2:12)

[48] *Ibidem*, p. 108.

Molecula de ARN este alcătuită din molecule organice mai mici numite nucleotide. (Niciodată nu s-a găsit vreun nucleotid în meteoriţi.) Probabilitatea ca o moleculă de ARN capabilă de replicare să se formeze accidental dintr-o mulţime de cărămizi chimice complicate este practic imposibilă.

Şi ca să complicăm lucrurile şi mai mult, vom vorbi puţin de atelierul inteligent din interiorul celulei. Proteinlele din celulele vii sunt, din punct de vedere chimic, cele mai complexe molecule din câte există. Ele pot fi alcătuite din 50 sau chiar sute de aminoacizi, legaţi nu oricum, ci într-o ordine bine definită, după o „reţetă" exactă, potrivit instrucţiunilor primite de la AND, prin intermediul „tehnicienilor" numiţi ARN. În citoplasma celulei există nişte „maşini" minuscule de asamblat proteine, foarte inteligente, numiţi *ribozomi*. Rolul lor este de a decoda mesajul din ARN – este vorba de nişte instrucţiuni detaliate –, care arată ce proteină trebuie produsă şi cum anume (există sute de tipuri de proteine). Este de-a dreptul uimitor faptul că fiecare proteină se pliază într-o formă tridimensională unică – pliere care-i va determina locul şi funcţia specifică pe care o va îndeplini. Mai mult, fiecare dintre ele primeşte o „etichetă" cu destinaţia exactă, şi astfel este trimisă la locul potrivit. Chiar dacă în fiecare minut sunt formate şi distribuite mii de proteine în trupul uman, fiecare dintre ele ajunge la destinaţia corectă. Ca o paranteză, am aminti faptul că pentru obţinerea proteinelor este nevoie de ARN (de la care primesc instrucţiuni exacte), dar ARN-ul nu poate fi produs fără proteine – un adevărat „şah-mat"!

Moleculele complexe din cel mai simplu organism viu nu se pot reproduce singure. În afara celulei ele se descompun, sub acţiunea entropiei. În interiorul celulei vii ele se reproduc cu ajutorul altor molecule complexe. Această complexitate inimaginabilă a vieţii ne inspiră un sentiment de adâncă prosternare în faţa Creatorului.

•Articulaţia genunchiului

Burgess ne prezintă articulaţia genunchiului, ca pe o minune de proiect ireductibil, care rulează şi glisează, pe când celelalte articulaţii din trup doar glisează. Toate „piesele" şi caracteristicile articulaţiei genunchiului sunt interdependente, deci funcţionarea acestui mecanism presupune existenţa lor simultană, dar presupune şi respectarea exactităţii reperelor, ale punctelor de fixare etc., pe când teoria evoluţiei susţine că articulaţia genunchiului a evoluat reper cu reper… Oare, să fi fost posibil…?

Să vedem mai îndeaproape acest mecanism impresionant: Femurul prezintă două proeminenţe (*condili*) care au o curbură convexă pentru a putea rula şi glisa pe tibia. Tibia prezintă două cavităţi concave care se potrivesc *exact* cu condilii femurului. Cele două oase sunt legate prin două ligamente numite ligamente încrucişate, deoarece împreună au o formă de cruce. Acestea au un loc *precis* în spatiul dintre condili. Ele controlează mişcarea articulaţiei. Cele două oase ale piciorului şi cele două ligamente încrucişate formează un mecanism extrem de sofisticat şi de precis, numit „mecanism cu patru tije". Dacă ar fi să mai luăm în seamă şi poziţionarea exactă a punctelor de fixare a ligamentelor, lungimea *exactă* a acestora, caracteristicile cerute musculaturii piciorului pentru a pune în mişcare articulaţia,[49] dar şi alte taine impresionante legate de cartilagiile implicate în această mişcare, am exclama, dimpreună cu psalmistul: *O ştiinţă atât de minunată, este mai presus de puterile mele, este prea înaltă ca s-o pot prinde [pricepe]!* (Ps. 139:6)

Una dintre cele mai uluitoare caracteristici ale trupului este felul în care articulaţiile noastre funcţionează atât de lin şi fără dureri. Cartilagiul articulaţiei este umplut cu canale minuscule, pline de lichid sinovial. Cartilagiul este comprimabil şi când o încheietură se mişcă, partea cartilagiului care suportă solicitatrea se comprimă, făcând să ţâşnească jeturi de lichid prin aceste canalicule. Lichidul formează un fel de lubrifiere forţată prin presiune, care ridică şi desparte cele două suprafeţe. Atunci când zona a fost eliberată de solicitare, ea se extinde (relaxează) şi aspiră înăuntru lichidul. Astfel, suprafeţele articulaţiei nu se ating, ci plutesc pe jeturi de lichid.[50]

Genunchiul complet mai are şi alte părţi sofisticate care îl fac eficient şi puternic. Astfel, am aminti existenţa unui os în partea frontală a genunchiului – rotula – şi o capsulă fibroasă care conţine mai multe ligamente ce înconjoară şi întăresc articulaţia. Există de asemenea un sistem elaborat de fibre musculare înserate pe ambele părţi ale piciorului care permit controlarea fină a mişcării articulaţiei.[51]

Şi acum câteva cuvinte despre muşchii voluntari care pun în mişcare articulaţia. În timpul contracţiei musculare moleculele proteice din celulele musculare interacţionează „alunecând una într-alta, ca dinţii a doi piepteni aşezaţi faţă în faţă". Aceste celulele „se unesc în grupuri numite fibre, semănând cu nişte gheme de sfoară, iar fibrele raportaează unei

---

[49] cf. St. Burgess, *op. cit.,* pp. 14-18.
[50] cf. Philip Yancey & Dr. Paul Brand, *O făptură atât de minunată*, Ed. Peregrinul, Cluj-Napoca, 2009, p. 214-215.
[51] cf. St. Burgess, *op. cit.*, p. 28

ierarhii şi mai înalte, numită «unitate motorie». Un nerv motor controlează o unitate motorie, înfăşurându-şi plăcile de la captăt în jurul unui grup muscular […], tot aşa cum o caracatiţă se înfăşoară în jurul unui stâlp. Când acel nerv dă un semnal, toate fibrele sale musculare se micesc şi se îngroaşă imediat", [52] adică se contractă. Ce structură ierarhică inteligentă!

- ## Mecanismul ireductibil al zborului

> *Oare, prin priceperea ta îşi ia uliul zborul şi îşi întinde aripile spre miază-zi? Oare din porunca ta se înalţă vulturul şi îşi aşază cuibul pe înălţimi?* (Iov 39:26-27)

Zborul – un dar sublim al păsărilor… Un dar care trezeşte în noi un dor nostalgic de a ne depăşi limitele de fiinţe legate de pământ. Uneori mă gândesc la Ziua cea Mare, când voi fi înveşmântată într-un trup de o altă natură ce nu va mai asculta de legea gravitaţiei, căci va aparţine lumii suprasenzoriale, învăluită în măreţie. Acel trup ceresc înveşmântat în strălucire (1 Cor. 15:40) va depăşi întreitul zid de spaţiu-timp-materie ce limitează.

Dar să ne întoarcem la mecanismul ireductibil al zborului păsărilor. Acesta presupune existenţa simultană a unor aripi aerodinamice, a structurilor uşoare ale aripilor şi oaselor păsării, structura ierarhică a penelor, dar şi prezenţa unor mecanisme de control. Toate aceste elemente trebuie să *coexiste* de la început, pentru ca zborul să fie posibil.

Forma aerodinamică a aripilor poate crea forţa ascensională tocmai prin diferenţa de viteză a aerului între cea de pe suprafaţa superioară (unde aerul parcurge un drum mai lung) şi cea de pe suprafaţa inferioară a aripii. Astfel presiunea deasupra aripii scade, iar presiunea în partea inferioară a aripii creşte, ceea ce acţionează aripa în sus.

---

[52] Ph. Yancey & P. Brand, *O făptură...*, p. 201.

Apoi, penele și scheletul păsărilor sunt extrem de bine proiectate, constituind capodopere de structuri ușoare. Oasele păsărilor au o formă tubulară, cavitară, conferind putere și rigiditate. Dar la păsările mai mari cum ar fi vulturii în interiorul oaselor se află o structură suplimentară – un fel de structură inteligentă din „grinzi".

Structura penelor în sine constituie o capodoperă ierarhică, având elemente ireductibile. Pentru ca penele să fie eficiente, toate elementele lor component trebuie să existe simultan: axul principal, umplut cu aer sau spumă, apoi barbele fixate de fiecare parte a axului. Fiecare fir de barbă este alcătuită din mai multe barbule, care de o parte prezintă cârlige, iar de partea opusă sunt simple. Astfel barbulele cu cârlige se prind de cele simple de pe barba alăturată. Toată această construcție iscusită împiedică pătrunderea aerului prin ea la bătaia în jos a aripii, dar permite trecerea aerului la bătaia ascendentă a aripii.

Orice pasăre trebuie să poată controla schimbarea altitudinii, a direcției și a vitezei, ceea ce constituie mecanisme extrem de complexe. Forța ascensională care acționează asupra aripilor poate fi controlată prin ajustarea sensibilă a unghiului de înclinare a aripilor. Schimbarea direcției de zbor presupune înclinarea spre stânga sau spre dreapta, ceea ce presupune înclinarea aripilor la unghiuri diferite, pentru a produce forțe ascensionale diferite asupra aripilor, obligând astfel corpul să își schimbe direcția de zbor. Dar înclinarea corpului este o manevră foarte pretențioasă, pentru că aceasta produce forțe de frecare diferite asupra celor două aripi, ceea ce ar putea să-i destabilizeze zborul. Dar pasărea intervine cu forțe de compensare, prin mișcarea penelor din coadă.[53]

Ca o paranteză, tot legat de păsări: dr. Paul Brand ne spune că anumite molecule din oasele păsărilor, numite *osteoclaste* (care la oameni sfredelesc părțile îmbătrânite ale oaselor, pe care apoi milostivele *osteoblaste* le înlocuiesc cu țesuturi de os nou) invadează oasele păsărilor, pentru a elibera calciul, pentru ca acesta să poată întări coaja oului, fără ca pasărea să aibă habar de ceea ce se ptrece în trupul ei. Cu alte cuvinte, ea nu controlează acest proces în mod conștient. Este vorba de un aspect al „pecetei" inteligenței interne din trupul păsării.

[53] cf. St. Burgess, *op. cit.,* pp. 44-52.

- Mecanismul ireductibil al migraţiei

Migraţia este considerată unul din cele mai complexe bioritmuri, controlat de un tainic ceas intern şi de o busolă internă, ambele învăluite în mister până în zilele noastre. Este uimitoare această capacitate a păsărilor de a călători mii de kilometri, ascultând de tainica chemare a unui loc specific din zonele mai calde. Toamna, după încheierea sezonului de cuibărit, pasărea îşi înnoieşte „garderoba": penele distruse în timpul verii cad şi sunt înlocuite cu pene noi. Îşi face într-un mod înţelept şi rezerve pentru lunga călătorie, acumulând grăsime pe tot corpul. Apoi sistemul nervos eliberează o serie de hormoni, ce alertează ceasul intern, care îi spune că e timpul să migreze spre sud. După ce „consultă calendarul", păsăsrile se adună şi se face zarvă mare... Oare cine le adună...?

„Migraţia este un proces ireductibil deoarece presupune existenţa simultană a mai multor mecanisme, care sunt atât de complexe încât ştiinţa modernă nu le poate explica." [54] Principalele „sisteme de navigaţie" pe care se bazează sunt soarele, stelele, lumina polarizată, razele ultraviolete, infrasunetele, câmpul magnetic, gravitaţia şi presiunea – cel puţin aşa se crede (!). Păsările au primit în dar un receptor specializat, localizat chiar deasupra ciocului, care (se presupune!) le ajută în descifrarea şi combinarea indiciilor menţionate mai sus.

Oare cum se poate ca migrarea să fi evoluat în urma unor erori genetice, când există atât de multe elemente interdependente care o favorizează?

Multe păsări migrează în stoluri şi se presupune (!) că păsările mai experimentate, care au mai străbătut lungul şi primejdiosul drum, joacă rolul de călăuză pentru cele mai tinere. Astfel, am putea spune că traseul şi cunoştinţele privitoare la el se transmit din generaţie în generaţie. Dar unele păsări migrează singure. De unde ştiu acestea în ce direcţie şi spre ce limanuri să se îndrepte? Cum de ştiu ele cum să ajungă acolo? Mai mult ca sigur, Creatorul lor a sădit în ele un fel de instinct tainic privitor la timpul potrivit pentru migraţie, la direcţia şi locul exact în care trebuie să ajungă, precum şi la modul în care pot ajunge acolo.

Una dintre cele mai periculoase rute de migraţie este cea a ploierului auriu care porneşte din Alaska şi ajunge în insula Hawaii, străbătând o rută de 3.000 de kilometri. Dacă ar greşi foarte puţin unghiul

[54] *Ibidem*, p. 52.

de zbor, nu ar nimeri niciodată într-o insulă care constituie doar un punct în vasta întindere a oceanului. De ce fel de busolă şi de ce fel de hartă dispune?

Dacă păsările se orientează după bolta stelară, înseamnă că una dintre păsări, numită chira arctică, trebuie să cunoască bolta stelară din ambele emisfere, deoerece ea străbate peste 15.000 de klilometri, de la Polul Nord la Polul Sud. Sau, cum poate ea deosebi câmpul magnetic al Polului Nord de cel al Polului Sud – se întreabă Burgess. Apoi cum de reuşeşte să înfrunte marile variaţii de temperatură, deşi are doar câteva zeci de grame?

Cum de gâsca-de-India, care porneşte de la nivelul mării, se poate ridica la altitudinea de 9 kilometri pentru a traversa lanţul munţilor Himalaia, când la acea altitudine este foarte frig, iar conţinutul de oxigen în aer este foarte scăzut? Cum de rezistă la o asemenea diferenţă de temepratură, dar mai ales de altitudine? [55]

Aceste semne de întrebare ar trebui să ne ridice ochii în sus, spre Creator, care prin intermediul Revelaţiei naturale ne îmboldeşte să intrăm într-o sfântă relaţie dialogală cu El, căci „Creaţia ne duce ca de mână la Dumnezeu" (Ioan Hrososto m).

Peştii care migrează nu se pot orienta după stele sau după soare… Se spune că acestea s-ar orienta folosindu-se de simţul gustativ şi de câmpul magnetic al pământului. Dar cine ştie cu adevărat cum stau lucrurile?

Astfel somonul „se naşte" în apă dulce, într-un râu din nord-vestul Statelor Unite, apoi pleacă la mii de kilometri de „casă", străbătând apele sărate ale Oceanului Atlantic, îndreptându-se spre Groenlanda, unde petrece aproximativ patru ani. Apoi se întoarce spre râul „natal", pentru a se reproduce. Înoată pe râu în amonte, deci împotriva curentului. Trece sau sare cu încăpăţânare peste cascade depunând un efort inimaginabil. Am fi tentaţi să zicem că pare să fie vorba de o „chemare oarbă a destinului" înscris într-un mod tainic în codul genetic al acestui peşte. Toate aceste lucruri rămân în continuare un mister pentru oamenii de ştiinţă. Ei zic că somonul memorează „gustul" râului în care s-a născut şi se întoarce în habitatul său natal ajutat de gust. Cert este că multe lucruri legate de migraţie rămân, în continuare, un mare mister.

Spre deosebire de somoni, anghilele europene se nasc în apa sărată a mării şi migrează spre Europa, deşi sunt foarte mici şi transparente. Această călătorie a lor ţine doi ani de zile. Acolo în apele râurilor

[55] cf. St. Burgess, *op. cit.,* p. 53-54.

europene, se dezvoltă timp de câţiva ani. Apoi se întorc de unde au venit, migrând spre Marea Sargasso. Ele străbat 6.000 de kilometri, pentru a se reproduce, căci sunt foarte „pretenţioase" în ceea ce priveşte condiţiile: o adâncime de peste 300 m, şi o temperatură de 20º C. Este unul dintre puţinele locuri din lume, care le pot satisface aceste „pretenţii".

Chiar şi unii fluturi migrează. Este vorba de fluturele *Vanessa cardui* – „frumoasa doamnă" sau, în limba engleză, „doamna pictată" *(Painted lady)*. Într-adevăr, ea are pete de culoare frumos asortate pe partea superioară a aripilor. Este interesant faptul că o făptură atât de fragilă şi vulnerabilă, care cânăreşte mai puţin de un gram şi are un creier cât un punct, poate totuşi străbate sute şi mii de kilometri, în grupuri masive – milioane, milioane –, uneori acoperind pur şi simplu cerul, la o altitudine de sute de metri. Ei migrează în funcţie de capricioasele schimbări de vreme, orientându-se în timpul acestor călătorii misterioase mai ales după soare, ajutaţi şi purtaţi de vânturi favorabile. Cercetătorii le-au urmărit cu ajutorul unor radare performante. Fluturii pornesc din Africa, trec peste Marea Mediterană şi ajung în Italia, apoi de aici trec în Ungaria, Polonia şi majoritatea ţărilor europene. Alţii urmează o altă rută, ajungând în Spania şi Franţa. De aici, trec Canalul Mânecii, ajungând în Marea Britanie şi apoi în Scoţia. Este nevoie de şase generaţii pentru a efectua o călătorie dus-întors. Mă întreb de unde ştie generaţia următoare ruta care trebuie urmată?

CÂNTAREA PĂSĂRILOR

Există sute de alte dovezi impresionante, dar pentru mine, dovada cea mai frumoasă şi artistică, pe lângă designul unic al penelor de păun, îl constituie abilităţile păsărilor cântătoare. Ca o paranteză, am aminti şi părerea cercetătorilor atei, care pun pe seama dorinţei de reproducere şi de cucerire a partenerei selecţia design-ului penajelor „magnifice"[56] dar şi taina abilităţilor uimitoare ale păsărilor cântătoare.

Cel mai adesea, cântătoarele sunt păsări mici dar sunetele puternice şi armonioase se pot auzi până la mari distanţe. Acestea au capacitatea de a cânta pe două voci, mai exact, de a produce simultan sau în momente

[56] J. Monod, *op. cit.,* la p. 112, Monod îl citează pe N. Tinbergen, *Social Behavior in Animals* (1953): „Este deci îndreptăţită afirmaţia că la urma urmei, instinctul sexual, sau, cu alte cuvinte, *dorinţa* a creat condiţiile de selecţie a anumitor penaje magnifice" (!).

diferite cele două sunete, deoarece fiecare mecanism vocal are conexiuni nervoase independente cu encefalul. „Despre *cyanocitta cristata* s-a descoperit că poate cânta simultan notele dintr-un acord major.” [57] Uimitor!

> Producerea unui cântec de pasăre presupune un control foarte sofisticat din partea creierului, mai ales dacă […] un astfel de cântec poate conține până la câteva zeci de note pe secundă. Totodată, pasărea trebuie să coordoneze notele emise de cele două mecanisme vocale separate. Neurobiologii au descoperit existența unei traiectorii nervoase complexe care controlează producerea cântecelor. Există de asemenea o altă traiectorie nervoasă, care are rol în învățarea cântecelor, iar aceasta este conectată cu cea care controlează producerea lor. Este uluitor să constatăm că atunci când o pasăre ciripește, ea nu emite sunete aleatorii, ci redă un cântec [ce poate fi înregistrat și verificat] care a fost scris realmente în creierul ei! [58]

Aceste cântătoare au și abilitatea incredibilă de a cânta perioade lungi de timp, fără a respira (spre deosebire de oameni). Respirația în timpul cântecului este atât de scurtă, încât nu produce nici o întrerupere. De exemplu, un canar respiră după fiecare sunet, deși emite până la 27 de note pe secundă – note pe care le emite cu ajutorul plămânului stâng, în timp ce plămânul drept este folosit pentru respirație.

Este impresionat și repertoriul unor păsări – numărul de melodii pe care le reproduc periodic. Acest număr diferă de pasăre la pasăre. De exemplu, mierla europeană poate avea în repertoriul ei între 22 și 48 de melodii, pe care le repetă cu exactitate. Dar cea mai bună cântăreață este privighetorea care poate avea între 100 și 300 de melodii distincte. Cercetătorii pun melodiile înregistrate pe note muzicale. Ei au fost uimiți să descopere că „privighetoarea repetă un cântec după ce a redat alte șaptezezi. Iar când acel cântec se repetă, este redat cu o precizie desăvârșită” [59] (!)

Unele păsări au și abilitatea de a învăța (reține) melodii ale altor păsări sau chiar sunete produse de om. Dar una din abilitățile muzicale uimitoare și greu de explicat a acestor păsări este aceea de a cânta o anumită melodie în aceeași gamă, dar au și abilitatea de a transpune un cântec dintr-o gamă în alta. Ele dispun de așa-numitul „auz absolut”.

Păsările au și abilitatea de a dialoga, răspunzându-și una alteia prin cântec. Doi masculi din teritorii învecinate, dialoghează, prin melodii, în

---

[57] St. Burgess, *op. cit.,* p. 125.
[58] *Ibidem*, p. 125.
[59] *Ibidem*, p. 127.

felul următor: primul cântă pentru câteva secunde, iar al doilea îi răspunde printr-un cântec care se potriveşte cu cântecul vecinului, sau poate răspunde cu variaţiuni pe tema „propusă” de pasărea vecină. I se răspunde din nou, şi tot aşa, dialogul de acest fel poate ţine minute întregi.

Şi mai impresionant este duetul în care participanţii îşi combină vocile într-un singur cântec (de obicei, două păsări care se curtează). Unele specii de cântătoare compun cântece antifonice în care notele sunt cântate alternativ de cei doi cântăreţi, „ceea ce presupune cunoaşterea duetului de ambii parteneri, dar şi o sincronizare la fracţiune de secundă în executarea lui.” [60]

Cea mai uluitoare iscusinţă o manifestă pasărea *megabyas flammulatus* în aşa-numitul cvartet – o melodie foarte complexă, interpretată de două perechi de păsări care se curtează şi care se află în teritorii învecinate. „Cele două perechi compun în mod deliberat un cântec pe patru voci. ... Adeseori cântecele sunt foarte frumoase, cu structuri muzicale deosebite şi cu o sincronizare perfectă a celor patru participanti.” [61] Dacă păsările cântă doar pentru a-şi delimita teritoriul, cum se explică frumuseţea impresionantă, repertoriul bogat, sincronizarea perfectă, capacitatea de a compune şi de a memora noi melodii? *Miraţi-vă...!* (Ier. 2:12)

CONCLUZII ÎN URMA PARCURGERII DOVEZILOR

> *...Au ochi să vadă şi nu văd, urechi de auzit şi n-aud, căci sunt o casă de răzvrătiţi* (Ezechiel 12:2).
>
> *Dar ei nu vor să ştie de nimic, nu pricep nimic, ci umblă în întuneric* (Psalm 82:5).

Cu toate aceste semne ale mirării, şi dovezi „palpabile”, asemenea unei „miresme” a Divinităţii, lăsată printre noi pământenii, pentru a ne ridica ochii şi sufletul spre Creator, există oameni care se încrâncenează

[60] *Ibidem*, p. 128.
[61] *Ibidem*, pp. 125-129.

să privească doar în jos, spre pământ, căutând explicaţii raţionale, „mioape", pentru ceea ce nu se poate explica fără intervenţie dumnezeiască.

Jacques Monod, un biochimist francez, laureat al Premiului Nobel face nişte afirmaţii radicale, ridicând hazardul orb la rangul de sursă a tot ce există în biosferă. El a avut privilegiul de a vedea cu înşişi ochii lui minunile din microuniversul celulei, cu miile de reacţii ordonate şi bine rânduite. A avut privilegiul de a admira programul înscris în ADN-ul uman – program pe care noi, oamenii, nu am fi în stare să-l gândim, sau să-l proiectăm, pentru că este mai presus de posibilităţile noastre. El însuşi afirmă că mutaţiile nu pot fi acumulate „succesiv"; stă în uimire în faţa invarianţei speciilor şi nu-şi poate explica cum arăta o celulă primitivă, căci nu s-a găsit nicicând, vreuna. Până şi cea mai simplă este de o complexitate uluitoare.

Măcar că făcuse atâta semne înaintea lor, tot nu credeau în El (In. 12:37).

Trist este faptul că în pofida tuturor acestor grăitoare „semne", pentru Monod, creaturile lui Dumnezeu nu sunt decât nişte maşini chimice (*Les êtres vivants sont des machines chimiques*). Este vorba de un reducţionism extrem – reducerea aurolei umanităţii la chimie. Faptul că omul râde, plânge, iubeşte, se închină – totul se reduce la nişte reacţii chimice nesimţitoare. Cred că Gianni Vattimo este un ecou al vocii lui Monod: „Fiinţa nu este nimic în afara aşa-zisei «întâmplări» care are loc prin istoricizarea ei" [62] –, prin inserţia ei într-un anumit punct al istoriei.

Monod constituie o voce influentă, printre oamenii de ştiinţă, în special prin cartea sa *Hasard et nécessité,* apărută în 1970, (tradusă în limba română în 1991), inducând pe mulţi oameni în confuzie şi necredinţă, după cum recunoaşte chiar el: „Această noţiune [concept] este, totodată, dintre toate noţiunile [conceptele] tuturor ştiinţelor, cea mai distrugătoare pentru orice antropocentrism, cea mai inacceptabilă intuitiv, pentru fiinţele intens teleonomice care suntem." [63] De ce? Pentru că „omul îşi menţine poziţia de „centru" al realităţii [ceea ce se numeşte *antropocentrism*] […] numai în virtutea raportării la un *Grund*, [temei metafizic] care îl confirmă în acest rol." [64] Dar acel temei sau fundament

---

[62] Gianni Vattimo, *Sfârşitul modernităţii*, Ed. Pontica, Constanţa, 1993, p. 7.
[63] J. Monod, *op. cit.,* p. 101.
[64] G. Vattimo, *op. cit.,* p. 35.

metafizic, care este Dumnezeu, a fost negat prin lansarea de către Nietzsche a veştii: *Gott ist tot* (Dumnezeu este mort). O dată cu „moartea lui Dumnezeu" omul – corana creaţiunii – este coborât de pe piedistalul demnităţii ca purtător al chipului lui Dumnezeu, încolonându-se alături de celelalte animale, după cum spune şi Patapievici: „Emanciparea omului modern eşuează în zoologie" – sfârşitul antropocentrismului.

Iată câteva citate din cartea lui Monod, amintită mai sus:

> „La originea oricărei noutăţi, a oricărei creaţii în biosferă se află *numai* întâmplarea, hazardul. Pura întâmplare, doar întâmplare, libertate absolută, dar oarbă, [stă] chiar la rădăcina extraordinarului edificiu al evoluţiei: această noţiune centrală a biologiei moderne nu mai este astăzi o ipoteză printre altele posibile sau imaginabile. Ea este singura imaginabilă, fiind *singura* compatibilă cu datele observaţiei şi experimentului. Şi nimic nu ne permite să presupunem (sau să sperăm) că va trebui sau va fi posibil să revizuim concepţiile noastre în această privinţă." [65]

Înţelepciunea şi ştiinţa ta te-au amăgit... (Is. 47:10b)

Afirmaţiile lui Monod constituie un factor de bruiaj, o „contra trâmbiţă" care nu poate da decât sunete încurcate, aflate într-un profund dezacord cu armonia, înţelepciunea şi dovezile evidente în favoarea Creaţiei. Este atât de trist faptul că el închipuie Universul ca pe un sistem închis şi izolat, în care nu a răzbătut niciodată şi nu răzbate adierea lumii de dincolo, mireasama Împărăţiei veşnice, acel „cu totul altceva" (*ganz andere* – Rudolf Otto). El închipuie o lume orfană, adusă în fiinţă de întâmplarea oarbă şi iraţională: „Omul ştie în sfârşit că este singur în imnesitatea indiferentă a Universului de unde el a apărut din întâmplare" – spune tot el.

În ultimul capitol din cartea sa *Hazard şi necesitate*, întitulat „Împărăţia şi tenebrele", el îşi pune sincer probleme şi întrebări existenţiale legate de sensul vieţii, al cunoaşterii şi al moralei. Vechea alianţă animistă dintre om şi natură – un refugiu călduţ care constituia pentru om un surogat relaţional pentru echilibrul său lăuntric –, a fost spulberată şi ea de obiectivitatea ştiinţei, fără a-i ogoi dorul inexplicabil după metafizic. Monod are convingerea că setea de explicaţii metafizice este înscrisă în codul nostru genetic şi nu a putut fi ştearsă sau înlocuită de ofertele ştiinţei: „Am moştenit cerinţa unei explicaţii, angoasa, neliniştea care ne constrânge să căutăm sensul existenţei. Angoasa care a

---

[65] J. Monod, *op. cit.,* p. 101. *Le hasard pur, absolument libre et aveugle, est la véritable racine du merveilleux édifice de l'évolution.*

creat toate miturile, toate religiile, neliniştea creatoare a tuturor filosofiilor şi a ştiinţei însăşi. În ceea ce mă priveşte, nu am nici cea mai mică îndoială că această nevoie imperioasă este înnăscută, că este înscrisă undeva în mesajul codului genetic." Cu toate acestea, religia creştină i se părea prea primitivă, inferioară chiar şi budismului. „Dintre toate marile religii iudeo-creştinismul este fără îndoială cea mai „primitivă" prin structura ei istoricistă, legată direct de legenda eroică a unui trib beduin, înainte de a fi îmbogăţită de către un profet divin." Toate religiile şi toate sistemele înrădăcinate în animism „sunt în afara cunoaşterii obiective, în afara adevărului, străine şi, în definitiv, *ostile* ştiinţei." De aceea, el se refugiază în „împărăţia ideilor" în care a apărut „ideea cunoaşterii obiective ca *singura* sursă de adevăr autentic" (s. a.). „Alegerea unei *practici* ştiinţifice a lansat evoluţia culturii pe un drum cu sens unic: o traiectorie pe care progresismul ştiinţific al secolului al XIX-lea o vedea ducând fără greş la o înflorire uluitoare a omenirii, pe când noi, astăzi, vedem deschizându-se la picioarele noastre o genune a tenebrelor." El recunoaşte că „Nici o societate până la a noastră n-a cunoscut o asemenea sfâşiere." [66]

Aşadar, el recunoaşte că acea „înflorire uluitoare a omenirii", în care credeau modernii, s-a dovedit a fi doar o înfricoşătoare „genune a tenebrelor". Cu toate acestea, el continuă să înainteze pe acelaşi drum, crezând în continuare că singura sursă a adevărului este cunoaşterea obiectivă. Cu alte cuvinte, această cunoaştere constituie adevărul ultim.

Scriptura spune că omul care se refugiază mai degrabă în aşa-zisa cunoaştere obiectivă, ca singura sursă a adevărului „adevărat", etalând o încăpăţânare furibundă de a rămâne surd la tainicele mesaje inteligente încriptate în Revelaţia naturală, ... e*ste ca un nenorocit în pustie şi nu vede venind fericirea; locuieşte în locurile arse ale pustiei, într-un pământ sărat şi fără locuitori* (Ier. 17:6), exact în „imensitatea indiferentă a Universului" unde s-a închis de bună voie.

Cât de mari sunt lucrările Tale, Doamne, şi cât de adânci sunt gândurile Tale! Omul prost nu cunoaşte lucrul acesta, şi cel nebun nu ia seama la el. (Ps. 92:5-6).

[66] J. Monod, *op. cit.,* pp. 142-145.

Toţi cei ce, savanţi ori oameni de rând, se mulţumesc a primi drept răspuns la marile întrebări pe care şi le pune omul despre rostul lui în lume, despre univers şi viaţă, despre suferinţă şi nedreptate fraze ca: universul a fost dintotdeauna şi va fi mereu, viaţa e un fenomen natural, întâmplarea a creat totul […], dovedesc că sunt tare puţin exigenţi. Asemenea răspunsuri sunt simple stereotipii simpliste şi-şi au echivalentul în: când vorbeşti cu mine să taci din gură. Dimpotrivă, nimic nu este firesc şi totul e de mirare şi minunat. […] Natura şi legile ei implacabile sunt o minune. Din toate părţile enigmele ne împresoară şi tabără asupra-ne, neîntrerupt şi mai persistent decât razele cosmice… [67]

„Omul însuşi e mister pentru că îl locuieşte divinitatea." Nimic nu ar putea fi etichetat ca fiind un fenomen natural. „Natural e principiul al doilea al termodinamicii [entropia]" – spune N. Steinhardt.

PĂMÂNTUL A FOST CREAT PENTRU A-L PRIMI PE OM

Elementele antropocentrice arată clar că Pământul a fost făcut de o Inteligenţă Superioară pentru a fi locuit. Căci aşa a voit *Dumnezeu care a întocmit pământul, l-a făcut şi l-a întărit, l-a făcut nu ca să fie pustiu, ci l-a întocmit ca să fie locuit.* (Isaia 45:18).

Iată câteva din nenumăratele elemente antropocentrice: compoziţia şi calităţile atmosferei, stratul de ozon care asigură protecţia faţă de razele ultraviolete, calităţile vitale ale aerului, proprietăţile vitale unice ale apei şi chiar prezenţa acesteia (căci, în Univers, apa este rară precum aurul) etc.

> O modificare oricât de mică a constantelor universului, cum ar fi intensitatea gravitaţiei, şi ... noi nu am mai fi aici. […] O mică variaţie şi... am înceta să existăm. [...]
>
> - O mică creştere a forţelor electrice ar duce la o forţă de respingere sporită între protonii din nuclee, la mai puţine şanse de fuziune, la un Soare în care reacţiile nucleare să se desfăşoare mai lent şi astfel să ne furnizeze nouă mai puţină căldură şi mai puţină lumină. Iar atomii ar fi mai mici, electronii ar fi atraşi mai puternic de nuclee, aşa că toate obiectele şi-ar vedea culoarea „deplasată" spre albastru (frecvenţe mari). Şi atracţia moleculară ar creşte: obiectele ar fi mai rezistente, cleiurile ar lipi mai bine, lichidele ar fierbe la temperaturi mai înalte, ar

[67] Nicolae Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1992, p. 238.

fi deci mai mulţi gheţari... Forma ADN-ului – spune celebrul fizician Tullio Regge – ar fi diferită, la fel şi funcţionalitatea sa. Aceasta ar induce mutaţii genetice dezastruoase!

- O creştere de doar 1% a constantei gravitaţionale G, a lui Newton, şi viaţa terestră aşa cum o cunoaştem noi, nu ar mai fi existat. [...] Oasele ar fi fost atât de dense şi de grele, încât mersul „în patru labe" ar fi fost cel preferat, chiar de făpturile cele mai inteligente! Toţi ar fi trebuit să ne adaptăm la o căldură sporită: un Soare mai mic, dar mai fierbinte [...] Calotele polare ar fi fost aproape de neobservat, în timp ce la Ecuator apa oceanelor ar fi fiert! [...] dacă viteza luminii ar fi nu doar foarte mare, cum este în prezent, ci chiar infinită, atunci lumina însăşi n-ar mai exista.
- Dacă n-ar exista ozon, radiaţia solară ar fi „ars" tot ce există la suprafaţă şi singura lume posibilă ar fi fost una acvatică. Dacă densitatea medie a cosmosului ar fi fost mai mică, totul ar fi fost un uriaş nor de gaz şi radiaţii în expansiune.
- Dacă...[68]

Aşa cum ne sugerează acest citat, elementele antropocentrice ale universului nostru sunt fără de număr. Într-adevăr, Dumnezeu „spânzură Pământul pe nimic" (Iov 26:7), suspendându-l exact în locul potrivit în sistemul nostru solar. Ce s-ar întâmpla dacă Pământul ar fi puţin mai aproape sau puţin mai departe de soare? Chiar şi gravitaţia este un mister pentru oamenii de ştiinţă. S-ar putea să fie tocmai acea putere divină prin care se ţin laolaltă toate lucrurile, ca să nu se dezintegreze: *El [...] ţine toate lucrurile cu Cuvântul puterii Lui...* (Evr. 1:3). „Pentru Newton [de exemplu], atracţia nu putea fi o proprietate esenţială a materiei, deoerece pentru el, forţa de atracţie era o dovadă a faptului că mecanicismul este în sine insuficient. Atracţia este semnul prezenţei şi acţiunii lui Dumnezeu în lume." [69]

Dumnezeu a pus laolaltă „bucăţelele de puzzle" ale Universului într-o superbă unitate, legându-le cu nenumărate „fire" ale intra- şi interconexiunilor şi gândind pentru fiecare detaliu în parte o menire, un scop, o folosinţă. Creatorul a „implementat" toate acele elemente antropocentrice amintite mai sus, dar şi multe altele, fără de număr; am putea spune că toată Creaţia a fost „ajustată" cu mare grijă pentru a i se potrivi omului. „Universul ştia că venim" (Freeman Dyson), Creaţia în

[68] Mihaela Dorobanţu, „Şi dacă lucrurile ar fi stat puţin altfel?" în *Magazin*, nr. 26 (2329) din 27 iunie, 2002, p. 3.
[69] H. –R. Patapievici, *op. cit.,* p. 80.

toată frumusețea ei urma să constituie cadrul propice pentru desfășurarea existenței lui pe coordonata sensibilă, dar și o provocare a acestuia pentru o relație dialogală cu Dumnezeu. Omul, pe care Dumnezeu l-ar fi dorit într-o relație de comuniune cu Sine Însuși, era în centrul atenției și al iubirii Lui.

Așadar, Dumnezeu a pregătit pentru om un cămin frumos și așternut cu multă grijă și iubire. Munții i-a acoperit cu nori, câmpiile le-a presărat cu flori, mici capodopere, și cerul cu stele, ceea ce a umplut sufletul a milioane de oameni cu „admirație și adâncă venerație" (Kant). „Astfel la Facere s-a zidit întâi un lucru dintre făpturi, după cel dintâi, altul, după acesta iarăși altul, iar după toate omul. Acesta s-a învrednicit de atâta cinste și grijă din partea lui Dumnezeu, încât toată lumea aceasta văzută a fost făcută înainte de el, pentru el."[70]

Dumnezeu era prezent în procesul de înjghebare a unui cămin primitor pentru omul pe care, chiar și El – Creatorul – îl aștepta cu dor să vină.

[70] Gr. Palama, *op. cit.*, p. 437.

CAPITOLUL 3

OMUL - MINUNEA CREAȚIEI

Adu-ți aminte că m-ai făcut din pământ... Nu m-ai turnat oare ca pe lapte și nu m-ai închegat ca pe caș? M-ai îmbrăcat în piele și în carne, m-ai țesut din oase și din vine; Apoi mi-ai dat viață și bunătatea Ta și purtarea Ta de grijă au ținut vie suflarea mea…[71]

Iov 10:9-12

Dar, Doamne, Tu ești Tatăl nostru; noi suntem lutul, și Tu, Olarul care ne-ai întocmit: suntem cu toții lucrarea mâinilor Tale (Isaia 64:8).

Ce este omul ca să-Ți aduci aminte de el sau fiul omului, ca să-l cercetezi? L-ai făcut pentru puțină vreme mai prejos de îngeri..., l-ai încununat cu slavă și cu cinste, l-ai pus peste lucrările mâinilor Tale: toate le-ai supus sub picioarele lui (Evr. 2:6-8).

OMUL CA PURTĂTOR AL PECETEI „CHIPULUI"

Dumnezeu caută în oameni o reflexie cât de slabă a propriului Său chip; în cel mai bun caz, nu găsește decât oglinda sfărâmată în mii de cioburi a acestuia. Și totuși, Dumnezeu nu poate – nu vrea – să renunțe.

---

[71] *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1991.

Crearea omului a fost precedată de un sfat tainic între Persoanele dumnezeirii: *Apoi Dumnezeu a zis: Să facem om* ***după chipul Nostru, după asemănarea Noastră*** (Gen. 1:26).

Pentru a avea o imagine a ceea ce a însemnat „după chipul" așa cum a fost el *ab initio,* nestrâmbat de păcat, trebuie să privim la chipul Tatălui ce s-a arătat în Fiul, Care *...a locuit printre noi plin de har și de adevăr și noi am privit slava Lui, o slavă întocmai ca a singurului născut din Tatăl* (In. 1:14). *El [Hristos] este Chipul Dumnezeului celui nevăzut* (Col. 1:15). *El... este oglindirea slavei Lui și întipărirea ființei Lui* (Evr. 1:3a). Deci omul este chip al Chipului manifestat în persoana Fiului – a lui Hristos. „În Model, adică în Arhetip, găsim conținutul ontologic al chipului." [72] Cu alte cuvinte, elementele constitutive ale chipului trebuie căutate în Arhetipul necreat, de care omul a rămas legat ontologic, la nivel de esență, căci „chipul lui Dumnezeu" în om constituie elementul cel mai important al umanității lui. Sau, așa cum spune Paul Brand: „«Chipul» reprezintă tot ce omul are unic în rândul creațiilor lui Dumnezeu." [73]

Omul este capodopera lui Dumnezeu, plăsmuit de Înseși Mâinile Lui, din pământ. Apoi *i-a suflat în nări suflare de viață și omul s-a făcut astfel un suflet viu*. „*Pneuma*, duhul, suflarea dumnezeiască se instituie ca organ al comuniunii cu transcendentul, la nivel de esență – comuniune a ceea ce este tainic în noi și face cu putință să spunem că «suntem din neamul Lui» (Fapte 17:28)"[74]. Alcătuit într-un mod aparte, în om se întâlnesc pământul

---

[72] Dumitru Gh. Popescu, *Ortodoxie și contemporaneitate*, Ed. Diogene, București, 1996, p. 62.

[73] Philip Yancey & Dr. Paul Brand, *Creați după chipul Său*, Ed. Peregrinul, Cluj-Napoca, 2009, p. 23.

[74] Paul Evdokimov, *Femeia și mântuirea lumii*, Ed. Christiana, București, 1955, p. 44.

şi suflarea de viaţă, vremelnicia şi veşnicia, fragilitatea vasului de lut şi tăria, opacitatea şi lumina, inerţia şi devenirea. El este „inelul creaţiei", cum îl numeşte literatura patristică, „inel" de legătură dintre cele de Sus şi cele de jos. Prin această îmbinare a sensibilului cu inteligibilul, omul constituie o făptură unică şi distinctă din punct de vedere ontologic în raport cu toate celelalte creaturi, dar şi faţă de Creatorul său, care rămâne transcendent creaţiei Sale. Sau aşa cum spune Patapievici, omul a rămas legat de Creatorul său, „printr-o infinită distanţă proximă" –, legat de un Dumnezeu de departe, dar Care, în acelaşi timp, este şi un Dumnezeu de aproape (cf. Ier. 23:23).

Din păcate, noi, oamenii, ne focalizăm mai mult pe imagine decât pe reflectarea chipului lui Dumnezeu în lume. Dorim să ne „fabricăm" o imagine frumoasă pentru oamenii cu care venim în contact. Imaginea sau renumele este felul în care suntem percepuţi de cei din jurul nostru. Ce cred oamenii despre mine? Da, un „nume bun", este important şi Scriptura ne învaţă că *Un nume bun este mai de dorit decât o bogăţie mare* (Prov. 22:1). De aceea, în măsura în care depinde de noi, este bine să avem o umblare pilduitoare în mijlocul oamenilor. Dar tot Scriptura ne spune că aşa-zisul „nume bun" nu întotdeauna se potriveşte cu realitatea. Ceea ce vrem să arătăm în exterior nu are acoperire în interior: *Ştiu faptele tale: că îţi merge numele că trăieşti, dar eşti mort* (Ap.3:1). Cutremurător!!! Mă întreb ce vom auzi în Marea Zi a Judecăţii…

Monseniorul Vladimir Ghika vorbeşte despre contrastul dintre „personaj" şi adevărata „persoană". „Suntem, vai!, mereu preocupaţi să ne compunem personajul mai degrabă decât să ne realizăm personalitatea, aşa cum ne indeamnă Dumnezeu spre desavârşirea noastră." Tot el spune că „Omul care-şi îngrijeste personajul [imaginea de sine] poate fi asemănat cu acela ce se ingrijeşte să aibă un sicriu frumos."

În ceea ce priveşte imaginea, tindem să valorizăm ceea ce valorizează cultura noastră, conformându-ne într-un mod obsesiv cerinţelor acesteia. Mai mult, ajungem să fim robii acelor cerinţe: o înfăţişare suplă, plăcută, îmbrăcăminte la modă, studii superioare, talente, carieră mai presus de relaţii, poziţie socială, bani, admiraţia mulţimii, cele mai recente gageturi, pe lângă maşină şi casă într-un cartier de elită etc., uitând că *Ce este înălţat între oameni este o urâciune înaintea lui Dumnezeu* (Lc. 16:15). Da, de multe ori, „imaginea" este departe de esenţa omului, de caracterul acestuia, care constituie chipul omului lăuntric, nevăzut, dar care va trăi veşnic.

Dacă ne conformăm „chipului veacului acestuia", aliniindu-ne la „mersul lumii acesteia, după domnul puterii văzduhului", renunţăm, fără

să ne dăm seama (Vai! Cât de trist!), la adevăratele comori: la cinstea de a fi temple ale Duhului Sfânt, plini de roada adusă de Acesta de pe meleagurile altei Împărăţii şi rodită în noi, la slava pe care ne-o dă Hristos Însuşi (In. 17:22), la chemarea de a creşte la „înălţimea staturii plinătăţii lui Hristos", la cinstea împărătească de fi lăcaşuri ale Sfintei Treimi (cf. In. 14:23), la frumuseţea părtăşiei în relaţiile familiale sau comunitare, ca mădulare ale măreţului Trup al lui Hristos etc. Iată, adevăratele comori!

Evdokimov mai spune că „Omul se defineşte prin conţinutul inimii sale" – caracterul, care se deosebeşte de „imagine" sau de un comportament exterior politicos. Da, politeţea funcţionează ca un lubrifiant în relaţiile interumane, dar ea poate fi şi o mască exterioară, ascunzând şi acoperind lipsa caracterului. „Comportamentul exterior poate prezenta un sfânt desăvârşit, dar în realitate să fie exact invers , atunci când i se descoperă lumea lui lăuntrică."[75] Înaintea lui Dumnezeu contează întotdeauna ceea ce nu se vede – rădăcina faptelor: motivaţii, intenţii, mai mult decât faptele în sine. O faptă bună este pur şi simplu anihilată atunci când are la „rădăcină" o motivaţie incorectă: lăudăroşenie, mândrie, un duh de competiţie etc. *Domnul nu Se uită la ce se uită omul; omul se uită la ce izbeşte ochii, dar Domnul Se uită la inimă* (1 Sam. 16:7).

Este adevărat că ne luptăm cu toţii cu propriile noastre porniri înspre afirmare de sine, înspre mândrie, mai ales atunci când Dumnezeu ne-a dăruit anumiţi talanţi ce se manifestă vizibil, stârnind admiraţia celor din jur.

ЖЖЖ_____În sensul acesta, am avut o experienţă relevantă. În facultate, învăţam repede şi bine. Nu-mi puteam închipui cum de unii dintre colegii mei tocesc atâtea ore, fără măcar a lua note mari. Mai târziu, pe la mijlocul vieţii, am trecut printr-o depresie, datorită gestionării incorecte a anumitor situaţii de viaţă. Am fost pensionată timp de doi ani şi, cu toate că eram lucidă şi-mi isprăvniceam casa şi copiii în continuare, nu mai puteam memora nici măcar un verset biblic de două rânduri şi-mi era în continuu rău. Mi-am dat seama că atunci când Dumnezeu îţi ia talantul pe care ţi l-a dat, devii mai conştient de Dătător – sursa darurilor, iar tu, ca recipient, treci pe planul doi. Cel mai bine ar fi să răstignim păcatul „părerii de sine" – cum zic ortodocşii –, care stă încleiat pe conştiinţa noastră – conştiinţa de sine. *Dacă… nu vă veţi face ca nişte copilaşi…* - a zis Isus – *cu nici un chip nu veţi intra în*

[75] Paisie Aghioritul, *Viaţa de familie,* Ed. Evanghelismos, Bucureşti, 2003, p. 174.

Împărărţia cerurilor (Mt. 18:3). Smerirea pe care ne-o face Dumnezeu este un medicament foarte amar, dar care face bine sufletului, sau aşa cum zice Clement Alexandrinul, ea este o „doftorie a iubirii lui Dumnezeu”._____ ☙❧☙❧

Dr. Paul Brand care a lucrat ca medic într-o leprozerie din India relatează că mulţi dintre pacienţii lui erau crunt desfiguraţi, respinşi, scoşi la marginea societăţii, evitaţi, dispreţuiţi. Aceia dintre ei care ajunseseră să-L cunoască pe Dumnezeu manifestau un grad de dedicare, o maturitate spirituală şi o frumuseţe lăuntrică care „ne făceau pe noi, doctorii şi misionarii, să ne simţim ruşinaţi. […] Când trupurile sunt frânte, chipul Lui poate străluci mai tare. […] Dependenţa dureroasă şi competitivă de propria mea imagine de sine cedează în faţa unei dependenţe eliberatoare şi bucuroase faţă de însuşi chipul lui Dumnezeu.” [76]

La fel şi boala sau bătrâneţea te roade pe dinafară, îţi şterbeşte puterea şi te smereşte „forţat”. Mlădiţa devenită astfel dependentă, se înfige mai tare în viţa-sursă din care-şi trage semnificaţia şi roada, alipindu-se de ea şi astfel oglindindu-i mai fidel „chipul”, confundându-se chiar cu aceasta. Aşa îmi explic de ce Dumnezeu sălăşluieşte în mijlocul celor smeriţi, care-I reflectă chipul într-un mod fidel, fără măcar a conştientiza că ei înşişi s-au transformat, prin faptele lor bune într-o mică sursă de lumină după modelul Luminii venite de Dincolo la care sunt ei înşişi conectaţi (Mt. 5:16).

☙❧☙❧_____Se povesteşte cum într-o ocazie, „Maica Tereza îl învăţa pe un membru mai tânăr al congregaţiei, provenit dintr-o familie înstărită, cum să îngrijească de indienii săraci şi muribunzi de pe străzile Calcuttei. Ea îi spunea că, atunci când vede aceşti sărmani oameni de pe stradă, plini de boli, desfiguraţi de bube, plini de viermi, să-i atingă plin de delicateţe, cu mare dragoste şi tandreţe, la fel cum un preot atinge elementele împărtăşaniei – pentru că acolo, în acea persoană, se află Isus.” [77]
_____ ☙❧☙❧

[76] Ph. Yancey & Brand, *Creaţi după...,* pp. 44-50.
[77] John Ortberg, *Toţi sunt normali până ajungi să-i cunoşti,* Ed. Scriptum, Oradea, 2005, p. 248.

Pecetea chipului lui Dumnezeu ne înobilează, ridicându-ne la statutul regesc de „coroană a creaţiunii”. Dar cei care nu cred în existenţa lui Dumnezeu, îşi ajustează imaginea de sine după ideile „mersului lumii acesteia”. Astfel filosoful american Hilary Putnam spune că este de datoria noastră să ne ajustăm imaginea-de-sine astfel încât să se potrivească cu teoria lui Darwin, care „ne spune cum sunt lucrurile realmente şi cu adevărat”. Deci nu Scriptura, ci Darwin ne spune cum „sunt lucrurile realmente şi cu adevărat”. Imaginile-de-sine anti-naturaliste, deci cele care aveau un „sâmbure” de supranatural, cum ar fi „după chipul lui Dumnezeu” „sunt greu de împăcat cu darea de seamă a lui Darwin despre originea noastră” [78]. Cu alte cuvinte, iată-ne „eşuaţi în zoologie” – după spusele lui Patapievici. Iar o sintagmă cum ar fi „natura vieţii umane” nu mai are nicio vibraţie metafizică.

Omul – coroană a creaţiunii

Omul este încununarea creaţiei, punctul culminant al acesteia, sărbătoarea ei, deoarece Dumnezeu Se implică direct, modelând din lut cu Înseşi Mâinile Lui fiinţa omului şi apoi suflând în el, ***din El***, sufrare de viaţă, cinstindu-l cu înrudirea spirituală cu Sine Însuşi. *Suntem din neamul Lui* (Fapte 17:28). Omul este *coroana creaţiunii*, slava acesteia, desemnat s-o îngrijească, s-o administreze şi s-o stăpânească, cu autoritate delegată din Autoritatea supremă. *L-ai pus peste lucrările mâinilor Tale: toate le-ai supus sub picioarele lui.* (Evr. 2:6-8). Dumnezeu l-a înveşmântat într-o aură de slavă: „L-ai încununat cu slavă şi cu cinste” (Ps. 8:5). Dar nu este vorba de o slavă proprie, ci de o reflexie fidelă, fără de umbre, a slavei Creatorului, aşa cum a fost în acele zile pure ale începuturilor. Este vorba de o creatură specială, iubită, aşezată pe lungimea de undă a lui Dumnezeu, chemat la a se face „părtaş firii dumnezeieşti” (cf. 2 Pe. 1:4). Aşa se face că omul este capabil de o relaţie dialogală cu Dumnezeu, capabil de tot binele, de tot frumosul, de tot adevărul, căci „Între om şi Dumnezeu există cea mai strânsă legătură de rubedenie” (Macarie cel Mare). *Pneuma* (duhul) îi conferă omului o marcă de înaltă noblețe, deschizând în faţa alegerii lui drumul spre Împărăţie ce trece prin Crucea lui Hristos. El poartă această pecete a transcendentului, deşi rămâne în continuare un *homo viator,* străin şi călător pe pământ, pribegind „departe de casă”.

Înţelegem că Dumnezeu a acordat omului preeminenţă în creaţie, nu numai din punct de vedere ontologic, ci şi funcţional, prin „stăpânirea”

[78] cf. Richard Rorty, *Adevăr şi progres*, Ed. Univers, Bucureşti, 2003, p. 30.

pe care i-a încredinţat-o asupra ei (Gen. 1:28). Este vorba de Mandatul cultural încredinţat omului, care ar fi trebuit să fie exercitat cu responsabilitate şi răspundere, spre slava Făcătorului, ca un Mandat al preoţiei universale.

A fi *coroană a creaţiunii* şi *a fi încununat cu slavă* ne mai sugerează şi investiţia afectivă a lui Dumnezeu în om, preţuirea nespus de mare pe care i-a acordat-o, dorindu-l într-o relaţie dialogală cu Sine, participant la cea mai sublimă structură a iubirii – comuniunea perihoretică a Treimii, relaţie necunoscută de nici o altă făptură, ceea ce-l aşază deasupra tuturor elementelor creaţiei, deasupra tuturor făpturilor, constituind punctul culminant, chiar slava creaţiunii.

Şi după ce l-a făcut pe om, a sădit raiul în Eden, la răsărit, împodobindu-l, şi a aşezat în el pe omul pe care l-a făcut, pentru ca să-l lucreze şi să-l păzească. „Adam este pus [...] să săvârşească un sacrament al acţiunii. Să păzească armonia, unitatea lăuntrică a lumii şi să lucreze în lume. Să devină chipul văzut al Creatorului, în sânul creaţiei. El continuă prin cuvântul şi fapta lui ceea ce s-a făcut «la început» de Creator; el construieşte, creează. Într-o lume vie, a schimbării, este de la sine înţeles că binele, adevărul, trebuie permanent lucrat, susţinut. Frumuseţea paradisiacă în ea însăşi nu este statică, se poate înnoi prin om sau degrada.” [79]

TEORIA SECULARĂ A ORIGINII OMULUI

Omul ştie, în sfârşit, că este singur în imensitatea indiferentă a Universului, din care a apărut datorită hazardului. Ca şi destinul său, datoria lui nu

[79] C. Galeriu, *Jertfă şi răscumpărare*, Ed. Harisma, Bucureşti, 1991, p. 100.

este scrisă nicăieri.

Este foarte trist să te înregimentezi în grupul celor care cred că sunt singuri în „imensitatea indiferentă a Universului" sau într-o „solitudine înfricoșătoare" după spusele lui Monod, din fața căreia oamenii primitivi se refugiau în animism, într-o alianță profundă cu natura[80] –, un fel de surogat relațional. Sistemul închis al unui Univers izolat – așa cum și-l imaginează ateii –, din care nu mai răzbat înspre cer rugăciunile fierbinți ale închinătorilor, în care nu mai intervine Mâna făcătoare de minuni a lui Dumnezeu este numit de Patapievici „ghetou": „Omul recent […] își trăiește eliberarea de vechile forme de identitate (considerate superstiții) ca pe un inevitabil *ghetou*." [81]

Din păcate, așa cum prea bine se știe, teoria seculară a originii omului spune că acesta a evoluat din maimuță. În mod normal, dacă această teorie ar fi adevărată, ar trebui să existe milioane de forme de tranziție între maimuță și om. Oamenii de știință continuă să caute „cu lumânarea" acel om-maimuță și strădania lor furibundă s-a dovedit a fi o adevărată competiție, în căutarea faimei, dar *Ce lipsește nu poate fi trecut la număr* (Ecl. 1:15b). Nu l-au găsit, pentru că pur și simplu nu există. Vom aminti mai jos câteva din eșecurile penibile ale acestei căutări înverșunate, menționate în cartea, *Și Dumnezeu a zis...,* de dr. Farid Abou-Rahme:

---

[80] J. Monod, *op. cit.,* p. 36: „Animismul stabilea între natură și om o profundă alianță, în afara căreia nu părea să se întindă decât tărâmul unei înfricoșătoare singurătăți." *(L'animisme établissait entre la Nature et l'Homme une profonde alliance hors laquelle ne semble s'étendre qu'une effrayante solitude.)*

[81] H. –R. Patapievici, *op. cit.,* p. 330.

• Omul de Java fost a fost reconstituit de Dubois pe baza unui os de la picior, a părţii superioare a unei tigve şi a trei măsele. După 30 de ani, pe patul de moarte, mustrat fiind amarnic de conştiinţă, Dubois a recunoscut că în apropierea acestor oase el găsise şi cranii ale omului „modern", iar tigva aparţinuse unei maimuţe.

• Omul de Nebraska a fost reconstituit pe baza unei măsele, care în cele din urmă s-a dovedit a fi măseaua unui... porc.

• Omul de Piltdown a fost reconstituit de Dawson, în 1912, pe baza unei bucăţi de maxilar, doi molari şi o bucată din craniu, apoi a fost expus în Muzeul Britanic timp de 40 de ani. În 1953, adevărul a fost adus la lumină: maxilarul aparţinea unei maimuţe contemporane, măselele fuseseră pilite, pentru a induce în eroare, iar oasele fuseseră colorate artificial. Ce penibil...!

• Omul de Peking a fost reconstituit pe baza unor fragmente de tigvă, a maxilarelor şi a dinţilor. Între timp aceste „dovezi" s-au pierdut inexplicabil...!?

• Australopitecus (australantropus) a fost dovedit mai târziu de către Richard Leaky, a fi reprezentantul unei specii foarte cunoscute de maimuţă africană.

Trist este – spune Farid Abou-Rahme – că, deşi oamenii de ştiinţă sunt conştienţi de înşelătoriile mai sus menţionate, totuşi, acel închipuit om-maimuţă continuă să figureze în manualele elevilor şi ale studenţilor. Aşa se întâmplă când oamenii se înverşunează să schimbe adevărul lui Dumnezeu – adevărul Creaţiei –, în minciună.

Vorbind despre apariţia limbajului articulat, Jacques Monod spune în cartea sa *Hazard şi necesitate* că australantropii sau australopitecii sunt „hominizii autentici, cei mai vechi cunoscuţi azi." Aceştia „adoptaseră staţiunea bipedă, legată nu numai de specializarea piciorului, ci şi de numeroase modificări ale scheletului şi ale musculaturii, mai ales ale coloanei vertebrale şi ale poziţiei capului în raport cu ea. […] Capacitatea craniană a acestor hominizi primitivi era totuşi, doar cu puţin superioară celei a unui cimpanzeu şi uşor inferioară celei a unei gorile." (!) Şi pentru că ei vânau şi animale primejdioase, „trebuie ca aceasta să fi fost o performanţă convenită mai dinainte, de un grup de vânători. Deci, un proiect a cărui formulare prealabilă cerea folosirea unui limbaj."[82]

[82] J. Monod, *op. cit.,* pp. 114-115.

Posedarea şi înţelegerea limbajului este un fenomen extrem de complex, aşa cum rezultă din cazurile de afazie parţială sau integrală, când omul nu mai poate vorbi (deşi vorbise înainte) şi nici nu mai înţelege limbajul pe care el însuşi îl folosise înainte.

În cartea sa *Timp şi destin biologic*, Constantin Maximilian spune următoarele: „Pentru antropologia contemporană, evoluţia umană rămâne încă o problemă plină de incertitudini.... nimeni nu ştie cu certitudine care a fost drumul care a dus de la maimuţă la om. ... Numărul documentelor paleontologice este încă destul de mic. Apoi, multe dintre ele sunt fragmentare şi nu întotdeauna foarte bine datate. La aceasta se adaugă şi faptul că acelaşi material poate fi variat interpretat." [83] *Miraţi-vă de aşa ceva...!!!* (Ier. 2:12)

Conştiinţa şi legea morală naturală (Rom. 2:14) constituie o dovadă de netăgăduit a faptului că omul a fost creat de Dumnezeu. „Prima Sfânta Scriptură pe care a dat-o Dumnezeu celor întâi zidiţi este conştiinţa, iar noi acum purtăm fotocopia părinţilor noştri."[84] Acest for lăuntric judecător (conştiinţa), precum şi lumina legii morale naturale sunt daruri ale Creatorului (dimpreună cu întreaga noastră spiritualitate) – daruri care ne ridică mult deasupra necuvântătoarelor. Kant exclamă cu admiraţie: „Două lucruri umplu sufletul cu mereu nouă şi crescândă admiraţie şi veneraţie, cu cât mai des şi mai stăruitor gândirea se ocupă cu ele: *cerul înstelat deasupra mea şi legea morală în mine.* […] …le văd în faţa mea şi le leg nemijlocit cu conştiinţa existenţei mele." [85] „Vedeţi frăţiile voastre pe Kant? – întreabă Arsenie Papacioc. El a spus: „Două lucruri sunt de admirat: cerul înstelat deasupra mea şi legea morală din mine". Vedeţi? Intuia el ceva... **Dar cel trăitor pune mâna pe stele**." (s. n.)

Evoluţioniştii consideră conştiinţa un rezultat al adaptării omului la mediu, deşi, într-o luptă acerbă pentru supravieţuire, impulsurile morale ar fi cel mai mare handicap. Existenţa moralităţii, care este prin excelenţă

---

[83] Constantin Maximilian, *Timp şi destin biologic*, Ed. Enciclopedică Română, Bucureşti, 1973, p. 158.

[84] Paisie Aghioritul, *Cu durere şi dragoste pentru omul contemporan,* Ed. Evanghelismos, Bucureşti, 2003, p. 42.

[85] I. Kant, *Întemeierea metafizicii moravurilor. Critica raţiunii practice*, Editura ştiinţifică, Bucureşti, 1972, p. 252.

acel imbold „pentru *celălalt*”, „în folosul *celuilalt*”, ar fi un nonsens într-o lume în care supravieţuieşte cel mai puternic. A fi moral înseamnă nu numai „a fi”, ci „a fi mai bun”. Însăşi logica umană ne spune că potrivit gândirii evoluţioniste se realizează cel care poate fi „împotriva *celuilalt*”, nimicindu-l, nicidecum cel milos, cel generos. Nietzsche îşi dă seama de acest lucru şi numeşte conştiinţa „cel mai mizer şi neîndemânatic organ al lor” (al oamenilor), deoarece într-o lume ca cea imaginată de el, în care supraomul va domni plin de o mândrie arogantă a siguranţei de sine, dispreţuind profund morala şi ridicându-se deasupra ei, un asemenea „organ” nu şi-ar avea locul.

CĂDEREA OMULUI

Omul se naşte zdrobit. Trăieşte pentru a se reîntregi, ciob cu care iob. Iar cleiul este harul lui Dumnezeu.

Prin Cădere, chipul lui Dumnezeu în om s-a încovoiat alipindu-se de planul orizontal spre care era focalizat, şi astfel s-a strâmbat, s-a deformat. Minunata întocmire a coroanei creaţiunii contrastează profund cu fragmentarea şi înstrăinarea la care va ajunge omul, ca o paradoxală regresie, pe măsur a înaintării lui prin tunelul secolelor. Îndepărtarea voită de Dumnezeu, Căderea lui din lumea valorilor sfinte, sfidarea ordinii originare pentru care a fost creat, va fi percepută ca o dureroasă „risipire a fiului” aşteptat încă la răspântiile vremurilor de Tatăl… Având în vedere valoarea inegalabilă a ceea ce constituie „umanitatea” sădită în om, putem

înţelege mai bine durerea inimii Tatălui ceresc văzându-şi fiii plăsmuiţi cu atâta dragoste de înseşi mâinile Lui, trăind cu iluzia că se desfată ospătându-se cu „roşcovele" care nicidecum nu le fuseseră destinate lor. *Toţi am ajuns ca nişte necuraţi, şi toate faptele noastre bune sunt ca o haină mânjită. Toţi suntem ofiliţi ca o frunză, şi nelegiuirile noastre ne iau ca vântul* (Isaia 64:6).

Da, omul a fost înşelat şi rănit greu de păcat. De aceea, de-a lungul a multor veacuri ce păreau fără sfârşit el aştepta cu înfrigurare răscumpărarea promisă de Dumnezeu – promisiune ce s-a împlinit întocmai, în slăvita jertfă a Unicului Său Fiu. Toţi cei care s-au deschis spre această Veste Bună, s-au înduhovnicit prin Marea Întâlnire cu Hristos, iar răscumpărarea, pecetluită cu cuvintele: „S-a isprăvit!" şi întărită cu Învierea Sa slăvită, se va continua la un alt nivel de desăvârşire pe tărâmurile luminii necreate, prin participarea la sfânta comuniune perihoretică a Treimii Dumnezeieşti.

În pofida Căderii, omul continuă să poarte chipul lui Dumnezeu, care-l orientează înspre El, determinându-l să-L *caute bâjbâind, măcar că nu este departe de fiecare dintre noi* (Fapte 17:27). „Chipul slavei Tale sunt, deşi poart ranele păcatului!" – exclamă cu-nfiorare Grigorie de Nyssa.

Dorul după Dumnezeu

Deasupra capetelor noastre există mai mult cer, decât este pământ sub picioarele noastre.

Omul nostru lăuntric este duh, iar proveniența lui este de pe alte meleaguri. El este adăpostit într-un vas de lut efemer, care într-o zi se va „sparge", eliberând adevărata persoană cu toată încărcătura acumulată aici, în această viață pământească. Așa se explică dorul tainic al omului sădit de Dumnezeu după cele de Sus, un freamăt de neliniște, o căutare a originii lui, tocmai în virtutea legăturii ontologice dintre creatură și Creator. „Sacrul nu este un «stadiu» în istoria omului, ci un element în însăși structura conștiinței" (M. Eliade). Dumnezeu ...*a pus în inima lor [a oamenilor] chiar și gândul veșniciei*…" (Eclesiastul 3:11). Omul are în sine o sete de infinit pe care încearcă în zadar să o potolească cu lucruri vremelnice; setea și tânjirea se înteţesc.

Cum dorește un cerb izvoarele de apă, așa Te dorește sufletul meu pe Tine, Dumnezeule! Sufletul meu însetează după Dumnezeu, după Dumnezeul cel Viu; când mă voi duce și mă voi arăta înaintea lui Dumnezeu? (Ps. 42:1-2)

Este vorba de o predispoziție de a-L căuta pe Creator, de o orientare ontologică înspre El, care este esențială pentru umanitatea noastră. „Omul și întreaga creație suspină așteptând cu speranță descoperirea fiilor lui Dumnezeu. Acest suspin tainic al întregii făpturi și dorul de Dumnezeu al fiecărui suflet – nostalgie hristocentrică, profundă căutare a lui Hristos – este firesc pentru fiecare din noi. Trebuie doar să-l scoatem și să-l pasăm în centrul existenței și al vieţuirii noastre, ca pe un tezaur neatins și încă nevalorificat."[86] Așadar, „Amintirea de Isus lipește-o de respirație." (Ioan Scărarul).

Tânjirea sufletului spre această comuniune, precum și capacitatea omului de a o realiza (*homo capax divini)* constituie *dimensiunea sa spirituală.* „Spiritualitatea este conținutul cel mai propriu al persoanei" (Stăniloae); ea nu este o excrescență anormală a conștiinței, ci dimensiunea care conferă omului umanitate în cel mai înalt grad. Comuniunea cu Dumnezeu este și suprema împlinire, când inima se împărtășește de obiectul dorului său, împlinind astfel însuși scopul înalt al existenței sale. În îmbrățișarea Realității Ființiale Supreme, omul trăiește în conformitate cu natura sa și cu scopul divin primordial pentru

[86] Ioanikios Kotsonis, *Pagini filocalice* Vol 1-3, Ed. Bunavestire, Bacău, 2003, p. 43.

coroana creaţiunii. Aşa se explică faptul că „O inimă ramâne neîmpăcată, atâta vreme cât nu va fi dăruit tot ce i-a cerut Dumnezeu” (V. Ghika). *Iată Eu stau la uşă şi bat* (Ap. 3:20). „A auzi şi a deschide uşa fiinţei tale, a te pleca înaintea Vizitatorului tău şi a te aşeza împreună cu El la masa ospăţului, aceasta înseamnă comuniune.” [87]

Aşadar, omul poate recâştiga frumuseţea chipului de la începuturi numai printr-o relaţie de comuniune cu Dumnezeu, la care poate ajunge prin Crucea lui Hristos, Cel care-i redă omului „viaţa din belşug” sau umanitatea plenară (Ioan 10:10).

Demnitatea fiinţei umane rămâne

Chipul slavei Tale sunt, deşi
port ranele păcatului!

Grigorie de Nyssa

Demnitatea unei fiinţe umane este o revărsare a lui Dumnezeu înspre acela sau aceea şi nu în primul rând o anticipare a ceea ce-ar putea fi ei vreodată...

[87] Paul Evdokimov, *Vârstele vieţii spirituale*, Ed. Asociaţiei „Christiana”, Bucureşti, 1993, p. 59.

În cuvintele: *Dumnezeu a făcut pe om după chipul Său* (Gen. 1:27), credința creștină a recunoscut „primul nostru titlu de nobleţe, temeiul măreţiei noastre. Raţiune, libertate, nemurire, stăpânire asupra naturii: tot atâtea prerogative divine la sursa lor, pe care Dumnezeu le comunică făpturii Sale şi pe care le face să strălucească pe chipul ei. [...] Fiecare dintre aceste prerogative trebuie să se dezvolte apoi până la a desăvârşi în el asemănarea divină. Astfel, ele îi deschid cel mai înalt dintre destine."[88]

Da, într-adevăr, omul a fost plăsmuit ca o bijuterie fără seamăn. Până în zilele noastre, oamenii de ştiinţă al căror obiect de cercetare este omul continuă să exploreze cu o fascinaţie mereu crescândă complexitatea şi tainele pe care Dumnezeu le-a închis în trupul lui. Un singur exemplu în acest sens ar fi genetica, dar dacă am mai vorbi şi despre partea taincă, ascunsă – dimensiunea spirituală a omului? „Experimentul şi rigurozitatea pozitivistă devin inoperante atunci când abordăm interioritatea persoanei umane, când obiectul analizei mele este propriul meu *eu* şi viaţa mea interioară." Este vorba despre „acel necunoscut ascuns în adâncul fiinţei noastre." [89]

Lucrat fiind cu măiestrie de mâinile marelui Olar, Acesta a aşezat în vasul lui fragil o comoară fără seamăn – înrudirea spirituală cu Sine, prin „chipul" cu care l-a cinstit. În amestecul meşteşugit dintre sensibil şi inteligibil, dintre duhovnicesc şi pământesc, în care duhovnicescul se manifestă prin mijlocirea pământescului, aşa cum comoara străluceşte contrastând izbitor cu părelnicia efemeră a vasului de lut, „chipul" se arată în omul vremelnic, plăsmuit din lut fragil, manifestându-se prin el, dar în contrast cu materia (sensibilul), ca ceva venind în mod evident din Dumnezeu, în chip de dar.

---

[88] Henri de Lubac, *Drama umanismului ateu*, Ed Humanitas, Bucureşti, 2007, p. 23.
[89] Constantin Enăchescu, „Persoana umană ca mister", în *Ortodoxia*, 1991, nr. 1-2.

Chiar şi după lăsarea umbrelor Căderii omul poate exclama cu nostalgie, dimpreună cu Grigorie de Nyssa: „Chipul slavei Tale sunt deşi port ranele păcatului!" Da, sunt o făptură fragilă, o trestie, dar „o trestie gânditoare", după cum spunea Pascal, şi un purtător al pecetei chipului lui Dumnezeu –, pecete slăvită, înfăşurată într-un înveliş efemer de lut. Dumnezeu *pecetluieşte mâna tuturor oamenilor* (Iov 37:7) – amprentele digitale –, iar AND-ul constituie amprenta genetică sau „semnătura" Creatorului pusă pe fiecare celulă a trupului uman, ceea ce-i conferă omului o absolută unicitate. Deşi ai un inveliş efemer de lut, o, omule, „Nu dispreţui ceea ce este admirabil în tine! Nu eşti mare lucru, după cât ţi se pare, dar te voi învăţa că în realitate eşti un lucru mare!... Ia aminte la ceea ce eşti! Apreciază demnitatea regească! Cerul nu a fost făcut după chipul lui Dumnezeu, asemenea ţie, nici luna, nici soarele, nici nimic din ceea ce se vede în Creaţie... vezi că nimic din ceea ce există, nimic nu e în stare să cuprindă măreţia ta."[90] „Smerenia originilor sale trupeşti [este făcut din ţărână şi pe deasupra poartă şi sămânţa păcatului originar], nu împiedică întru nimic caracterul sublim al vocaţiei sale. Toate tarele ce pot rezulta din păcat nu împiedică deloc dăinuirea acestei vocaţii, principiu al unei măreţii inalienabile." [91]

Cel ce sfinţeşte şi cei ce sunt sfinţiţi sunt dintr-Unul (Evr. 2:11a) – oare să îndrăznim să vorbim, chiar şi cu o teamă sfântă, cu veneraţie, cu uimire, despre o origine comună, a noastră a oamenilor şi a lui Hristos Însuşi, Fiul Sfânt al lui Dumnezeu? *De aceea, Lui nu-I este ruşine să-i numească „fraţi"* (Evr.2:11b), căci El Însuşi a fost părtaş sângelui şi cărnii (cf. Evr. 2:14). *Suntem din neamul Lui* (Fapte 17:28). El ne-a înrudit cu Sine prin pogorârea Lui chenotică în lutul pământului, împărtăşindu-Se de condiţia umană. „Şi orice pogorământ este un dar..." – spune C. Galeriu. *Voi nu mai sunteţi nici străini, nici oaspeţi ai casei, ci sunteţi împreună cetăţeni cu sfinţii, oameni din casa lui Dumnezeu* (Ef. 2:19).

Suntem copleşiţi de aceste adevăruri care sunt mai presus de puterea noastră de înţelegere... *Le-am dat slava pe care Mi-ai dat-o Tu...* (In. 17:22). De fapt, însuşi scopul Creaţiei, ca leagăn şi adăpost al omenirii, a fost de a duce *mulţi fii la slavă* (Evr. 2:10).

[90] Grigorie de Nyssa citat de H. de Lubac în *op.cit.,* p. 23-24.
[91] H. de Lubac, *op. cit.,* p. 24-25.

CAPITOLUL 4

OMUL SUB MICROSCOP

ATELIERUL MINUNE DIN CELULA UMANĂ

Te laud că sunt o făptură aşa de minunată. Minunate sunt lucrările tale şi ce bine vede [discerne, observă, realizează] sufletul meu lucrul acesta! (Ps. 139:14)

O dată cu apariţia ştiinţei geneticii oamenii de ştiinţă şi-au dat seama că în celulele noastre există un întreg univers şi un program după care se dezvoltă şi funcţionează întreg trupul. Aşa se explică unitatea trupului uman –, faptul că omul nu-şi schimbă înfăţişarea şi felul de a fi, deşi celulele se primenesc continuu – cele vechi mor şi apar altele noi. Celulele noi preiau informaţia privitoare la chipul şi felul de a fi al persoanei de la celulele vechi, care vor dispărea. Aşadar, fiecare nouă celulă preia acel program unic, generând noile ţesuturi după acelaşi tipar. Rousseau spune într-un mod metaforic că tiparul după care a fost croită fiinţa lui a fost distrus,[92] căci omul este irepetabil.

---

[92] Jean Jacques Rousseau, *Confesiuni*, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1969, p. 5: „Nu sunt făcut ca nici unul dintre cei pe care i-am văzut; cutez să cred că nu sunt făcut ca nici unul dintre cei care există. Dacă nu preţuiesc mai mult, cel puţin sunt altfel. Dacă natura a procedat bine sau rău distrugând tiparul după care m-a croit, asta n-o poate judeca nimeni…"

Examinând mai îndeaproape alcătuirea învelişului material efemer al fiinţei umane, felul în care a fost modelat în chip tainic din lut, descoperim o complexitate care nu încetează să ne uimească – o complexitate pe măsura a ceea ce trebuia să fie *coroana creaţiunii*.

Trupul nostru este alcătuit dintr-o uriaşă mulţime de celule (miliarde şi miliarde), bine legate între ele, aflate într-o desăvârşită cooperare – o cooperare inteligentă. Ele sunt distincte ca funcţie şi formă – aproximativ două sute de tipuri de celule – bine specializate pe ceea ce au concret de făcut în zona trupului în care sunt aşezate: sistem nervos, rinichi, oase, sânge, plămâni, păr etc.

Sunt mici, aproximativ cât un vârf de ac, unele chiar mai mici, dar fiecare în parte este alcătuită din miliarde de atomi, organizaţi ca o oştire, având ierarhie, scop, direcţie, şi funcţie precisă – o adevărată funcţionare inteligentă. Oare inteligenţa cui...? A materiei oarbe în sine...? Un întreg microunivers într-un vârf de ac? *O ştiinţă atât de minunată este mai presus de puterile mele: este prea înaltă ca s-o pot prinde [pricepe]!* (Ps. 139:6)

Pe vremea lui Darwin, tot ce se ştia era că celula are în mijlocul ei un nucleu care este înconjurat de citoplasmă, delimitată fiind printr-o membrană. Pe la sfârşitul anilor ’90 oamenii de ştiinţă şi-au dat seama că procesele chimice care au loc într-o celulă vie sunt mult mai complexe decât crezuseră. Pentru a descrie tot ce se ştie (până acum!) despre complexitatea celulelor ar fi necesare volume întregi, deşi nu se cunoaşte încă decât o foarte mică parte din tainele funcţionării lor. Tot aşa spune şi Scriptura: *Şi acestea sunt doar marginile căilor Sale, şi numai adierea lor uşoară ajunge până la noi! Dar tunetul lucrărilor Lui puternice cine-l va auzi?* (Iov 26:14)

Să începem cu ceea ce ni se pare a fi cel mai important: codul genetic al fiinţei umane încifrat în genomul uman. Acesta este alcătuit din douăzeci şi trei de perechi de cromozomi (perechile sunt identice), fiecare cromozom conţine aproximativ 100.000 de perechi de gene.

„Mosorelul” de ADN din cromozom arată ca o panglică, alcătuită dintr-o dublă spirală. Cele două fire ale spiralei sunt unite prin nişte trepte aşezate la distanţe egale, ca şi cum ar fi vorba de o scară răsucită, de aproximativ doi metri. Fiecare treaptă este alcătuită dintr-o pereche de baze. (Genomul uman este alcătuit din aproximativ trei miliarde de perechi de baze. Asta da, informaţie!) Informaţia este „scrisă” cu un alfabet special compus din patru litere (molecule) ce formează cuvinte numite *codoni*. Fiecare genă conţine aproximativ 27.000 de litere şi constituie o întreagă „poveste” sau un „subcapitol” de instrucţiuni din

cadrul „capitolului” mai mare al cromozomului. Iar cei douăzeci şi trei de cromozomi alcătuiesc volumul mai mare al genomului uman, care cuprinde mai multe informaţii decât oricare enciclopedie scrisă vreodată – informaţii care sunt „înghesuite” într-un mod miraculos în mosorelele de ADN invizibile cu ochiul liber. Şi, culmea, toată această informaţie este prezentă încă din prima celulă – *zigotul* – şi, mai apoi, este prezentă în toate celulele trupului uman. (100 de trilioane de celule!). Copleşitor!!!

ADN-ul (proiectul fiinţei umane) trebuie păstrat într-un loc de maximă siguranţă, şi de aceea, el nu are voie să fie scos din „seif” (din nucleu). Dar există nişte „tehnicieni” specializaţi în citoplasma celulei numiţi ARN care vin şi copiază informaţia din ADN şi merg să dea ordine unor minuscule „organe” din citoplasmă numite *organite* care le execută orbeşte.

Celula este înconjurată de o membrană ultrasubţire – de mii de ori mai subţire decât o foaie de hârtie, dar elastică şi foarte rezistentă. Ea joacă rolul unui gard de protecţie ultrasofisticat, cu „porţi” şi „paznici-proteine” care au rolul de a controla foarte strict tot ce intră şi tot ce iese din celulă. Unele dintre aceste porţi-proteine au în mijloc un canal prin care pot trece doar anumite tipuri de molecule. Alte porţi sunt închise pe o parte a membranei şi deschise pe cealată parte. Când se apropie substanţa de forma potrivită cu care se pot cupla, atunci se deschide şi celălalt capăt al porţii-proteină şi lasă substanţa respectivă să treacă.

Sosește oxigenul la „porţile” celulei (la membrană). El este preluat de organitele numite *mitocondrii* care execută respiraţia adevărată (căci plămânii inspiră doar aerul, aducându-l în tup). În urma respiraţiei, energia rezultată este stocată de nişte molecule speciale, numite ATP, un fel de „baterii” de unde ea va fi eliberată atunci când funcţiile vitale ale celulei vor avea nevoie de ea. Apoi sosește hrana pregătită de sistemul digestiv la „porţile” celulei şi este preluată de alte organite numite *ribozomi* care pregătesc din el proteinele comandate de ARN, asamblându-le cu precizie, ca pe o adevărată bandă de lucru, după „reţeta” primită, iar deşeurile sunt eliminate în fluxul sangvin ce urmează să fie filtrat prin rinichi.

Uluitor! Un adevărat atelier al imensei uzine a trupului uman, deşi descrierea de mai sus este doar ultraschematică. Cu toate acestea, chiar şi această modestă privelişte ce ni se deschide asupra tainelor celulei este impresionantă! Este copleşitoare!

De unde această uimitoare „inteligenţă” a materiei? *Miraţi-vă!* (Ier. 2:12)

Nu există nici un computer care să conţină atâtea informaţii şi care să funcţioneze atât de repede şi atât de eficient. Genomul cuprinde informaţia privitoare la toate detaliile şi particularităţile trupului uman, precum şi istoria lui. Drumul de la gene la *fenotip*, adică drumul de la informaţia înscrisă în gene, până la rezultatul acestor informaţii manifestate în totalitatea caracteristicilor vizibile ale unei fiinţe, este lung şi complicat. De ce? Pentru că o singură genă poate fi responsabilă nu numai de un caracter, de o manifestare ci de o multitudine de reacţii biochimice cu ecouri fenotipice extrem de variate, la fel şi efectul interacţiunii dintre gene complică foarte mult descifrarea genomului uman, în detaliu.

Acest program a fost pregândit şi cunoscut în preştiinţa lui Dumnezeu încă de la întemeierea lumii. Este vorba de „amprenta noastră lăuntrică (amprentă genetică) care ne conferă o absolută unicitate. Este semnătura Inteligenţei Supreme pe fiinţa noastră – Inteligenţă care ne-a adus întru existenţă din iubire, dorindu-ne părtaşi la fericita comuniune de iubire cu Sine şi implicit cu Sfânta Treime.

Apoi, dacă mă gândesc la furnicarul de celule din trupul meu, la munca asiduă de înlocuire periodică a celulelor vechi, cu altele noi, la efortul osteoclastelor de a dinamita porţiuni de oase învechite, pentru ca milostivele osteoblaste să vină să le înlocuiască cu altele noi… Dacă stau să mă gândesc la felul în care se înmulţesc celulele, transmiţând cu exactitate toată informaţia privitoare la fiinţa mea, fiecărei celule noi, dar numai după ce acea informaţie a fost verificată de câteva ori de „maşinuţele" din celulă, nu încetez să exclam cu veneraţie: *Te laud că sunt o făptură aşa de minunată! Minunate sunt lucrările Tale şi ce bine vede sufletul meu lucrul acesta!* (Ps. 139:14)

Influenţa sentimentelor asupra ADN-ului

Una din descoperirile recente ale ştiinţei este faptul că ADN-ul uman este influenţat de sentimente şi respectiv, de atitudinile noastre, care au la bază convingeri, deci un sistem de valori. Când omul are în inimă o stare de recunoştinţă, de iubire sau alte emoţii din ordinea Binelui, molecula de ADN se dilată, lanţurile ADN-ului se deschid. Dar când omul trăieşte emoţii negative, cum ar fi: stări de furie, frustrare, stres etc., molecula de ADN se micşorează, se contractă, blocând astfel unele din codurile sale. Această blocare poate fi anulată deîndată ce omul revine la valorile din ordinea Binelui. Cu ajutorul unui ceas atomic foarte precis, s-a măsurat diferenţa de timp dintre emiterea unei emoţii şi reacţia ADN-ului. S-a observat că reacţia ADN-ului avea loc întotdeauna simultan.

Oamenii de ştiinţă mai spun că stresul modifică dimensiunea creierului, reducând-o. Aşa îmi explic de ce persistenţa în sentimente şi atitudini negative, care cu timpul fermentează şi degenerează în amărăciune, afectează sănătatea omului, întinându-i şi tulburându-i şi pe cei din jur (Cf. Evr. 12:15). Nu degeaba amărăciunea este numită şi „sămânţa iadului", iar Scriptura ne învaţă să ne descotorosim de ea cât mai repede posibil: *Orice amărăciune, orice iuţeală, orice mânie, orice strigare, orice clevetire şi orice fel de răutate să piară din mijlocul vostru* (Ef. 4:31). Una din cauzele care generează stres şi amărăciune este şi îngrijorarea, despre care Scriptura spune: *Şi aruncaţi asupra Lui toate îngrijorările voastre, căci El Însuşi îngrijeşte de voi* (1 Pe. 5:7).

Comunicarea intercelulară

În trupul uman „răsună" în fiecare secundă mii de „voci", pe care noi nu le auzim şi de care nu suntem conştienţi. Această comunicare intercelulară are loc, în primul rând prin intermediul neuronilor – o altă minune creţională. Medicul Brand spune că mesajele sunt transmise prin neuroni „asemenea unor alergători care predau o torţă". În afara celor 86 de miliarde de neuroni din creier, în trup există alte 12 miliarde de neuroni, pe care-i păstrăm de la naştere până la moarte. Toate celelalte celule sunt înlocuite periodic, dar neuronii rămân. „Cum ar putea funcţiona trupul dacă rezervele memoriei şi informaţiile noastre despre lume ar fi lepădate periodic?" – se întreabă Paul Brand. Un nerv de lăţimea unui fir de păr, conţine mii de fire separate care se termină cu niste „rădăcini" stufoase şi dantelate – o încâlcitură greu de descâlcit chiar şi sub lentila microscopului. Aceste „rădăcini" numite *dendrite* se întâlnesc cu „rădăcinile" altor neuroni, formând *sinapse* – locul de contact dintre neuroni, prin intermediul cărora aceştia „îşi vorbesc", comunică. Acest „hăţiş" constituie o ţesătură foarte complexă ce acoperă fiecare milimetru pătrat al trupului uman, fie că este vorba de piele, muşchi, oase, vase de sânge sau organe etc. Neuronii primec semnale şi transmit comenzi. „De-a lungul unui singur neuron motor care controlează fibra musculară a unei mâini, în mii de puncte separate, proeminenţele altor neuroni formează sinapse. (Pe un nerv motor mare se stabilesc până la 10.000 de contacte separate)" Este vorba de un sistem mult mai performant decât reţelele computerizate sau instalaţiile telefonice de ultimă generaţie. „Nervul individual poartă toate mesajele electrice până la o mie de impulsuri separate pe secundă, păstrând o pauză adecvată între fiecare dintre ele. Fiecare impuls este monitorizat de toate cele

10.000 de legături sinaptice aflate de-a lungul drumului. O frenezie copleşitoare de trosnituri vuieşte în fiecare dintre noi, în orice moment." [93]

Dulcan, medic neurolog de profesie, se întreabă: „De ce neuroni cu aceeaşi structură la om şi la un câine, spre exemplu, îl definesc pe unul om şi pe altul doar câine, nu ştim. […] Şi atunci suntem obligaţi să admitem că însuşirile noastre psihice şi intelective – gândire, afectivitate, voinţă etc. nu le putem explica decât prin însuşirile Sursei, fiind consubstanţiale ei." [94]

Faptul că sistemul nervos cuprinde şi controlează cu atâta minuţiozitate toate părţile trupului, toate miliardele de celule, cu o incredibilă ingeniozitate, mă face să mă gândesc la „sistemul" divin prin care Dumnezeu este „conectat" la fiecare dintre noi, cunoscând fiecare detaliu al vieţii fiecărui pământean. Cu toate că El este transcendent creaţiei Sale, fiind acel „cu totul altceva" (*ganz andere* – Rudolf Otto), El este totuşi prezent pretutindeni, imanent în creaţia Sa: *Tot pământul este plin de mărirea Lui!* (Is. 6:3)

Aşa se face că El receptează fiecare suspin, fiecare vorbă, fiecare lacrimă. Uimitor!!! *„…Ţi-am văzut lacrimile."* – spune Dumnezeu (2 Împ. 20:5). Dar nu numai că le-a văzut, ci S-a aplecat cu gingăşie şi le-a cules, pentru a le păstra cu grijă în burduful Său divin… (cf. Ps. 56:8). *N-a cunoscut Domnul căile mele? Nu mi-a numărat El toţi paşii mei?* (Iov 31:4b) Mai mult, mi-a numărat până şi toţi perii din cap. (cf. Mt. 10:30). El cunoaşte toate detaliile vieţii mele, toate mişcările, până şi cele mai nesemnificative şi banale, căci „În El avem viaţa, mişcarea şi fiinţa" (Fapte 17:28). *Ştii când stau jos şi când mă scol* – spune psalmistul –, *şi de departe îmi pătrunzi gândul. Ştii când umblu şi când mă culc şi cunoşti toate căile mele. Căci nu mi-ajunge cuvântul pe limbă şi Tu, Doamne, îl şi cunoşti în totul.* (Ps. 139:2-4) *În cartea Ta erau scrise toate zilele care-mi erau rânduite, mai înainte de a fi fost vreuna din ele."* (Ps. 139:16b). Este vorba de o evidenţă divină cu adevărat şocantă!

Zigotul – o minune în miniatură

[93] cf. Ph. Yancey & P. Brand, *O făptură...,* pp. 222-224.
[94] D. C. Dulcan, *op. cit.,* p. 391.

Prima celulă din care a purces fiecare om este de mărimea unui punct vizibil cu ochiul liber şi are proprietăţile celulei descrise mai sus. Precum o sămânţă conţine în sine programul plantei, tot aşa, celula iniţială conţine tot patrimoniul de gene, în care stă ascunsă viitoarea persoană, cu toate detaliile trupului, ale psihicului, precum şi scânteia divină, conţinătoare a pecetei chipului lui Dumnezeu.

Aşadar, zigotul constituie începutul istoriei fiecăruia dintre noi în planul sensibil, căci în preştiinţa Atoateştiutorului am existat încă de la întemeierea lumii. Zigotul este încărcat cu toată complexitatea programării divine, constituind „bocceluţa ereditară" cu care este trimis fiecare copil în lume. Înţelegem tot mai bine de ce avem un fel unic de a fi şi un destin biologic singular, înscris în programul genelor noastre.

Acolo stă „scrisă" (cuprinsă) toată informaţia privitoare la alcătuirea viitoarei persoane. Pe de o parte, ar fi informaţia aparţinând specificului uman – elementul sensibil: biologicul şi psihicul – culoarea tenului, a ochilor, a părului, gesturi, timbrul vocii, conformaţia trupului, temperamentul, înclinaţiile şi predispoziţii native (numărul şi felul talanţilor) etc., iar pe de altă parte, ar fi elementul inteligibil, spiritual (suflarea de viaţă din Dumnezeu), ce conferă omului capacitatea de a intra într-o relaţie dialogală cu Acesta, precum şi un destin veşnic. Lumina conştiinţei (dimpreună cu legea morală naturală – Rom. 2:14-15) este de asemenea un dat ontologic al fiecărui om, un dar divin ce defineşte latura axiologică (moral-valorică) a fiinţei umane.

Tot în zigot se află pus cu grijă şi un „mic ceas deşteptător" care, la timpul potrivit „sună", anunţând trecerea de la o etapă stadială de dezvoltare la următoarea, fără a putea sări peste vreuna şi fără a le putea inversa. Este vorba de stadiile de dezvoltare ale tuturor dimensiunilor fiinţei umane: fizic, cognitiv, emoţional, moral, social şi spiritual. Ele sunt prestabilite, şi sunt prezente în mod latent, încă din prima celulă – zigotul.

Aşadar, această minusculă „sămânţă-origine", din care purcede omul, este ticsită cu milioane de informaţii pe care Creatorul i le-a împachetat cu grijă în „bocceluţa ereditară" a copilului. Nu se poate vorbi despre *tabula rasa*, căci până şi nou-născutul ştie lucruri pe care nu le-a învăţat. N-a luat lecţii despre felul cum va urma să se hrănească la sânul mamei, nici nu i s-a spus să reacţioneze pozitiv la iubire, dar el ştie, la nivelul simţurilor, dacă este iubit sau nu, dacă a fost dorit sau nu. Ştie dacă familia în care a apărut este un loc cald şi primitor sau nu.

„Formarea unui om, pornind de la ou [zigot] reprezintă un miracol de exactitate şi de precizie. Cum dintr-o singură celulă apar mii de

miliarde, în linii specializate, conform unei ordini stricte în timp şi spaţiu, iată ce desfide orice fantezie!" [95] *Mitaţi-vă...!!!*

Entuziasmat în faţa acestei celule-minune, în cartea sa *Meduza şi melcul*, Lewis Thomas exclamă: „Simpla existenţă a acelei celule [zigotul] ar trebui să fie una dintre cele mai mari minuni ale lumii. Oamenii ar trebui să umble de colo-colo cât e ziua de lungă, în toate orele de veghe, şi să se strige unii pe alţii plini de uimire, vorbind numai şi numai despre acea celulă... Dacă cineva reuşeşte să explice această minune, în timpul vieţii mele, am să închiriez un avion, poate o întreagă flotă de avioane, şi am să le trimit sus în cer, să scrie o mulţime de semne de exclamaţie, unul după altul, pe tot cerul, până ce-mi cheltuiesc toţi banii." [96]

Dacă una din elementele creaţiei este capabilă să stârnească atâta uimire în inima oamenilor, atunci cum ar trebui să trâmbiţăm noi, creştinii, cea mai mare minune din Cosmos: Întruparea chenotică a Fiului Sfânt al lui Dumnezeu, lucrarea Sa răscumpărătoare pe crucea din Golgota şi slăvita Sa înviere şi înălţare, pentru a ne face părtaşi la Împărăţia Lui veşnică.

Fatalitate sau optimism?

Această miraculoasă „predeterminare" sau „setare" pe care am văzut-o în zigot, nu trebuie să ne inducă ideea de fatalitate sau determinism orb. Nu. Acest program din celulele noastre se referă doar la aspecte ale fiinţei pe care oricum nu le putem controla şi niciodată nu ne-a trecut prin minte să le punem sub semnul întrebării, ci le-am acceptat ca pe un dat. Nimeni nu s-a gândit să-şi schimbe culoarea tenului (în afară de Michael Jackson), culoarea ochilor sau temperamentul etc. Nu ne-a trecut prin minte să facem vreo reclamaţie pentru că nu am fost mulţumiţi de numărul sau de felul talanţilor, sau de familia în care ne-am născut etc. Dar în toate aspectele esenţiale ale vieţii, *determinante* pentru destinul nostru veşnic, am primit darul voinţei libere, al legii morale naturale şi al unui mic „tribunal" lăuntric – lumina conştiinţei (Rom. 2:14-15). Câteva din aceste aspecte esenţiale pentru omul nostru lăuntric, ar fi: posibilitatea de a alege între Bine şi Rău la fiecare „furcă edenică" a cotidianului cenuşiu, chemarea de a deschide uşa inimii pentru Cel care bate şi vrea să intre ca să cineze cu noi, într-o supremă părtăşie de iubire – Hristos. El ne lărgeşte orizontul cu perspectiva eternităţii. Este vorba de

---

[95] Francois Jacob, citat de D. C. Dulcan, în *op cit.,* p. 94.

[96] Citat din Lewis Thomas, în Ph. Yancey & P. Brand, *O făptură ...,* p. 30.

Cel care ne-a pregândit în planurile Sale veşnice şi ne-a adus întru existenţă echipaţi într-un anume fel.

Aşadar, „Există şi destin şi liber arbitru. Şi *fatalitate*, prin ceea ce porţi ca programare condiţionată ereditar, şi *opţiune* prin ceea ce faci acum şi aici." [97] „În mod paradoxal, sursa dramei umane constă în statutul omului de fiinţă raţională cu posibilităţi opţionale" (Dulcan), căci „Voia slobodă a cugetului omenesc e pururea sub cercare" (Filocalia). Dacă am fi fost creaţi ca nişte marionete, dirijate de Creator, n-am mai fi avut parte de „drame umane", dar nici de măreţia libertăţii lăuntrice şi cinstea de a fi reflexii ale chipului lui Dumnezeu.

Chesterton spunea că „Aventură nu-i să te urci pe un yacht supra-elegant şi să faci înconjorul lumii; aventură (şi romantism) este să-ţi rodeşti viaţa care ţi-a picat acolo unde te-ai născut „din întâmplare" şi-n condiţiile date. Asta e tot ce poate fi mai legat de primejdii, de neprevăzut şi de mister."[98]

Privind lucrurile doar pe lungimea de undă a orizontalei, omul este manipulat de schimbările din mediul înconjurător şi de valorile culturii sale. El intră adeseori în panică, ca unul care se simte responsabil pe de-a-ntregul de propria sa viaţă. Orizontul omului carnal este extrem de îngust, limita finală a vieţii lui fiind mormântul. Nimic mai mult. Dar omul înduhovnicit, care a avut parte de Marea Întâlnire cu Hristos, poate fi scutit de multe îngrijorări, stres şi atitudini negative (Fil. 4:6-7), bizuindu-se pe promisiunile lui Dumnezeu. Mai mult, roada Duhului – o roadă aparţinând unei alte Împărăţii –, este adusă de Duhul în templul înnoit al inimii şi rodit acolo. Astfel, viaţa omului muritor este îmbogăţită cu o undă din frumuseţea caracterului hristic, spre care el tinde mereu. Este vorba de *înălţimea staturii plinătăţii lui Hristos* (Ef.4:13).

Important este faptul că omul **poate realiza o „capodoperă" din orice „materie primă" primită**. Dar această afirmaţie devine adevărată numai prin împreună-lucrarea omului cu puterea înnoitoare a Duhului Sfânt – o lucrare teandrică şi sinergică –, căci – spune proorocul Ieremia - *Ştiu, Doamne, că soarta omului nu este în puterea lui; nici nu stă în puterea omului, când umblă să-şi îndrepte paşii spre ţintă* (Ier. 10:23). Eu nu am perspectiva întregului, deci nu mă pot bizui pe raţiunea sau pe înţelepciunea mea omenească pentru a-mi direcţiona paşii prin viaţă. Pe de altă parte, ca fiinţă aflată sub umbra Căderii, ştiu „că nimic bun nu locuieşte în mine" (în carnalitatea mea). Cu

---

[97] D. C. Dulcan, *op. cit.,* p. 368.

[98] Chesterton citat de N. Steinhardt în *Jurnalul fericirii...,* p. 226.

alte cuvinte, cel rău are în mine un „cal troian" prin înclinațiile păcătoase conforme păcatului originar care a atins toată omenirea, „căci în păcat m-a zămislit mama mea". (*Cum ar putea să iasă dintr-o ființă necurată un om curat? Nu poate să iasă niciunul* – Iov 14:4.)

De aceea, am nevoie de un ajutor din exterior, de putere și lumină de Sus, de un punct de referință absolut, ca să mă orientez în cotextul actual cu miile ei de „oferte" axiologice.

Aşadar, asistăm consternaţi la descoperirile uluitoare ale ştiinţelor din domeniile biologiei şi ale neurobiologiei. Chiar descoperitorii înşişi sunt uimiţi în faţa complexităţii microuniversului din trupul uman, de preprogramarea detaliată a acestuia, începând încă din prima celulă. Dar este de neexplicat faptul că în faţa acestei inteligenţe interne a materiei (*logoi*), majoritatea oamenilor de ştiinţă nu-şi ridică gândul şi inima spre Inteligenţa Supremă, ci rămân alipiţi de orizontală, căutând explicaţii „raţionale" şi „ştiinţifice", pentru ceea ce este dincolo de orice raţiune şi imaginaţie.

Încă în secolul al VII-lea, Maxim Mărturisitorul vorbea despre „raţiunea internă" a tuturor lucrurilor create care arată asemenea unor indicatoare divine spre Raţiunea Supremă. Atunci când Dumnezeu a rostit în existenţă *ex nihilo* tot ce se vede, Logosul rostit a adus întru fiinţare cele chemate din nefiinţă, pecetluindu-le cu o „ştampilă" dumnezeiască inconfundabilă – o inteligenţă internă. Căci *Toate lucrurile au fost făcute prin El; şi nimic din ce a fost făcut, n-a fost făcut fără El.* (In. 1:3) Această amprentă divină impregnată în tot ce a fost creat arată înspre Realitatea Fiinţială Supremă, înspre puterea, lumina şi înţelepciunea Lui infinite, în faţa cărora omul ar trebui să vină cu o atitudine de profundă prosternare. *În adevăr, însuşirile nevăzute ale Lui, puterea Lui veşnică şi dumnezeirea Lui se văd lămurit, de la facerea lumii, când te uiţi cu băgare de seamă la ele în lucrurile făcute de El. Aşa că nu se pot dezvinovăţi* (Rom. 1:20). Inteligenţa internă a lucrurilor create, „urmele degetelor" Lui care au scris pe nisipul planetei noastre se văd lămurit, dacă te uiţi cu băgare de seamă la ele. Acestea constituie „semințe" ale credinței, căci uimirea te face să-ți ridici ochii spre Autorul Suprem al tuturor lucrurilor. „Ordinea splendidă, frumusețea și prevederea care se manifestă pretutindeni în natură ar

trebui să producă, fără altă influenţă, credinţa într-un Înţelept şi mare *Autor al lumii*..."[99]

[99] I. Kant, *Critica raţiunii pure*, p. 41.

CAPITOLUL 5

DIN TAINELE CREIERULUI UMAN...

Creierul uman se prezintă ca un organ modest, nearătos, aproximativ ca o bucată de „brânză" – ba mai este şi foarte vulnerabil, de aceea are nevoie de o protecţie specială – craniul. Cu toate acestea, tainele lui continuă să fascineze neurocercetătorii. El generează mai multe impulsuri electrice intr-o zi, decât toate telefoanele din lume şi nici o reţea de computere de ultimă oră nu îl întrece în rapiditate, eficienţă şi mister. Creierul este o adevărată capodoperă a Creatorului. Cercetătorii au înregistrat o adaptare a creierului mult mai rapidă decât este posibil din punct de vedere fizic pentru realizarea de noi conexiuni, indicând existenţa unor reţele cerebrale ascunse sau a unui alt tip de sistem de interacţiune automată care permite o reprogramare rapidă. Modul în care neuronii se adaptează cu o viteză incredibilă, pentru a gestiona lipsa de informaţii, înglobând datele de la alte părţi de trup este de-a dreptul fascinant. *Miraţi-vă...!*

După cum spuneam, el este un organ modest, ca aparenţă, cântărind în jur de 1,3 kilograme. După ultima numărătoare, acesta este alcătuit din 86 de miliarde de neuroni şi aproape tot atâtea celule gliale. Între aceste două tipuri de celule există o interesantă „pseudo-simbioză". Celulele gliale hrănesc şi susţin neuronii, ba mai fac şi curăţenie, digerând resturile neuronale. Dar ele joacă şi un rol de supervizare a sinapselor, stimulând transferul de informaţii sau inhibându-l, atunci când sinapsele sunt prea „obosite". Aceste celule „asistente" sunt înlocuite periodic, dar neuronii, niciodată.

Neuronii receptori primesc excitaţiile din mediul extern: mirosuri, gusturi, culori, lumină, căldură sau frig, presiune, durere etc. Aceste excitaţii sunt „traduse" în impulsuri electrice şi transmise spre organele efectoare prin fibrele nervoase cu o viteză de până la 120m/s (aceasta fiind viteza maximă a fibrelor groase). În regiunea efectoare, informaţia este „retradusă" în limbaj chimic şi transmisă organelor efectoare.

Creierul nostru este responsabil şi de reflexele noastre de a strănuta, de a tuşi, de a înghiţi, de a saliva şi de a clipi – răspunsuri robotice menite a ne proteja. Dacă clipitul ar fi lăsat în seama voinţei mele

conştiente, aş mai uita să clipesc când sunt foarte prinsă, implicată în ceva anume, şi astfel ochii mi s-ar usca. Dacă stau să mă gândesc şi la miile de comenzi, conexiuni şi acţiuni care au loc în trupul meu în fiecare secundă şi de care nici nu am habar, rămân fără cuvinte… Oare cine controlează bătăile inimii, digestia şi respiraţia – funcţii vitale deosebit de complexe? Creierul, am răspunde noi. Dar dincolo de cele văzute, ar trebui să vedem nevăzutul – Stăpânul Universului, care a programat creierul pentru a funcţiona într-un anumit fel. „Simpla respiraţie implică cooperarea a 90 de muşchi ai pieptului" – spune Paul Brand, fără ca eu să activez în mod conştient măcar vreunul dintre aceştia. Uluitor!

Bariera hematoencefalică

Între sistemul sanguin şi sistemul nervos central există un „zid chinezesc" – bariera hematoencefalică – care desparte complet circulaţia sanguină de măduva spinării şi creier. Sângele poate pătrunde liber în tot organismul, dar nu şi în ceea ce constituie esenţa omului din punct de vedere biologic – creierul. Într-un mod paradoxal, sângele curăţă, alimentează fiecare milimetru cub de creier, deşi el rămâne separat de el. Cum se poate? Toate vasele de sânge din organism au pereţii alcătuiţi din celule, inclusiv vasele de sânge din creier, dar acestea din urmă sunt mult mai solidare; ele sunt înghesuite una în alta, legate strâns „umăr lângă umăr" într-un mod de-a dreptul impresionant. O mulţime de „portari" fac un control foarte sever tuturor substanţelor, care se înghesuie să treacă, cum arfi: substanţe toxice, germeni patogeni etc., alungându-le, dar „portarii" deschid „uşa" substanţelor nutritive, glucozei şi oxigenului. Cu alte cuvinte, se face o filtrare selectivă, foarte meticuloasă.

Nu ştiu cum aş explica această minune dacă aş crede în evoluţie. Aş zice că, la un moment dat, vasele de sânge din creier au făcut o şedinţă şi şi-au propus să protejeze creierul de orice substanţă primejdioasă, luându-şi angajamentul să „strângă rândurile" şi să legitimeze orice „vizitator". Intrarea să fie permisă doar celor care aduc beneficii creierului. De atunci, lucrurile s-au desfăşurat normal, doar că celulele din zidul de protecţie nu mai lasă să pătrundă nici măcar medicamentele trimise în creier de medici, ceea ce face ca tratarea unor boli, la acest nivel, să fie dificilă.

Altruismul neuronilor

Neuronii nu „şomează", ci sar în ajutorul vecinilor ori de câte ori este nevoie. Atunci când un om îşi pierde, să zicem, auzul, neuronii din

partea de creier alocată auzului ajută celorlalte simțuri, ascuțindu-le. Sau atunci când ochii nu ne mai pot ajuta să „fotografiem" 100% din imagine, creierul reușește să completeze spațiile goale. Neuronii care rămân fără activitate își tripleaza practic numărul de contacte cu apropiații lor, iar „extensiile" îi ajută să identifice „vecinii în nevoie" (Dr. Tara Keck). De unde acest impuls de „generozitate" sădit în neuronii omului?

Aceste adevăruri îmi aduc aminte de faptul că așa cum neuronii completează spațiile goale atunci când ochiul nu poate fotografia perfect o imagine, Duhul Sfânt umple „spațiile goale", atunci când nu știm cum să ne rugăm. El traduce și suspinurile și gemetele sau simțămintele ce nu pot fi exprimate în cuvinte… *Şi tot astfel şi Duhul ne ajută în slăbiciunea noastră: căci nu ştim cum trebuie să ne rugăm. Dar însuşi Duhul mijloceşte pentru noi cu suspine negrăite* (Rom. 8:26).

Creierul și socializarea

Omul a fost creat după chipul lui Dumnezeu, iar una din trăsăturile constitutive ale pecetei chipului din noi este relaționalitatea, prin analogie, cu relația intratreimică. Omul resimte ca o necesitate „țesută" în fibrele constitutive ale ființei lui nevoia de a avea legături cu semenii, dar și cu Dumnezeu (spiritualitatea). Neurocercetătorii spun că oamenii sunt configurați cerbral pentru socializare, dispunând de așa-zise mecanisme cerebrale sociale (automatisme) ale creierului.

Când ne relaxăm, creierul intră într-o configurare neuronală numită „rețea default", ce caracterizează gândirea socială. Oridecâte ori are un moment liber, creierul uman are reflexul de a intra în modul social. Gândurile sunt o versiune internalizată a relațiilor exterioare ale omului, o „rumegare" interioară sau o trecere în revistă, o derulare a întrevederilor, conversațiilor, confruntărilor avute recent cu familia, prietenii etc. Acesta este și un moment al concluziilor, al autoevaluării în relațiile avute, dar și un moment al luării deciziilor.

Dar ceea ce observăm în ultimul timp este că *hoțul* [care] *nu vine decât să fure să junghie și să prăpădească* (In. 10:10), depune mari și subtile eforturi pentru a-l izola pe om și a-l priva de bogățiile relaționale cu *tu* și *el*, izolându-l în fața micului ecran și privându-l de o comunicare de „față către față". Da, el comunică, dar privat de proximitatea fizică a interlocutorului. Dezvoltarea tehnologiilor de comunicare a dus la o comunicare artificială prin intermediul aparatelor, mai bogată în număr (mai multe contacte), dar mai săracă în conținut, după principiul

postmodern din domeniul relaţiilor: suprafaţa câştigă în detrimentul adâncimii. Cunoaştem şi comunicăm cu foarte mulţi oameni (suprafaţa), dar numărul prieteniilor profunde şi a relaţiilor de suflet (adâncimea) a scăzut mult pentru omul grăbit al postmodernităţii. Consecinţele acestei noi tendinţe încă nu se cunosc pe deplin. Câteva dintre acestea ar fi înstrăinarea, felul în care ne înţelegem pe noi înşine şi pe alţii şi, implicit, timiditatea şi frica de relaţii, în special la adolescenţi şi tineri.

Natura omului este una profund relaţională. Tocmai de aceea, deciziile pe care le luăm uneori în detrimentul lor – cum ar fi favorizarea carierei, se dovedesc până la urmă a fi în dezavantajul nostru. Părinţii care investesc în carieră în defavoarea educaţiei copiilor, neavând timp să-i „cunoască", se vor trezi într-o zi, dar prea târziu, că cei care stăteau pe bancheta din spate a automobilului şi pe care-i purtau de colo, colo (de la şcoală, la clubul de sport, de acolo la meditaţia de matematică etc.) sunt nişte străini. Pe Internet circula o glumă care mi s-a părut foarte adevărată:

„Ieri mi s-a stricat Internetul şi a trebuit să stau câteva ore cu familia. Par a fi oameni de treabă."

Relaţiile constituie adevărata noastră bogăţie, dar o neglijăm, alergând nebuneşte după „himere", după „ceva care nu satură" (Is. 55:2). Am citit despre un om căruia i s-a decernat premiul Nobel, dar familia l-a părăsit pentru că a fost prea ocupat pentru ai lui. Trezindu-se părăsit, ar fi dat oricât să întoarcă lucrurile, dar era prea târziu. Ce trist!

Capacitatea creierului de a se adapta

Creierul uman îşi poate rearanja conexiunile interne pentru a se adapta noilor situaţii. După cum arătam mai sus, cercetătorii înregistrează adesea o adaptare a creierului mult mai rapidă decât este posibil din punct de vedere fizic pentru realizarea de noi conexiuni, bănuind existenţa unor reţele cerebrale ascunse sau a unui alt tip de sistem de interacţiune automată care permite o reprogramarea rapidă. Viteza incredibilă cu care neuronii se adaptează, pentru a gestiona lipsa de informaţii, este de neexplicat din punct de vedere ştiinţific.

DOCTOR_____O fetiţă în vârstă de 10 ani din Germania s-a născut doar cu un jumătate de creier.

Jumătate din cutia sa craniană este goală şi vede doar cu un singur ochi. Cu toate acestea, ea are un câmp vizual complet, o capacitate şi un copmportament absolut normale. Cercetătorii de la Universitatea din Glasgow au demonstrat, folosind aparatură de ultimă generaţie, faptul că această fetiţă prezintă capacităţile complete ale ambilor ochi într-unul singur. Acest caz este unicat în lume.

"*Creierul are capacităţi incredibile şi neştiute de către oamenii de ştiinta***.** Este şocant să vezi că o singură emisferă cerebrală îţi poate oferi o viaţă absolut normală. Nu ştim cum a făcut, dar este cert că, măcar în cazul acestui subiect, creierul s-a adaptat pentru a suplini jumătatea lipsă. Fetiţa are o viata normală şi se pare că nu va avea probleme pe parcursul vieţii. In prezent ea este perfect sănătoasă, încântătoare şi inteligentă", afirma Lars Muckli, unul dintre medicii care au analizat situaţia tinerei.[100]

Oare am putea pune această performanţă uluitoare doar în seama capacităţii speciale a creierului de a-şi rearanja conexiunile? Oare, acelui creier i-a plăcut nespus de mult de stăpâna care-l purta şi a decis să depună eforturi chiar peste limitele structurii lui specifice, pentru a suplini jumătatea de creier lipsă? Sau există momente în istorie când Dumnezeu Îşi manifestă puterea, dincolo de posibilităţile naturale ale materiei, tocmai pentru a ne şoca, pentru a ne „striga" să-L vedem dincolo de materie, pe Atotputernicul care *face tot ce vrea în ceruri şi pe pământ, în mări şi în toate adâncurile* (Ps 135:6).

Oamenii de ştiinţă încep să aibă o bănuială privitor la existenţa unei matrice informaţionale – o inteligenţă prezentă în toate aspectele Universului: „…se impune ideea existenţei unui model informaţional a unei scheme structurale şi funcţionale specifice fiecărui organism viu, neidentificabilă cu codul genetic, dar transmisă, cel puţin parţial prin acesta. […] Într-un organism viu de complexitatea celui uman – format din miliarde de celule, fiecare celulă presupunând mii de reacţii biochimice pe secundă – ar fi greu de înţeles, prin simpla dirijare de către sistemul nervos vegetativ şi informaţia genetică, modul în care acest univers de reacţii funcţionează, bine orientat către o finalitate biologică, dacă nu admitem ideea de model, de *pattern informaţional* al organismului." [101]

H. S. Burr de la Universitatea Yale, după cercetări de o viaţă în domeniu, a descoperit că tot ce are viaţă emană câmpuri electro-dinamice

---

[100] http://www.descopera.ro/dnews/4717172-fetita-nascuta-cu-jumatate-de-creier-dezvolta-calitati-unice

[101] D. C. Dulcan, *op. cit.,* pp. 95-97.

măsurabile, pe care le-a numit Câmpuri-L (*L-Fields*). El susţine că acele câmpuri elecro-dinamice modelează şi controlează dezvoltarea fiecărui organism.[102] Deci modificările energetice le anticipează pe cele somatice.[103]

Aceste modificări energetice care le preced pe cele somatice le-aş pune pe seama atotprezenţei lui Dumnezeu care controlează fiecare mişcare, fiecare detaliu infinitezimal al tuturor lucrurilor create, căci, există vreun „undeva" unde El să nu fie? Şi însăşi prezenţa Sa este Lumină, Înţelepciune („inteligenţă", „organizare", „integrare" „control" – dacă îmi este permis să folosesc aceste complexe sonore prea „pământeşti" pentru Realitatea Fiinţială Supremă). Dacă celulele mele sunt interconectate prin mii de fire, cu atât mai mult fiinţa mea, cu toate mişcările ei lăuntrice sau exterioare sunt cunoscute şi contabilizate de Marele Atoateţiitor. *A Lui să fie slava în vecii vecilor! Amin* (Gal. 1:5).

În minte îmi răsună afirmaţia biblică: „În El avem viaţa, mişcarea şi fiinţa" (Fapte 17:27) sau: *Tu mă înconjori pe dinainte şi pe dinapoi şi-Ţi pui mâna peste mine. ... Unde mă voi duce departe de Duhul Tău şi unde voi fugi departe de faţa Ta? Dacă mă voi sui în cer, Tu eşti acolo; dacă mă voi culca în Locuinţa morţilor, iată-Te şi acolo; dacă voi lua aripile zorilor şi mă voi duce să locuiesc la marginea mării, şi acolo mâna Ta mă va călăuzi, şi dreapta Ta mă va apuca. Dacă voi zice: „Cel puţin întunericul mă va acoperi şi se va face noapte lumina dimprejurul meu!" Iată că nici chiar întunericul nu este întunecos pentru Tine; ci noaptea străluceşte ca ziua, şi întunericul, ca lumina* (Psalmi 139:7-12). *Poate cineva să stea într-un loc ascuns, fără să-L văd Eu? – zice Domnul. Nu umplu Eu cerurile şi pământul? – zice Domnul* (Ier. 23:24).

EXPERIMENTELE PROVOCATOARE ALE LUI BENJAMIN LIBET [104]

Libet a observat că deciziile conştiente sunt precedate de o activitate electrică inconştientă din creier. Aceasta are loc cu 200 de

---

[102] http://en.wikipedia.org/wiki/Harold_Saxton_Burr

[103] D. C. Dulcan, în op. cit., p. 107-108: E. J. Lund, care a făcut cercetări în acelaşi domeniu, a constatat prezenţa unui câmp electric produs de celulele vegetale. „Creşterea plantei este precedată de câmpurile electrice celulare care mobilizează auxinele (hormoni de creştere) în interiorul său. Biocâmpul celulei se modifică cu 30 de minute înainte de a se constata efectul hormonilor de creştere."

[104] Cf. http://en.wikipedia.org/wiki/Benjamin_Libet

milisecunde înainte de a conştientiza faptul că vreau să fac ceva, înainte deci de a lua o decizie conştientă, cum ar fi, să-mi mişc mâna, să apuc un obiect, să apăs un buton etc. Acest fapt ar putea sugera că procesele inconştiente din creier constituie adevăratele iniţiatoare ale actelor voliţionale. Astfel s-ar nega rolul voinţei libere sau al liberului arbitru, dar şi al responsabilităţii pentru acţiunile intreprinse – aşa cum sugerează Susan Blackmore: „Experienţa conştientă ia ceva timp pentru «a se înfiinţa» şi este mult prea lentă pentru a fi responsabilă de acţiunea propriu-zisă."

Libet spune că voinţa conştientă este exercitată doar sub formă de „veto", sub forma deciziei de a ne împotrivi impulsurilor, pornirilor lăuntrice, pentru ca acestea să nu fie actualizate, într-un anumit context dat.

Oare ne vom întoarce la animism sau la panteism? Ne vom închina creierului sau vom proslăvi zigotul şi AND-ul? Ne vom închina „făpturii în locul Făcătorurlui?" (Rom. 1:25) Creierul nostru poate lua decizii, iar noi ascultăm supuşi comenzile lui? *Vă rătăciţi! Pentru că nu cunoaşteţi nici Scripturile, nici puterea lui Dumnezeu!* (Mt. 22:29).

Îmi vin în minte cuvintele psalmistului: *Doamne, ... de departe [în timp] îmi pătrunzi gândul. Căci nu-mi ajunge cuvântul pe limbă, şi Tu, Doamne, îl şi cunoşti în totul. ...O ştiinţă atât de minunată este mai presus de puterile mele: este prea înaltă ca s-o pot prinde* (Psalm 139:1-6). El îmi cunoaşte gândul înainte de a-l gândi şi cuvântul, înainte de a-l rosti.

Da, impulsurile, nodurile şi capriciile firii noastre pământeşti instinctele nerăstignite ne pot îndemna să facem anumite lucruri, să spunem anumite vorbe, dar „micul tribunal lăuntric" sădit în noi de Dumnezeu şi înnoit prin Duhul Sfânt (*lumina care este în tine* – Mt. 6:23), ne ajută să discernem şi să facem alegeri corecte. Dumnezeu este drept. El nu ne închide în nişte determinisme oarbe, pentru ca la urmă să ne tragă la răspundere pentru ceea ce n-am făcut. Nu ne-ar fi cerut să-I păzim poruncile Lui sfinte care sunt viaţă veşnică (cf. In. 12:50), dacă nu am fi capabili s-o facem, cu ajutor de Sus.

Neuromania

Experimentele lui Libet şi ale altora în domeniu, au pus în mişcare multe „condeie"…, printre altele şi pe ale lui Raymond Tallis – om de ştiinţă, filosof, poet, romancier etc. În cartea sa *Aping Mankind: Neuromania, Darwinitis and the Misrepresentation of Humanity,* Tallis, deşi ateu, critică gândirea simplistă, mecanicistă, exagerările şi interpretările greşite, care pot micşora, degrada şi umbri demnitatea umană. El

pledează cu fervoare pentru locul special al conştientului în viaţa omului şi pentru tot ce decurge de aici în comportamentul nostru, în cultura şi în societatea noastră. Deci comportamentul nu este dominat de un determinism biologic, de mecanisme fizice, ci de decizii. Altfel, conştiinţa noastră ar fi privată de libertate şi de putere de influenţă. Tallis pune sub semnul întrebării concluziile lui Libet, pentru că – zice el – asta ar însemna că nu mintea noastră, ci creierul (organul) ar fi responsabil de deciziile noastre.

Această teorie este numită de Tallis „neuromanie", deoarece ea susţine că suntem predeterminaţi de neuronii noştri. De acum, identitatea noastră trebuie să ne-o căutăm în creier: *"You are your brain"* – motto-ul neuromaniei. Pentru orice faptă poţi avea o scuză ieftină: *"My brain made me do it!"* (Creierul m-a determinat s-o fac!). „Noi suntem doar nişte cimpanzei cu o genă sau două în plus – asta-i tot ce suntem!" *(Chimpanzees with an extra gene or two – that's all we are!)* spune Jane O'Grady – profesor de filosofie. Sentimentul că avem influenţă/ autoritate este doar o iluzie, afirmă ea în ziarul The Observer din 7 august, 2011. Este vorba de dezumanizarea omului, coborârea lui în rândul animalelor ce sunt mânate de instincte şi nu de o voinţă liberă. După părerea adepţilor neuromaniei, creierul este, în ultimă instanţă, responsabil de comportamentul nostru, comportament care, în sfârşit, se situează „dincolo de bine şi de rău". Cred că Nietzsche a tresăltat în mormânt, pentru că, în sfârşit, profeţia lui, sau cel puţin dorinţa lui s-a împlinit.

Un alt britanic, mare adept al neuromaniei este şi John Gray, care în 2002 a publicat cartea cu titlul *Straw Dogs: Thoughts on Humans and Other Animals.* El este unul dintre susţinătorii înverşunaţi ai ideeii ne-umanităţii fiinţelor umane, care din *Homo sapiens* au ajuns, după spusele lui, *Homo rapiens* – distrugătorii planetei. Omul, la fel ca animalele nu are libertatea exercitării voinţei proprii; el este deci preprogramat doar să răspunda stimulilor externi, asemenea animalelor. Cu alte cuvinte, omul este neuro-determinat, şi nu dirijat de propria-i voinţă şi conştiinţă. Însuşi faptul că Gray îşi pune aceste probleme îl diferenţiază de animale care nu au o gândire reflexivă. Faptul că face anumite afirmaţii despre condiţia umană – corecte sau nu –, faptul că le adună într-o carte, faptul că tinde să se ascundă de consecinţe şi să se scuture de responsabilităţi, pitindu-se după paravanul experimentelor lui Libet, Lund şi ale altora ca ei, arată clar că există o uriaşă diferenţă între om şi animal.

ROMOS_____ Cu ani în urmă, am citit cartea lui John Gray întitulată *Copiii sunt din rai* (2001). Pentru a fi

mai convingător, el dă chipurile „citate" din Biblie. Poate este vorba de o Biblie *sui generis*. Un singur exemplu în acest sens: „Acum două mii de ani Isus a predicat acest mesaj simplu: «Când îţi vei deschide inima în faţa lui Dumnezeu, a ta însuţi şi a vecinului tău, vei cunoaşte voinţa lui Dumnezeu; în liniştea inimii tale, o voce tăcută îţi va vorbi. Îndreptându-ţi privirea spre sufletul tău, vei găsi Raiul pe care îl cauţi.»"[105] Acest fapt mă face să mă îndoiesc serios de caracterul lui. Dacă mânuieşti bine condeiul şi eşti dornic de câştig şi faimă, poţi scrie pe tema şocantă a epocii respective, stârnind mult zgomot şi „praf", ca să fii băgat în seamă. Oportuniştii cu mirosul fin adulmecă direcţia din care bate vântul. Ei se doresc a fi întotdeauna pe coama valului –, dar când de-o culoare, când de alta. _____

Cu adevărat, degeaba s-a pus la lucru pana mincinoasă a cărturarilor! (Ier. 8:8)

Mă gândesc la consecinţele unei asemenea teorii în rândul tinerilor postmoderni porniţi oricum pe toboganul individualismului şi al hedonismului extrem. „Neuromania" deculpabilizează orice comportament, despuindu-l de orice aură şi valenţă morală. Asemenea „trâmbiţaşi" aduc peste naţiunea lor şi peste toţi cei care-i urmează umbre greu de prevăzut. *Nu vă înşelaţi, Dumnezeu nu Se lasă să fie batjocorit. Ce aseamănă omul aceea va şi secera!* (Gal. 6:7)

Un alt adept întunecat al neuromaniei este Peter Singer, profesor de bioetică la Universitatea Princeton, dar şi la Universitatea din Melbourne, Australia. În cartea lui,

Rethinking Life and Death (O nouă viziune asupra vieţii şi a morţii), el propune cinci porunci şocante pentru bioetică. Cred că termenul de „poruncă" este o replică la Cele Zece Porunci din Sfânta Scriptură. Dintre acestea vom prezenta aici doar porunca a cincea, relevantă pentru tema neuromaniei, urmând ca celelalte să fie discutate în cadrul capitolului următor.

Porunca a cincea. Vechea scară a valorilor situa viaţa omului mai presus de viaţa celorlalte creaturi, dar noua poruncă a lui Singer sună în felul următor: „Nu faceţi discriminări bazate pe specie. A valoriza viaţa umană dându-i o mai mare importanţă decât altei existenţe simţitoare, înseamnă a ne face vinovaţi de un nou *ism*, de data aceasta ca sufix pentru specie - *specisism*."

[105] John Gray, *Copiii sunt din rai*, Ed. Vremea, Bucureşti, 2001, p. 114.

„Dacă ar fi să comparăm un copil cu deficienţe majore [creierul acestuia], cu să zicem un câine sau un porc, vom putea găsi că adesea exemplarul neomenesc are capacităţi superioare, atât din punct de vedere actual cât şi potenţial pentru raţiune, conştienţă de sine, comunicare şi orice altceva care să-i dea dreptul la calificarea de semnificaţie morală" „Chiar şobolanii şi peştii sunt indiscutabil mai atenţi şi mai sensibili faţă de cele din jur şi mai bine pregătiţi decât un fetus uman să răspundă pe căi complexe la ceea ce le place sau le displace". „Nu are nicio importanţă gândul că un peşte ce sfârşeşte într-un năvod suferă mai mult decât un fetus în timpul avortului şi prin urmare, argumentele în favoarea renunţării la consumul de peşte sunt cu mult mai puternice, decât cele împotriva avortului" (!).

Singer a mai spus că după cum, în urmă cu patru sute de ani, Copernic a umilit mândria preceptelor religioase, arătând că omul nu este în centrul universului fizic, tot aşa, astăzi suntem pe cale să ne dăm seama că nu suntem nici în centrul universului moral (!). Trebuie să ne dezicem de vechile prejudecăţi religioase ale superiorităţii umane. *Homo Sapiens,* nu este decât una dintre speciile simţitoare ale acestei planete care, la fel ca şi celelalte, are propriile sale drepturi şi privilegii morale (!).

John Wyatt comentează: „Singer a pus în locul unei discriminări... o alta. Discriminarea pe care o propune el este pe baza funcţionării în bune condiţii a cortexului. Deci el ar putea fi numit... *corticalist*. Ce bază logică avem – se întreabă Wyatt - pentru a susţine că, în sens moral, *corticalismul* este de preferat… *specisismului*?" [106]

"Semințele" ideilor semănate într-un secol, de obicei răsar la o oarecare distanţă în timp. Oare ce „buruieni" vor răsări din ideile seamănate de noii gânditori, în rândul tinerei generaţii? Mă înfior…

ÎN ATENȚIA PROFESORILOR:

Îmbrăcămintea şi eficienţa creierului

Ca profesoară, am oservat că îmbrăcămintea are legătură cu comportamentul elevilor. O îmbrăcăminte îngrijită determină un comportament mai controlat. Dar oamenii de ştiinţă spun că îmbrăcămintea îngrijită face ca efortul cerebral să fie mai eficient, deci face ca rezultatele obţinute să fie mai bune.

---

[106] cf. John Wyatt, *Ființă contra ființă în era biotehnologiei,* Ed Aura, Timișoara, 2006, p 43-44.

Mitul multitasking-ului

Creierul uman nu este capabil de a face mai multe lucruri odată, deşi acest lucru a fost mereu încurajat. Dacă „despuiem” multitasking-ul de „aura” lui pozitivă, achiziţionată pe nedrept, şi dacă-l vom cerceta mai cu de-amănuntul, vom constata că de fapt este vorba de o alternare a mai multor activităţi într-un anumit interval de timp, în care, – spun specialiştii –, marginea de eroare creşte cu un procent de peste 50%, iar durata de timp folosit pentru multitasking se dublează. Multitasking-ul epuizează resursele creierului, pentru că acesta trece de la o activitate la alta, irosind o mare cantitate de energie doar pentru această comutare, astfel că nu le poate realiza la capacitatea maximă.

Despre creativitate

Creierul este mai creativ atunci când este obosit. Pentru munca zilnică pe care o avem de făcut – probleme de rezolvat, decizii de luat etc. –, avem nevoie de un creier „proaspăt” (odihnit). Dar pentru creativitate, cel mai bun moment este acela în care creierul este obosit. Atunci acesta „o ia razna” creând idei noi şi tipare de gândire inedite. 97% din cele mai bune idei ne vin când ne relaxăm şi numai 3% când muncim. Interesant şi bine de ştiut! Cel puţin nu ne vom simţi inutili atunci când ne doboară oboseala. Vom avea o scuză „fundamentată ştiinţific”: creierul nostru a trecut pe configurarea de „zămislire” a unor idei, dacă nu inedite, cel puţin năstruşnice.

Somnul din timpul zilei

Somnul din timpul zilei îmbunătăţeşte memoria şi ajută la o mai rapidă asimilare de cunoştinţe. Partea dreaptă a creierului este mai activă în timpul unui pui de somn decât partea stângă, ceea ce înseamnă că partea stângă, responsabilă cu gândirea logică, raţiunea, discernământul, „se odihneşte", iar partea dreaptă „face curat" în fişierele temporare, trimiţând informaţii în partea în care se înmagazinează informaţia – în memoria de lungă durată – şi consolidează informaţiile din memorie. Aşadar, în timpul tezelor sau al examenelor se recomandă un „pui de somn” de cel puţin 30 de minute.

Eficienţa materialelor didactice

Se spune că o imagine face cât o mie de cuvinte, ceea ce este adevărat, deoarece creierului îi este mai uşor să reţină o imagine decât cuvinte scrise. Scrisul este mai abstract. Creierul vede scrisul ca pe o serie de mici desene, pe care, trebuie să le identifice şi apoi să le citească, lucru care îi ia mai mult timp decât înregistrarea unei imagini. Profesorii cunosc eficienţa materialelor vizuale şi de aceea le folosesc ori de câte ori este necesar.

Capacitatea creierului

Nu se cunoaşte exact capacitatea medie a creierului uman de stocare a informaţiilor. Totuşi, neurocercetătorii sunt de acord că acesta poate stoca până la cinci ori mai multă informaţie decât Eciclopedia Britanică.

Meditaţia într-o atmosferă de rugăciune

Rugăciunea este o oprire în faţa infinitului. Omul stă faţă în faţă cu eternitatea şi cu Domnul acesteia, iar problemele personale – îngrijorarea, frica, frământările – revin la adevărata lor dimensiune lilipută în faţa atoputerniciei, a purtării de grijă şi a înţelepciunii lui Dumnezeu. Izvorul binecuvântat a toate este chiar El, Făcătorul cerului şi al Pământului, care ne-a pregândit şi întocmit cu înseşi mâinile Lui, cunoscând îndeaproape problemele cu care ne confruntăm. Rugăciunea este o „uşă" deschisă spre Cel care ne dăruieşte „cu mână largă", deci cu generozitate, (Iac. 1:5) înţelepciune şi lucrurile de care avem nevoie, dar mai presus de lucruri, rugăciunea este o uşă deschisă spre însăşi prezenţa Lui – comuniunea de iubire cu El.

Elevii care practică rugăciunea, nu ca pe un ritual, ci ca pe o relaţie dialogală cu Mântuitorul, primesc puterea şi înţelepciunea de a discerne între multiplele oferte ale culturii noastre, pentru a se păstra curaţi. Astfel ei îşi folosesc timpul investindu-se în activităţi care zidesc, ferindu-se de cele care murdăresc ochii, mintea şi inima. Căci cei care *au mers după nimicuri au ajuns ei înşişi de nicmic* (Ier. 2:5), uşurei „ca pleava pe care o spulberă vântul". Meditaţia, într-o atmosferă de rugăciune, creşte nivelul de creativitate, îmbunătăţeşte memoria şi reduce nivelul de stres. Rugăciunea este o „baie" a sufletului în apele curate ale celeilalte Împărăţii.

Exerciţiul fizic

Exerciţiul fizic este benefic nu numai pentru corp, dar are un impact pozitiv şi asupra creierului. În timpul exerciţiului fizic, corpul eliberează o proteină, care protejează şi repară neuronii memoriei. În acelaşi timp, eliberează şi endorfină, care luptă împotriva stresului, blochează durerea şi este asociată cu euforia.

Creierul se dezvoltă până în jurul vârstei de 15 ani.

Acest adevăr ne atrage atenţia asupra importanţei dezvoltării creierului copiilor în condiţii normale, naturale şi nu artificiale aşa cum este mediul televizual. În cartea sa, *EFECTELE TELEVIZIUNII ASUPRA MINŢII UMANE, şi despre creşterea copiilor în lumea de azi,* Virgiliu Gheorghe spune că expunerea copilului la micul ecran îi poate afecta dezvoltarea creierului.

În faţa televizorului emisfera dreaptă responsabilă cu imaginea de ansamblu, culori, limbajul trupui, intuiţia etc., este supraexcitată, iar emisfera stângă responsabilă cu gândirea logică, raţională, cu judecata şi discernământul este inhibată, la fel şi corpul calos – un mănuchi de fibre ce face legătura între cele două emisfere, dezvoltarea căruia este esenţială pentru inteligenţa copilului. Atunci când elevul rezolvă o problemă sau caută soluţii, citeşte, lucrează, creierul lui funcţionează cu undele cerebrelae beta. Dar atunci când se aşază în faţa televizorului, doar după două minute, creierul copilului trece pe undele cereblale alfa, caracteristice unei totale relaxări, ce poate avea ca urmare, o atitudine mentală pasivă, potrivită unei fiinţe manipulabile, care „înghite" tot ce i se dă, deoerece „paznicii" (emisfera stângă) dorm.

Lumina micului ecran este endogenă (vine din interior), spre deosebire de lumina naturală, iar imaginile vizionate sunt formate prin succesiunea rapidă a 25/30 de imagini pe secundă, la care se adaugă şi schimbarea rapidă a cadrelor, precum şi tot felul de efecte sonore şi luminoase. Aceste elemente ale mediului televizual constituie o biciuire a sitemului nervos al copilului, care se poate trezi cu un deficit de atenţie, cu sau fără hiperactivitate (ADD sau ADHD). Aşadar, tehnologia TV în sine poate constitui un potenţial pericol pentru dezvoltarea armonioasă a creierului copilului – „*The medium is the message"* (McLuhan). Ce să mai vorbim de conţinutul nesupravegheat al emisiunilor TV?

Ce au observat cadrele didactice la generaţia actuală de elevi? Cu toţii sunt de acord că metodele de predare folosite până acum nu-şi mai au efectul scontat. Ei vorbesc de asemenea de deficienţe de ordin comportamental, dar şi cognitiv:

- Elevii nu mai sunt capabili de înţelegerea profundă a textului scris.
- Durata de concentrare a atenţiei este mult mai mică.
- Cititul, scrisul şi capacitatea de comuncare sunt în declin.
- Capacitatea elevilor de a asculta instrucţiunile, de a raţiona şi de a rezolva probleme este de asemenea afectată.
- Memoria, creativitatea, puterea de a lua decizii şi tot ce ne defineşte ca fiinţe umane demne, purtătoare a chipului lui Dumnezeu sunt afectate.
- În această epocă tehnicizată s-a observat că tendinţa copiilor de a se izola şi a se refugia în domeniul lumilor virtuale este în creştere.

În cartea sa, Virgiliu Gheorghe spune că un copilaş până la vârsta de doi ani, nici nu trebuie expus micului ecran. În ceea ce priveşte şcolarii, părinţii înţelepţi controlează într-un mod foarte riguros timpul de expunere a acestora mediului televizual, dar şi calitatea emisiunilor la care aceştia sunt expuşi.

Din punct de vedere creştin, **paza ochilor este o lecţie de bază**, deoarece ea garantează paza gândurilor şi a inimii. De aceea, îndemnul Scripturii este: *Lepădaţi urâciunile care vă atrag privirile!* (Ezechiel 20:7), căci păcatul, elementele şocante ale acestuia au o fascinaţie diabolică în ele însele. *Nu voi pune nimic rău înaintea ochilor mei* – spune psalmistul (Ps. 101:3). Apoi timpul în sine este o valută forte la dispoziţia fiecăruia, pentru a investi în dezvoltarea şi îmbogăţirea fiinţei sale şi nu pentru a-l risipi într-un mod inconştient: *Răscumpăraţi vremea, căci zilele sunt rele* (Ef. 5:16). Sau, *Învaţă-ne să ne numărăm bine zilele ca să căpătăm o inimă înţeleaptă"* (Ps. 90:12).

Este adevărat că în cultura noastră, *după mersul lumii acesteia, după domnul puterii văzduhului,* există o orientare carnală înspre tot ce este „plăcut" firii pământeşti – singurul criteriu de care se ţine cont şi în

emisiunile TV. „Plăcutul" se pliază perfect pe dorinţele şi cerinţele consumatorilor de programe. *Căci va veni vremea când oamenii nu vor putea să sufere învăţătura sănătoasă, ci îi vor gâdila urechile să audă lucruri plăcute şi îşi vor da învăţători după poftele lor* (2 Tim. 4:3). Umblând după dulcegării şi nimicuri, oamenii înşişi ajung de nimic (cf. Ier. 2:5b), căci omul ajunge ceea ce consumă: ...s-*au pus în slujba idolului scârbos şi au ajuns urâcioşi ca şi acela pe care-l iubeau.* (Osea 9:10). Consecinţele vor fi pe măsură: *Efraim este asuprit, zdrobit în judecată, căci a urmat învăţăturile care-i plăceau* (Osea 5:11).

LOGOS

În această primă parte, ne-am bucurat de frumuseţea şi misterul Creaţiei. Nu înţelegem pe deplin cum a avut loc, dar prin credinţă pricepem că Dumnezeul care este mai presus de cuvinte şi înţelegere a tras în existenţă cosmosul din nimic, prin puterea Cuvântului Său. Am văzut că tot ce a fost creat prin Logosul creator a rămas impregnat de raţiune – „urmele degetelor lui Dumnezeu" (*logoi*), ca o chemare tainică înspre o relaţie dialogală cu Sine.

Pământul nostru a fost pregătit cu migală pentru a fi un lăcaş primitor pentru om. Toate elementele antropocentrice care vorbesc despre o potrivire exactă cu „măsura" omului, stau ca mărturie a iubirii şi a purtării de grijă a Ziditorului, pentru fiinţa iubită care urma să vină... Frumuseţea naturii împodobită cu mii de culori, frumuseţea creaturilor, obiceiurile misterioase ale acestora, multele semne de întrebare pe care le ridică minunile şi misterul Creaţiei constituie indicatoare spre un Ziditor puternic şi atotînţelept. „Misterul [din Creaţie] nu este absenţa înţelesului, ci prezenţa unui înţeles mai mare decât putem cuprinde" (Ph. Yancey). „El (misterul) este pretutindeni, numai că nu-l adulemcăm" - spunea Steinhardt.

Omul... ce capodoperă superbă! Coroana creaţiunii..., un amestec de pământesc şi duhovnicesc – inel de legătură între cele de Sus şi cele de jos, purtător al suflării de viaţă din Dumnezeu Însuşi, cinstit cu pecetea chipului Acestuia şi înrudit cu El, căci suntem din neamul Lui – spune Scriptura. Fiecare celulă din trupul uman este un atelier minune, care funcţionează cu o precizie matematică. Fiecare milimetru cub al trupului conţine mii de informaţii şi taine inepuizabile... Un continuu prilej de uimire şi de prosternare smerită la picioarele Marelui Arhitect...

Trecând în revistă câteva din minunile creaţiei, am văzut că teoria evoluţionistă întâmpină serioase probleme în încercarea de a explica

apariţia vieţii. Pentru ca mecanismele biologice complexe să poată funcţiona, se cerea existenţa simultană a mai multor elemente, deci teoria mutaţiilor succesive a eşuat. Chiar şi cea mai simplă celulă este de o complexitate extraordinară. Aşadar, viaţa este ceva „pus" în materie, fără a se confunda cu aceasta.

Tot acest şir de minuni despre care am vorbit ne face să ne plecăm cu adâncă recunoştinţă în faţa singurului Dumnezeu atotputernic şi măreţ, dar nu distant, ci apropiat de om, urmărindu-i traseul cu mult interes şi dorindu-l într-o fericită comuniune cu Sine.

PARTEA II

UN NOU SCENARIU: BIOTEHNOLOGIA

CAPITOLUL 6

CÂND OMUL INTERVINE...

Omul recent este omul care, dorește să se sature de toate fenomenle naturii, stăpânindu-le, posedându-le, schimbându-le după plac...

BIOTEHNOLOGIA

O dată cu dezvoltarea fără precedent a biotehnologiei, specialiştii, asemenea unor demiurgi, se gândesc la faptul că de acum vor putea interveni ei înşişi chipurile cu scopul „îmbunătăţirii" rasei umane. Ei vor să „perfecţioneze" ceea ce a ieşit din Înseşi mâinile unui Creator

desăvârşit şi vor să „corecteze" urmările Căderii, dar nu şi cauzele acesteia din ei înşişi şi din oameni, în general, adică, păcatul.

Rănile Căderii

Aşa cum arătam într-un capitol precedent, păcatele noastre au generat „spinii şi pălămida" din toate domeniile vieţilor noastre: sărăcie, poluare, suferinţe de toate felurile, boli, sterilitate, malformaţii etc… Geneticienii spun că în genele noastre, pe lângă informaţiile necesare constituirii viitoarei fiinţe umane, stau cuibărite într-un mod viclean şi anomalii genetice răspunzătoare de maladii incurabile – o adrevărată „bombă cu ceas" – după cum le numeşte John Wyatt. Desigur, în aceste aspecte negative recunoaştem efectele inevitabile ale Căderii. Oamenii de ştiinţă caută să depisteze genele generatoare de boli grave (sunt inventariate deja câteva mii), pentru a le corecta sau pentru a le înlocui cu altele. Testele genetice pot depista dacă o persoană este susceptibilă la o boală anume, dacă este alergică la diverse substanţe toxice sau este purtătoare a unei mutaţii specifice. Într-un viitor apropiat, „Toţi nou-născuţii din ţările dezvoltate vor avea o fişă ADN – ceea ce va constitui un criteriu de selecţie şcolară, profesională, social-politică... Selecţia va începe curând după naştere. Segregarea socială va atinge dimensiuni demeţiale..." [107]

Succesele incontestabile ale ştiinţei, se întorc, într-un mod paradoxal, împotriva omului. În loc ca testele genetice să-i slujească, acestea vor constitui în viitor criterii de selecţie, de discriminare genetică, şi respectiv, profesională, acolo unde întreprinderile suportă o parte din costul asigurărilor medicale, aşa cum se întâmplă în multe întreprinderi din America de Nord. Se pare că viaţa se complică direct proporţional cu dezvoltarea tehnologiei. „Tehnicizarea – spune Adorno – conferă un aer precis şi crud gesturilor, dar prin ele, şi oamenilor. În economia profitului, regulile practice ale vieţii, ce pretind a fi în avantajul omului, ştirbesc omenescul şi, cu cât se extind mai mult, cu atât ele elimină delicateţea şi sensibilitatea." [108] Presiunea banului, asemenea unei forţe impersonale, determină dezumanizarea relaţiilor interumane.

---

[107] Constantin Maximilian, Ştefan Milcu, Sylvian Poenaru, *Noile frontiere, Introducere în bioetică,* Ed. „PAN – Publishing House", Bucureşti, 1995, p. 27.
[108] Theodor W. Adorno, *Minima moralia*, *Reflecţii dintr-o viaţă mutilată,* Ed. Univers, Bucureşti, 1999, p. 34.

Aroganța omului „biotehnologic”

Pe măsură ce taina genomului uman este decriptată, geneticienii încearcă să preia controlul asupra calității și destinului vieții biologice, pentru a-l modifica „spre bine”, așa cum arătam mai sus, căci „Omul este ceva ce trebuie depășit” (Nietzsche). Așadar, este vorba de „noii demiurgi ai acestui sfârșit de veac” (C. Maximilian). Dar în fața tuturor intervențiilor umane există și mari semne de atenționare, care anunță posibile pericole, deoarece în acest „joc” biotehnologic, pândesc neprevăzutele la fiecare „colț” – tragedii pe care omul prometeic nu le poate bănui. „Tehnologia este un amalgam de bine și de rău. Tristele întâmplări ale unor pacienți stau drept mărturie dezastrelor în care poate eșua tehnologia.” [109] „De ce vrem să fim zei? – se întreabă Maximilian. Pentru a demonstra că totul este posibil? Sau pentru că tot ceea ce se poate face trebuie făcut? [...] Privim neputincioși marile performanțe ale științei. Suntem beneficiarii ei. Știm. Dar ceea ce nu știm sau nu vrem să acceptăm este că suntem și victimile ei.” [110]

Oamenii de știință își dau seama că apare pericolul modificării naturii înseși a umanității noastre, o dată cu modificarea celulelor germinale (reproducătoare). Poate că atunci când Hristos a rostit cuvintele: *Adevărat vă spun că nu va trece neamul acesta până se vor întâmpla aceste lucruri* (Mt. 24:34) [111] – zic, poate –, El se referea, și la neamul *Homo Sapiens* care va supraviețui până în Ziua Venirii Fiului Omului, în ciuda încercărilor așa-zise de „perfecționare” a rasei umane, pentru a-i „continua evoluția”, pentru a eradica toate bolile ascunse în genele lui sau pentru a-i mări adaptabilitatea la mediu. „Care mediu? – întreabă Maximilian. Cel natural sau cel pe care l-am impus prin noua noastră civilizație? […] Cu neglijabile excepții, nu știm nimic despre gene și rolul lor adaptiv.” [112]

Așadar, tehnologia care ne-a adus enorm de multe beneficii, rămâne în continuare, „un amalgam de bine și de rău”. Am dori să subliniem atitudinea de mândră cutezanță a omului prometeic care dorește să „îmbunătățească” specia umană sau să-i asiste „evoluția” în continuare, spre o treaptă superioară de dezvoltare. Omului-rege al postmodernității i s-ar potrivi descrierea pe care Vechiul Testament o face poporului

---

[109] J. Wyatt, *op. cit.,* p. 28.

[110] C. Maximilian, Milcu, Poenaru, *Noile frontiere...,* p. 5.

[111] Poate că în contextul respectiv, Isus se referea mai degrabă la poporul Israel, care în ciuda vitregiilor sorții a supraviețuit, deși popoarele din jur au pierit. *Voi nimici pe toate neamurile printre care te-am risipit, dar pe tine nu te voi nimici...* (Ier. 30:11).

[112] C. Maximilian, Milcu, Poenaru, *Noile frontiere...,* p. 125.

Haldeu: *El este grozav şi înfricoşat; numai din el însuşi îi iese dreptul şi mărirea lui. [...] Puterea lui o ia ca dumnezeu al lui!* (Habacuc 1:7, 11b)

John Wyatt face o comparaţie între proiectul Turnului Babel – *un turn al cărui vârf să atingă cerul* (Gen 11:4) şi cutezanţa tehnologiei ultrasofisticate, care-i dă omului un sentiment de mândră autosuficienţă. Într-adevăr, Babelul rămâne peste veacuri ca un simbol al aroganţei şi al siguranţei de sine a omului prometeic. „Chemarea lui *Haidem să facem...!* (Gen. 11:3) este ca un ecou al cuvintelor rostite de Dumnezeu: *Să facem om după chipul şi asemănarea noastră* (Gen. 1:26). Babel simbolizează mitul tehnologiei care nu cunoaşte nici o limitare a posibilităţilor tehnologiei omeneşti – o tehnologie care are ca scop detronarea lui Dumnezeu din poziţia Lui de drept Creator, atentând astfel la răsturnarea ordinii Creaţiei. [...] Confuzia creată de Dumnezeu [atunci şi acolo] este atât un act al judecăţii, cât şi un act al milei Sale. [...] [El] intervine pentru a preveni ca visul tehnologic – sau mai curând coşmarul – să devină aievea." [113]

Aşadar, „ne găsim la un moment de cumpănă, determinat de progresele uriaşe ale ştiinţei contemporane – biologie, biochimie, genetică, bioinginerie, tehnologie etc. – capabile să aducă omului mari beneficii, dar şi imense prejudicii. [...] Credem că ştim totul – sau cel puţin că suntem în stare – până la a fi capabili să modelăm fiinţa umană şi, de ce nu, să o creăm. [...] Uriaşele performanţe ale ştiinţei şi tehnologiei periclitează continuitatea vieţii pe planeta noastră." [114] Evoluţia tehnologiei nu are oprire, asemenea unei maşini infernale.

Într-un viitor apropiat, geneticienii vor avea o putere uriaşă – aceea de a interveni şi a modifica structura genomului uman. Dar „O ştiinţă cu puteri nelimitate este un cert factor distructiv" (Maximilian), generator de coşmaruri.

Naşterea bioeticii

În faţa progresului ştiinţei care nu poate fi controlat, oamenii încearcă să ridice „ziduri de protecţie", pentru a limita posibilităţile de intervenţie nesăbuită asupra genomunlui uman. Aceste „ziduri protectoare" se constituie în ştiinţa bioeticii, care se doreşte a fi o oprelişte în faţa săgeţii progresului, ce înaintează asemenea unui iureş fatal. „Ştiinţa este o provocare, sufocantă tentaculară. Privim dezarmaţi fiecare dintre agresiunile ei. Trebuie să ne apărăm dacă vrem să

[113] cf. J. Wyatt, *op. cit.,* p. 70

[114] Dr. Manole Cucu în Introducere la Maximilian, Milcu, Poenaru, *Noile frontiere...,* pp. 1-3.

supraviețuim. Ne apărăm prin bioetică, (pentru ca știința să nu scape oricărui control)." [115]

Bioetica s-a intituționalizat și are un rol foarte important, prin faptul că sugerează forurilor legislative legi specifice în toate problemele privitoare la viață și la moarte, cu care se confruntă omul contemporan. Omul rămâne în continuare o valoare-scop, în timp ce toate celelalte (cercetarea, resursele, tehnologia) sunt doar valori-mijloace. „Neliniștilor umane, privind posibilitatea schimbării omului prin știință, bioetica le aduce speranța respectului și a renașterii permanente a valorilor umane, a renașterii omului ca unicat ce obligă la un respect absolut, de la concepție până la moarte. Mentalității pur științifice despre om ca obiect de cercetare, bioetica îi opune concepția omului ca suveran pe corpul său, ca subiect al dragostei și al compasiunii interumane și medicale" [116] - ceea ce sună foarte frumos, dar nu știm cât este de real... Cine poate controla laboratoarele subterane sau pe cele situate pe niște insule pierdute în ocean?

Bioetica se bucură de interesul tuturor acelora care sunt interesați de destinul uman supus presiunilor științei și studiază tocmai problemele și dilemele etice care se nasc sub imperiul acestor presiuni – dileme care în ultimul timp se înmulțesc și de care ne vom ocupa parțial în paginile următoare. Dar această nouă știință se izbește de dificultăți greu surmontabile, datorită realităților epocii postmoderne.

DIFICULTĂȚILE CU CARE SE CONFRUNTĂ BIOETICA

Lipsa reperelor fixe

Datorită contextului socio-cultural în care își desfășoară activitatea, această nouă știință întâmpină numeroase obstacole. În primul rând, lipsa de o „busolă" morală pe harta valorilor, datorită relativizării acestora. Sfârșitul teismului, – „moartea lui Dumnezeu", anunțată de Nietzsche – însemna spulberarea temeiului valorilor care își au originea în Dumnezeu. Fără un fundament absolut („Stânca Veacurilor") nu pot exista valori

[115] C. Maximilian, Milcu, Poenaru, *Noile frontiere...,* p. 6.
[116] Gheorghe Scripcaru, Aurora Ciucă, Vasile Astărăstoae, Călin Scripcaru, *Bioetica, științele vieții și drepturile omului*, Ed Polirom, Iași, 1998, p. 21.

absolute, nici în domeniul moral şi nici în cel religios. Însăşi temelia dimensiunii axiologice a fost înlăturată.

În contextul navigaţiei, steaua polară ar fi simbolul unui reper fix. Cum ar fi cerul fără această stea, singura care nu-şi schimbă locul, singura pe care te poţi bizui şi în funcţie de care te poţi orienta în lipsă de busolă? În cultura noastră, oamenii au lepădat absoluturile de origine divină, bizuindu-se doar pe lumina mioapă a propriei lor raţiuni.

„Fără o ancorare în Duhul prezenţei lui Dumnezeu, drumul pe care mergem se prăbuşeşte în abis – el este deja un abis" (Patapievici). Oamenii *S-au făcut că sunt înţelepţi şi au înnebunit* (Rom. 1:22). Numai „Mintea curată vede lucrurile drept" (Maxim Mărturisitorul).

Reducţionismul ştiinţific

În lipsă unei „ancore" morale fixe oamenii de ştiinţă sunt călăuziţi de teoria reducţionismului biologic – o teorie mecanicistă –, conform căreia omul nu este decât o maşinărie de o uimitoare complexitate, o colecţie de gene generatoare de reacţii chimice. *Les êtres vivants sont des machines chimiques* (Monod). „Omul trebuie într-adevăr să se trezească, pentru a-şi descoperi deplina singurătate, straneitatea radicală. El ştie acum că […] se află la marginea Universului […] Un Univers surd la muzica lui, indiferent la speranţele lui, ca şi la suferinţele lui." [117] Dincolo de materie nu există nimic. Nu există Creator atotputernic şi nici suflet veşnic trăitor. Omul, ca valoare este redus la destinul său genetic particular sau, în cel mai rău caz, la un obiect manipulabil, un suport material pentru experienţe genetice sau o potenţială sursă de organe. Această perspectivă justifică ori ce fel de experimentări, sub pretextul continuării controlate a „evoluţiei" speciei umane, sau sub motivul împlinirii nevoilor exprimate de consumatori.

NOTĂ_____Ca o paranteză, am dori să menţionăm faptul că mulţi dintre oamenii de ştiinţă atei îşi pun serioase întrebări existenţiale şi filosofice în faţa complexităţii şi a misterului trupului uman:

> „Am disecat creierul, am descifrat structura neuronilor, am aflat că în acest univers [al neuronilor] se găsesc explicaţiile primare ale reacţiilor noastre psihice, am conchis că prin jocul moleculelor plângem şi râdem... Şi totuşi, chiar şi atunci când vom orândui calmi genele creierului, ceva ne va scăpa... poate

[117] J. Monod, *op. cit.,* p. 146.

esenţialul. Avem certitudinea că există încă ceva dincolo de ordinea moleculelor care asigură aparenţele. Ce? Aceasta este hamletiana întrebare. Nu cumva ar fi mai bine să nu ştim niciodată? Să lăsăm mari spaţii goale necunoscutului în care să-şi găsească loc toate speranţele noastre nemărturisite sau mărturisite abia în şoaptă?" [118]

Cu alte cuvinte, realitatea programului intracelular este prea frumos, prea inteligent, prea complex, pentru a fi doar pură întâmplare, un joc al hazardului iraţional. Sau, astrofizicianul Reeves, de care am mai pomenit, stă uimit şi nu găseşte explicaţii pentru complexitatea creaţiei care întrece posibilitatea noastră de pricepere: „Cum să ne închipuim că lumea noastră, atât de complexă şi de variată astăzi, s-a putut naşte într-o asemenea «sărăcie»"?

De aceea, voi lovi iarăşi pe poporul acesta cu semne şi minuni din ce în ce mai minunate, aşa că înţelepciunea înţelepţilor lui va pieri, şi priceperea oamenilor lui pricepuţi se va face nevăzută (Is. 29:14).

Multiculturalismul

În contextul societăţii multiculturale, ne izbim de fragmentarea consesnsului moral. „Totul din punct de vedere filosofic este deschis polemicii, multiplelor interpretări" (Lipovetsky). Este deci greu să găseşti un numitor comun pentru a ajunge la anumite decizii unitare cu privire la ce este sau nu este admisibil. Această fragmentare este vizibilă în diferenţele dintre deciziile comitetelor de bioeticieni din diverse ţări. În contextul societăţii multiculturale, „Toleranţa este costul pe care trebuie să-l plătim ca preţ pentru aventura libertăţii" (Dworkin).

Max Charlesworth, un reprezentatnt al liberalismului radical, spune că într-o societate cu adevărat liberă, nu poate exista un consens nici măcar faţă de valori esenţiale de ordin moral sau religios, cu excepţia consensului faţă de valoarea supremă care este libertatea individuală (autonomia). În concepţia omului postmodern, dependenţa de Dumnezeu sau de semeni este umilitoare, dar şi consensul este degradant, deorece trebuie să iei aminte la părerea concetăţenilor şi să te pui de acord cu ei. Dar omul contemporan înţelege consensul ca pe o „înregimentare" sau „nivelare". Singurul lucru cu care acesta se poate pune de acord este lipsa de acord, deci lipsa de consens. Adorno denunţă consensul numindu-l „o

[118] C. Maximilian, Milcu, Poenaru, *Noile frontiere...,* p. 99.

conexiune de orbire colectivă" – „uniformizare". Deci omul postmodern nu poate fi de acord cu a fi de acord De ce? Pentru a rămâne el însuşi, pentru a nu renunţa la vreuna din ideile sale, ştirbindu-şi astfel libertatea – valoarea supremă a fiinţei sale.

Individualismul şi concepţia consumistă

În virtutea valorilor cardinale ale omului postmodern – libertatea şi autonomia –, omul doreşte să-şi controleze şi să-şi chivernisească propria viaţă după bunul plac, pentru a avea sentimentul respectului deplin de sine. Aşadar, fiecare client este un *eu* individualist cu drepturi nelimitate în ceea ce priveşte trupul său (organele sale), viaţa sa şi pretenţiile sale. În societatea individualismului radical dorinţele pacienţilor tind să devină drepturi: dreptul de a avea un copil, în ciuda imposibilităţii de a-l avea („dreptul la autonomie procreativă"), dreptul de a alege sexul copilului, dreptul de a păstra o sarcină doar dacă fetusul este perfect sănătos, dreptul omului de a-şi schimba identitatea sexuală, dreptul de a muri la cerere etc. Cu un cuvânt, dreptul omului postmodern de a decide el singur privitor la toate aspectele propriei persoane. „Pe măsură ce societatea se dezvoltă, sfera libertăţii individuale trebuie să crească progresiv, iar sfera acţiunii paternaliste a statului trebuie să se diminueze constant."[119] Cu alte cuvinte, rolul legii trebuie limitat, ca să nu aibă putere de acţiune în sfera vieţii private.

Pe măsura progresului ştiinţelor în domeniu, dorinţele consumatorilor se vor amplifica. Până unde se poate merge în împlinirea dorinţelor acestora? Cum ar trebuie să răspundă medicina durerii finale a bătrânilor, care cer eutanisierea? Până unde poate dispune omul de propriul trup şi de propriul destin? Este etică comercializarea propriilor organe?

De la nevoia de medicină se trece treptat la medicina dorinţelor. Până unde?

Resurse limitate

În contextul actual, factorul care exercită o presiune maximă este lipsa resurselor. De aceea, iată câteva întrebări fierbinţi care se ridică tot mai des:

Merită să fie ţinuţi în viaţă în mod artificial bătrânii, unii dintre ei în stare vegetativă persistentă (SVP), sau cei cu Alzheimer (al căror număr este în continuă creştere), când fiecare nou tratament costă enorm? Ce

[119] Max Charlesworth, citat de Wyatt în *op. cit.,* p. 37.

este de făcut în condiţiile în care îngrijirile paliative (de ameliorare temporară) par a fi fără noimă şi costă mult mai scump decât eutanasia?

Tot datorită resurselor limitate se recomandă screening-ul prenatal, pentru a putea fi eliminaţi fetuşii cu malformaţii, căci – spun unele voci – ar fi mai benefic să fie provocat avortul unui fetus cu malformaţii decât să se investească o mulţime de bani şi resurse în creşterea şi îngrijirea viitorului copil handicapat. De altfel, care este valoarea unui fetus grav handicapat? Este el o persoană sau doar un ţesut din care s-ar putea preleva câte ceva spre binele altora? Răspunsul Scripturii este că structura omenirii atinse de umbra deasă a Căderii îi include şi pe aceşti nedoriţi. Ei sunt parte integrantă a condiţiei umane, aşa cum ne-am creat-o noi, prin păcatele noastre. Ei sunt semenii noştri: *Între ei [în popor] e şi orbul şi şchiopul, femeia însărcinată şi cea în durerile naşterii...* (Ier. 31:8). Între noi, oamenii, este şi cel nedorit, şi bătrânul neputincios, şi săracul şi bolnavul atins de Alzheimer etc.

O altă problemă arzătoare este nevoia reală de organe pentru transplant, ceea ce ridică multe întrebări: În contextul în care această nevoie este tot mai stringentă, nu ar fi mai logic să se eutanasieze bolnavii SVP şi cei condamnaţi la pedeapsă capitală pentru a li se preleva organele cu care ar putea trăi alţii mai tineri şi mai merituoşi? Sau, nu ar fi bine să se producă clone umane pentru a servi drept „bănci de organe vii", dacă creierul acestora ar fi distrus într-o fază incipientă, pentru a nu-şi revendica drepturile?

Problema lipsei resurselor constituie şi unul dintre **factorii-motori** ai bioeticii, determinând intensificarea activităţii bioeticienilor. Un alt factor motor ar fi şi beneficiile personale ale unor specialişti egocentrici: realizări profesionale, afirmare, bani, putere, faimă etc. „Nu ne mai interesează cunoaşterea în sine cât avantajele pe care le generează orice pas înainte, fie ştiinţific, fie tehnologic." [120] Cunoaşterea şi profesionalismul au la bază resorturi utilitariste şi egocentrice. „Perfecţionarea mijloacelor medicale tinde să dea tratamentului un caracter din ce în ce mai tehnic şi din ce în ce mai puţin uman" (Gh. Scripcaru). Cu alte cuvinte, nu neapărat binele omului şi al societăţii umane, ci profesionalismul în sine, care ne poate da un renume şi un profit bănesc, dar şi presiunea exercitată de cererile clienţilor, în funcţie de sistemul lor de valori şi implicit de priorităţile lor. Apoi relaţiile dintre medic şi pacient devin din ce în ce mai „profesioniste", mai anonime, căci

[120] C. Maximilian, Milcu, Poenaru, *Noile frontiere...,* p. 4.

bolnavul devine un „caz”, o „fişă”, un „număr” sau o „sursă de bani”, cu alte cuvinte, un obiect.

PROPUNERI DE PRINCIPII ŞI LEGI PENTRU BIOETICĂ

În lipsa unor valori universal acceptate, există diverse propuneri, unele dintre acestea se încadrează în ceea ce am putea numi „bunul simţ comun” sau „judecata sănătoasă”. Astfel există propuneri generoase care subliniază intenţia expresă de a căuta binele suprem al pacienţilor, de evita orice intervenţie cauzatoare de rău şi, în acelaşi timp, de a administra resursele într-un mod echitabil. Dar nici din aceste propuneri nu lipseşte accentuarea autonomiei, a libertăţii persoanei de a lua decizii privitor la viţa, procrearea, organele şi felul în care doreşte să moară – o trăsătură caracteristică a postmodernismului individualist: „Nu dorim decât să ni se dea dreptul de a decide singuri despre noi înşine”, căci „Libertatea, reprezintă dimensiunea absolută a respectului de sine” (Ronald Dworkin).

Max Charlesworth defineşte autonomia ca fiind „binele suprem”. În teologia tradiţională, Binele Suprem era considerat a fi Dumnezeu. Dar în locul Lui se întronează autonomia omului demiurg care se făureşte (se „construieşte”) pe sine însuşi. „Valoarea nu poate fi turnată într-o viaţă aşa, din afară, ci trebuie să fie generată de persoana căreia îi aparţine acea viaţă – spune Charlesworth; nu poate fi posibil ca natura umană să fie un derivat al modului în care suntem făcuţi. Din contră, fiecare se face pe sine...” [121] Cu alte cuvinte, valoarea unei vieţi umane nu mai constă în pecetea chipului lui Dumnezeu, în „modul în care suntem făcuţi”, ci se măsoară în realizări, în starea de sănătate, în funcţionarea cortexului etc. – criterii stabilite de om.

Charlesworth consideră valorile morale ca fiind relative, determinate cultural, pe când valorile liberalismului nu intră sub incidenţa culturii, ci intră în sfera adevărurilor obiective – a se citi „absolute” –, valabile deci pe orice meridian şi pentru orice om. Cu alte cuvinte, valorile morale tradiţionale ale ultimelor două milenii, fundamentate în Scriptură, sunt considerate de Charlesworth a fi relative,

[121] J. Wyatt, *op. cit.,* p. 38

deci depăşite, nedemne pentru a-l „încorseta" pe omul demiurg, pe când valorile liberalismului – libertatea persoanei şi autonimia (dreptul de a decide singur privitor la sine) – sunt absolute.

Comentând acest crez arogant şi alienat, Wyatt spune următoarele:

> Suntem faţă în faţă cu rădăcinile filosofice ale celui mai tenebros sens de dureroasă singurătate, izolare, alienare şi înstrăinare – priveliştea dezolantă a unei umanităţi ce se recompune mereu în izolare, dar care nu este de fapt decât o colecţie jalnică de egoism şi decizii autonome, ce caută cu înfrigurare adevărata independenţă, fiincă dependenţa este văzută ca ceva dezumanizant şi periculos, nu doar pentru ideea de identitate, ci şi pentru înseşi sensurile semnificaţiei. [122]

Peter Singer

În cartea lui, *Rethinking Life and Death,* Peter Singer propune cinci „porunci" întunecate pentru bioetică. Despre porunca a cincea am vorbit în subcapitolului NEUROMANIA, deci le vom prezenta pe scurt pe celelalte:

Prima poruncă: În locul respectului pentru viaţa oricărei fiinţe umane, el ne propune o ierarhizare a vieţilor umane, în funcţie de valoarea acestora, aşa cum o concepe el: „O viaţă cu adevărat împlinită depinde de o funcţionare adecvată a cortexului. Fiinţele umane al căror cortex nu funcţionează la întreaga capacitate, incluzându-i aici pe fetuşi şi pe nou-născuţi, precum şi alte persoane cu probleme cerebrale sau cu Altzheimer nu se califică la a fi consideraţi ca având drept la viaţă [!]. Aceştia sunt fiinţe umane, dar nu şi persoane în adevăratul sens al cuvântului. […] Ar trebui să recunoaştem evidenţa faptului că unii sunt mai persoane decât alţii" [123] (sic!).

Porunca a doua: În locul mentalităţii tradiţionale care refuză să ia o viaţă inocentă, Singer propune ideea uciderii din milă, a tuturor acelora, a căror viaţă nu are valoare: „Asumă-ţi responsabilitatea pentru consecinţele deciziilor tale.", Cu alte cuvinte, dacă am decis că viaţa nu merită trăită, atunci trebuie să ne luăm responsabilitatea de a pune capăt unei astfel de vieţi, dar cât mai uman posibil. „Este imoral să permiţi unui individ să se perepelească la nesfârşit într-o condiţie care face viaţa nedemnă de trăit."

Porunca a treia: Oamenii au condamnat suicidul, de-a lungul veacurilor, dar propunerea lui Singer este: „Respectă dorinţa de a trăi sau a muri a persoanei."

---

[122] *Ibidem*, p. 39.

[123] J. Wyatt, op. cit., p. 42.

Porunca a patra: În loc de „Creşteţi, înmulţiţi-vă şi umpleţi pământul!", Singer propune o nouă poruncă: Aduceţi pe lume copii numai dacă vreţi…" oricum, sunt şi aşa prea mulţi oameni pe planetă… „Copiii nu se nasc conştienţi de sine sau capabili să priceapă sensurile existenţei. Ei nu sunt persoane [!]. Ba mai mult, viaţa lor nu pare cu mult mai valoroasă decât cea a unui fetus." „Ar trebui să ne pregătim să acceptăm infanticidul medical al nou-născuţilor nedoriţi [!] sau cu anomalii." [124]

John Harris[125] este profesor de bioetică la Universitatea din Manchester. În cartea lui întitulată *The Value of Life: An Introduction to Medical Ethics (Valoarea vieţii: O introducere în etica medicală),* el propune un principiu de bază pentru bioetică, şi anume: „Fericire la maxim pentru un număr maxim", ceea ce sună extrem de frumos, dar, atenţie! Dacă încercăm să dăm la o parte „masca bunelor intenţii", vom vedea că esenţa acestui principiu este de fapt: „Scopul scuză mijloacele" – un utilitarism „gol goluţ".

Astfel, fetuşii avortaţi, de ce să fie îngropaţi, când pot fi folosiţi pentru cercetare sau transplant de organe, „în beneficiul altora" – un scop foarte „nobil" (!). Fetusul nu este o persoană, deci organele lui pot fi folosite în beneficiul persoanelor. Nici nou-născuţii nu pot fi consideraţi persoane (!).

Ar trebui să se permită crearea de clone umane pentru organe de transplant. Dar pentru a le împiedica să-şi revendice drepturile, creierul acestora trebuie distrus într-un stadiu incipient (!). „Dacă Dumnezeu nu există, înseamnă că toul este permis şi dacă totul este permis, înseamnă că suntem pierduţi" (Dostoievski). Vai de noi! Dacă în virtutea reducţionismului, omul nu este decât o maşină de reacţii chimice, dacă dincolo de mormânt nu este nimic, dacă acea lumină sădită în om se întunecă într-atât încât să vadă în semenul lui doar o „sursă de organe", atunci dictonul latin *Homo homini lupus* devine o crudă realitate. Ce încredere vor mai avea oamenii cu boli terminale în medici…?

„Progresul rapid şi constant al medicinei creează probleme şi chiar ameninţări pentru drepturile fundamentale ale omului şi integritatea bolnavului."[126] Cât de adevărat!

---

[124] *Ibidem*, p. 42-43.
[125] cf. *Ibidem*, p. 44.
[126] *Ibidem*, p. 44.

Dacă lumina care este în tine este întuneric, cât de mare trebuie să fie întunericul acesta! (Mt. 6:23).

CAPITOLUL 7

MARILE PROBLEME ALE BIOETICII

VALOAREA VIEȚII

Valoarea vieţii umane o stabileşte Dătătorul vieţii. Nimeni n-o poate da în afară de El, deci nimeni nu are dreptul s-o ia. Este proprietea Lui şi ea (viaţa umană) transcende timpul, deci este o valoare veşnică. Dar omul prometeic îşi permite să stabilească el însuşi valoarea vieţii, bizuindu-se pe raţiunea sa mioapă. „Dacă nu există Dumnezeu atunci eu sunt Dumnezeu" (Dostoievski).

Atunci se arată omul cât este de prost cu ştiinţa lui! (Ier. 10:14a)

Am amintit mai sus părerea lui Jacques Monod despre valoarea vieţii umane: „Fiinţele vii sunt maşini chimice", cu alte cuvinte, materie „goală".

Peter Singer, un alt gânditor contemporan face o îndrăzneaţă ierarhizare a vieţilor umane, evaluându-le, cântărindu-le, măsurându-le valoarea şi pronunţându-se demiurgic asupra locului pe care trebuie să-l ocupe fiecare fiinţă umană, de parcă i-ar fi fost delegată această autoritate. Dar „Omul este măsura tuturor lucrurilor" (Protagoras), astăzi mai mult decât oricând.

> Societatea însăşi este o ierarhie: în vârf sunt specimenele excepţionale – campionii olimpici, laureaţii premiului Nobel – apoi, oamenii de rând, sănătoşii, sub ei cei mai puţin sănătoşi, a căror activitate cerebrală este suficient de activă ca să-i facă să-şi recunoască propria existenţă; iar la bază, ne-persoanele: bebeluşii, cei cu probleme cerebrale, cu tulburări mintale, cu boala Alzheimer, acei ale căror vieţi nu prea merită atenţie. Fiecare ins, fiecare dintre noi îşi are locul său în această ordonare, iar valoarea vieţii noastre urcă sau coboară, în funcţie de scurgerea evenimentelor.[127]

[127] J. Wyatt, *op. cit.,* p. 42

„Recunoaşteţi vă rog – mai spune el – că însemnătatea vieţii omeneşti variază de la caz la caz" (!). Ar fi cazul să încetăm o dată cu „pretenţiile de pioşenie". „Trebuie să tratăm fiinţa umană în funcţie de caracteristicile ei relevante din punct de vedere etic", care ar fi: conştiinţa, capacitatea de interacţiune fizică socială şi mintală cu alte persoane, capacitatea de a alege conştient şi a avea preferinţe în legătură cu desfăşurarea şi continuarea vieţii, de a dori, de a năzui la experienţe noi şi plăcute.

Deci omul îşi permite să hotărască cine are şi cine nu are dreptul la viaţă, în funcţie de nişte criterii utilitariste, „lipite" strâns de orizontală, ca nu cumva să intre vreo rază a dimensiunii verticale în judecăţile sale înguste.

ꕥ

Viaţa este sacrosantă, aşa cum rezultă şi din legea talionului: *Dacă varsă cineva sângele omului, şi sângele lui să fie vărsat de om, căci Dumnezeu a făcut pe om după chipul Lui* (Gen. 9:6).

Trătorii întru neprihănire ştiu că valoarea vieţii omului nu stă în inteligenţa, studiile, realizările, starea sănătăţii sau în eficienţa cortexului său, ci în faptul că el a fost creat după chipul lui Dumnezeu. „Fiinţa umană […] îşi trage explicaţia din Dumnezeu al Cărui chip îl poartă" (Wyatt), precum şi din faptul că Întruparea chenotică a Domnului nostru Isus Hristos a confirmat demnitatea umanităţii noastre. *Mâinile Tale m-au făcut şi m-au zidit, ele m-au întocmit în întregime…* […] *Adu-Ţi aminte că Tu m-ai lucrat ca lutul* (Iov 10:8-9). La această valoare inalienabilă se adaugă şi preţul extraordinar, dat pentru răscumpărarea omului, dintr-o iubire neţărmurită şi inexplicabilă din punct de vedere omenesc: jertfa mântuitoare al lui Isus Hristos. Cei născuţi de Sus sunt conştienţi de valoarea lor în ochii lui Dumnezeu, căci au fost cumpăraţi cu un preţ şi fac parte integrantă din „bogăţia slavei moştenirii Lui în sfinţi" (cf. Ef 1:18). *Aşadar, voi nu mai sunteţi nici străini, nici oaspeţi ai casei, ci sunteţi împreună cetăţeni cu sfinţii, oameni din casa lui Dumnezeu* (Ef. 2:19), chiar dacă momentan vă aflaţi pe patul neputinţei şi al durerilor.

Ce convingere măreaţă!

ꕥ

DISOCIEREA SEXUALITATE-REPRODUCERE

Poate fi ceva mai groaznic decât să nu vrei ce vrea Dumnezeu pentru tine?

Vladimir Ghika

Omul de știință biotehnologic a despărțit forțat ceea ce a fost rânduit de la Facere ca să rămână unit: sexualitatea și procreația, „deschizând astfel o adevărată cutie a Pandorei" (Scripcaru). Unirea fizică și procreația alcătuiesc un întreg sacru în cadrul căsătoriei. John Wyatt –, medic pediatru –, subliniază faptul că iubirea unică dintre un bărbat și o femeie devine parte integrantă a texturii fizice a copilașului rezultat. ADN-ul copilului aduce la iveală acea combinație singulară, păstrând în același timp înregistrarea nenumăratelor încrucișări ale strămoșilor ca o țesătură alcătuită din miriade de combinații ale iubirii.[128]

Intruziunea tehnologiei, a artificialului și a voinței omului-rege de a-și rândui viața au invadat cele mai sacre teritorii ale vieții umane. Acum, fecundarea se poate face *in vitro*, din gameții părinților sau ale donorilor, de cele mai multe ori necunoscuți, iar unul, până la trei din embrionii rezultați, după ce au fost examinați, ca să nu fie purtători de gene „buclucașe", sunt implantați în uterul viitoarei mame sau a unei mame surogat. Căci „procrearea a intrat în epoca postmoralistă a autoservirii individualiste și a contractului comercial..."[129] Se poate face și predeterminarea sexului embrionilor sau chiar schimbarea lui, mai ales atunci când trebuie evitate tulburări ereditare grave legate de sex.

Restul embrionilor sunt congelați pentru a fi „refolosiți". Unii din aceștia sunt distruși (au fost distruși mii de embrioni), alții sunt donați sau supuși experimentelor, până la vârsta de 14 zile (cel puțin oficial). Dar crearea expresă de embrioni în vederea cercetărilor sunt interzise.

Oare cine sunt embrionii? Care este statutul lor moral? Sute, mii de anonimi microscopici... Sunt ei persoane? Este clar că viața (pe care numai Dumnezeu o poate da) pulsează în acele câteva celule gelatinoase. „Prin codul său genetic, oul și embrionul reprezintă o nouă existență umană și această individualitate se realizează anterior nidației (a fixării oului în uter). Embrionul trebuie deci să aibă drepturile unei ființe umane." [130]

Mă întreb dacă nu cumva depășim linia voinței divine specifice pentru viața noastră, amestecându-ne în „treburile" lui Dumnezeu. „Omul

---

[128] Cf. J. Wyatt, *op. cit.,* p. 97.
[129] Gilles Lipovetsky, *Amurgul datoriei*, Ed. Babel, București, 1996, p. 111.
[130] Gh. Scripcaru, *op. cit.,* p. 72.

Îl elimină pe Dumnezeu pentru a reintra el însuşi în posesia măreţiei umane, care îi pare deţinută pe nedrept de un altul. În Dumnezeu, el doboară un obstacol pentru a-şi cuceri libertatea." [131] Se pare că până şi ultima frontieră a lumii naturale – trupul uman – a fost trangresat pentru totdeauna.

Demult ţi-ai sfărâmat jugul, ţi-ai rupt legăturile şi ai zis:
„Nu mai vreau să slujesc ca un rob!" (Ier. 2:20).

În sensul acesta, utopiştii spun că tehnologia reproducerii şi ingineria genetică vor face ca fiinţele umane să nu mai fie nevoite să se reproducă, deoarece copiii vor fi concepuţi în eprubetă la scară largă şi aduşi la termen în utere artificiale, ceea ce înseamnă o fuziune dintre fiinţa umană şi biotehnologie. Atunci, femeile vor atinge gradul suprem de emancipare. Ei salută cu mult entuziasm libertatea supremă ce se va instaura în perioada postumanistă (care urmează după postmodernitate). Prin libertatea supremă ei înţeleg eliberarea nu doar de constrângerile moralei, ci şi de propria identitate, ba chiar şi de trupul material şi de orice constrângere bilogică. Este vorba de o existenţă sub forma minţii pure şi libere, care se poate mişca sub diverse identităţi asumate succesiv, în lumile virtuale. Alţii văd în ectogeneză (dezvoltarea embrionului în afara uterului matern) o fericită abandonare a practicilor pur zoologice a unei umanităţi imperfecte. Dar aşa-zisa „dezanimalizare" a omului va ajunge sinonim cu dezumanizarea acestuia.

…Au înnebunit cu idolii lor! (Ieremia 50:38b)

„Părerile seculare actuale despre autonomie nu sunt decât fantasme moderne – spune Meilander; sunt fără pic de urmă de realism şi nu ţin cont de modul în care suntem făcuţi nici noi şi nici restul universului. Revelaţia creştină ne aduce aminte că *«suntem cu atât mai mult noi înşine, nu atunci când căutăm cu orice preţ să ne mânăm şi să ne controlăm destinul, ci atunci când recunoaştem şi acceptăm faptul că viaţa ne este înrădăcinată şi susţinută de Dumnezeu*.»" [132]

131 H. de Lubac, *op. cit.,* p. 27.
132 Meilander citat de J. Wyatt, în *op. cit.,* p. 53.

FECUNDAREA *IN VITRO*

Nitimur in vetitum, semper cupimusque negata
(Tindem totdeauna spre cele oprite şi dorim cele refuzate)

Publius Ovidius Naso

Chemarea instinctului

În genele noastre sunt sădite în mod tainic dorițe specific umane: de a iubi şi de a fi iubiți, de a întemeia o familie şi de a avea copii. Dar deasupra dorinţelor umane naturale, cu totul justificate, stau planurile specifice ale Precunoscătorului divin, pentru fiecare viaţă în parte. Fiecăruia dintre muritori Dumnezeu îi rânduieşte un destin. Nimeni nu este trimis în lume fără gândul şi planul lui Dumnezeu, fără a i se aronda o menire, fără a i se da măcar un talant. Vestea bună este că **din orice moştenire genetică se poate face o capodoperă**, prin împreună-lucrarea cu Dumnezeu. *Căci Eu ştiu gândurile pe care le am cu privire la voi, zice Domnul, gânduri de pace şi nu de nenorocire, ca să vă dau un viitor şi o nădejde* (Ier. 29:11). Orice temător de Dumnezeu şi păzitor al sfintelor Sale porunci găseşte în viaţă un sens, căci „realizarea de sine", despre care se vorbeşte atât de mult în societatea noastră individualistă, se poate atinge doar prin întregirea cu dimensiunea spirituală, cu slava şi frumuseţea acesteia, printr-o Întâlnire de „faţă către faţă" cu Dătătorul vieţii şi prin înţelegerea planurilor Sale specifice pentru viaţa aceluia. Da, cel înduhovnicit va înţelege că *Omul nu poate primi decât ce-i este dat din cer* (In. 3:27). El va înţelege că „Dumnezeu ne iubeşte într-atât, încât şi atunci când ne refuză ceva, acel refuz înseamnă mai mult decât un dar" (V. Ghika).

Dumnezeu nu este democratic

Interesant este faptul că într-un anume sens Dumnezeu nu este democratic, deşi El este drept: unuia îi dă cinci talanţi, altuia doi, iar altuia, doar unul, „fiecăruia după puterea lui" (Mt. 25:15). Unuia îi dă o

viaţă lungă, altuia, numai câteva luni. Unuia îi dă copii mulţi, altuia nici unul. Majoritatea oamenilor reuşesc să-şi întemeieze o familie, dar alţii nu, deşi ar dori mult. În urma decepţiei rămân cu o „rană" a singurătăţii resimţită mai mult sau mai puţin, expusă sau ascunsă şi tăinuită cu grijă. Printre aceste privaţiuni recunoaştem şi consecinţele directe şi necesare ale păcatelor noastre şi ale părinţilor noştri, precum şi consecinţele Căderii, în general. Dar „Cele ce ni se par nouă că nu s-au săvârşit bine, s-au săvârşit dintr-o iconomie [plan de ansamblu] mai presus de înţelegerea noastră" (Filocalia). Apoi, trebuie să avem în vedere şi felul de a lucra al lui Dumnezeu cu oamenii, în vederea prelucrării lor pentru adevarata viaţă – cea de dincolo: *În Împărăţia lui Dumnezeu trebuie să intrăm prin multe necazuri* (Fapte 14:22). Acesta este un adevăr axiomatic dureros de care am fugi cât mai repede şi cât mai departe... Doamne, de ce **trebuie**? „Pământul – spune Lubac – este în realiatate locul minunat şi ***dureros*** unde se plămădeşte fiinţa noastră veşnică (s. n.)." [133] Pe de o parte, ştim că scopul lui Dumnezeu nu este **confortul** nostru, împlinirea noastră deplină pe plan pământesc, ci **caracterul** nostru, pentru că adevărata noastră viaţă este dincolo, pe celelate meleaguri binecuvântate.

În procesul modelării caracterului, vom avea şi surprize dureroase: „Cu Dumnezeu nu-i de glumit – spune Steinhardt: «Ieşi din ţara ta şi din rudenia ta şi din casa tatălui tău!», «Ia-ţi crucea!», « Vino după Mine!», «Vegheaţi dar...!», «Spălaţi-vă şi curăţiţi-vă!», «Du-te şi strigă...!», «Scoală-te, ridică-ţi patul şi umblă!» Nu se stă locului; nu-i rost de încropire, de confort, de moale visare."[134] „Dacă nu poţi zbura, aleargă. Dacă nu poţi alerga, mergi. Dacă nu poţi merge, târăşte-te, dar orice ai face, nu te opri" (Martin Luther King). Cu alte cuvinte, nu te da bătut, luptă, ca prin harul lui Dumnezeu să poţi converti suferinţa în creştere duhovnicească, în „carate" ale caracterului.

Pe de altă parte, Dumnezeu nu se bucură de suferinţa umană, ci suferă împreună cu noi. Atunci când impunem copiilor noştri anumite limitări neplăcute pentru ei (cum ar fi, să mai facă exerciţii de matematică sau de gramatică, în loc să iasă la joacă), o facem spre binele lor. Aceste impuneri nu le facem cu plăcere, dar înţelepciunea părintească prevăzătoare ne obligă să luăm decizii în favoarea binelui viitor al copilului. Dacă noi, ca oameni, nu creăm frustrări gratuite copiilor noştri, interdicţii de dragul interdicţiilor, cu cât mai mult Dumnezeu –

---

[133] H. de Lubac, *op. cit.,* p. 19.

[134] N. Steinhardt, *Jurnalul fericirii*..., p. 37-38.

IUBITORUL DE OAMENI: *El nu necăjeşte cu plăcere, nici nu mâhneşte bucuros pe copiii oamenilor* (Plângeri 3:33).

Dumnezeu este alături de cei cărora le creează frustrări, suferind împreună cu ei, dar acele îngrădiri prescrise de El se convertesc în binele lor etern. Atunci când sfântul Fiu al lui Dumnezeu era atârnat pe cruce pentru păcatele noastre, ce credeţi că făcea Tatăl? *Dumnezeu era în Hristos, împăcând lumea cu Sine* (2 Cor. 5:19). *Domnul este aproape de cei cu inima înfrântă...* (Ps. 34:18). Suferinţa se dovedeşte a fi o „formare" pentru dezvoltarea omului lăuntric. Atunci când o valorificăm, printr-o atitudine de acceptare, acea suferinţă se transformă într-o „fereastră" prin care Îl putem zări şi înţelege mai clar pe Dumnezeu. Suferinţa înţelepţeşte, maturizează, lărgeşte orizontul înţelegerii, deschide ochii lăuntrici...

Pe de altă parte, Dumnezeu nu se bucură de suferinţa umană, ci suferă împreună cu noi. Atunci când impunem copiilor noştri anumite limitări neplăcute pentru ei (cum ar fi, să mai facă exerciţii de matematică sau de gramatică, în loc să iasă la joacă), o facem spre binele lor. Aceste impuneri nu le facem cu plăcere, dar înţelepciunea părintească prevăzătoare ne obligă să luăm decizii în favoarea binelui viitor al copilului. Dacă noi, ca oameni, nu creăm frustrări gratuite copiilor noştri, interdicţii de dragul interdicţiilor, cu cât mai mult Dumnezeu – IUBITORUL DE OAMENI: *El nu necăjeşte cu plăcere, nici nu mâhneşte bucuros pe copiii oamenilor* (Plângeri 3:33).

Dumnezeu este alături de cei cărora le creează frustrări, suferind împreună cu ei, dar acele îngrădiri prescrise de El se convertesc în binele lor etern. Atunci când sfântul Fiu al lui Dumnezeu era atârnat pe cruce pentru păcatele noastre, ce credeţi că făcea Tatăl? *Dumnezeu era în Hristos, împăcând lumea cu Sine* (2 Cor. 5:19). *Domnul este aproape de cei cu inima înfrântă...* (Ps. 34:18). Suferinţa se dovedeşte a fi o „formare" pentru dezvoltarea omului lăuntric. Atunci când o valorificăm, printr-o atitudine de acceptare, acea suferinţă se transformă într-o „fereastră" prin care Îl putem zări şi înţelege mai clar pe Dumnezeu. Suferinţa înţelepţeşte, maturizează, lărgeşte orizontul înţelegerii, deschide ochii lăuntrici...

Aşteptarea copilului

În societăţile postmoderne, de multe ori, cariera şi faima primează în raport cu familia. Căsnicia şi copiii sunt percepuţi ca obstacole în calea ascensiunii sociale, academice, politice etc. Dar, dorinţa de independenţă, de evitare a căsătoriei este o sociopatie, o anomalie îngrijorătoare, căci darul copiilor este unul dintre cele mai mari bucurii – unul dintre miracolele vieţii. Privind în urmă, pentru mine personal, nimic nu este

mai frumos şi mai împlinitor decât maternitatea şi creşterea copiilor. Însă, „Acest dar al iubirii şi al procreării nu este dat tuturor" (Wyatt). În unele familii, aşteptarea copilului se transformă într-o zădărnicie dureroasă – o altă „durere" specific umană, alături de multe altele: copii bolnavi sau partener de viaţă plecat prea repede, relaţii disfuncţionale şi... lista se prelungeşte la infinit. Recunoaştem imaginea unei lumi marcată de ceaţa Căderii.

Ia-ţi crucea şi urmează-Mă!

Calea lui Dumnezeu e crucea de fiecare zi

Fiecărui om i se repartizează o „cruce" exact pe măsura lui, adică, o şcoală a vieţii „personalizată", gândită exact pe măsura nevoilor lui lăuntrice, pentru a fi pregătit în vederea chemării şi a destinului său unic aici pe pământ, dar mai presus de toate, pentru adevărata viaţă ce va să vină. „Bunul Dumnezeu rânduieşte pentru fiecare om o cruce potrivită – spune Paisie Aghioritul – nu pentru a se chinui, ci a urca de pe cruce în cer, pentru că, în esenţă, crucea este o scară către cer."

Dar „cheia succesului" (ca să folosim o formulă mult uzitată în zilele noastre) în urma străbaterii Văii Plângerii este împreună-lucrarea cu Dumnezeu în suferinţa noastră specifică, pentru a câştiga înţelepciune şi maturitate spirituală, căci altfel rămânem doar cu suferinţa, fără să fi învăţat vreo lecţie de viaţă. „Trebuie să-I predăm pentru totdeauna controlul asupra unor chestiuni pe care le-am putea socoti «drepturi naturale». Faptul acesta poate fi cumplit de greu, dar, în multe privinţe, la aceasta se reduce credinţa. Nu-L putem cunoaşte pe Isus de multă vreme,

fără să gustăm moartea [răstignirea de sine], însă calitatea vieţii de dincolo de «mormânt» este o «comoară nepreţuită».” [135]

Având perspectiva celelalte Împărăţii, înţelegem că *Suferinţele* [şi frustrările] *din vremea de acum nu sunt vrednice să fie puse alături cu slava viitoare* (Rom. 8:18). Cel care are perspectiva veşniciei înţelege că nici un fir de păr nu este trecut cu vederea la numărătoarea divină, cu atât mai mult soarta vieţii omului cu toate detaliile lui. Acela înţelege că „Mai presus de cauzalitatea empirică se află cauzalitatea spirituală” (Evdokimov). Cu alte cuvinte, în spatele fiecărei privări, a fiecărei limitări se află voinţa divină. Nimic nu se întâmplă fără voia şi ştirea lui Dumnezeu. Cert este faptul că din orice destin şi din orice moştenire genetică putem face, cu ajutor de Sus, un colţ de rai, o binecuvântare, o supremă împlinire.

Întrebarea care se pune este cum ne raportăm la frustrarea, durerea, lipsa, aşteptările fără răspuns de Sus... Ce facem când Cerul tace? *(Strig către Tine, şi nu-mi răspunzi; stau în picioare şi nu mă vezi* – Iov 30:20.) Până unde putem merge spre a ne „îmbunătăţi” singuri destinul? Dacă nu ni s-a dat o căsătorie din dragoste, vom decide, poate, cu de la noi putere, pentru unul sau mai multe concubinaje succesive, dar inima ni se va frânge tot de atâtea ori. Dacă Dumnezeu nu ne-a dat copii, ne facem noi cu ajutorul biotehnologiei ultrasofisticate, acceptând riscurile ce pândesc din umbră...

> *Ia-ţi crucea şi urmează-Mă* (Mc. 8:34), nu înseamnă o plăcere bolnăvicioasă pentru durere [*dolorism*], nici resemnarea de a „suporta” pasiv, ci harul tainic al crucii, care zice: „Înţelege-ţi suferinţa şi fă-o luminoasă, strălucitoare; din destinul în aparenţă impus, fă înăuntrul tău un destin liber ales.” A fi tu însuţi înseamnă a realiza ideea normativă, gândul lui Dumnezeu în ceea ce te priveşte...
>
> Omul poate într-un mod liber să se aşeze în mâna Pantocratorului [a lui Hristos ca Împărat al lumii], în lăuntrul cugetării lui Dumnezeu despre el. În acest caz, datele (epoca, locul, atavismul, fiinţa concretă, [lipsa unei familii, lipsa copiilor, a bogăţiilor etc.] devin „daruri” şi ocazii pentru a spune *Fiat* şi de fiecare dată minunea se întâmplă.[136]

Acel *Fiat!* Se referă la „Facă-se voia Ta!”, căci fiecare om are parte de anumite îngrădiri impuse de voinţa divină, pe care nu le poate schimba, dar prin harul divin le poate răscumpăra, în sensul că printr-o împreună-lucrare cu Dumnezeu, El poate preschimba frustrările în câştiguri. Astfel

---

[135] Rich Miller îl citează pe unul din prietenii săi în: Neil Anderson, Rich Miller şi Paul Travis, *Lanţurile legalismului*, Succeed Publishing, Medgidia, 2008, p. 244.

[136] P. Evdokimov, *Femeia*..., p. 272.

lipsa obligațiilor familiale sau lipsa copiilor poate o fi un prilej de a ne sluji semenii – bolnavii, orfanii, nevoiașii etc. – de a face anumite lucrări pe care altfel nu le-am putea face, cu ochii ațintiți spre slava care va să vină, dar care se sălășluiește încă de pe acum în inimile aplecate la picioarele Crucii.

Adoptarea unui copil orfan este o faptă care trage foarte mult în cântarul divin. Hristos Însuși a spus: *Oricine va primi un copilaș ca acesta în Numele Meu, Mă primește pe Mine* (Mt. 18:5). Cu alte cuvinte, a primi un orfan în Numele lui Hristos înseamnă a-L primi chiar pe El sub acoperământul tău.

Pre-alegere de Sus sau de jos?

Iată ce spune Scriptura privitor la pre-alegerea divină a viitorului copil: *„Mai înainte ca să te fi întocmit în pântecele mamei tale, te cunoșteam, și mai înainte ca să fi ieșit tu din pântecele ei, Eu te pusesem deoparte și te făcusem proroc al neamurilor”* (Ier. 1:5). Înainte să fi fost conceput, Dumnezeu, în prestiința Lui, îl cunoștea deja pe Ieremia și îl alesese deja și îl făcuse deja, prin voință divină, proroc al neamurilor. Sau: *În El, Dumnezeu ne-a ales înainte de întemeierea lumii...* (Ef. 1:4). Sunt lucruri pe care le înțelegem doar prin credință, căci logica rămâne încorsetată în timp și spațiu, dar credința le depășește.

Să ne întoarcem la pre-alegerea divină a copilului care trebuie să vină într-o familie. Cine alege copilul? Omul? Cine alege gameții (celulele reproducătoare)? Acestea nu sunt identice. Lee Silver face o comparație a informației genetice din fiecare celulă reproducătoare cu o enciclopedie. În procesul care duce la formarea fiecărui gamet în parte (individual), edițiile materne și paterne ale genomului uman (ale acestei enciclopedii) „schimbă între ele pagini și capitole întregi”. „Fiecare spermatozoid, din miliardele produse în cursul vieții unui bărbat și fiecare ovul produs de o femeie poartă o compoziție diferită a materialului genetic, un amestec diferit al edițiilor genomului uman. Acesta este motivul pentru care, cu excepția gemenilor univitelini (identici), este imposibil pentru un cuplu uman să aibă doi copii identici genetic.” [137] „Fuziunea gameților produce o individualitate diferită de cea a genitorilor [a părinților genetici]” – precizează și Scripcaru.

Atunci de ce să ne amestecăm în pre-alegerea divină? Oare avem dreptul? Oare nu ne depășim atribuțiunile, amestecându-ne în planurile divine, mânați de planurile și ambițiile noastre? Ne pomenim că „Ispitim

[137] Lee M. Silver, *op. cit.,* p. 60.

puterea lui Dumnezeu prin socotințe omenești" (Filocalia). Să nu-L „ajutăm" pe Dumnezeu cum au făcut Avraam și Sara, căci mai mult face ascultarea și dependența de Dumnezeu decât bucuria de a avea un copil și nu știm ce ne va aduce viitorul privitor la acel copil.

Sfaturi... sfaturi...

Fecundarea *in vitro* (FIV) mi se pare o „forțare" a destinului, cu mijloace omenești. Oare nu este vorba de o interferență cu ordinea naturală instituită de Creator? Ea poate avea urmări nebănuite pentru sănătatea mamei și/sau a copilului sau poate altera într-un mod subtil relația naturală dintre părinți și copii. Sunt copiii concepuți *in vitro* darul voii lui Dumnezeu? Sau... „Ei devin produsul voinței noastre, un fel de capriciu care ne mobilează viața, ceva ce am creat ca să ne stea la dispoziție." [138] Iată sfatul unui pediatru creștin:

> Chiar și în cazurile în care ambii părinți sunt sursa materialului genetic, există temeri extrem de valide cu privire la FIV. Este fertilizarea *in vitro* cea mai bună tehnologie ce trebuie aplicată? Se are în vedere aici, atât aspectul intruziv al tehnologiei, cât și implicația faptului că, copilul poate fi considerat ca artefact sau rezultat al tehnologiei – un produs al planificării și ingeniozității, oferit părinților. Trebuie să se țină seama de serioase riscuri legate de probleme medicale complexe ce se pot repercuta atât asupra mamei, cât și asupra copilului. Se mai adaugă și problema surplusului de embrioni și în final, recunoașterea faptului că tehnica fertilizării *in vitro* a depins de la începuturile ei, de mulți ani de cercetare asupra embrionului. [...] Nu putem nega realitatea nenumăraților embrioni distruși intenționat, în trecut, cu scopul ajustării tehnologiei [FIV]. [139]

Chiar cu copiii pe care-i primim de la Dumnezeu, în mod natural, putem avea surprize, căci se întâmplă ca vreunul dintre ei, în loc să ne aducă bucurie, ne aduce durere, devenind „rana" sufletului părintesc. Cu atât mai mult, copiii „fabricați" la comandă. „Prin a spune «nu» beneficiilor reproductive, un cuplu fără copii devine martor credibil al ordinii dumnezeiești, al Creației, în timp ce plătește prețul de a fi exclus de la această porție de binecuvântare." [140]

Așadar, „Ieși din materie [din felul omenesc de a gândi] ca din al doilea pântece întunecat al mamei! (Filocalia)

---

[138] J. Wyatt, *op. cit.,* p. 98.
[139] *Ibidem,* p. 99-100.
[140] *Ibidem,* p. 102.

CAPITOLUL 8

MOARTEA SUB DIVERSELE EI FORME...

O, tu, ziuă care sfârşeşti, dă-mi o lecţie de cum se moare!

Vladimir Ghika

„Inima bate, bate pâna se stinge, că inima este ca lumânarea şi dacă tu crezi în Dumnezeu, el ţi-o aprinde din nou in Cer"

(Copil de 9 ani).

Contextul contemporan

În societatea contemporană creşte durata medie de viaţă, ceea ce înseamnă tot mai mulţi bătrâni, tot mai mulţi consumatori ai resurselor care se împuţinează. În faza finală a vieţii, mulţi dintre aceştia sunt neputincioşi trupeşte şi mintal, dependenţi de medicamente şi de ajutorul altora. Prea adesea sunt singuri, mai ales în Occident, făcând „naveta" între spital şi casă sau azil, ţintuiţi la pat, în totală dependenţă de cei din jur, pentru îngrijire şi diverse tratamente. Costurile cresc, resursele se împuţinează, aparţinătorii sunt tot mai ocupaţi, prinşi în alergarea cotidiană care se accelerează din zi în zi. În aceste condiţii eutanasia voluntară sau non-voluntară, precum şi suicidul asistat „bat la uşa" deliberărilor într-un mod tot mai insistent.

Bătrâneţea

Imită lumânarea a cărei flacără nu descreşte, până ce se va topi de tot!

În Roma antică, păgână, soluţia propusă bătrâneţii era: *Sexagenarios da ponte!*, adică „Sexagenarii să fie aruncaţi de pe pod!". Soluţia propusă de societatea postmodernă este una mai blândă: eutanasia sau suicidul asistat, pentru că „În regiunile dezvoltate, bătrânii rămân marele coşmar al medicinei." [141]

Francis Crick – om de ştiinţă, premiat alături de Watson cu premiul Nobel, unul dintre semnatarii celui de-al doilea *Manifest umanist* (1973), propune un sistem etic din care fac parte integrantă avortul, infanticidul, precum şi „eutanasia obligatorie" pentru bătrânii de peste 80 de ani (!). Nu se ştie ce va aduce viitorul. Poate că posibilitatea alegerii unei morţi „demne" se va transforma la un moment dat în obligaţia de a muri, a tuturor acelora care vor constitui o povară pentru societate, în primul rând a bătrânilor.

După cum am arătat mai sus, Peter Singer propune eutanasierea tuturor acelora a căror viaţă „nu merită trăită", este vorba de cei al căror

[141] C. Maximilian, Milcu, Poenaru, *Fascinația imposibilului...,* p. 70.

cortex nu funcţionează normal –, un criteriu pur „orizontal", instituit cu de la sine putere de omul-prometeu.

Cât de mult contrastează aceste soluţii păgâne şi umaniste sau postumaniste cu atitudinea iudeo-creştină faţă de bătrâni: *Să te scoli înaintea perilor albi şi să cinsteşti pe bătrân. Să te temi de Dumnezeul tău. Eu sunt Domnul!* (Levetic 19:32) În Noul Testament ni se spune: *Nu mustra cu asprime pe un bătrân, ci sfătuieşte-l ca pe un tată;* [...] *pe femeile bătrâne, ca pe nişte mame;* [...] *Cinsteşte pe văduvele care sunt cu adevărat văduve. Dacă o văduvă are copii sau nepoţi de la copii, aceştia să se deprindă să fie evlavioşi, întâi faţă de cei din casa lor, şi să răsplătească ostenelile părinţilor, căci lucrul acesta este plăcut înaintea lui Dumnezeu* (1 Tim. 5:1-4).

Este adevărat că bătrâneţea vine înveşmântată în straiele durerilor, ale neputinţelor şi chiar ale bolilor degenerative, ce se înmulţesc o dată cu anii de sfârşit. Dar chiar şi aşa, cu dificultăţile care o însoţesc, ea constituie parte integrantă a condiţiei umane. Este perioada în care ne dezlipim de toate lucrurile care ne-au fost dragi, ba chiar şi de propriul nostru trup, aşteptând eliberarea... „Dumnezeu face în aşa fel, încât lucrurile acestei lumi să renunţe la noi, atunci când noi nu voim să renunţam la lucrurile acestei lumi" (V. Ghika). Din perspectivă creştină, bătrâneţea şi moartea sunt „un act sever de milă" (C. S. Lewis), ceea ce pare o contradicţie în termeni. Dar moartea este ieşirea dintr-o existenţă încarcerată într-un trup de lut de acum erodat şi îndurerart –, ieşire „care trebuie acceptată şi chiar bine-primită, tocmai ca pe un semn al marii îndurări a lui Dumnezeu." [142]

Vorbind despre bătrâneţe, Andrei Pleşu ne zugrăveşte un cu totul alt tablou decât Francis Crick sau Peter Singer, deşi recunoaşte, ca de altfel toată lumea, că „Ar fi iluzoriu şi necreştinesc să trecem euforic cu vederea neajunsurile, suferinţele, cearcănul de dramă omenească pe care orice bătrân, oricât de tonic, le resimte mai devreme sau mai târziu." Dar, spune el în continuare:

> Bătrâneţea are farmecul ei ireductibil: un amestec subtil de înţelepciune, autoritate şi virtute, o bună ocazie de a recupera, compensatoriu, un mod de viaţă mai pur, liber de ingerinţele corpului, încărcat de beneficiile unei lungi experienţe. Toate „pierderile" fireşti ale vârstei sunt dublate de norocoase „câştiguri". Pe scurt, bătrâneţea survine ca un răgaz binemeritat şi ca o şansă de relansare, în perspectiva unui alt orizont decât acela al determinărilor pământeşti. […] [S]oluţiile bătrâneţii creştine [ar fi]: răbdarea, rugăciunea şi, oricât ar părea de îndrăzneţ, umorul. Bătrâneţea e „prilejul" optim, privilegiat [...] al convertirii fiecărui gest sau gând în neîntreruptă rugăciune şi al râsului restaurator.

[142] cf. J. Wyatt, *op. cit.,* p. 219.

Firește, nu vorbim de râsul neruşinării, al trivialităţii, al deriziunii lumeşti, ci de râsul „eschatologic", cel pomenit în Evanghelia după Luca 6:21: *Ferice de voi care plângeţi acum, pentru că voi veţi râde!* [143]

Îmi place foarte mult ideea „convertirii fiecărui gest sau gând în neîntreruptă rugăciune", după porunca Mântuitorului: *Vegheaţi dar în tot timpul şi rugaţi-vă* (Lc. 21:36). Sau cum zice Monseniorul Vladimir Ghika, nepotul ultimului principe al Moldovei: „Vai ţie, tânguire, care nu vrei să te transformi în rugăciune!" Nicio autocompătimire nu are sens, deşi recunoaştem în ea o pornire foarte umană. Autocompătimirea este o pierdere de vreme, căci:

> *Cine a spus, şi s-a întâmplat ceva fără porunca Domnului? Nu iese din gura Celui Preaînalt răul şi binele? De ce să se plângă omul cât trăieşte? Fiecare să se plângă mai bine de păcatele lui! Să luăm seama la umbletele noastre, să le cercetăm şi să ne întoarcem la Domnul.* (Plângeri 3:37-40).

Singura tânguire care are sens este tânguirea de căinţă adevărată pentru păcatele noastre.

Când devii conştient de neputinţele vârstei, de efemeritatea vieţii şi când te întrebi: „Oare cum a trecut atât de repede?" şi „Oare cu ce folos?", „Oare când şi cum se va sfârşi?", atunci devii tot mai smerit şi mai conştient de nevoia de a depinde în întregime de Dumnezeu.

ꕥ

Suicidul

Într-una din cărţile sale, Chesterton îl aminteşte pe Domnul William Archer (1856-1924), care „a sugerat că în apoca de aur [vor] exista maşini automate cu ajutorul cărora omul s-ar putea sinucide în schimbul unui penny. În legătură cu toată povestea – spune Chesterton – mă descopăr extrem de ostil multora care se numesc pe sine liberali şi umani(şti). Nu numai că sinuciderea e un păcat, e păcatul însuşi. Este răul ultim şi absolut, refuzul de a manifesta vreun interes faţă de existenţă, refuzul de

[143] Andrei Pleşu, „Despre Bătrâneţe", în *Dilema Veche*, 22 august, 2013. http://dilemaveche.ro/sectiune/situa-iunea/articol/batrinete

a depune jurământul de credinţă către viaţă." [144] „Este ca şi cum le-ai arunca pe tote în obrazul lui Dumnezeu" (A. Papacioc)

Lipovetsky spune şi el că „Datoria de a ne păstra viaţa s-a golit de de substanţa ei, am înlocuit-o cu dreptul de a nu suferi, fără ca prin aceasta actul de sinucidere să fie deculpabilizat în întregime. Sinuciderea apare şi ca o nerespectare a datoriilor omului faţă de sine însuşi, ca un semn de laşitate în faţa greutăţilor vieţii." [145] Oamenii, bieţii de ei, nu ştiu că „Idealul nu este decât unul: să câştigăm veşnicia!" (Arsenie Papacioc)

Este mult prea adevărat că în viaţă pot interveni situaţii care ne descumpănesc, ne dezorientează: „Văi ale umbrelor morţii" şi „Văi ale plângerii" care ni se par fără sfârşit... Dar aceste „văi" constituie şcoli ale vieţii şi teste ale maturităţii noastre spirituale. Unii le trântesc pe toate de pământ, refugiindu-se din faţa acestor situaţii dureroase în sinucidere, pentru a se trezi dincolo în suferinţe şi mai mari. Alţii aleg să prefacă pustiul într-o grădină binecuvântată, pentru ei şi pentru cei din jurul lor – un adevărat giuvaier strălucitor de mare preţ al trăitorului întru neprihănirea lui Hristos. Lacrimile acestora se transformă în perle: *Ferice de cei ce-şi pun tăria în Tine, în a căror inimă locuieşte încrederea. Când străbat aceştia valea plângerii, o prefac într-un loc plin de izvoare, şi ploaia timpurie o acoperă cu binecuvântări. Ei merg din putere în putere şi se înfăţişează înaintea lui Dumnezeu în Sion* (Ps. 84: 5-7).

„A iubi pe Dumnezeu înseamnă a găsi în tine putinţa de a fi fericit, până şi în cele mai cumplite nenorociri" (V. Ghika).

Propuneri în privinţa eutanasiei şi a suicidului asistat

În 1989 un Membru al Parlamentului European a propus o rezoluţie în privinţa bolnavilor în fază terminală. Iată finalul moţiunii:

> Când la sfârşitul unei lungi boli împotriva căreia a luptat curajos, bolnavul cere medicilor să termine o existenţă care nu mai are nicio demnitate pentru el, şi medicii decid să-l asiste şi să-i uşureze orele finale, permiţându-i să doarmă în pace pentru totdeauna, această asistenţă medicală şi umană – numită uneori eutanasie – este un respect pentru viaţa umană.[146]

---

144 G. K. Chesterton, *Orthdoxia sau dreapta credinţă,* Ed. Paralela 45, 2000, Piteşti, Braşov, Cluj-Napoca, p. 58-59.

145 Cf. G. Lipovetsky, *op. cit.,* p. 101.

146 C. Maximilian, Milcu, Poenaru, *Noile frontiere...,* p. 158-159.

Mari personalităţi ale zilelor noastre se pronunţă pentru dreptul la eutanasie sau la suicidul asistat, cu condiţia ca persoana în cauză să aibă o boală terminală, cu dureri insuportabile, care insistă să fie „ajutată" în acest sens. Aşa a fost şi cazul marelui fizician britanic Stephen Hawking care, la un moment dat, după ce s-a îmbolnăvit de pneumonie, a fost conectat

la aparatele de respiraţie artificială, iar medicii i-au oferit soţiei sale opţiunea de a deconecta acele aparate, însă el nu a fost de acord.

Ronald Dworkin, un filosof strălucit, care pune demnitatea umană în centrul filosofiei sale, consideră că prin suferinţă şi degradare, „demnitatea noastră este pusă la stâlpul infamiei". „Viaţa trebuie să se sfârşească cât mai *adecvat*" – spune el. „Nici unul dintre noi nu vrea să iasă din scenă fără caracter. […] Oamenii care-şi doresc o moarte grabnică şi în pace, atât pentru ei, cât şi pentru cei apropiaţi la care ţin, nu pot fi acuzaţi de denigrarea sau blasfemierea conceptului de sanctitate a vieţii; din contră, ei cred că o moarte mai rapidă arată un mai mare respect vieţii decât una care nu se mai termină." [147] Aşadar, nu se mai vorbeşte de datoria de a trăi şi de a accepta durerea, ci de datoria medicului de a scurta suferinţele şi de a respecta voinţa pacienţilor (Lipovetsky).

Dar, afirmaţia lui Dworkin privind caracterul: „Nici unul dintre noi nu vrea să iasă din scenă fără caracter", nu are nici o logică. Nici suferinţa şi nici chiar decrepitudinea nu au nimic a face cu caracterul, căci acesta este conţinutul inimii, conţinut pe care l-am adunat prin deciziile noastre cotidiene făcute de-a lungul vieţii – decizii pentru Bine sau pentru Rău. Din contră, suferinţa poate fi o ocazie de a adăuga strălucire caracterului, atunci când atitudinea noastră este cea recomandată de Scriptură: acceptare, rugăcine, mulţumire, şi deci împreună-lucrare cu Dumnezeu.

Eutanasierea copiilor

Belgia este o ţară în care eutanasia se practică de cîţiva ani, iar numărul celor eutanasiaţi este în continuă creştere. Astfel, dacă în 2003 au fost eutanasiaţi 235 de adulţi, în 2012, numărul acestora a crescut la 1432. Medicii îi dau bolnavului un sedativ foarte puternic, după care îi injectează o soluţie ce opreşte bătăile inimii. Dar în februarie 2014, în această ţară s-a votat legea eutanasierii copiilor, extinzând „dreptul de a muri la cerere" şi la acest segment de vârstă. Astfel „Belgia, ţară cu tradiţie catolică, devine a doua ţară din lume, după Olanda, care autorizează în

[147] J. Wyatt p. *op. cit.,* p. 198.

condiţii stricte eutanasierea minorilor. Chiar dacă în Olanda legislaţia prevede vârsta minimă de 12 ani, parlamentarii belgieni au optat pentru o noţiune mai vagă: deţinerea «capacităţii de discernământ».[148]

Dezbaterea care a precedat această decizie a fost de-a dreptul şocantă. Avocaţii acestei propuneri spuneau că opţiunea părinţilor pentru eutanasierea copilului ar fi o „soluţie", în situaţii extreme, disperate – afirmaţie pe care mulţi au pus-o sub semnul întrebării: Oare, copiii au maturitatea de a lua o decizie rezonabilă în acest sens? Un episcop catolic a spus că minorii sunt consideraţi incompetenţi din punct de vedere legal în chestiunile fundamentale ale vieţii, cum ar fi căsătoria, şi atunci, ar putea oare decide în privinţa terminării propriei vieţi?

John Harris, despre ale cărui idei radicale am discutat mai sus, a spus că „Principiul eutanasiei pentru copii pare şocantă la prima vedere, dar este motivată de compasiune şi protecţie. Nu este drept să administrezi eutanasia într-un mod diferenţiat: la unii cetăţeni (la adulţi) da, la alţii (copii), ba, dacă nevoia este aceeaşi."

Europa este scandalizată, luând aminte la ce pot „debita" „marile voci" ale epocii noastre: Harris, Singer, Charlesworth, Crick şi alţii. Dar *El [Dumnezeu] taie vorba celor meşteri la vorbă* (Iov 17:20).

Mesajul din 20 februarie 2014 al Alianţei Familiilor din România sună în felul următor:

> Ceva nu e in regulă în Belgia**.** Ceva nu funcţionează bine acolo. Belgia a fost prima ţară din lume care a legiferat parteneriatele civile, inclusiv pe cele unisex şi prima care a legiferat eutanasia. Când le-a legalizat, restul lumii a intrebat cu goază: ce se întâmplă în Belgia? Săptămâna trecută a făcut-o din nou [este vorba de legalizarea eutanasierii copiilor în data de 13.02.2014]. Din nefericire, însă, în loc ca aceste antivalori să fie respinse, au devenit „valori europene" pe care Parlamentul European si Consiliul Europei le promovează. Cum aşa? […] Orice nonvaloare deocheată care a apărut în Occident s-a transformat în timp într-un „drept al omului". Fie că e vorba de avort, pornografie, prostituţie, ateism, anti-creştinism, transumanism – toate aceste manifestări se transformă încetul cu încetul în „valori europene". Iar cei care le critică ori le chestionează sunt etichetaţi oameni înapoiaţi, habotnici, ori înguşti la minte.[149]

---

[148] http://www.realitatea.net/eutanasierea-copiilor-devine-legala-in-belgia_1379405.html#ixzz2uGA1uYR8

[149] Extras din mesajul Alianţei Familiilor din România, din 20 februarie 2014: www.alianta-familiilor.ro

Dar în lipsa luminii divine şi implicit a reperelor absolute, chiar şi cei mai inteligenţi oameni umblă în pseudo-lumina propriei lor raţiuni înguste, ceea ce echivalează cu un întuneric beznă.

Isus le-a vorbit din nou şi a zis: Eu sunt Lumina lumii. Cine Mă urmează pe Mine nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina vieţii (In. 8:12). Cuvintele lui Dumnezeu constituie valorile absolute în funcţie de care ne pronunţăm asupra vieţii, a suferinţei şi a morţii: *Cuvântul Tău este o candelă pentru picioarele mele şi o lumină pe cărarea mea* (Ps. 119:105).

Avortul post-natal – un alt nume dat infanticidului

În februarie 2012, un articol întitulat *Avortul post-natal: De ce ar trebui ca bebeluşul să trăiască?,* apărut în publicaţia britanică „Journal of Medical Ethics", a provocat un „vulcan" de reacţii. Articolul încerca să justifice că fetuşii şi nou-născuţii „nu au acelaşi statut moral ca persoanele umane" (!). Concluzia articolului mai sus amintit era că „avortul post-natal, [a se citi: „pruncuciderea"] ar trebui să fie permis în toate cazurile, *inclusiv dacă nou-născutul nu este afectat de vreo dizabilitate* (!)*"* (s. n.).

Recunoaştem ecoul afirmaţiilor lui Peter Singer şi John Harris, care spuneau că unele fiinţe umane, pur şi simplu sunt ne-persoane, sau că unele sunt „mai persoane decât altele" (sic!). Aceştia şi-au arogat chiar şi dreptul de a stabili criteriile după care se va decide dacă cineva are sau nu dreptul de a se numi „persoană". Francis Crick, laureat al premiului Nobel, a propus o perioadă de 2 zile pentru depistarea anormalităţilor, după care infanticidul nu ar mai fi permis. Cine îi dă deptul omului să fixeze asemenea limite? *Oare după părerea ta va face Dumnezeu dreptate?* (Iov 34:33)

Ideile sunt ca seminţele care se seamănă, în scris sau grai, iar ele încolţesc, acolo unde găsesc un „pământ prielnic" ce rezonează cu concepţia despre lume şi viaţă a „semănătorului" (autorului).

Unii specialişi sunt de acord că până şi simpla sugestie a unui atare comportament (avortul post-natal), este o gravă violare a integrităţii academice. Din păcate, infanticidul este deja practicat legal în Olanda, la cererea părinţilor, atunci când nou-născutul are o suferinţă „insuportabilă şi fără speranţă de mai bine". Oare olandezii nu mai au anestezice eficiente?

Omul care s-a abătut de la ordinea naturală a Creaţiei – de la viaţa care ar trebui să aibă un curs normal – s-a încurcat în firele sufocante ale dilemelor de tot felul, care nu i-ar fi trecut prin minte unui om obişnuit, în urmă cu 50 de ani. Le reproducem aici, aşa cum au fost ele formulate de medicul româno-britanic Iulian Săvulescu:

„Ce defineşte o persoană cu drepturi? Există vreo diferenţă morală între avortarea unui copil la 30 de săptămâni şi uciderea unui copil născut prematur la aceeaşi vârstă? Există vreo diferenţă între eutanasie şi retragerea tratamentului medical sau sedarea cu intenţia explicită de a omorî copilul? În care circumstanţe este „a lăsa să moară" diferit, moralmente vorbind, de uciderea cu intenţie?"

„O, nepricepuţilor şi zăbavnici cu inima... (Lc. 24:25a)

Reperele axiologice absolute, date nouă de un Dumnezeu iubitor au fost ignorate sau negate. În lipsa lor, omul demiurg şi-a arogat dreptul de a fixa el însuşi statutul moral al fiinţelor umane, dreptul de a-i împărţi în categorii, în funcţie de valoarea vieţii lor, stabilită după criterii *sui generis*. Omul autonom a inventat şi apoi a legalizat avortul în numele drepturilor femeii asupra propriului ei trup etc. Şi tot aşa, înaintând în tunelul de întuneric, departe de lumina lui Hristos, a observat că dilemele etice se înmulţesc asemenea unui hăţiş din care nu mai ştie cum să iasă. *Oare va răsturna Dumnezeu dreptul? Sau va răsturna Cel Atotputernic dreptatea?* (Iov.8:3) *Omul ... are minte de nebun* (Iov 11:12a).

Hristos este *adevărata Lumină, care luminează pe orice om, venind în lume* (In. 1:9), dar întunericul se îngroaşă până la solidificare, în sufletul celui ce se ţine departe de Izvorul luminii. Oare nu încalcă omul ce se autodeclară „autonom" teritoriul acţiunii lui Dumnezeu?

Veniţi, casă a lui Iacov, să umblăm în lumina Domnului! (Is. 2:5)
Cine are urechi de auzit să audă! (Mt. 11:15)

Dr. Peter J. Saunders, preşedintele Christian Medical Fellowship din Marea Britanie spune următoarele: „Viziunea creştină asupra sanctităţii vieţii susţine că fiinţele umane au valoare nu pentru vreo calitate intrinsecă, ci pentru două motive extrinseci. Prima, că ei sunt creaţi după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu pentru a avea o relaţie eternă cu El; iar a doua, că Dumnezeu Însuşi a devenit persoană umană în Iisus Hristos, afirmând demnitatea unică a rasei umane. Dacă acceptăm această perspectivă, concluzia logică este că orice fiinţă umană, indiferent de vârstă, înfăţişare, capacitate mentală, boală sau malformaţie este demnă de cea mai înaltă protecţie posibilă, de empatie şi de respect." [150]

[150] http://www.culturavietii.ro/2013/05/14/bioetica-avort-post-natal-infanticid-savulescu-etica-medicala/#.UwuFIfmSxl0

Alternative

Din perpectivă pur umană, s-ar putea recurge la sedative paliative puternice pentru pacienţii cu dureri insuportabile, dar viaţa nu trebuie prelungită în mod artificial cu tuburi şi aparate pentru a îngreuna agonia pacientului. Atunci când aşa-zisul „ajutor" devine de fapt o intensificare şi o prelungire inutilă a chinului unui muribund, orice intervenţie artificială trebuie oprită. Noica recomanda „a nu prelungi viaţa peste măsura spiritului", căci omul are dreptul sfânt de a muri într-un mod natural. Dar de aici şi până la a curma viaţa cuiva în mod activ, este un drum lung şi aducător de prejudicii pentru însăşi rasa umană.

Din perspectivă creştină eutanasierea „din milă" nu este un act al compasiunii, ci al revoltei indirecte împotriva Creatorului. Da, este logic să cauţi să curmi suferinţele aproapelui, ca pe propriile dureri, prin toate mijloacele disponibile, în virtutea iubirii aproapelui, aşa cum ne învaţă Scriptura. Dar nu ne putem atinge de „lumina Domnului", de viaţa pe care numai El o poate da şi numai El are dreptul să o ia şi faţă de care trebuie să manifestăm un adânc respect, o uimire chiar, căci este vorba de „proprietatea" Lui, aşa cum citim în Scriptură: *Suflarea omului este o lumină a Domnului care pătrunde până în fundul măruntaielor* (Prov. 20:7).

Toţi oamenii sunt Chip al lui Dumnezeu. În gândirea creştină, fiinţa umană, chiar şi în agonia suferinţei sau într-o stare vegetativă permanentă (SVP) rămâne Chip şi Asemănare a lui Dumnezeu. De aceea, fiecare om merită din partea semenilor respect, uimire, empatie şi mai ales, protecţie de abuzuri, maltratare şi manipulare.[151]

Există căi de îngrijire a muribunzilor şi a celor ajunşi în neputinţă, în virtutea milei creştine, după modelul Domului nostru care este plin de milă şi îndurare. Mila este un giuvaier de neegalat, o bogăţie sufletească, o podoabă a templul lăuntric în care sălăşluieşte Duhul Sfânt. „Mila e durerea mişcată de har" (Filocalia). *Duceţi-vă de învăţaţi ce înseamnă „Milă voiesc, iar nu jertfă!"* (Mt. 9:13) Mila este un dar ... *de Sus, coborându-se de la Tatăl Luminilor...* (Iacov 1:17). Promisiunile celor care „fac milă" cu semenii lor sunt extraordinare: *Ferice de cei milostivi căci ei vor avea parte de milă!* (Mt. 5:7), Mila este mai presus de dreptate, căci *Mila biruie judecata* (Iacov 2:13). Mila, compasiunea trag mai mult în cântarul divin decât faptele de vitejie şi decât banii aruncaţi de sus, cu detaşare şi condescendenţă din ceea ce ne prisoseşte. „A ne aminti de cei care sunt uitaţi înseamnă a ne aşeza de partea lui Dumnezeu, care nu uită pe

[151] cf. J. Wyatt, *op. cit.,* p. 215.

nimeni" (V. Ghika). Dumnezeu ne cere milă chiar şi faţă de cei ce-L tăgăduiesc: *Cel ce suferă are drept la mila prietenului, chiar dacă părăsește frica de Cel Atotputernic* (Iov. 6:14).

Judecata este fără milă pentru cel ce n-a avut milă, dar mila biruie judecata (Iacov 2:13). *Cum ai făcut așa ți se va face. Faptele tale se vor întoarce asupra capului tău* (Obadia 1:15).

Consecinţe ale legalizării eutanasiei ...

Oare poate fi privită moartea din milă ca un act al compasiunii, ca o modalitate de a respecta dorinţele individuale şi integritatea voinţei personale? Ori este ea o pervertire a medicinei şi declanşarea unei incontrolabile alunecări pe toboganul care ne poate arunca înapoi în istorie, la ororile epocii naziste? – se întreabă pe drept Wyatt.[152] Ori de câte ori se va renunţa la principiul că viaţa are valoare absolută, riscăm să distrugem fundamentul culturii şi moralei şi societatea se va prăbuşi pe panta lunecoasă a unor practici nejustificate, cum au fost practicile din perioada nazismului. Drepturile fundamentale ale omului nu pot fi negociate, iar menirea medicinei este a lupta pentru viaţă şi nu de a justifica moartea. Omorul din compasiune este o contradicţie în termeni în contextul profesiunii medicale, căci viaţa în sine este sacră – spune Scripcaru.[153]

Trecerea dincolo de limitele pe care le-a rânduit Dumnezeu creaturii este rebeliune împotriva ordinii morale înscrise într-un mod tainic în fibrele Universului. Ea duce la erodarea propriei noastre umanităţi, la desensibilizare şi în ultimă instanţă la dezumanizare. Medicii care sunt implicaţi direct în eutanasierea unui pacient (eutanasia activă) sau într-un suicid asistat vorbesc de o neliniște, de un tremur lăuntric incontrolabil al fiinţei lor. De aceea, ei nu au voie să şofeze, ci sunt însoţiţi, tocmai pentru că trupul reacţionează involuntar atunci când intervii în perimetrul autorităţii lui Dumnezeu, făcând să înceteze o viaţă. Este ca şi când ai comite un furt din averea lui Dumnezeu, cu propriile tale mâini, căci *Suflarea omului este o lumină a Domnului*... (Prov. 20:27); viaţa Îi aparţine. Nu numai mâinile, ci şi sufletul acelui medic se pătează cu un sânge de care va da socoteală: *Voi cere înapoi viaţa omului din mâna omului, din mâna oricărui om* (Gen 9:5b) – nimeni nu face excepţie.

În viitorul apropiat, când pământul va fi suprapopulat, când presiunea lipsei resurselor se va intensifica, dreptul la o moarte „uşoară"

---

[152] cf. *Ibidem*, p. 215.

[153] cf. Gh. Scripcaru, *op. cit.,* p. 189.

şi „demnă” se va transforma în obligaţia de a muri. Relaţia dintre pacient şi medic care este oricum deteriorată, depersonalizată chiar, va deveni şi mai tensionată, datorită neîncrederii pacientului în cel care ar trebui să-l sfătuiască, să-l înţeleagă şi să-l îndrume. În loc să vadă în medic un aliat, un sprijinitor, unul care protejează viaţa, pacientul îl va iscodi neîncrezător, întrebându-se oare ce are de gând să facă cu el.

O PERSPECTIVĂ CREŞTINĂ ASUPRA SUFERINŢEI ŞI A MORŢII

That tangled mess that's got you worried it's just a dark cloud...and there's a rainbow on the other side and a bright sky.

Pentru omul societăţii postmoderne, lipsit de perspectiva lumii de apoi, suferinţa, în general, şi suferinţa finală, în special, nu are nici o noimă; ea este inumană, înfricoşătoare, revoltătoare chiar: „Durerea reprezintă un scandal intolerabil!” (Lipovetsky). Ce contrast izbitor cu cuvintele duhovnicului Asrsenie Papacioc, trecut prin creuzetul închisorilor comuniste: „Suferinţele sunt mari daruri de la Dumnezeu. Asta nu trebuie neglijat. Toţi trebuie să terminăm pe cruce.” Acest contrast rezultă tocmai din diferenţele antinomice între cele două perspective: cea pământească şi cea duhovnicească. „Nicio nenorocire nu înseamnă ceva pierdut. Nimic nu este pierdut atâta vreme cât credinţa-i în picioare” (A. Papacioc).

> Dacă omul îşi atinge amărăciunea durerii sale de Preadulcele Iisus, atunci toate amărăciunile şi otrăvurile sale se preschimbă în miere. Dacă cineva înţelege tainele vieţii duhovniceşti şi modul tainic în care lucrează Dumnezeu, încetează să se mai mâhnească pentru tot ceea ce i se întâmplă, pentru că primeşte cu

bucurie medicamentele amare pe care i le dă Dumnezeu pentru însănătoşirea sufletului său.[154]

Această măreaţă afirmaţie este valabilă numai pentru trăitorul în neprihănire, căci pentru cel ce se abate de la Dumnezeu, necazurile şi suferinţa sunt consecinţe naturale şi necesare ale faptelor şi umbletelor sale, ale alegerilor făcute după logica omului trupesc (cf. Gal. 6:7). „Dacă suntem păcătoşi, să răbdăm necazurile ca unii care suntem vrednici de ele" (Filocalia).

Dar chiar şi pentru cel mai păcătos, suferinţa poate fi un prilej de trezire şi de căinţă care-l pot readuce în prezenţa harului dumnezeiesc. Nu orice suferinţă se converteşte în slavă şi în răsplată cerească. Şi tâlharul cel rău a suferit ca şi celălalt, dar nu i-a fost de folos. Dacă omul nu-şi ridică ochii înspre Dumnezeu cu căinţă şi acceptare, se alege doar cu frustrare şi amărăciune (despre care se spune că este „sămânţa iadului"), iar în ultimă instanţă cu împietrire.

Suferinţa primeşte o aură anume, un sens şi o semnificaţie numai pe o anumită lungime de undă, şi anume, printr-o atitudine de împreună-lucrare cu Dumnezeu: „Doamne, ce vrei să lucrezi în mine prin această situaţie dureroasă? Oare Te-am supărat cu ceva? Vrei să cureţi din mine urme de „rugină" şi „balast" de care nici nu sunt conştient? Vrei să dai o strălucire omului meu lăuntric, înălţându-l cu încă o treaptă spre „statura plinătăţii lui Hristos"? Doamne, sunt deschis spre ceea ce ai de lucrat în fiinţa mea! Atunci amărăciunea încercării ne curăţeşte, ne înţelepţeşte, ne detaşează de orizontală, îndreptându-ne tot mai mult privirea sufletului spre ceea ce este veşnic. „Faţa spălată cu lacrimi străluceşte de frumuseţe neofilită" (Efrem Sirul).

Suferinţa poate produce mărgăritare de mare preţ – adevărate perle spirituale – printr-o atitudine de acceptare şi reverenţă în faţa voinţei divine. „Fără necaz [suferinţă] nu este înaintare în frica lui Dumnezeu" (Filocalia). Căci *În Împărăţia lui Dumnezeu trebuie să intrăm prin multe necazuri* (Fapte 14:22). Aşadar, suferinţa este cuptorul „coacerii", al înţelepţirii, al pregătirii noastre pentru adevărata lume – cea de dincolo, dar şi pentru lucrarea pe care o avem de făcut aici. Un misionar spunea că înainte ca Dumnezeu să te poată te folosi puternic, te zdrobeşte puternic – ceea ce putem vedea în vieţile oamenilor mari ai lui Dumnezeu. Prin zdrobire, opacitatea trupescului se estompează şi omul devine „permeabil" pentru cele de dincolo. Aşadar, „Creştinismul nu oferă o

[154] Paisie Aghioritul, *Viaţa de familie*..., p. 215.

soluţie miraculoasă de salvare din suferinţă, ci o folosire miraculoasă a suferinţei" (Simone Weil).

Suferinţa, necazul, frustrările, handicapul, ţepuşul, prea adesea au rolul unui gard protector. Acestea ne păzesc de mândrie şi de alte capcane. Creştinul autentic care poartă în suflet sau în trup un ţepuş amar este în general mai interiorizat, mai profund. El îşi pune probleme existenţiale, căutând răspunsuri la marile întrebări; este mai detaşat de lume şi înţelege altfel mesajele Scripturii. Marele Apostol al lui Dumnezeu, Pavel, s-a rugat în trei rânduri să i se ia ţepuşul cel dureros şi incomod (poate chiar ruşinos) din trup, căci un sol al Satanei a fost pus ca să-l pălmuiască, pentru a nu se îngâmfa, din pricina măreţelor descoperiri duhovniceşti de care a avut parte. (cf. 2 Cor. 12:7). (Domnul îl înhamă şi pe Cel rău la carul Lui.) Dar Domnul i-a răspuns: *Harul Meu îţi este de ajuns; căci puterea Mea în slăbiciune este făcută desăvârşită* (2 Cor. 12:9). Harul este întotdeauna pe măsura greului. În slăbiciune şi suferinţă opacitatea trupului se estompează prin zdrobire, iar omul devine mai transparent („permeabil") pentru adevărurile şi principiile lumii de dincolo.

ꕥ_____Am cunoscut în tinereţe, o fată care s-a născut fără cerul gurii (palat). După Al Doilea Război Mondial, era o mare sărăcie şi lipsuri de tot felul, iar o operaţie de care ea ar fi avut nevoie nu se putea face. Atunci când în sfârşit s-a făcut intervenţia chirurgicală, a fost prea târziu, iar vorbirea nu s-a putut îndrepta foarte mult. În adolescenţă, ea mi-a mărturisit că se simţea foarte atrasă de cele lumeşti, dar că având acest handicap, Dumnezeu o smerea şi o ţinea lângă El. Dacă ar fi fost sănătoasă, ar fi luat-o pe alte cărări. Aşa, a rămas în biserică, s-a căsătorit cu un băiat creştin şi astfel şi-a întemeiat o familie frumoasă. Concluzia vieţii ei a fost ceea ce Iov a exprimat cu mii de ani în urmă: *Iată, chiar suferinţele mele erau spre mântuirea mea* (Is. 38:17). -
_____ꕥ

„Dacă se întâmplă să ne îndrăgostim orbeşte de această lume, necazurile [suferinţa] vin să rupă nesănătoasa vrajă" (Ph. Yancey). Suferinţa smereşte şi te-nvaţă dependenţa de Dumnezeul cel Atotputernic. Omul aflat în suferinţă care are „ochii deschişi", adică cel care vede cu ochii sufletului nevăzutul, se găseşte într-o permanentă stare de har, bucurându-se în nădejdea slavei viitoare. Sau aşa cum spune Monseniorul Vladimir Ghika: „Cel care se apropie de Dumnezeu, chiar şi

atunci când se află într-o adâncă durere, ramâne aproape de Bucuria cu care se identifică Dumnezeu". Este unul dintre paradoxurile vieţii creştine, neînţelese de omul carnal, căruia i se pare o „nebunie", un non-sens, pentru că nu are nici o logică din perspectiva orizontalei. Dar bucuria ca roadă a Duhului Sfânt este o bucurie adâncă, liniştită pe care o putem gusta chiar şi în Valea Plângerii.

Însuşi Înaintemergătorul nostru – Hristos – a străbătut Valea Plângerii şi Valea Umbrelor Morţii, căci *Domnul a găsit cu cale să-L zdrobească prin suferinţă*… (Is. 53:10a). Cum chiar şi pe El? Cel Sfânt? Cel desăvârşit? Atitudinea Lui a fost ascultarea şi acceptarea voinţei divine, a planului întocmit de Dumnezeu în Sine Însuşi, înainte de întemeierea lumii: *Şi ce voi zice?… Tată, izbăveşte-Mă din ceasul acesta?… Dar tocmai pentru aceasta am venit până la ceasul acesta* (In. 12:27). *Nu voi bea paharul pe care Mi l-a dat Tatăl să-l beau?* (In. 18:11)

Isus Hristos, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, desăvârşit din veşnicii, a trecut prin focul suferinţei pentru a se desăvârşi în rolul de pământean şi de Căpetenie a mântuirii pământenilor. *Se cuvenea, în adevăr, ca Acela pentru care şi prin care sunt toate şi care voia să ducă pe mulţi fii la slavă să desăvârşească, prin suferinţe, pe Căpetenia mântuirii lor.* (Evr. 2:10) *Măcar că era Fiu, a învăţat să asculte prin lucrurile pe care le-a suferit. Şi, după ce a fost făcut desăvârşit, S-a făcut, pentru toţi cei ce-L ascultă, urzitorul unei mântuiri veşnice* (Evr. 5:8-9).

În Hristos nu s-a găsit niciun păcat, pe când noi, pământenii, cu toţii am păcătuit şi suntem lipsiţi de slava lui Dumnezeu (cf. Rom. 3:23) Deci, *Dacă se fac aceste lucruri copacului verde, ce se va face celui uscat?* (Lc. 23:31) Nimeni nu are „scutire medicală". Cum am putea să ne revoltăm sau să cârtim, în loc să prefacem Valea Plângerii într-un loc plin de izvoare, căci lacrimile se pot preschimba în perle duhovniceşti de mare preţ.

Ce mângâiere este să ştim că *De altă parte,* [de partea nevăzută de ochii noştri] … *toate lucrurile lucrează împreună spre binele celor ce iubesc pe Dumnezeu, şi anume spre binele celor ce sunt chemaţi după planul Său* (Rom. 8:28).

Suferinţa finală

Viaţa este înfăşurată într-un trup muritor. Iar această mare taină nu este uşor să o înţeleagă

acei oameni care sunt numai „trupuri", care nu vor să moară şi nici măcar să audă de moarte. De aceea pentru unii ca aceştia, sfârşitul vieţii lor este o îndoită moarte şi o îndoită mâhnire.

Asumarea destinului înseamnă acceptare: Doamne, dacă se poate să treacă acest pahar al suferinţei de la mine, sau cel puţin pune în el un calmant de-al Tău, dar facă-se voia Ta! Şi „Voia lui Dumnezeu nu este întotdeauna dulce. Este şi amară." Dar oare, nu voi bea paharul pe care mi l-a dat Tatăl să-l beau? – a întrebat Isus. Există pahare rânduite nouă pe care trebuie să le golim până la fund. Suferinţa finală şi marea trecere în supraexistenţă este unul din acestea şi poate cel mai mare, mai adânc şi mai amar...

Prea adesea se întâmplă ca „oamenii care încearcă să termine treburile cele nesfârşite sfârşesc această viaţă cu nedesăvârşiri duhovniceşti" (A. Papacioc). Ideal ar fi ca omul suferind să se angajeze în căinţă, chiar şi în ultimul ceas. Pocăinţa tâlharului l-a băgat în rai. De aceea, patul neputinţei şi al gemetelor poate fi un prilej de curăţire, cercetare de sine şi apropiere de Dumnezeu „Moartea este prin ea însăşi căinţă şi ispăşire; moartea îl purifică pe păcătos" [155] – o ultimă dezlipire a rămăşiţelor de „balast" ale firii pământeşti – într-un cuvânt o binecuvântată pregătire pentru „casa" de dincolo.

[155] Miguel de Unamuno, *Agonia creştinismului*, Institutul European, Iaşi, 1993, p. 94.

Se spune că moartea pecetluieşte viaţa. Moartea credincioşilor este o intrare triumfală într-o nouă dimensiune, în adevărata lor casă unde sunt aşteptaţi cu drag: *Scumpă este înaintea Domnului moartea celor iubiţi de El* (Ps. 116:15). *El va şterge orice lacrimă din ochii lor. Şi moartea nu va mai fi. Nu va mai fi nici tânguire, nici ţipăt, nici durere, pentru că lucrurile dintâi au trecut* (Ap. 21:4).

ꕥ_____John Wyatt, un medic creştin, a avut un prieten apropiat, în plină carieră, care a fost răpus de un cancer rebel. Wyatt a fost alături de el, urmărindu-i evoluţia până la sfârşit. Muribundul şi-a reordonat priorităţile, şi-a întrerupt cercetările şi în ultima perioadă a vieţii a influenţat mai mulţi oameni, prin scrisori, cuvântări şi prin comportamentul lui, decât în toată viaţa lui. După această experienţă, iată perspectiva lui Wyatt asupra morţii: „Moartea are cu ea ocazia şi oferta maturităţii interioare. Este vorba de o dezvoltare personală fără egal" – aşa cum a văzut şi în viaţa prietenului său. „Este de asemenea ocazia pentru vindecare lăuntrică, vindecare a relaţiilor, ocazie pentru restaurările necesare ale relaţiilor distruse de ani de neiartare, ură şi amărăciune, ocazie pentru revigorarea legăturilor de familie slăbite şi pentru reinterpretarea vieţii ca întreg. A avea parte de o «moarte bună» înseamnă a accepta cu seninătate că mitul vieţii ce poate fi controlat şi dirijat trebuie revizuit, a recunoaşte că este nevoie de o anume detaşare, însoţită de o înţelegere adevărată a suferinţei, care deschide pumnul ce ţine cu încleştare şi egoism *eul* fiecăruia. Moartea nu trebuie marginalizată şi surghiunită; dacă o facem, s-ar putea să pierdem «oferta» unei aventuri cu adevărat unice. Nădejdea creştină transcende mormântul. ***Hristos a venit să schimbe toate apusurile noastre în răsărituri*** (Sf. Clement al Alexandriei).[156] _____ꕥ

O cântare creştină sună în felul următor:

Chiar lutul acesta de s-ar destrăma,
Trecându-l prin moarte Tu-i dai strălucirea
Ce-n clipa-nvierii avea-vom cândva.

Suferinţele care preced moartea constituie o ultimă şlefuire ce intensifică strălucirea şi frumuseţea omului lăuntric al credinciosului, care astfel este pregătit pentru fericita sa intrare în lumea Luminii

[156] cf. J. Wyatt, *op. cit.,* p. 228-229.

necreate. Acel cuptor se dovedeşte a fi un timp potrivit pentru o adâncă cercetare de sine şi pentru implorarea milei şi a prezenţei lui Dumnezeu: *Îmi ridic ochii spre munţi... De unde îmi va veni ajutorul? Ajutorul îmi vine de la Domnul care a făcut cerurile şi pământul* (Ps. 121:1-2). „Când chemăm această milă şi o coborâm la noi pe scara rugăciunii neîntrerupte, să cerem Domnului să devină milă a iertării, milă a pocăinţei, milă a curăţirii şi a luminării ochilor noştri închişi şi orbi. Fără mila lui Dumnezeu nu suntem decât drumeţi disperaţi, coborând de la Ierusalim la Ierihon, fără samaritean, fără han... Suntem orbi care n-au cunoştinţă de venirea şi trecerea lui Isus, orbi care n-au învăţat să strige: «Isuse Fiul lui David, ai milă de mine!», chiar şi atunci când demonii şi oamenii îi mustră să tacă..." [157]

Iată ce scrie Flannery O'Connor, care a suferit de lupus şi a murit la vârsta de treizeci şi nouă de ani: „Boala înainte de moarte este un lucru foarte potrivit şi mă gândesc că cei care nu o au pierd una din marile îndurări ale lui Dumnezeu."[158]

Prin suferinţă („clătinare") sunt îndepărtate lucrurile care nu sunt durabile, ca să rămână cele care „nu se clatină". *...Schimbarea lucrurilor clătinate, adică a lucrurilor făcute, este făcută tocmai ca să rămână lucrurile care nu se clatină* (Evr. 12:27). Suferinţa finală este o ultimă confirmare a faptului că ploaia, şuvoaiele, vânturile năprasnice ale încercărilor ultime nu pot prăbuşi casa vieţii celui ce şi-a zidit casa pe Stânca Veacurilor. Moartea este testul final al vieţii. Moartea este uşa de intrare în adevărata viaţă. De aceea, *Mai mult face [...] ziua morţii decât ziua naşterii* (Ecl. 7:1).

Fără Hristos, moartea este oribilă – spunea Pascal –, dar lângă El, ea este blândă, sfântă, aducând bucurie celui credincios. În ajunul morţii sale, Pascal a fost vizitat de un preot de o înaltă cultură, care a stat de vorbă timp de o oră cu el. Ieşind din cameră, îi spuse sorei lui: „Mângâiaţi-vă dacă Dumnezeu îl cheamă, nu aveţi decât să aduceţi laude harului ce i l-a dat. Moare cu simplitatea unui copil. [...]. Aş vrea din tot sufletul meu să fiu în locul lui; nimic nu mi se pare mai frumos." [159]

---

[157] I. Kotsonis, *op. cit.,* p. 42-43.

[158] Philip Yancey, *În căutarea Dumnezeului nevăzut,* Ed. Noua Speranţă, Timişoara, 2005, p. 326.

[159] Blaise Pascal, *op. cit.,* pp. 51-64.

„Desăvârşită desfătare în Dumnezeu e a socoti bucurie tristeţea morţii" – spun Părinţii Bisericii.

Trupul este semănat în putrezire, şi învie în neputrezire; este semănat în ocară, şi învie în slavă; este semănat în neputinţă, şi învie în putere. Este semănat trup firesc, şi învie trup duhovnicesc. Omul dintâi este din pământ, pământesc; Omul al doilea este din cer. Cum este Cel ceresc [Hristos], aşa sunt şi cei cereşti. Şi, după cum am purtat chipul celui pământesc, tot aşa vom purta şi chipul Celui ceresc [al lui Hristos] (1 Cor. 15:42-44; 47-49).

Chiar dacă mi se va nimici pielea şi chiar dacă nu voi mai avea carne, voi vedea totuşi pe Dumnezeu. Îl voi vedea şi-mi va fi binevoitor; ochii mei Îl vor vedea, şi nu ai altuia. Sufletul meu tânjeşte de dorul acesta înăuntrul meu (Iov 19:26-27). Şi chiar dacă voi ajunge în comă, în inconştienţă, în neputinţă şi dependenţă totală de alţii, voi vedea totuşi în cele din urmă pe Dumnezeu şi ştiu că-mi va fi binevoitor. *Ei vor fi ai Mei, zice Domnul oştirilor, Îmi vor fi o comoară deosebită, în ziua pe care o pregătesc Eu.* (Maleahi 3:17). *Fii credincios până la moarte şi-ţi voi da cununa vieţii* (Ap. 2:10). „Eroii noştri au biruit, deşi au fost răstigniţi şi li s-au tăiat capetele!" (A. Papacioc)

Hristos a frânt boldul morţii. *Unde îţi este biruinţa, moarte? Unde îţi este boldul, moarte?* (1 Cor 15:55) *Şi Moartea şi Locuinţa morţilor au fost aruncate în iazul de foc. Iazul de foc este moartea a doua* (Ap. 20:14).

CAPITOLUL 9

TULBURĂRI ALE IDENTITĂȚII BIOLOGICE

CÂTEVA CAZURI NEOBIȘNUITE...

Dezordine a integrității trupului

Înainte de a vorbi despre tulburările de identitate sexuală, am dori să amintim câteva cazuri ciudate, legate de neliniști privitoare la propriul trup.

Există un grup de oameni chinuiţi de identitatea lor biologică, fapt pentru care optează pentru schimbări radicale. Este vorba despre ceea ce se numeşte *Dezordine a identității integrității trupului* (BID - *Body integrity identity disorder*) – o boală foarte rară. Pacientul simte intens şi chinuitor că unul sau mai multe mădulare sănătoase ale trupului său, pur şi simplu nu-i aparţin. Se simte incomplet atunci când are toate mădularele şi unii dintre aceştia sfârşesc prin a-şi amputa mădularul „în plus". Oamenii de ştiinţă spun că nu se cunosc cauzele acestei boli şi susţin că ar fi vorba de o tulburare psihologică. Întrebarea pe care ne-o punem este dacă nu cumva este vorba de o tulburare spirituală, generată de „hoţul", care *nu vine decât să fure, să junghie și să prăpădească,* pentru a nu te mai simţi bine nici măcar în propria ta „piele". Mă gândesc că aceşti oameni ar putea fi eliberaţi prin puterea rugăciunii.

Sindromul cadavrului umblător

Sindromul lui Cotard sau sindromul cadavrului umblător *(Walking Corpse Syndrome)* este o boală rară, în care oamenii au falsa încredinţare că ei sunt morţi, că li se putrezeşte carnea şi miroase greu (unii chiar simt acest miros, deşi el este ireal). Pe lângă faptul că îşi neagă propria existenţă sau existenţa unei anumite porţiuni a trupului lor, unii neagă chiar existenţa în sine, susţinând că toată lumea este moartă, inclusiv copacii şi desigur, chiar şi propria lor persoană. Unii susţin că şi-au pierdut sângele şi organele vitale. Se miră ei înşişi de faptul că nu au fost încă îngropaţi. Alţii au „convingerea" faptului că experimentează o stare de imortalitate.

Aceştia pierd simţul realităţii ori au o perspectivă extrem de distorsionată asupra lumii şi a vieţii. Uneori vorbesc de iminenţa distrugerii întregii lumi. Nu arată interes pentru nici un fel de interacţiune socială, pentru nici o activitate plăcută, îmbietoare. De aceea, se retrag din prezenţa semenilor, uneori chiar în cimitire, şi tind să-şi neglijeze propria persoană: igiena, îmbrăcămintea, hrana etc. Unii dintre ei nu mai simt gustul şi mirosul mâncărurilor, şi refuză mâncarea, murind astfel de inaniţie. Sunt bântuiţi de tristeţe, sentimente de vinovăţie, anxietate şi negativism.

Nu recunosc feţele familiare; nu-şi recunosc nici chiar propria faţă în oglindă; nu pot face o asociere între propriul chip şi sinele lor, de aici probabil şi falsa încredinţare că ei pur şi simplu nu există. Unii pacienţi au tendinţa de a se automutila sau de a se sinucide. Nu se cunoaşte cauza exactă a acestui sindrom.

Este una dintre faţetele dureroase ale lumii căzute. Omul suferind este împins la marginea existenţei, sub forma ei extremă. Arsenie Papacioc ne dă un sfat înţelept, privitor la cel lovit de soartă, într-un fel sau altul: „Nu te grăbi să judeci, grăbeşte-te să te rogi pentru el, orice ar fi... Trebuie să suferi pentru el." În aceste anomalii, recunoaştem intruziunea „hoţului" care „nu vine decât să fure, să junghie şi să prăpădească" dar Isus Hristos S-a arătat „să dea drumul celor apăsaţi" şi să aducă „robilor de război slobozirea" (Lc. 4:18). El S-a înveşmântat de bună voie cu toate „infirmităţile" umanităţii căzute, devenind El Însuşi „aşa de disprețuit, că îţi întorceai faţa de la El" (Is. 53:3), *Totuşi El suferinţele noastre le-a purtat, şi durerile noastre le-a luat asupra Lui, şi noi am crezut că este pedepsit, lovit de Dumnezeu şi smerit* (Is. 53:4-5). Aceasta este Vestea Bună pentru toţi „prinşii de război" chinuiţi şi apăsaţi de diavolul.

Sindromul mâinii înstrăinate

Există şi o altă boală rară legată de pierderea controlului asupra propriului trup, care se numeşte *Sindromul mâinii înstrăinate (Alien hand syndrome)*. Din 1909, cercetătorii au identificat între 40 şi 50 de cazuri. Oamenii care suferă de această afecţiune nu ştiu niciodată ce poate face mădularul înstrăinat (de obicei mâna stângă sau piciorul stâng): apucă lucruri, scoate lucruri din poşetă şi le aruncă fără să bagi de seamă, îţi desface nasturii în timpul unei vizite, îţi bagă mâncare în gură, ba te poate şi ataca, îţi poate trage pălmi, te poate strangula, iar cât despre piciorul buclucaş, atunci când vrei s-o iei într-o direcţie, el o ia în direcţia opusă etc. Acest sindrom apare de obicei în urma unei operaţii pe creier, sau în

urma unei deteriorări a creierului. Mădularele înstrăinate se poartă de parcă s-ar afla sub controlul unei inteligenţe străine – spun specialiştii. Oare despre ce „inteligenţă străină" să fie vorba?

ꕥ

TULBURĂRI ALE IDENTITĂȚII SEXUALE

ꕥ_____Am văzut într-o imagine un bărbat într-o închisoare din Statele Unite. Era păros şi foarte urât (dacă mi se permite să fac această remarcă nepoliticoasă), dar el simţea că este femeie, închisă din greşeală într-un trup de bărbat. I s-a permis să poarte lenjerie fină dantelată, de culoare roz, ceea ce contrasta puternic cu înfăţişarea lui şi stârnea hazul, dar probabil şi mila celor ce priveau imaginea._____ ꕥ

Este vorba de o tulburare psihologică sau mai degrabă spirituală – aş spune eu –, când unii oameni – bărbaţi sau femei – simt că sunt încarceraţi într-un trup cu o identitate sexuală străină (transgenderi) şi de aceea, optează pentru schimbarea sexului, deşi la nivel cromozomic ei rămân tot ceea ce au fost meniţi să fie. (Ei nu-şi pot schimba AND-ul, adică amprenta lăuntrică ce le conferă unicitate.) Este vorba de o nelinişte chinuitoare şi de o „certitudine" că ei sunt altceva şi altcineva decât ceea ce sunt în realitate. „Toate elementele care definesc sexul sunt concordante, cu excepţia orientării psihice. Un bărbat, aparent normal, se consideră femeie – este o eroare a naturii pe care vrea să o corecteze. Întregul lui comportament este feminin. El vrea să fie transformat chirurgical şi hormonal." [160] Acest lucru este posibil, deorece „Epoca postdatoriei semnalează primatul «sexului psihologic» asupra «sexului morfologic»" – spune Lipovetsky.[161] Aşa se face că aceşti oameni se supun unor operaţii dureroase – alte chinuri –, pentru a-şi ogoi chinul lăuntric, devenind din transgenderi, transsexuali.

„Transsexualismul, prin fragilitatea diagnosticului, frizează boala mintală..." - spune Scripcaru. Acea „fragilitate a diagnosticului" ar putea consta în faptul că diagnosticul respectiv nu vizează doar trupul fizic,

---

[160] Constantin Maximilian, Ştefan M. Milcu, Sylvian Poenaru, *Fascinaţia imposibilului, Bioetica,* Ed. EDTIS, Bucureşti, 1994, p. 117.
[161] G. Lipovetsky, *op. cit.,* p. 110.

unde știința nu constată nimic în neregulă, ci și o intervenție a lumii spirituale a întunericului unde instrumentele științei nu au acces, o lume ce dă năvală peste bieții tineri, având acces prin breșele deschise de păcatele părinților lor sau ale lor: gânduri, acțiuni, materiale vizionate, citite, etc. Chiar și micul ecran, nesupravegheat într-un mod strict, poate deveni o fereastră a iadului, prin care pot năvăli hoarde de duhuri generatoare de coșmaruri și comportamente deviante. Acest chin lăuntric poate apărea nu numai în tinerețe, ci și pe la mijlocul vieții și atunci ne întrebăm dacă nu cumva este vorba de „semințe" semănate mai devreme în viață, ce aduc un „seceriș" deviant și dureros.

„Democrațiile sunt antrenate pe calea autorizării mutației transsexuale, a rectificării legale a stării civile, a căsătoriilor între transsexuali și gay – oare e vorba de practici prometeic-demonice ale biotehnologiilor?" [162] – se întreabă pe drept Lipovetsky.

ꕥ_____Am citit o întâmplare adevărată în una din cărțile lui Sergine Snanoudj, ce relata viața unui tânăr, care încă din timpul anilor de liceu, a început să fie chinuit de nevoia schimbării identității sale sexuale. Pentru a-și scoate din cap acești „gărgăuni", a început să iasă cu fete, să fumeze, „ca un adevărat bărbat" – zicea el – dar acele gânduri stăruiau în continuare în mintea și inima lui. Atunci s-a înrolat în armată și a plecat în războiul din Vietnam, ca să scape de acel chin lăuntric. Dar chiar și în tranșee, el se visa la căldură, în capoțel, cu unghiile vopsite... Întors în Statele Unite, s-a supus la 14 operații dureroase, lua zilnic hormoni și în cele din urmă a ajuns să arate foarte bine, a juns chiar model și a început să iasă cu bărbați.

Într-o zi, aude mesajul Evangheliei și-L primește pe Hristos ca Mântuitor personal. Acum se întreba ce are de făcut. Citind Scriptura, și-a liniștit conștiința cu versetul „...fiecare să rămână în starea în care ... l-a chemat Dumnezeu " (1 Cor. 7:17). Și s-a gândit: „Pe mine așa m-a chemat Dumnezeu".

O dată a trebuit să meargă în biroul pastorului pentru a-i cere ceva. Dumnezeu îi descoperă acestuia faptul că femeia care stătea în fața lui este de fapt bărbat, și-i spune. Această ființă își deschide inima și-și deapănă sincer toată povestea vieții. Pastorul a făcut o rugăciune de dezlegare și sfatul lui a fost ca să facă toate operațiile posibile pentru a-și recăpăta vechea identitate care i-a fost menită de Dumnezeu. Frumusețea puterii divine s-a manifestat prin faptul că după ce și-a reluat adevărata

---

[162] G. Lipovetsky, *op. cit.,* p. 109.

identitate, acea fiinţă nu a mai fost chinuită de „hoţul" care nu vine decât să fure, să junghie şi să prăpădească...

Medicii propun ca diagnosticul de „tulburare de identitate sexuală" să fie mutat din domeniul psihiatric în domeniul medicinii. Cu alte cuvinte, să fie mutat din domeniul anormalului în domeniul normalului. Se cere ca o linie curbă să fie numită neapărat „dreaptă".

Omul care sfidează orice rânduială şi orice îngrădire se erijează într-un *homo autonomus* cu puteri nelimitate care, în virtutea libertăţii nelimitate pe care şi-o arogă, se creează pe sine însuşi. Nu există nici un aspect al identităţii sale pe care să nu-l poată crea. Sexualitatea este şi ea creaţia lui. Nimic nu este *dat*. Heterosexualitatea nu este un dat, deci orice variantă poate fi considerată o posibilă alternativă de viaţă, cu aceleaşi drepturi. Monogamia nu este un dat, de aceea o pluralitate de „căsnicii" (parteneri) consecutive se potriveşte mult mai bine într-o cultură postmodernă.[163] Adorno vorbeşte şi el despre „structura de mult depăşită a familiei". Omul postmodern optează pentru fragmentare şi mai degrabă pentru suprafeţe – varietate, experimentare –, decât pentru adâncime sau profunzime în relaţii, deoarece este mai comod şi mai puţin complicat să fii superficial şi schimbător într-o lume angajată într-o goană nebună.

Consecinţe nebănuite...

Schimbarea identităţii sexuale poate avea urmări dezastruoase. Pe lângă faptul că această atitudine de revoltă deschisă împotriva voinţei exprese a lui Dumnezeu, de a hărăzi pe cineva fie bărbat, fie femeie, are urmări inevitabile pentru sufletul nemuritor, uneori operaţiile implicate nu duc la rezultatul scontat, ci devin o sursă de dureri psihologice insurmonatbile.

Aşa s-a întâmplat şi în cazul belgianului Nathan Verhelst, născut Nancy. De mică, Nancy se simţea

[163] *Faith and Modernity*, Regnum Books International, Oxford, 1994, p. 215-216: Shirley MacLaine, o reprezentantă a mişcării New Age, merge chiar mai departe cu această idee de autocreare: „Este în puterea omului să efectueze orice schimbare în lume, din moment ce lumea exterioară este o reflecţie a gândurilor noastre şi gândurile pot fi schimbate. Putem chiar să ne alegem părinţii [pentru o viitoare reîncarnare] sau să ne creăm propria noastră moarte, în timpul unei călătorii astrale. Conştiinţa umană este un computer care trebuie reprogramat, un mecanism complex pe care trebuie să înveţi să-l mânuieşti, pentru a-ţi realiza pe deplin potenţialul, în vederea unei vieţi fericite" (t.n.).

doar tolerată în familie, ba chiar respinsă, pentru simplul fapt că se născuse fată. Ea tânjea după iubirea de care s-au bucurat fraţii ei, dar nu a avut parte de ea. La vârsta de 44 de ani s-a hotărât să-şi schimbe identitatea, devenind din Nancy, Nathan, dar operaţiile au eşuat lamentabil. „Eram gata să-mi celebrez noua mea naştere, dar când m-am uitat în oglindă, m-a apucat greaţa de mine însumi. Nu vreau să fiu un monstru!" După o perioadă de consiliere de şase luni, fără rezultatele psihologice scontate, el a cerut să fie eutanasiat, ceea ce s-a şi întâmplat într-un spital din Belgia, în 2012. _____ ☙❧☙❧

Şi totuşi… Dumnezeu, care este IUBITORUL DE OAMENI, nu trimite pe nimeni în lume fără o menire, un traseu, fără un gând al Lui, care întotdeauna este un gând frumos. Nici micuţa Nancy nu a făcut excepţie. De aceea, un îndrumător duhovnicesc ar fi fost atât de important în viaţa acestui copil neiubit. Atunci când dragostea părinţilor nu învăluie inima copilului, este bine să i se spună că Dumnezeu este Cel care iubeşte şi harul lui este întotdeauna pe măsura frustrărilor şi a privărilor de care avem parte.

Felul în care Nancy şi respectiv Nathan şi-a terminat viaţa constituie un exemplu trist al faptului că sfatul pe care ni-l dă raţiunea neluminată de Hristos este un întuneric beznă. Orice durere şi orice frustrare o purtăm cu totul altfel în prezenţa blândă şi plină de mângâiere a lui Hristos.

Eu am venit ca să fiu o lumină în lume, pentru ca oricine crede în Mine să nu rămână în întuneric (In. 12:46).

Tulburări de identitate sexuală la copii

În Statele Unite există chiar şi copii care pretind că sunt altcineva decât sunt în realitate. Acest fenomen din rândul copiilor, care este destul de recent, pare a fi ca o „umbră" deasă a Căderii ce atinge mai cu seamă zonele afluente în care oamenii s-au lepădat de propriul lor Creator, deschizând „uşi" de blestem prin „potopul de desfrâu" legalizat.

☙❧☙❧_____Astfel, în articolul întitulat *Tratamentul de schimbare a sexului la copii este in creştere* (*Sex-changing Treatment for Kids It's on the Rise*) de Lindsey Tanner [164], se spune că un număr mic, dar

[164] http://apnews.myway.com/article/20120220/D9T13HO02.html

în creştere de adolescenţi şi copii cred că s-au născut cu un sex biologic greşit. Un exemplu relevant în acest sens ar fi o fetiţă de 8 ani din Los Angeles – elevă în clasa a doua –, care încă de la vârsta de 18 luni spunea: „eu sunt băiat". Părinţii, la început şocaţi, au crezut că este doar o copilărie, o toană trecătoare, dar fetiţa a continuat insistent cu această afirmaţie. Părinţii au început să facă demersuri în acest sens. „Ii urmăresc primele semne de pubertate pentru a putea începe tratamentul", a declarat mama pentru Associated Press.

În şcolile din Occident, la orele de educaţie sexuală, copiilor li se spune că identitatea sexuală, este o chestiune subiectivă, nu un dat biologic. Mai mult, că de fapt nu există doar două identităţi sexuale, ci şi alte orientări şi identităţi, numite *intersex*. Această „învăţătură" drăcească, în spatele căreia se află entităţi ale întunericului, influenţează minţile copiilor. Astfel, apar cazuri de copii de grădiniţă sau din clasele primare care nu sunt siguri de identitatea lor. Această confuzie, în loc de a fi corectată in anii de început ai vieţii, la nivel mintal (ideal ar fi să fie abordată şi la nivel spiritual), se recurge la soluţii chirurgicale care transforă băieţii în fete şi invers.

Sexul virtual

Se ştie că sexul virtual – o altă anormalitate –, este una din plăgile societăţii contemporane; un viciu, o sociopatie, care înrobeşte şi degradează, imobilizându-şi victimele în faţa micului ecran, deconectându-i de lumea reală, de îndatoririle lor sociale şi familiale. Dezumanizarea poate merge atât de departe, încât oamenii pot să-şi piardă serviciul, ba chiar şi familia.

În cartea *Creştinii într-o lume @ comului. Să ne conectăm fără să ne mistuim*, de G. E. Veith & Ch. Stamper, se spune că, potrivit unor gânditori avangardişti, în viitor, „Deosebirile biologice şi culturale dintre bărbaţi şi femei nu vor mai exista. Nu doar homosexualitatea, dar şi bisexualitatea şi experienţele transsexuale vor deveni o obişnuinţă o dată cu perfecţionarea sexului virtual, nu doar în camerele de chat, ci şi sub forma unor iluzii senzoriale multidimensionale. Cu ajutorul internetului, oamenii vor ajunge să fie cunoscuţi doar prin minţile lor." [165] Autorii comentează aceste idei radicale spunând că „Omul este dispus să facă aproape orice ca să fugă de Dumnezeu, de Creaţia Sa, de Legile Sale, de

[165] Gene Edward Veith & Christopher L. Stamper, *Creştinii într-o lume @ com-ului. Să ne conectăm fără să ne mistuim,* Ed. Făclia, Oradea, 2007, p. 151.

răscumpărarea Sa",[166] croindu-şi un stil de viaţă după bunul său plac, chiar dacă acel stil contravine bunului simţ comun (ceea ce nu mai înseamnă nimic) şi naturii umane (a felului în care suntem alcătuiţi). Acest fapt ne aminteşte de faptul că cel care influenţează universul sensibil este *domnul puterii văzduhului, a duhului care lucrează acum în fiii neascultării* (Ef. 2:2), mânând lumea spre un sfârşit apocaliptic.

De aceea, Dumnezeu i-a lăsat pradă necurăţiei, să urmeze poftele inimilor lor; aşa că îşi necinstesc singuri trupurile, căci au schimbat în minciună adevărul lui Dumnezeu. […] Din pricina aceasta, Dumnezeu i-a lăsat în voia unor patimi scârboase... (Rom. 1:24-26).

SB 777 SAU INVERSAREA VALORILOR

> *Căci iată că vrăjmaşii Tăi se frământă, şi cei ce Te urăsc înalţă capul. Fac planuri pline de vicleşug împotriva poporului Tău şi se sfătuiesc împotriva celor ocrotiţi de Tine. „Veniţi", zic ei, „să-i nimicim din mijlocul neamurilor, ca să nu se mai pomenească numele lui Israel!"* (Psalm 83:2-4)

SB este o prescurtare de la *Senate Bill*. Este vorba de Proiectul de lege al Senatului din California căruia i s-ar potrivi mai degrabă denumirea de SB 666. Acesta a fost formulat de Sheila Kuehl (lesbiană declarată), semnat apoi de guvernatorul Schwarzenegger şi votat în Senat în mai 2007, devenind astfel lege la data de 1 ianuarie 2008.

Sub masca protecţiei contra oricărei discriminări, cum ar fi: protecţia împotriva discriminării rasiale, sexuale, etnice, împotriva orientării sexuale şi a identităţii sexuale, Senatul din California a dispus prin această lege, SB 777, ca în cărţile de şcoală să nu mai apară cuvintele „mama şi tata", „soţ şi soţie", pentru ca „familiile" de homosexuali să nu se simtă ofensate. Orice text sau material didactic, care înfăţişează căsătoria ca având loc numai între un bărbat şi o femeie, sau materialele care afirmă că oamenii se nasc fie băieţi, fie fete, vor fi scoase din uz. Se vor comanda sau păstra numai materiale care vor include o varietate de figuri istorice transsexuale, bisexuale sau homosexuale sau cele care vor face o prezentare favorabilă acestor stiluri de viaţă. Aşadar, va fi scos tot ce se

[166] G. E. Veith & Ch. L. Stamper, *op. cit.,* p. 153.

încadrează în perimetrul „normalităţii”, în domeniul alternativelor de viaţă.

Băieţii care simt că identitatea lor sexuală este alta decât cea biologică, au voie să folosească baia şi garderoba fetelor, sau invers. Dacă îşi schimbă numele într-unul care să se potrivească mai bine identităţii lor psihologice, şcoala este obligată să folosească acel nume, fără a implica părinţii. Dacă elevul nu vrea ca părinţii lui să fie înştiinţaţi, şcoala are obligaţia să păstreze secretul. Dacă elevii sunt împărţiţi în grupe de activitate băieţi-fete, elevilor trebuie să li se permită să se alăture grupului care se potriveşte identităţii lor psihologice. La concursurile de regină a frumuseţii pot participa şi băieţii care se simt fete. Trebuie să faci efortul „să foloseşti logica împotriva logicii, să renegi morala…” [167]

Un părinte care spune, în prezenţa unei învăţătoare sau profesoare lezbiene, că o căsătorie se poate încheia numai între un bărbat şi o femeie, poate fi învinuit de hărţuială, iar un elev care crede că oamenii se nasc, fie băieţi, fie fete, poate fi etichetat de un profesor travestit ca fiind hărţuitor. O asemenea afirmaţie este un „crimăgândit”, în terminologia lui Orwell. S-ar putea, cu timpul, ca până şi o expresie nepotrivită a feţei să fie interpretată ca şi „crimăchip”, căci lucrurile „evoluează”. Nu va fi tolerată decât vorbirea (discursul) corectă din punct de vedere politic (*politically correct*), sau „nouvorba”. Crezurile morale tradiţionale sunt considerate a fi „crimăgândit”, căci „Erezia ereziilor este bunul simţ”.[168]

Oamenilor normali nu li se va permite să-şi exprime opinia în şcolile publice. Dar, zice Wintson, personajul lui Orwell: „Nu înseamnă că eşti nebun dacă faci parte dintr-o minoritate, chiar şi dintr-o minoritate de un singur om. Există adevăr şi există neadevăr şi, dacă te ţii strâns de adevăr, chiar şi împotriva lumii întregi, nu înseamnă că eşti nebun. […] Normalitatea nu se judecă statistic.” [169]

Este strigător la cer să afli că orice spital, chiar şi un spital creştin privat din California, poate fi obligat să adopte politici în favoarea homo-, bi- şi transsexualităţii. Aceste instituţii vor fi date în judecată dacă exclud angajaţii care sunt implicaţi în aceste stiluri de viaţă. Unde este toleranţa trâmbiţată cu atâta înverşunare? Minoritatea deviantă nu mai poate tolera majoritatea normală!? Aceştia din urmă nu mai au voie să gândească. „Şi înspăimântător nu este faptul că poţi fi omorât, dacă îndrăzneşti să gândeşti altfel, ci că s-ar putea să nu ai dreptate... – spune dezorientat Wintson. La urma urmei, de unde ştim noi că doi şi cu doi fac

---

[167] George Orwell, *O mie nouă sute optzeci şi patru,* Ed. Polirom, Iaşi, 2002, p. 55.
[168] *Ibidem,* p. 107.
[169] Ge. Orwell, *op. cit.,* p. 269-270.

patru? Sau că forța gravitației chiar acționează?" [170] *Totuşi Înţelepciunea a fost găsită dreaptă de toţi copiii ei* (Lc. 7:35). Căci numai „Mintea curată vede lucrurile drept" (Maxim Mărturisitorul).

Oamenii „normali" ajung să fie *abătuţi [dezorientaţi] de făţărnicia unor oameni care vorbesc minciuni, însemnaţi cu fierul roşu în însuşi cugetul lor* (1 Tim. 4:2).

Din legea SB 777 nu rezultă că ar exista aceeaşi preocupare pentru protecţia elevilor din familiile conservatoare cu stiluri de viaţă şi credinţe tradiţionale, deci pentru protecţia oamenilor normali. Aşadar, această lipsă se converteşte implicit şi indirect într-o discriminare împotriva elevilor cu valori familiale religioase şi implicit tradiţionale. Din comentariile părinţilor de pe internet am dedus că această lege nu refelectă adevăratele valori ale californianului de rând: „Acest lucru înseamnă că, începând de la vârsta de 5 ani, copiii vor fi molestaţi mintal în sălile de clasă ale şcolilor. Fiecare şcoală publică din California va deveni un centru de îndoctrinare homosexuală, bisexială şi transsexuală." [171]

Oare, să fie vorba de o altă planetă?

Cine şi-ar fi putut imagina că lumea se va întoarce atât de mult „pe dos", încât răul să fie numit bine şi binele rău? Cum se poate să fie pedepsiţi indivizi, organizaţii, companii şi biserici care au standarde morale înalte şi ţin în continuare, cu îndârjire, să rămână în perimetrul „normalului", deşi acel perimetru este etichetat a fi „anormal"? Este vorba clar de o inversare a valorilor.

S-au făcut că sunt înţelepţi şi au înnebunit (Rom. 1:22).

Un alt exemplu impresionant în acest sens ar fi personajul principal al piesei lui Eugen Ionescu întitulată *Rinocerii*. Chiar dacă piesa a fost scrisă pentru a ilustra modul în care se rupe comunicarea în contextul nazismului, de îndată ce prietenul sau chiar soţia trec pe acea lungime de undă străină a gândirii, piesa este o excelentă ilustraţie a crizei adevărului lumii noastre, în lipsa absoluturilor.

---

[170] *Ibidem*, p. 107.
[171] http://www.wnd.com/2007/10/44009/#mGS7TCoL0cjVSBVO.99

Berenger nu mai ştie de partea cui este adevărul: de partea oamenilor, care rând pe rând se transformă în rinoceri de îndată ce-i îndrăgesc mugetul, numindu-l „cântec" şi tropotul „dans", sau de partea lui – singurul om care a mai rămas. „Dar dacă [...] ei sunt cei care au dreptate?"[172] În starea lui de confuzie, nu ştie ce limbă vorbeşte şi dacă totuşi vorbeşte franceza, ce este franceza sau ce zice el însuşi când vorbeşte, nu mai ştia dacă se înţelege el pe el. Pentru a se linişti, îşi zice că omul la urma urmei nu este urât, sau poate totuşi este – o frunte plată, fără corn nu arată nicicum, pielea omului este prea albă, pe când rinocerul este de un verde magnific şi are o nuditate decentă. La un moment dat zice: „Vai, sunt un monstru! [...] Nefericit cel ce vrea să-şi păstreze originalitatea!"[173] Totuşi, la sfârşitul piesei, Berenger rămâne pe scenă, strigând din răsputeri: „Sunt ultimul om, am să rămân [om] până la capăt! Nu capitulez!"[174]

La un moment dat, Daisy spune despre rinoceri:

– Cântă, îi auzi?
– Nu cântă, mugesc.
– Eşti nebun, cântă.
– Sunt dezgustători!
– Nu vreau să se vorbească rău despre ei. Mă întristează. [...] Sunt nişte zei..[175]

Acest dialog este o ilustrare fidelă a ceea ce înseamnă imposibilitatea de a comunica în condiţiile în care oamenii nu mai au acelaşi sistem de valori. O dată cu inversarea valorilor, criza adevărului se adânceşte.

Dar culmea este că majoritatea trebuie nu numai să-şi închidă gura în faţa unei minorităţi deviante, ci să-i şi aplaude. Aceasta este „noua toleranţă" care cere o „logică", împotriva oricărei logici. Se cască astfel o enormă prăpastie în comunicare, între cei care acceptă ordinea normală a Creaţiei şi cei care nu o acceptă. Cum ar fi ca un om, care se naşte – să zicem – cu o mână mai scurtă, să stabilească standardul pentru felul în care trebuie să arate trupul uman?

---

[172] *Teatru francez contemporan*, Editura pentru literatura universală, Bucureşti, 1964, p. 443.
[173] *Ibidem*, p. 444.
[174] *Teatru francez contemporan...*
[175] *Ibidem*, p. 441.

CONVENȚIA ONU PRIVITOR LA DREPTURILE COPILULUI [176]

Citind această Convenție care datează din 25.02.2014, ne dăm seama că ne apropiem rapid de timpul când nu vom mai fi stăpâni nici măcar pe „cei câțiva centimentri cubi de sub țeastă" – așa cum se exprimă Watson, personajul lui Orwell.

Convenția ONU ne amintește de faptul că valorile și gândirea umană, în general, este mânată pe un anumit făgaș foarte bine stabilit, după „mersul lumii acesteia, după domnul puterii văzduhului", sub a cărui inspirație a fost redactată. Ea se adresează Vaticanului și incriminează toate actele de „crimăgândit" ale acestuia, din care le vom menționa doar pe cele pertinente cu tema dezbătută aici:

> „Comitetul [ONU] recomandă Sfântului Scaun [...] să se asigure de faptul că această Convenție are prioritate în raport cu legile și regulamentele interne [ale Bisericii catolice]" (Articolul 12, t. n.).

Convenția trebuie deci să aibă prioritate față de propriile rânduieli ale Bisericii. Legile și regulamentele ei interne trebuie să fie ajustate și potrivite perspectivei seculare asupra lumii, impuse de ONU. Modificările se vor face în conformitate cu „valorile" unei elite antiteiste dintr-o organizație suprastatală care a fost înființată pentru a veghea asupra păcii pe plan internațional și nu pentru „a intra cu cizma" în valorile naționale, comunitare și individuale ale oamenilor și pentru a ne „înregimenta" și a ne aplatiza, așa cum s-a întâmplat în romanul *1984* a lui Orwell sau în regimul nazist și respectiv comunist. Personal, cred că va urma ceva mai rău. Îmi răsună în minte versurile lui Eminescu, din *Scrisoarea III*:

> Cum nu vii tu, Țepeș doamne, ca punând mâna pe ei,
> Să-i împarți în două cete, în smintiți și în mișei...

Am putea spune că Biserica catolică este somată să-și schimbe convingerile și să se pună de acord cu elita suprastatală a ONU. Mai mult, ea este somată să finanțeze un întreg mecanism, prin care să propovăduiască o anti-Evanghelie, folosindu-se de autoritatea ei morală și religioasă (autoritatea Bisericii catolice):

---

176 http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CRC/Shared%20Documents/VAT/CRC_C_VAT_CO_2_16302_E.pdf

> Comitetul recomandă Sfântului Scaun să stabilească un mecanism la un nivel înalt cu mandatul şi capacitatea să coordoneze implementarea drepturilor copilului prin toate consiliile pontifice, conferinţe episcopale, precum şi privitor la indivizi şi instituţii de o natură religioasă, care funcţionează sub autoritatea Sfântului Scaun. Acest mecanism trebuie să fie prevăzut cu resurse umane, financiare şi tehnice adecvate, pentru a-şi îndeplini mandatul (Articolul 16, t. n.).
>
> Comitetul [ONU] este îngrijorat în legătură cu afirmaţiile şi declaraţiile făcute de Sfântul Scaun privitor la homosexualitate, ceea ce contribuie la stigmatizarea socială şi violenţa împotriva adolescenţilor lesbieni, homosexuali, bisexuali şi transgenderi şi împotriva copiilor crescuţi de cupluri de acelaşi sex (Articolul 25, t. n.).
>
> De asemenea, Comitetul face apel la Sfântul Scaun să se folosească pe deplin de autoritatea lui morală pentru a condamna toate formele de hărţuială, discriminare sau violenţă împotriva copiilor pe baza orientării lor sexuale sau a orientării sexuale a părinţilor lor şi să sprijine eforturile făcute la nivel internaţional pentru decriminalizarea homosexualităţii (Articolul 26, t. n.).

Deci ONU ne spune că din copilărie se poate vorbi de o orientare sexuală şi implicit de o viaţă sexuală, căci informaţiile cu pricina se predau deja la grădiniţă – o adevărată îndoctrinare – ceea ce constituie un abuz nepermis împotriva inocenţei copilăriei. Este un act de „furt" ilegal: copilului îi este furată copilăria. Pe plan spiritual, expunerea copilului la materiale sexuale explicite constituie o „fereastră" prin care năvălesc peste el hoarde ale întunericului, alterându-i şi deviindu-i esenţa. Unde sunt aşa-zisele „drepturi" ale copilului pe care ONU le trâmbiţează cu atâta zel?

Richard Dawkins consideră că educaţia religioasă este o formă de abuz exercitat asupra copilului. Această afirmaţie se potriveşte întocmai educaţiei sexuale care începe de la grădiniţă. Educaţia religioasă este viaţă, este o învăţătură care-l înarmează pe copil şi deci pe viitorul adult cu adevăratele valori în conformitate cu care a fost creat (deci care sunt normative pentru el) şi care ţin de esenţa lui, garantându-i echilibrul lăuntric şi umanitatea plenară („viaţa din belşug").

> Comitetul face de asemenea apel la Sfântul Scaun să ia măsuri active pentru a se asigura că manualele folosite în şcolile catolice nu conţin expresii sau formule streotip care pun în umbră sau pun în inferioritate un anumit sex *(gender stereotyping)*, ceea ce ar putea limita dezvoltarea talentelor şi abilităţilor băieţilor şi fetelor, subminând astfel oportunităţile lor educaţionale şi de viaţă (Articolul 28, t. n.).

Cu alte cuvinte, toate manualele şcolare trebuie să fie redactate în ceea ce Orwell numeşte „nouvorbă" – un limbaj *politically correct*.

Deasupra noastră planează pericolul unui totalitarism fără egal.

> (b) [Sfântul Scaun] va aduce amendamente Legii Canonice şi legilor Statului Vatican pentru a interzice într-un mod explicit orice formă de pedeapsă corporală a copiilor, inclusiv în familie.
>
> (d) [Sfântul Scaun] îşi va folosi autoritatea pentru a promova forme pozitive, non-violente şi participative de creştere a copiilor şi se va asigura de faptul că ***Scriptura se va interpreta în aşa fel*** [s. n.], încât să nu se tolereze nicio formă de pedeapsă corporală şi această interpretare să fie reflectată în predare şi în celelalte activităţi ale Bisericii şi să fie încorporată în orice formă de educaţie teologică. (Articolul 40, t. n.)

Poate că nu peste mult timp, ni se va impune să modificăm anumite capitole din Sfânta Scriptură, ca să nu supere oamenii care adoptă stiluri de viaţă deviante, sau, poate că Scriptura va fi declarată literatură intezisă.

Unde sunt libertăţile religioase ale majorităţii? Cine ne impune valorile? Cine ne impune credinţa? De ce trebuie să cred ceea ce nu cred? Asta ar însemna să-mi anulez esenţa fiinţei mele lăuntrice; ar însemna să comit un suicid spiritual. Acel *homo cordis absconditus* înrădăcinat în Hristos care transcende timpul şi spaţiul merită toată grija, focalizarea şi chiar jertfirea vieţii, aşa cum au făcut milioane de martiri.

Trist este faptul că cei care se află în Împărăţia Fiului Dragostei lui Dumnezeu nu pot comunica cu cei care se află în împărăţia întunericului (Col. 1:13). Aceştia pot schimba între ei „complexe sonore", dar fiecare rămâne în continuare cu conţinutul semantic (sensul) propriu – o discuţie „de-a surda" (asemenea unui dialog între surzi).

Mai mult, propovăduirea Crucii pentru cei ce sunt pe calea pierzării este o nebunie, dar pentru cei născuţi de Sus ea este puterea lui Dumnezeu. Ce diferenţă de perspectivă!

Omul firesc nu primeşte lucrurile Duhului lui Dumnezeu, căci pentru el sunt o nebunie; şi nici nu le poate înţelege, pentru că trebuie judecate duhovniceşte. Omul duhovnicesc, dimpotrivă, poate să judece totul, şi el însuşi nu poate fi judecat de nimeni (1 Cor. 2:14-15).

Omul duhovnicesc înţelege gândirea celui firesc, căci firescul este un stadiu inferior duhovnicescului. Fiecare om duhovnicesc a trecut prin

stadiul firescului, dar întâlnindu-L pe Hristos a dezbrăcat ce era firesc, îmbrăcându-se cu ce este duhovnicesc. *Întâi vine nu ce este duhovnicesc, ci ce este firesc; ce este duhovnicesc vine pe urmă* (1 Cor. 15:46). Omul firesc nu poate urca la gândirea înaltă a omului înnoit prin Duhul, fără să fi avut parte de transformarea lăuntrică făcută de Hristos. De aceea, tot discursul spiritual i se pare un nonsens, un scandal, ceva revoltător. Așa se face că cel firesc îl prigonește pe cel duhovnicesc, în familie, în comunitate sau în societate: *Şi, cum s-a întâmplat atunci, că cel ce se născuse în chip firesc prigonea pe cel ce se născuse prin Duhul, tot așa se întâmplă şi acum* (Gal 4:29).

În pofida prigoanei, *Nu putem lucra altfel [sau crede altfel], din pricina măreției Lui!* (Iov 32:23) Ținem cu tot dinadinsul să rămânem în „înțelepciunea celor neprihăniți" (Lc. 1:17) –, caracteristică unei alte Împărății, care începe de aici, dar se continuă dincolo, pe plaiurile Luminii necreate.

ꕥ

CAPITOLUL 10

TRANSUMANISMUL

După cum am văzut mai sus, datorită progreselor din cadrul biotehnologiei, se pot preprograma multe detalii ale trupului viitorului copil aflat în stadiul de embrion. Mai nou, „medicina cosmetică" poate modifica, la cererea consumatorului, sute de caracteristici ce ţin de exterior, desigur, contra unei sume substanţiale. În aceste zile, o echipă de cerectători din Anglia experimentează crearea unui embrion, combinat din materialul genetic a trei părinţi. Dar acum nu se vorbeşte numai de oameni modificaţi genetic *(Genetically modified humans)*, ci se merge mai departe, ţintind la o adevărată fuziune a omului cu maşina, din care va rezulta o fiinţă transumană sau un *cyborg* (prescurtarea de la *cybernetic organism)*. În era ciberculturii, se pare că toate visele, chiar şi cele mai năstruşnice care păreau a fi de domeniulu SF, se pot transforma în realitate. Cel puţin aşa afirmă transumaniştii.

Dar să vedem ce este transumanismul? Este o mişcare filosofică şi culturală internaţională, ce îşi are rădăcinile în umanismul Iluminist al secolului al XVIII-lea. El promovează în continuare acelaşi valori, cum ar fi: raţiunea, ştiinţa, devotamentul faţă de progres, precum şi o valorizare a existenţei umane. Ce aduce el nou? Transumanismul este însufleţit de dorinţa de amplificare a abilităţilor şi aptitudinilor mentale şi fizice ale oamenilor, prin folosirea nanotehnologiilor, ceea ce ar putea schimba radical omul însuşi. Astfel, s-ar depăşi starea actuală de *Homo Sapiens* (H), ce va ajunge doar o subspecie, în comparaţie cu viitoarea fiinţă transumană (H+).

După cum cei din epoca Luminilor erau însufleţiţi de convingerea nezguduită că raţiunea şi ştiinţa pozitivă vor eradica sărăcia, boala, analfabetismul şi toate celelate „răni" ale umanităţii, ducând omenirea pe plaiurile fericirii, tot aşa afirmă şi adepţii transumanismului, dar la lista lipsurilor şi neajunsurilor condiţiei umane, care se cer înlătutrate, se mai adaugă şi îmbătrânirea, moartea involuntară, precum şi viitoarele crize ale planetei, deoarece controlul procesului evolutiv va sta de acum în

mâinile omenirii. Visul omului demiurg este ca prin implantarea unor „maşinuţe" nanometrice să poată repara celule, să vindece „instant" orice boală sau să sincronizeze procesele mentale cu computere super-inteligente. Se spune că fiinţele umane vor fi transformate mai devreme sau mai târziu în fiinţe cu abilităţi atât de mult extinse încât să merite determinantul de „postumane". Scopul final este de a susţine viaţa pentru totdeauna (!) – se vorbeşte chiar şi de o „viaţă veşnică" online (!). *Cunosc, zice Domnul, înfumurarea lui [a omului tehnologic], lăudăroşiile lui deşarte şi faptele lui de nimic* (Ier. 48:30).

Ray Kurzweil, care e cu siguranţă cel mai important inventator al secolului 20 spune că anul 2045 va fi anul Singularităţii, sau momentul în care omul va fuziona cu maşina, trăind în totalitate şi pentru totdeauna pe internet (!).

Într-un interviu, renumitul fizician Stephen Hawking, a fost întrebat dacă după moartea trupului mintea şi conştienţa unui om pot supravieţui in continuare. Iată răspunsul lui: „Mintea este ca un program, ca un computer, aşa încât, teoretic, este posibil să copiem această minte într-un calculator, astfel încât să oferim după moarte o formă de viaţă". *D*upă părerea lui, ideea vieţii de apoi, aşa cum este ea descrisă în Scriptură, „este un basm pentru cei care se tem de întuneric".

„Nevoia de nemurire face parte din viaţa noastră" – spune Maximilian. Dar omul-rege respinge oferta de nemurire dată de Dumnezeu, prin Hristos, căci i se pare „un basm", „o nebunie", şi îşi făureşte el însuşi un surogat, o viaţă veşnică *sui generis*, în virtutea dorului de nemurire, căci Dumnezeu ...*a pus în inima lor* [a oamenilor] *chiar şi gândul veşniciei*..." (Eclesiastul 3:11).

„Libertate totală" şi „înnobilare"...

Omul a fost dintotdeauna dornic de autodepăşire, de libertate totală. Dar de-a lungul veacurilor, el a respins cu încăpăţânare libertatea împărătească oferită de Dumnezeu, prin crucea lui Hristos, precum şi titlul de înaltă noblețe de „copil al lui Dumnezeu" – înfierea în familia divină. În schimb, omul cu „obloanele" bine trase pe ochii inimii se îndreaptă spre o aşa-zisă libertate autonomă, iar mai nou spre liberatatea cu care ne îmbie nanotehnologia. În 1997, Peter Cochrane, şeful Laboratoarelor de Cercetare a Telecomunicaţiilor britanice a spus: „O bucăţică de silicon sub piele ne-ar oferi tuturor libertatea de a nu mai avea carduri, paşapoarte sau chei. Atingeţi portiera maşinii, computerul sau alimentele ce vreţi să le cumpăraţi şi totul se va rezolva în mod

eficient. **Gândiţi-vă: libertate totală**…" (s. n.) Pe de o parte, această ofertă sună foarte promiţător pentru omul carnal; ea sună a „evoluţie" în direcţia postumanităţii, dar pe de altă parte, „duhneşte" a 666 – semnul fiarei, când nu vor mai fi bani, nici carduri, iar cei care nu vor primi acest implant, nu vor mai putea cumpăra sau vinde (cf. Ap. 13:17), deci vor cădea din sistem.

Tehnologia, asemenea unei maşini infernale, progresează exponenţial cu o viteză copleşitoare, (conform legii lui Moore), ceea ce înseamnă, după prezicerile specialiştilor în domeniu, că în aproximativ 20 sau 30 de ani computerele vor depăşi puterea de calcul a creierului uman, din toate punctele de vedere, chiar şi în ceea ce priveşte numărul de operaţiuni pe secundă. În viitorul apropiat va fi posibilă implantarea unui microcip în creier (sau poate chiar a mai multora), pentru a amplifica capacitatea naturală a omului. Acest *Homo Sapiens+* va fi mult mai inteligent decât unul simplu – cel puţin aşa susţin futuriştii. El ar putea învăţa o limbă străină în foarte puţin timp. Ba se spune că nici nu va mai fi nevoie de o limbă vorbită, deoarece, prin conectarea calculatorului la sistemul nervos, omul va putea comunica direct cu maşina şi cu alte persoane, doar prin semnale electronice, fenomen ce ar putea fi considerat o comunicare prin gânduri – comunicare telepatică. *[Oamenii] au înnebunit cu idolii lor!* (Ier. 50:38b)

Libertate deplină… Extraordinar!!! Eliberare de îngrădirile biologice, de toate barierele culturale şi lingvistice … Dar… eliberare chiar şi de propria limbă maternă? Eliberare de relaţii? Eliberare în ultimă instanţă de umanitate? Staţi puţin! Despre ce fel de libertate este vorba?

Oare să fie vorba de împlinirea prezicerilor lui Nietzsche, privind „supraomul"? Împlinirea acelei „supraînălţări" a omului de care el însuşi era animat? „Omul este un ce care caută să fie supraînălţat" Sau: „Omul este ceva ce trebuie depăşit." Să fie acestea nişte afirmaţii preudo-profetice inspirate de diavolul însuşi care mână lumea (desigur, cu permisiunea lui Dumnezeu) într-o anumită direcţie, spre un scenariu apocaliptic, în ultimă instanţă spre escaton? Recunoaştem în spatele acestor afirmaţii pe „domnul puterii văzduhului" responsabil de „mersul lumii acesteia" (cf. Ef. 2:2).

Transumaniştii consideră că programul din genele noastre, – program ce ne-a slujit nealterat timp de milenii, – nu este destul de eficient pentru omul-prometeu, de aceea este timpul să-i aducem îmbunătăţiri substanţiale, să-l înnobilăm *(upgrading)*. Să continuăm

„evoluţia" speciei *Homo Sapiens*, în direcţia postumanităţii, pentru ca omul să fie, în sfârşit, descătuşat de limitările lui biologice.

Referitor la acest dor de libertate absolută, N. Steinhardt reproduce un fragment din romanul *Citadela* al lui Saint-Exupery: „Aud glasul nebunului: trebuie să dărâmăm zidurile acestea [legile ordinii creaţionale] inutile şi să nivelăm scările acestea scurte care complică mersul. Atunci omul va fi liber. Dar eu răspund: atunci oamenii vor deveni vite de obor şi de teama de a nu se plictisi vor născoci jocuri neroade care tot de reguli vor fi conduse, numai că vor fi reguli fără măreţie." Iar Steinhardt adaugă: „Omul nu poate trăi fără a îngenunchia... Dacă-L alungă pe Dumnezeu, îngenunchează în faţa unui idol..." [177] Ascultarea de Legile şi poruncile lui Dumnezeu, pe care postmodernii o consideră umilitoare, degradantă şi îngrăditoare, constituie de fapt perimetrul sfânt al sensului, al cunoaşterii, al armoniei lăuntrice şi interrelaţionale, şi în ultimă instanţă o condiţie a vieţii înseşi. Cum ar fi ca mădiţa să spună: „Nu am nevoie de viţă, căci vreu libertate deplină"? Ce nebunie! Căci mlădinţa însăşi purcede din viţă şi rămâne ontologic legată de aceasta.

Trist este că oamenii ignoră cea mai uluitoare ofertă de înnobilare care a răsunat vreodată pe planeta noastră Pământ, din însăşi gura lui Hristos, – ofertă ce are în vedere partea esenţială a fiinţei noastre, acel *Homo cordis absconditus* care va trăi veşnic: *Dar tuturor celor ce L-au primit, adică celor ce cred în Numele Lui, le-a dat dreptul să se facă copii ai lui Dumnezeu, născuţi nu din sânge, nici din voia firii lor, nici din voia vreunui om, ci din Dumnezeu* (In. 1:12-13). Este vorba de o înfiere dumnezeiască – suprema înnobilare –, oferită de Însuşi Împăratul împăraţilor şi Domnul domnilor.

„Avantajele" degenerează în blestem

S-a văzut în multe rânduri că beneficiile tehnologiei se întorc până la urmă împotriva omului. Ele ne promit o viaţă mai uşoară, mai practică, mai mult timp liber etc., dar până la urmă nu ştiu cum se face că ajungem mai ocupaţi, mai stresaţi, mai încătuşaţi, mai „goliţi".

Există anumite avantaje ale implanturilor, care din punct de vedere omenesc au o logică şi o justificare raţională, cum ar fi: supravegherea deţinuţilor din închisori, a deţinătorilor de arme, pedofililor, teroriştilor cu antecedente, a angajaţilor la locul de muncă etc. S-ar putea crea zone de siguranţă maximă în instituţiile şcolare sau cămine unde infractorii să nu

[177] N. Steinhardt, *Jurnalul fericirii...,* p. 293.

aibă acces, în contextul în care supraaglomerările de populație pot fi greu controlate. Dar oamenii se întreabă dacă este sau nu etic să fim monitorizați peste tot. Nu devenim astfel niște ființe private de un drept sfânt, inalienabil: dreptul la intimitate, la un spațiu privat? Nu există pericolul instaurării unui „Panopticon" ca cel propus de Jeremy Bentham, pentru supravegherea strictă a deținuților? El a închipuit o clădire circulară, cu geamuri mari înspre interior, și chiar în mijloc, un turn de supraveghere cu geamuri opace. Deținuții, știindu-se supravegheați tot timpul, își schimbă comportamentul.

În epoca noastră, supravegherea se îndreaptă *volens, nolens*, înspre un panoptic global, așa cum reiese din documentarul *Panopticon* făcut de olandezul Peter Vlemmix, în 2012, subtitrat și în limba română. Titlul documentarului sugerează o monitorizare ubicuă, datorită dezvoltării exponențiale a tehnologiilor de supraveghere totală. Aparate peste tot: în sistemul public de transport, șosele, autostrăzi, piețe publice, internet și alte programe guvernamentale.

Același lucru îl spune și Bauman, în cartea sa *Globalizarea*: „Corpurile noastre sunt prinse între rețele, baze de date, autostrăzi ale informației. Ele sunt «legate cu noduri informatice» de toate aceste locuri de stocare a informației, deci nu mai sunt ferite de privirile indiscrete... Stocarea unor cantități uriașe de date, mărite cu fiecare utilizare a cărții de credit și cu fiecare act de cumpărare, duce la formarea unui «superpanoptic», dar un panoptic diferit: cei supravegheați, sunt *voluntarii* care furnizează datele... Oamenii sunt îngrijorați de numărul datelor înregistrate despre ei." [178] Vom ajunge să spunem ca personajul lui Orwell: „Nimic nu-ți aparține afară de cei câțiva centimetri cubi de sub țeastă." În orașul imaginat de Orwell, în romanul său întitulat *1984*, în fiecare casă era câte un televizor pe care nu aveau voie să-l închidă, iar oamenii nu știau în ce moment aparatul devenea cameră de luat vederi... Oricum, este clar că lucrurile se îndreaptă într-acolo. Controlul este din ce în ce mai strâns, iar în ultimă instanță, implantarea microcipului pe mâna dreaptă sau pe frunte va fi o condiție *sine qua non* a controlului extrem, ce se va impune în mod necesar sub presiunile obiective ale unui viitor apropiat, pe un pământ suprapopulat, dar și o *condiție sine qua non* a rămânerii în sistem. (Se pare că acest lucru se va întâmpla atunci când Antihristul își va prelua domnia peste întregul pământ, domnie cunoscută și sub denumirea de Noua Ordine Mondială.) Poate că prin acel microcip va fi influențată persoana însăși, gândirea sa, iar bietul om nu va mai fi

[178] cf. Zygmunt Bauman, *Globalizarea și efectele ei sociale*, Ed. Antet, 1999, Oradea, p. 55-56.

stăpân nici măcar pe cei „câţiva centimetri cubi de sub ţeastă”. Atunci se va putea vorbi de ceea ce Orwell a prezis în romanul său, *1984*: omenirea va fi controlată de o „poliţie a gândirii”.

H. de Lubac se întreabă: „Ne vom întoarce oare la un nou ev mediu?... Ne vom întoarce oare la barbarie, la o barbarie fără îndoială foarte diferită de cea veche, tot fără îndoială, mult mai atroce, **barbarie tehnică şi centralizată**, barbarie reflexiv inuamnă? [s. n.] [179]

ꕥ

Adevăraţii închinători însă, aparţin de un alt sistem, care nu este din lumea aceasta. Ei sunt conştienţi de un alt gen de monitorizare totală din partea unei Autorităţi Supreme, transcendente, paterne, binevoitoare şi iubitoare, care-i însoţeşte cu gingăşie în peregrinările lor de *Homo viator*, chiar şi în Valea umbrelor morţii, în drum spre Casă. După cum arătam în primele capitole, noi suntem legaţi de Creator, de Arhetip, la nivel ontologic, la nivel de esenţă, cu mii de „fire”, căci *În El avem viaţa, mişcarea şi fiinţa* (Fapte 17:28). El cunoaşte până şi cele mai banale mişcări ale noastre, ne cerceteză căile, ne cunoaşte paşii, ni-i numără. Ne numără lacrimile şi le păstrează cu gingăşie în „burduful” Său. Până şi perii din cap, toţi ne sunt număraţi. El ne-a preprogramat, pregândind pentru noi un anumit cod genetic, căci ne-a ales înainte de întemeierea lumii şi ne-a trimis în lume pentru o scurtă „şcolarizare”, urmărindu-ne evoluţia cu interes. Aşa se face că El receptează fiecare suspin, fiecare vorbă, fiecare gând, fiecare lacrimă. Uimitor!!! El cunoaşte şi sfârşitul alergării noastre, căci în cartea Lui ne erau scrise toate zilele înainte de a fi fost vreuna.

De aceea, temătorii de Dumnezeu nu se implică în lupte zadarnice, care nu folosesc la nimic: „eradicarea îmbătrânirii”, „a morţii involuntare” etc. Încolonarea în rândurile celor ce duc asemenea lupte exterioare este un nonsens, o umblare în întuneric, o orbecăială în perimetrul zădărniciilor, care ne distrag privirile de la adevărata ţintă: sfinţirea vieţii pentru a fi primiţi pe meleagurile de lumină ale Prinţului Păcii…

Neprevăzutele pândesc…

Neprevăzutele pândesc din întuneric… Raymond Kurzweil, polimatul şi transumanistul amintit mai sus, vorbea într-o emisiune de

[179] H. de Lubac, *op. cit.,* p. 62.

temerile lui, privind răul pe care l-ar putea face bioteroriştii, „fabricând", prin mutaţii genetice, un virus mortal pentru omenire.

Cu cât un om dedat la Rău este mai inteligent şi mai informat şi cu cât i se va extinde mai mult capacitatea creierului cu ajutorul „maşinuţelor" nanometrice, cu atât va avea o inteligenţă negativă mai mare sau chiar demonică, devenind un adevărat geniu al Răului. O asemenea inteligenţă de vârf va fi luată în primire de o „căpetenie" înaltă din ierarhia întunericului, căci şi hoardele entităţilor întunecate sunt organizate ierarhic: domnii, stăpâniri, puteri, dregătorii (cf. Ef 1:21). O asemenea inteligenţă va fi manipulată în conformitate cu planurile unei entităţi întunecate înalte. Mă întreb dacă nu cumva Antihristul însuşi va face parte din aceste exemplare.

Înainte de Cădere, cred că omul inocent dispunea de o capacitate intelectuală incomparabil mai mare decât omul actual. El a numit toate animalele – mii şi mii. Eu cred că după zece sau douăzeci de nume m-aş fi blocat, dar Adam a dus la bun sfârşit această însărcinare, deşi era vorba de mii de animale şi păsări de tot soiul: *Domnul Dumnezeu a făcut din pământ toate fiarele câmpului şi toate păsările cerului; şi le-a adus la om, ca să vadă cum are să le numească; şi orice nume pe care-l dădea omul fiecărei vieţuitoare, acela-i era numele. Şi omul a pus nume tuturor vitelor, păsărilor cerului şi tuturor fiarelor câmpului* (Gen 2:19-20a). Specialiştii spun că omul foloseşte aproximativ 10% din capacitatea creierului său (o afirmaţie nedovedită ştiinţific, ci emisă doar estimativ). Mă întreb dacă după Cădere, Dumnezeu nu cumva a redus capacitatea intelectuală a omului, ca să nu distrugă Pământul înainte de vreme – un alt neprevăzut care în viitor ne va pândi din umbră.

❧❧❧

În aceste capitole consacrate intervenţiei biotehnologiei asupra mersului vieţii, am văzut că aroganţa omului-rege poate atinge dimensiuni demenţiale. Parcă răsună ecoul chemării din vechime: *„Haidem! să ne zidim o cetate şi un turn al cărui vârf să atingă cerul şi să ne facem un nume..."* (Gen 11:4).

Tu ziceai în inima ta: Mă voi sui în cer, îmi voi ridica scaunul de domnie mai presus de stelele lui Dumnezeu, voi şedea pe muntele adunării dumnezeilor, la capătul miazănoaptei, mă voi sui pe vârful norilor, ***voi fi***

ca Cel Preaînalt*. Dar ai fost aruncat în Locuinţa morţilor, în adâncimile mormântului!* (Is. 14:13-15)

Wyatt spune că intervenţia lui Dumnezeu, pentru a zădărnici efortul celor implicaţi în zidirea Turnului Babel, a fost mai degrabă un act de milă şi astfel visul tehnologic al acelor timpuri „sau mai curând coşmarul" – cum zice el, – nu a putut să devină aevea. Nădăjduim că Dumnezeu va interveni din nou, căci avem şi promisiunea hristică, privitor la neamul *Homo Sapiens, „că nu va trece neamul acesta până se vor întâmpla aceste lucruri"* (Mt. 24:34).

Bietul om, nu ştie cum să-şi „cârpească" sau cum să-şi depăşească condiţia umană cu limitările ei. El se gândeşte la îmbunătăţiri exterioare, la mărirea capacităţii creierului său, pentru a fi mai eficient în toate lucrările mai uşoare sau chiar foarte grele pe care le are de făcut: săpare de tuneluri în munţi, deturnarea cursului unui râu, croirea de şosele în zone inaccesibile etc. Dar, *Ce i-ar folosi unui om să câştige toată lumea dacă şi-ar pierde sufletul? Sau ce ar da un om în schimb pentru sufletul său?* (Mt. 16:26)

Adevăratul închinător, îmbogăţit cu dimensiunea vederii lăuntrice, duhovniceşti, doreşte să-şi „extindă" atributele omului lăuntric, să le „amplifice", tinzând spre „înălţimea staturii plinătăţii lui Hristos" (Ef. 4:13). În sensul acesta, el cere zilnic lumină din Lumina divină şi înţelepciune din Înţelepciunea supremă. El îşi sfinţeşte viaţa şi vasul trupului, pentru a deveni un templu sfânt, un lăcaş în care să poată sălăşlui Duhul lui Hristos ce aduce cu Sine în inima înnoită roade duhovniceşti, aparţinând unei alte Împărăţii: *dragostea, bucuria, pacea, îndelunga răbdare, bunătatea, facerea de bine, credincioşia, blândeţea, înfrânarea poftelor* (Gal 5:22-23). *Împotriva acestor lucruri nu este lege* – spune Scriptura, în sensul că nici o lege nu poate prescrie, controla sau pretinde aceste lucruri. Nu există sisteme de supraveghere totală sau implanturi nanometrice care să le poată produce. Ele aparţin unei alte Împărăţii, ce începe încă de aici, în viaţa omului născut din Dumnezeu. Este vorba de o altă dimensiune, de un alt fel de „Implant", Unul sfânt de origine divină...

PARTEA III

OMUL ȘI VALORILE LUI

CAPITOLUL 11

VALORILE OMULUI
PREZENTARE GENERALĂ

După cum arătam în primul capitol, tot ce a creat Dumnezeu este în conformitate cu valorile Lui; El nu putea crea ceva diferit de natura Sa divină. Așa se face că aceste valori au fost încriptate în întreg Universul, dar şi mai pregnant, în fibra constitutivă a omului însuşi. De aceea, ele ni se înfăţişează ca fiind normative pentru buna „funcţionare" a vieţii acestuia („viaţa din belşug" – In, 10:10), căci el a fost plăsmuit după chipul Creatorului, înrudit cu Acesta, prin suflarea de viaţă din Sine cu care a fost pecetluit.

Valorile societăţii contemporane

Una din definiţiile din Dicţionarul Explicativ al Limbii Române online spune că valoarea este „Proprietatea a ceea ce este bun, dezirabil şi important [...] (adevărul, binele, frumosul); importanţă, însemnătate, preţ, merit". O altă definiţie, tot de acolo, spune că valoarea este o „Însuşire a unor lucruri, fapte idei, fenomene, de a corespunde necesităţilor sociale şi idealurilor generate de acestea; suma calităţilor care dau preţ unui obiect, unei fiinţe, unui fenomen etc.; importanţă, însemnătate, merit."

Din prima definiţie deducem că există valori incontestabile, deci „date", cum ar fi „adevărul, binele, frumosul" – idealuri general umane. Omul le percepe pe acestea ca fiind benefice pentru fiinţa lui, pentru armonia sa lăuntrică şi relaţională, dar şi pentru sănătatea lui, deoarece el funcţionează bine în concordanţă cu aceste valori. Dar în a doua definiţie observăm că valoarea este prezentată ca fiind creată de necesităţile sociale şi de idealurile generate de aceasta. Este adevărat că există şi valori pe care noi, ca oameni le atribuim unor realităţi sensibile: obiecte, performanţe, realizări omeneşti, etichetându-le ca fiind acceptabile, bune, foarte bune, neplăcute etc. Desigur, aceste etichetări sunt relative şi ele diferă în funcţie de gusturi, de cultură de meridian geografic şi de o anumită perioadă istorică.

Privind în jur, la ceea ce valorizează societatea noastră, vedem că ea se focalizează cu precădere pe vizibil, pe exterior, acordându-i tot interesul și aprecierea. Ea ridică în slăvi vedetismul, faima, puterea, banii, realizările intelectuale și materiale, aspectul trupului, al hainelor, tinerețea, sănătatea, gageturile și, în general, posesiunile, deoarece trăim într-o cultură a „vitrinei", a „fațadei", a renumelui, a aspectului exterior, a „ambalajului"... Dar toate acestea trec, căci totul se află într-o permanentă și rapidă schimbare. *Panta rei* (totul curge), spunea odinioară Heraclit. *Orice făptură este ca iarba, și toată slava ei, ca floarea ierbii. Iarba se usucă, și floarea cade jos* (1 Petru 1:24). Ceea ce se ridică în fața ochilor noștri sufletești ca un imens semn de atenționare este următorea afirmație a Scripturii: *Ce este înălțat între oameni este o urâciune înaintea lui Dumnezeu* (Luca 16:15). Ce inversare de perspectivă!

Valorile creștine

Atunci când vorbim despre valorile divine/creștine, ne gândim la cele supratemporale și supraspațiale, care sunt prin excelență „date". Ele își au obârșia în Însăși Realitatea Ființială Supremă și comunicate nouă oamenilor prin intermediul Revelației supranaturale (speciale). Dumnezeu este mai mult decât un punct de referință absolut, în ceea ce privește valorile; El este Temelia, acel *Grund* de care vorbesc filosofii, ba chiar Izvorul valorilor, Originea lor. Ele emană din Însăși Ființa Lui, fiind o reflectare a naturii Lui, a „caracterului" Lui, dacă ni se permite să folosim un termen prea antropomorfic și implicit impropriu pentru Ființa Supremă. De aceea, omul este îndemnat să-și plece urechea spre Legile și poruncile lui Dumnezeu conținătoare ale valorilor divine – o LUMINĂ în labirintul întortocheat al vieții:

Ia aminte spre Mine, dar, poporul Meu, pleacă urechea spre Mine, neamul Meu! Căci ***din Mine va ieși Legea****, și voi pune Legea Mea* ***lumină*** *popoarelor* (Is. 51:4).

Cuvântul Tău este o candelă pentru picioarele mele și o ***lumină*** *pe cărarea mea* (Ps. 119:105).

Legea Domnului este desăvârșită și înviorează sufletul; mărturia Domnului este adevărată și dă înțelepciune celui neștiutor. Orânduirile Domnului sunt fără prihană și înveselesc inima; poruncile Domnului sunt curate și ***luminează ochii*** (Ps. 19:7-8).

Căci la Tine este izvorul vieții; ***prin lumina Ta vedem lumina*** (Ps. 36:9).

Ce semn de bunătate și îndurare negrăite, să ni se trimită din Cer lumina de care avem nevoie la fiecare răscruce de drumuri, ca să facem alegeri pentru și înspre viață! Ni s-a dat o „hartă" divină – Scriptura – și o „busolă" divină – valorile dumnezeiești –, ca să ne putem orienta, căci pe ea sunt marcate binecuvântările și pericolele, respectiv, consecințele pentru păzirea sau nepăzirea Legilor și a poruncilor dumnezeiești.

Așadar, valorile divine cuprinse în Revlația turnată în limbajul nostru omenesc sunt un semn de dragoste neţărmurită faţă de noi, pământenii, deoarece, după cum arătam mai sus, valorile sfinte, universal valabile (absolute) ţin de esenţa omului, de viaţa lui lăuntrică, constituind garanţia umblării pe căile neprihănirii, ale păcii lăuntrice, precum şi garanţia moştenirii vieţii veşnice. „Prin imperativul lor, se adresează conştiineţi noastre însăşi chemarea concretă a Persoanei vii, atotbune a lui Dumnezeu."[180] Inima adevăratului trăitor întru dreptate devine un templu sfinţit şi Duhul lui Dumnezeu vine să sălăşluiască aici, rodind valorile Împărăţiei Lui: dragostea, bucuria, pacea, îndelunga răbdare, bunătatea, facerea de bine, credincioşia, blândeţea, înfrânarea poftelor. Împotriva acestor lucruri nu este lege. Nicio autoritate pământească nu le poate pretinde, controla sau evalua la nivel de duh. Ele constituie buchetul valorilor din ordinea Binelui, Binele Suprem (*Summum Bonum*) fiind Dumnezeu Însuşi. Aceste valori şi toate celelalte din ordinea Binelui constituie un lubrifiant divin pentru o umanitate plenară (cf. Ioan 10:10).

Hristos Însuşi a zis: *Şi ştiu că porunca Lui este viaţa veşnică* (In. 12:50). Cu alte cuvinte, porunca Lui este o condiţie a vieţii rodnice şi întregite, nicidecum o îngrădire şi o privare de bucuriile acestei vieţi, aşa cum o percep unii.

Dumnezeu a sădit în om o şi lumină lăuntrică călăuzitoare – discernământul axiologic, un instrument necesar pentru a sesiza valorile Lui, pentru a se deschide spre acelea şi a se conforma cerinţelor acelora, după cum spune şi Scriptura: *Când neamurile, măcar că n-au lege, fac din fire lucrurile Legii, prin aceasta ei, care n-au o lege, îşi sunt singuri lege; şi ei dovedesc că lucrarea Legii este scrisă în inimile lor; fiindcă despre lucrarea aceasta mărturiseşte cugetul lor şi gândurile lor, care sau se învinovăţesc sau se dezvinovăţesc între ele* (Romani 2:14-15). Este vorba de conştiinţă şi de legea morală naturală – lege în virtutea căreia orice om, de pe orice meridian ştie aproximativ ce este Bine şi ce este Rău. De ce „aproximativ"? Deoarece Căderea şi implicit moştenirea consecinţelor acesteia au

[180] Dimitrie I. Belu, *În legătură cu valorile morale*, Caransebeş, 1942, p. 31.

estompat lumina lăuntrică a omului, aşa cum fusese el *illo tempore*, la începuturile pure ale Creaţiei.

Conştiinţa, ca dar primit de la Creator, este un adevărat for lăuntric judecător sau un mic „tribunal" care judecă faptele proprii şi ale celor din jur comparându-le cu legea divină sau umană. Această lumină sădită în om la Facere ne distinge de toate creaturile, ridicându-ne la rangul de coroană a creaţiunii. *Adevărata Lumină* […] *luminează pe* ***orice*** *om, venind în lume* [s. n.] (Ioan 1:9). Cu alte cuvinte, Hristos, Lumina lumii, luminează pe orice om care se naşte pe această planetă, sădind în el, ca dar, lumina legii morale naturale şi a conştiinţei. Dar omul are deplina libertate de a ignora sau chiar de a lucra împotriva propriei conştiinţe, ignorând imperativele ei şi astfel, aceasta se întunecă prin păcat. *Aşa că, dacă lumina care este în tine este întuneric, cât de mare trebuie să fie întunericul acesta!* (Matei 6:23) Conştiinţa îşi poate recăpăta limpezimea prin Marea Întâlnire cu Lumina lumii – Hristos, căci numai „Mintea curată vede lucrurile drept [corect]" (Maxim Mărturisitorul).

Inteligenţa şi raţiunea umană (*lumen intellectum*) nu garantează lumina lăuntrică călăuzitoare. Ele sunt, fără îndoială, daruri minunate ale Creatorului pentru intelectul uman şi conştiinţa lucrează folosindu-se de el. Dar fără Dumnezeu, inteligenţa şi raţiunea sunt lipsite de dimensiunea perspectivei verticale. Atunci când un om este dedat la Rău, aceste daruri ale sale, cu cât sunt mai strălucite, cu atât mai mult pot fi luate sub controlul şi influenţa unor entităţi întunecate, mai înalte în ierarhie, rezultând un adevărat geniu al Răului – şi nu ducem lipsă de exemple în acest sens în istoria umanităţii. Când priveşti în jur la vieţile şi deciziile unora dintre semenii noştri, chiar foarte intelgenţi fiind, sau când citeşti afirmaţii, propuneri, de-ale acestora, îţi dai seama cât de mare este întunericul minţii lor fără Hristos. Iscusinţa academică nu garantează înţelepciunea care se vede în orice implicare cu conotaţii axiologice (moral-valorice), în primul rând, în interrelaţii şi decizii.

Naşterea de Sus şi primenirea veşmintelor sufletului ne aşază gândirea pe lungimea de undă a Cerului. Este vorba de o gândire înnoită – *metanoia* – singura nădejde a claritătii luminii lăuntrice. *Cine Mă urmează pe Mine nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina vieţii* (Ioan 8:12). Şi numai *Prin lumina Ta vedem lumina* (Psalm 36:9).

Deşi cultura noastră valorizează cele exterioare, cele văzute, adevărata investiţie, care merită cu adevărat, este cea făcută în acel *homo cordis absconditus* care va trăi veşnic. Conţinutul inimii contează: motivaţii, intenţii, gânduri, judecăţi etc. Acest conţinut se revarsă mai apoi în afară şi devine vizibil prin vorbe, acţiuni, relaţii, atitudini, decenţă sau

indecenţă în vestimentaţie etc. *După roadele lor îi veţi cunoaşte* [pe oameni] (Matei 7:20). *Omul bun scoate lucruri bune din visteria bună a inimii lui; dar omul rău scoate lucruri rele din visteria rea a inimii lui* (Matei 12:35). Sau: *Din prisosul inimii vorbeşte gura* (Matei 12:34). Ba chiar şi fizionomia feţei preia cu timpul caracteristici ale naturii unei persoane. Se spune că după o anumită vârstă, pe faţa oamenilor se poate citi câte ceva despre caracterul acestora. *(Înfăţişarea feţei lor mărturiseşte împotriva lor* – Is. 3:9a.)

Închinătorul în duh şi adevăr ştie şi ia aminte la sfatul Scripturii, încercând să trăiască cu privirile aţintite spre cele nevăzute: *Pentru că noi nu ne uităm la lucrurile care se văd, ci la cele ce nu se văd; căci lucrurile care se văd sunt trecătoare, pe când cele ce nu se văd sunt veşnice* (2 Corinteni 4:18). Tot ce luăm cu noi, la urma urmei, este ceea ce am adunat în inimă. De aceea, paza ochilor şi paza minţii garantează paza inimii, ca sălaş al caracterului, al omului lăuntric veşnic trăitor.

Dar cine poate suferi o asemenea vorbire şi o asemenea logică? Un adevărat nonsens şi o nebunie pentru omul carnal! Să vedem deci cum au reacţionat oamenii de-a lungul secolelor la perspectiva creştină care valorizează nevăzutul, lumea gândurilor, motivaţiile, deciziile lui morale, inima?

„MERSUL LUMII ACESTEIA DUPĂ DOMNUL PUTERII VĂZDUHULUI”

„O, om, ce mari răspunderi ai de tot ce faci în lume, de tot ce pui în scris sau grai...”

Reprezentările fiinţelor umane despre Bine şi Rău se schimbă o dată cu înaintarea gândirii – înaintare, din păcate, nu întotdeauna din punct de vedere calitativ, ci doar linear, adică pe axa timpului –, vârful de lance al gândirii fiind întotdeauna filosofia. Ea este temelia pe care se zideşte cultura. Aşa se face că ea influenţează toate domeniile de activitate (desigur, la o anumită distanţă în timp). „Uneori această influenţă se exercită în mod indirect. Sunt sisteme [filosofice] care au un aşa mare răsunet, încât le cunosc şi cei ce nu le-au studiat; ele creează în jurul lor o atmosferă pe care o respiră fără să vrea, şi, uneori fără să-şi dea seama, toţi cugetătorii timpului."[181] Este vorba de „mersul lumiii acesteia, după domnul puterii văzduhului, a duhului care lucrează acum în fiii neascultării" (Efeseni 2:2). Este vorba de însuşi „aerul" pe care-l respirăm. „Stăpânitorul lumii acesteai" se găseşte la „hăţurile" gândirii şi ale culturii şi ale modei, mânând lumea într-o anumită direcţie precisă: îndepărtarea de Dumnezeu şi destabilizarea fiinţei lăuntrice. După cum arătam mai sus, el se foloseşte de minţile iscusite ale oamenilor care resping adevărul divin şi se deschid spre şoaptele şi inspiraţia „domnului puterii văzduluilui". Curentele de gândire se dovedesc a fi asemenea „viruşilor" care contaminează alte minţi, transformându-se cu timpul în adevărate „epidemii" ideologice.

EXEMPLE:

Filosofia pozitivistă

Vorbind despre influenţa uimitoare a filosofiei pozitiviste, al cărui întemeietor a fost Auguste Comte (1798-1857), Leonard Gavriliu

[181] P. P. Negulescu, *Filosofia Renaşterii*, Ed. Eminescu, Bucureşti, 1986, p. 19-20.

ne spune că „Nicio construcţie filosofică nu a avut o influenţă mai promtă, mai vastă şi mai durabilă decât pozitivismul. În afară de Franţa, unde a fost cultivat în mod inteligent şi tenace [...], în Anglia s-au raliat imediat spirite ca J. St. Mill, H. Spencer [...] în Rusia [...], în îndepărtata Japonie [...], In nu mai puţin îndepărtata Brazilie, [unde] un grup de filososfi naţionalişti [...] i-au dat prestanţa de doctrină de stat. [...] În Statele Unite ale Americii pozitivismul a constituit prologul pragmatismului şi însăşi coloana sa vertebrală. Să nu uităm de Austria, Elveţia [...] şi mai ales de marea încrengătură neopozitivistă din secolul 20, inclusiv pozitivismul logic, direcţii de gândire scientistă fecunde şi în zilele noastre şi ale căror rezultate se fac simţite, între altele, în domeniul informaticii practice [...] şi mulţi, mulţi alţii, ne dau o idee despre amploarea curentului.[182]

Originea valorilor în viziunea lui Nietzsche

Influenţat de ideile lui Ludwig Feuerbach (1804-1872), dar şi de ale lui Comte, Nietzsche afirmă că toate conceptele legate de Dumnezeu au fost inventate de om, în căutarea omului de a se îndumnezei pe sine: „[În] toate conceptele de „«Dumnezeu», «suflet», «virtute», «păcat», «lumea de dincolo», «adevăr», «viaţa veşnică» […]...a fost căutată măreţia naturii omeneşti, „dumnezeirea" ei...[183] Este exact ceea ce afirmă Feuerbach în cartea sa, *Esenţa creştinismului:* „«Tocmai esenţa omului este fiinţa supremă. [...] Momentul în care omul va înţelege că singurul Dumnezeu al omului este chiar omul va reprezenta cotitura istoriei. *Homo homini Deus!»* [Pentru Feuerbach] – spune H. de Lubac – „Dumnezeu nu este decât ansamblul atributelor ce alcătuiesc măreţia omului. Dumnezeul creştin este acest ansamblu în mod desăvârşit (şi de aceea, omul n-a fost niciodată mai alienat decât în creştinism, cea mai vătămătoare dintre religii, deorece este cea mai înaltă)."[184]

Nietzsche ca profet al atrocităţilor naziste

Fără îndoială că Nietzsche a fost influenţat de teoria „ştiinţifică" a lui Charles Darwin – *Originea speciilor*, 1859 –, deoarece în cărţile lui găsim

---

[182] În Preambulul scris de Leonard Gavriliu, la cartea lui Auguste Comte, *Discurs asupra spiritului pozitiv,* Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1999, p. 5-6.
[183] F. Nietzsche, *Ecce Homo,* Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1994, p. 47.
[184] Citat de H. de Lubac, în *op. cit.,* p. 31-32: „Tocmai esenţa omului este fiinţa supremă. [...] Momentul în care omul va înţelege că singurul Dumnezeu al omului este chiar omul va reprezenta cotitura istoriei. *Homo homini Deus!*

dese referiri la teoria acestuia. Iată câteva exemple în acest sens: „Pe om nu-l mai derivăm din «spirit», din «divinitate», ci l-am aşezat între animale. […] «Spiritul pur» este curată prostie: dacă dăm la o parte sistemul nervos, simţurile, «învelişul muritor», ne desfiinţăm pe noi înşine – *un mai departe nu există!* [s. n.]”[185] Sau: „Presupunând că în afară de lumea noastră de pofte şi pasiuni, nimic nu este «dat» în mod real, că nu putem ajunge nici în jos, nici în sus, la altă realitate decât aceea a instinctelor noastre – căci gândirea nu este decât raportul mutual al acestor instincte…” [186] Cu alte cuvinte, omul este redus la instincte, la animalitate. Sau cum spunea Patapievici: „Emanciparea omului modern eşuează în zoologie”.

Herbert Spencer (1820-1903 a adaptat concepţia evoluţionistă a lui Darwin societăţii înseşi, creând teoria darwinismului social. Conform acestei teorii, cei puternici din clasele privilegiate erau mai bine adaptaţi contextului economico-social decât cei slabi şi dezavantajaţi. Mai mult, în virtutea selecţiei naturale, cel mai bine adaptat supravieţuia pe seama celui slab, ceea ce era nu numai „natural”, ci şi corect din punct de vedere moral, după cum susţinea Spencer. De aceea, era imoral să te întorci cu milă spre cel sărac, bolnav şi neajutorat, pentru că aceştia, supravieţuind, ar putea să se reproducă, menţinând şi înmulţind mizeria socială. Iar Nietzsche vorbeşte exact pe aceeaşi lungime de undă:

> „Mila se opune cruciş, în mare şi total, legii evoluţiei, care este cea a selecţiei naturale. Ea menţine ceea ce este copt pentru decădere, se apără pe sine în favoarea dezmoşteniţilor şi condamnaţilor vieţii, există prin numărul mare al rataţilor de tot felul, pe care îi *ţine* în viaţă, conferă vieţii înseşi un aspect mai întunecat şi mai îndoielnic. […] Mila constituie *practica* nihilismului. Acest instinct „este , atât ca *multiplicator* al mizeriei, cât şi ca *păstrător* al oricărei mizerii, principalul instrument pentru creşterea *decadenţei* – asupra a ceea ce ne convinge mila este nimicul...” [187]

Aşa se explică dispreţul profund al lui Nietzsche pentru cei de jos – „Ciandala” – şi admiraţia lui pentru aristocraţie: „Astăzi, firea aristocratică, voinţa de a nu depinde decât de sine, capacitatea de a fi altfel, de a sta pe propriile-ţi picioare şi nevoia de a trăi după bunul plac fac parte din noţiunea de «măreţie»”.[188] „Slăbănogii şi degeneraţii trebuie

---

185 F. Nietzsche, *Antichristul*, Ed. Biblioteca Apostrof, Bucureşti, 1996, pp.18-21.
186 F. Nietzsche, *Dincolo de bine şi de rău, Preludiu la o filosofie a viitorului,* Ed. Fundaţiei culturale Ideea Europeană, Bucureşti, 2004, p. 34.
187 F. Nietzsche, *Antichristul*, p. 13-14.
188 F. Nietzsche, *Dincolo*…, p. 96-97.

să piară: acesta să fie primul principiu al iubirii noastre de oameni”[189] – principiu care a fost aplicat întocmai de Adolf Hitler. În citatul de mai jos, s-ar părea că Nietzsche îi dă instrucţiuni viitorului lider al celui de al Trilea Reich care urma să apară pe scena istoriei:

> Să aruncăm privirile înainte peste un secol, să luăm cazul că atentatul meu împotriva a două milenii de contrariere a naturii şi de necinstire a omenescului reuşeşte. Orice alt nou partid al vieţii care să preia în mâinile sale cea mai mare dintre sarcinile care pot exista, o mai înaltă disciplinare a umanităţii, incluzând aici şi anihilarea necruţătoare a tot ceea ce este degenerat şi parazitar, va face posibil din nou acel belşug al vieţii pe pământ, acel belşug din care trebuie să crească iarăşi starea dionisiacă. Eu promit o epocă tragică... [...] atunci când umanitatea va avea în urma sa conştiinţa celor mai dure, dar şi a celor mai necesare războaie ...[190]

Şi aşa a fost, la o distanţă de aproximativ un jumătate de secol. În concepţia lui Nietzsche, aşa-zisa „«cultură mai înaltă» se bazează pe spiritualizarea şi adâncirea *cruzimii* – aceasta este teza mea”[191]. Sau: „Continuăm să credem că duritatea, violenţa, sclavia, primejdia pe stradă şi în inimă, secretoşenia, stoicismul, arta tentaţiei ca şi toate trucurile diavolului, că tot ce este rău, îngrozitor, tiranic, toate acele trăsături de animal de pradă ori de şarpe pe care le poate avea omul, servesc atât de bine la înălţarea specie „om”, ca opus al lui…”[192] Îndrumările acestui maestru spiritual întunecat, au fost îndeplinite în detaliu, în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Vedem cum ideile se influenţează unele pe altele: Darwin – Spencer – Nietzsche – Hitler etc. –, idei mânate într-o anumită direcţie de „domnul puterii văzduhului”.

Existenţialismul

„După război, existenţialismul a avut în Occident o popularitate surprinzătoare, pătrunzând din mediile intelectuale până la nivelul străzii. Altul era atunci «aerul timpului» care favoriza, sub forma superficială a epicurianismului şi revoltelor, căutarea unei forme de justificare a existenţei.”[193] În acel „aer al timpului” recunoaştem tocami „mersul lumii acesteia”.

---

189 F. Nietzsche, *Antichristul*, p. 10.
190 F. Nietzsche, *Ecce Homo*, p. 66.
191 F. Nietzsche*, Dincolo…,* p. 109.
192 *Ibidem,* p. 39.
193 Simone de Beauvoir, *Femeia sfâşiată*, de Adriana Bittel, „Formula AS” anul XXIV, nr. 1114, aprilie 2014, p. 25.

Din aceste exemple am văzut că „mersul lumii acesteia după domnul puterii văzduhului” (Ef. 2:2), se concretizează în trendul de gândire la modă într-o anumită perioadă. Asemenea unui magnet, acest trend generat de filosofia dominantă dintr-o anumită epocă istorică atrage mulți adepți, deoarece plutește în însăși atmosfera pe care o inspirăm.

Am văzut că filososfia joacă un rol major în canalizarea gândirii omenirii pe anumite făgașe, uneori, chiar făgașe inumane, atunci când oamenii se orientează după lumina mioapă a filososfiei. Inteligența filosofilor (a acelora care sunt „fii ai neascultării”), este o unealtă iscusită în mâinile puterilor întunericului care împing istoria omenirii pe anumite trasee în care recunoaștem „mersul lumii acesteia”, spre un deznodământ apocaliptic. Toate acestea, desigur, nu fără îngăduința lui Dumnezeu – Suveran peste întregul Univers.

O, om, ce mari răspunderi ai de tot ce faci în lume, de tot ce pui în scris sau grai... (Traian Dorz). De ce? Pentru că ideile sunt ca niște semințe care dau rod într-un pământ prielnic ce rezonează cu natura „seminței” respective, dar la o oarecare distanță în timp.

CAPITOLUL 12

REGRESIA VALORILOR MORALE

VALORILE ÎN PREMODERNITATE ŞI MODERNITATE

Trecând fugitiv prin tunelul secolelor, vom observa o evidentă îndepărtare a omului de Dumnezeu şi implicit o regresie pe planul moralei. La început, valorile divine sunt recunoscute şi practicate, mai apoi recunoscute, dar neglijate, ignorate. În modernitate ele sunt tăiate de la adevărata lor Sursă, iar în cele din urmă în postmodernitate acestea sunt negate şi inversate.

În epoca premodernă, cultura se caracteriza prin omogenitate. Nimănui nu i-ar fi trecut prin minte să conteste valorile propovăduite de Biserică, nici măcar celor ce nu le practicau. Apoi în perioada renascentistă, când omul a început să urce pe piedestalul importanţei şi al admiraţiei de sine, valorile biblice au fost ignorate, dar nu negate.

În secolul al XVIII-lea, secolul Luminilor, raţiunea devine zeiţa modernităţii, iar încrederea în puterea ştiinţei aprinde în inimi nădejdea unei vieţi plenare, fără precedent: eradicarea bolilor, a sărăciei, a războaielor şi a tuturor neajunsurilor. Chiar dacă oamenii păstrau credinţa într-un Dumnezeu impersonal, detaşat de creaţia Sa (*deismul*), Acesta pierdea treptat din importanţă pentru omul modern, „ajuns la maturitate". Scriptura este supusă criticii filologice şi raţionale, şi atacată făţiş:

> Evanghelia are trăsături de adevăr atât de mari, atât de izbitoare, atât de perfect neimitabile, încât cel care le-a născocit ar fi mai izbitor decât eroul. Cu toate acestea, aceeaşi Evanghelie e plină de lucruri de necrezut, pe care raţiunea le respinge şi pe care e imposibil să le conceapă sau să le admită orice om cu minte. […] Cum! Chiar în oraşul în care Dumnezeu a murit, nici locuitorii vechi, nici cei noi nu L-au recunoscut deloc şi vrei ca eu să-L recunosc, eu, care m-am născut după două mii de ani şi la o depărtare de două mii de leghe? Nu vezi dumneata că înainte de a crede în această carte pe care o numeşti sfântă şi din care nu înţeleg nimic, ar trebui să ştiu de la alţii decât de la dumneata, când şi de cine a fost ea făcută, cum s-

a păstrat, cum a ajuns până la dumneata şi ce argument e aduc în ţara lor, acei care o resping…[194]

Şi Kant exclamă: „Însuşi Sfântul din Evanghelie trebuie să fie comparat mai întâi cu idealul nostru de perfecţiune morală înainte de a-l cunoaşte ca atare."[195] Observăm că „omul este măsura tuturor lucrurilor", dar de data aceasta vocea lui Protagoras răzbate mult mai explicit şi cu mult mai mare curaj. Omul emite criteriile, el este etalonul valorilor, forul suprem, legiuitorul.

Nici Kant nu neagă existenţa lui Dumnezeu, dar Îl plasează în rândul postulatelor, deoarece existenţa unei Fiinţe se impune ca o necesitate, constituind o precondiţie a obligativităţii legilor morale.[196] Dar el nu concepe ca valorile morale să fie întemeiate pe legi exterioare – heteronomie, fie ea şi teonomie. Aşadar, morala nu poate fi teocentrică şi teonomă: „Dacă la baza moralităţii punem conceptul voinţei divine pe care ne-o formăm din proprietăţile ambiţiei şi ale setei de dominaţie, asociate cu teribilele reprezentări ale puterii şi înverşunării ne-ar conduce la un sistem al moravurilor care ar fi tocmai opus moralităţii." [197] Cu alte cuvinte, Voinţa divină nu poate fi înţeleasă corect de către om şi de aceea, legea morală nu trebuie căutată decât în raţiune, care are în sine imperativele categorice – omul este legiuitorul. „Numai raţiunea şi anume raţiunea pură, independentă de sensibilitate este aceea care dă legea."[198]

Începând cu epoca modernă, valorile biblice sunt supuse puterii corozive a raţiunii umane. Reprezentanţii gândirii moderniste negau Sursa divină a valorilor, dar ei le păstrau în continuare, inclusiv conţinutul lor semantic creştin, ca pe nişte idealuri general-umane, întemeiate pe metanaraţiuni *(les grands récits),* nu pe Scriptură. Metanaraţiunile sau marile discursuri raţionale se caracterizau prin coerenţă, exhaustivitate şi orientare teleologică bine definită. Ele au avut în gândirea europeană, timp de trei secole, un rol legitimant, justificativ, deoarece erau subîntinse (susţinute) de raţiunea umană, considerată a fi obiectivă şi universală.

Dar, „dacă smulgem [valorile] din legătura lor cu Dumnezeu cel neschimbat, ele sunt supuse primejdiei de a fi răstălmăcite, degradate şi

---

194 Jean Jaques Rousseau, *Emile sau despre...*, p. 293-294.
195 Immanuel Kant, *Critica raţiunii practice...,* p. 26.
196 cf. Immanuel Kant, *Critica raţiunii pure…*, p. 479.
197 I. Kant, *Critica raţiunii practice...,* 1972, p. 62.
198 I. Kant, *Critica raţiunii pure…,* p. 77.

strâmbate”.[199] Separarea valorilor de Obârşia lor a dus la redefinirea acestora în funcţie de context şi de voinţa omului autonom.

VALORILE ÎN MODERNITATEA TÂRZIE

AUGUSTE COMTE (1798-1857)

Ţâfnoşenia omului-prometeu s-a dovedit a fi într-o rapidă escaladare. Ideea de „evoluţie” plutea în atmosferă, înainte de apariţia lucrării lui Darwin – *Originea speciilor,* 1859. Astfel Auguste Comte, pentru care existenţa lui Dumnezeu era de neconceput, vorbeşte despre o evoluţie a inteligenţei umane, de la strea copilăriei, la starea maturităţii, întemeiată pe raţiune. El tăgăduieşte Divinitatea cu aroganţă, instituind o religie *sui generis* centrată pe adorarea Umanităţii trecute, prezente şi viitoare –, religie al cărei mare preot este chiar el. Creştinismul este considerat a fi depăşit, nociv chiar: „Catolicismul e «putred», orice teologism e «epuizat», tot ce decurge din ele se află acum într-o «decrepitudine irevocabilă», în aşa măsură, încât şi cei mai iluştri interpreţi ai unui asemenea fel de gândire nu-l mai înţeleg de mult timp, iar cei care ar vrea să-l reînvie cu ajutorul unei «politici retrograde» sunt, în ciuda «deşartelor lor pretenţii morale», condamnaţi la «ipocrizie»”.[200] Omul prometeu „a lepădat binele cu scârbă” (Osea 8:3).

El visa să angajeze lumea pe căi noi, pe plan european: «Sunt convins – scrie el într-o scrisoare, în 1851 –, că înainte de anul 1860, voi predica pozitivismul la Notre-Dame, ca unică religie reală şi completă» Sau: „Într-o zi, în biserica Notre-Dame de Paris, devenită «marele Templu occidental», «statuia Umanităţii va avea drept piedestal altarul lui Dumnezeu» – al Dumnezeului învins, devenit «aşternut [al] picioarelor ei».” [201]

Ce planuri faceţi voi împotriva Domului? El le zădărniceşte! (Naum 1:9)

---

[199] Dimitrie I. Belu, *În legătură cu valorile morale*, Caransebes, 1942, p. 42.
[200] Henri de Lubac, *Drama umanismului ateu*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 2007, p. 121-122.
[201] *Ibidem,* p. 140.

Limba ta nu născocește decât răutate, ca un brici ascuțit, viclean ce ești!
Tu iubești mai degrabă răul decât binele, mai degrabă minciuna decât adevărul. –Tu iubești numai cuvinte nimicitoare, limbă înșelătoare! (Psalm 52:2-4)

Pozitivismul

Auguste Comte este întemeietorul pozitivismului despre care afirmă într-un mod pretențios că ar fi o „folososfie definitivă", „direct emanată din științe" [202], „pregătit[ă] în mod progresiv prin concursul spontan al tuturor marilor lucrări științifice proprii ultimelor trei secole și care a ajuns, în sfârșit, la adevărata sa maturitate abstractă"[203], debarasată de orice metafizică și de orice explicații transcendentale. Comte avea pretenția de a elabora o formulă de viață ce va răspunde tuturor nevoilor omenirii, prin „marea revoluție mentală" „care azi ridică definitiv inteligența noastră de la regimul teologic la regimul pozitiv."[204] O asemenea reorganizare se impunea cu necesitate, o dată cu evoluția inteligenței umane, care a ajuns, în sfârșit, la starea sa definitivă de pozitivitate rațională.

> Ansamblul evoluției noastre mentale și în deosebi grandioasa mișcare realizată în Europa occidentală, începând cu Descartes și Bacon, nu lasă deci altă ieșire posibilă, decât constituirea, în sfârșit, după atâtea preambuluri necesare, a stării cu adevărat normale a rațiunii umane, dându-i spiritului pozitiv plenitudinea și raționalitatea care încă îi mai lipsesc, în așa fel încât, între geniul filosofic și bunul-simț universal să se stabilească o armonie care până în prezent nu a putut niciodată să existe îndeajuns. [205]

Observăm că el crede în universalii – ca de altfel toți modernii –, credință ce va dispărea în postmodernitate. Astfel, Comte vorbește adesea despre „bunul-simț universal", sau despre „simplul bun-simț", precum și despre „rațiunea comună", „înțelepciunea universală" sau „înțelepciunea comună". Dar un lucru ciudat este că, în paralel, se observă tendința sa de a substitui pretutindeni relativul absolutului.[206] (În șuvoiul „mersului

---

[202] Auguste Comte, *Discurs asupra spiritului pozitiv*, Ed. Științifică, București, 1999, p. 87.
[203] *Ibidem*, p. 11.
[204] A. Comte, *Discurs asupra...*, p. 41.
[205] *Ibidem*, p. 58.
[206] *Ibidem*, p. 53.

lumii acesteia" se pregătea pas cu pas ideea de relativism la toate nivelurile, care se va generaliza abia în secolul XX.)

MORALA ÎN VIZIUNEA LUI COMTE

Bazele moralei

Comte, ca şi Rousseau credea în bunătatea înnăscută a omului. Păcatul originar era considerat a fi doar un mit. El vorbeşte despre „rectitudinea şi moralitatea naturală a omului" sau despre „sentimentele binevoitoare şi dezinteresate care sunt proprii naturii umane, [şi care] aveau, fără îndoială, să se manifeste în ciuda acestui regim [sacerdotal]."[207] De aceea, la temelia noii morale se va găsi, pe de o parte, această bunătate înnăscută a fiinţei umane, dar şi „marea revoluţie mentală" în cadrul căreia inteligenţa va fi combinată cu sociabilitatea, faţă de animalitatea propriu-zisă,[208] căci sentimentul social (*l' esprit d'ensemble*) urma să constituie prima bază necesară a oricărei morale sănătoase.

Important, după părerea lui Comte, era faptul că noua morală urma să fie construită „pe baze pur umane" – o temelie solidă –, căci „Umanitatea nu ar putea să rămână la nesfârşit condamnată la neputinţa de a institui reguli de conduită bazându-se doar pe motive himerice… [transcendentale]". [209]

Marele obstacol: creştinismul

Creştinismul se interpune ca un obstacol, ca un „uriaş" al lui Cervantes în calea instituirii moralei adevărate şi de aceea Comte se angajează într-o luptă crâncenă cu acesta, precum odinioară Don Quijote cu morile de vânt. Creştinismul trebuia înlăturat cu orice chip, căci „Morala creştină tinde să atrofieze […] cea mai nobilă parte a organismului nostru moral. Omul care se crede într-un raport direct cu o Fiinţă absolută nu poate fi decât un ferment de dezagregare socială. Creştinismul […] dezvoltă orgoliul în adepţii săi, favorizând la ei această răzvrătire […] a instinctelor personale împotriva instinctelor colective care se află la sursa profundei anarhii a lumii moderne." [210] „Acest «egoism creştin» e încă şi mai bine înţeles dacă ne gândim că reproduce

---

[207] *Ibidem*, p. 82.
[208] cf. *Ibidem*, p. 84-85.
[209] *Ibidem*, p. 73-75.
[210] H. de Lubac, *op. cit.,* p. 151.

«egoismul absolut de tip suprem». El este calchiat după «egoismul divin».[211]

> Să nu se obiecteze că dimpotrivă, creştinismul este religia iubirii fraterne şi, prin urmare, a întrajutorării sociale, tocmai el, a cărui poruncă principală este aceea de a-ţi iubi aproapele ca pe tine însuţi, pentru că la baza acestor „mari formule", se ascunde aceeaşi trăsătură de calcul personal: nu numai că în acest fel, în loc să fie înăbuşit, egoismul este aprobat, dar este şi ataţat direct de motivaţia pe care este întemeiată această regulă: *de dragul lui Dumnezeu*, fără nicio simpatie umană, pe lângă faptul că o asemenea iubire se reduce de obicei la teamă.[212]

Dacă nu am cunoaşte sursa citatului l-am atribui lui Nietzsche, atât de bine seamănă cu afirmaţiile acestuia. Iată un citat de-al lui, similar ca agresivitate, scris deci „în acelaşi duh", din lucrarea sa *Dincolo de bine şi de rău*: „...[A]stăzi încă în cursul interpretării nevinovate creştine a evenimentelor celor mai personale «întru slava lui Dumnezeu» şi «spre binele sufletului» – această tiranie, acest arbitrar, această prostie severă şi grandioasă a educat spiritul..."[213] Sau: „Aşa-numitele instincte «dezinteresate», «iubirea de aproapele» totdeauna gata să acţioneze cu vorba sau cu fapta. Ea mi s-a părut întotdeauna o slăbiciune..."[214] „E mult prea mult farmec, mult prea multă dulcegărie în acele sentimente ale lui „pentru alţii", ale lui „nu pentru mine", ca să nu fie nevoie să devii de două ori mai precaut şi să întrebi: „nu cumva – *ispite?"* [215]

Comte îşi îndeamnă adepţii să rupă orice legătură cu teologia şi religia care constituie „un sistem decăzut", „când neputincios, când perturbator", pentru consolidarea moralei, „întrucât această legătură primejdioasă […], în mod triplu funestă pentru morală, fie slăbesc, fie discreditează bazele sale intelectuale, fie le provoacă perturbaţii directe, fie împiedică mai buna lor sistematizare".[216]

O morală gregară

Comte îşi „dă cu presupusul" că ar exista chipurile nişte legi veritabile pe baza cărora va putea prevedea şi modifica voinţa oamenilor

---

[211] *Ibidem*, p. 150.
[212] H. de Lubac, *op. cit.,* p. 150.
[213] F. Nietzsche, *Dincolo de bine şi de rău...,* p. 70.
[214] F. Nietzsche, *Ecce Homo…*, p. 18.
[215] F. Nietzsche, *Dincolo de bine*…, p. 33.
[216] cf. A. Comte, *Discurs asupra...*, p. 76.

– (o dirijare centralizată, mai ceva ca într-un panoptic bine supravegheat). Supunerea şi dirijarea voinţelor personale se va face cu scopul depăşirii instinctelor personale care vor fi subordonate instinctelor sociale. Cu alte cuvinte, omul – interesele, obiectivele şi dorinţele sale – se vor subordona intereselor Umanităţii.

Este o naivitate să ignori înclinaţiile naturii umane şi să ai pretenţia că poţi pătrunde în „sanctuarul intim" al omului – în gândurile şi inima lui, pentru a-i controla şi dirija voinţa, motivaţiile şi intenţiile. Mă întreb pe drept dacă nu cumva există vreo legătură de rubedenie între autorul acestor utopii şi naivul Don Quijote de la Mancha. Dar să-l citäm pe Comte: „Spiritul pozitiv ajuns la deplina sa maturitate tinde să subordoneze voinţa însăşi unor veritabile legi, a căror existenţă este presupusă în mod tacit de raţiunea vulgară, deoarece eforturile practice de a modifica şi prevedea vrerile umane nu ar putea avea fără aceasta nicio bază rezonabilă."[217]

> Noua filosofie poate să stabilească singură azi, în ceea ce priveşte diversele noastre îndatoriri, convingeri profunde şi active, cu adevărat capabile de a rezista energic şocului pasiunilor. În lumina teoriei pozitive cu privire la Umanitate, irecuzabile demonstraţii, bazate pe imensa experienţă pe care o posedă în prezent specia noastră, vor determina exact influenţa reală, directă sau indirectă, privată şi publică, proprie fiecărui act, fiecărei obişnuinţe şi fiecărei înclinaţii sau sentiment; de unde fireşte, vor rezulta ca tot atâtea inevitabile corolare, regulile de conduită, fie generale, fie speciale, cele mai conforme cu ordinea universală şi care, drept urmare vor trebui să fie, de obicei, cele mai favorabile pentru fericirea individuală. În pofida extremei dificultăţi a acestei măreţe teme, cutez să asigur că, tratată în mod convenabil, ea comportă concluzii la fel de certe ca acelea ale geometriei înseşi.[218]

Aşadar, Comte preconizează o etică întocmită de om, care să prescrie cu exactitate matematică reguli de conduită conforme cu „ordinea universală" (instituită de cine?) pentru fiecare acţiune, obişnuinţă, înclinaţie sau sentiment. Mare îndrăzneală să crezi că poţi pătrunde în forul lăuntric al oamenilor, pentru a le influenţa gândirea şi motivaţiile. Iată-l pe om din nou ca măsură a tuturor lucrurilor.

Şi Iluminismul se lăuda cu încercarea de a menţine un cod moral sănătos ce nu se sprijină pe valorile creştine (d'Holbach, Rousseau, Kant etc), dar niciunul dintre aceştia nu a mers atât de departe ca şi Comte. Dacă Dumnezeu este irelevant pentru problemele oamenilor, aceştia

---

[217] *Ibidem*, p. 43-44.
[218] *Ibidem*, p. 79.

trebuie să-şi inventeze propria etică, deorece domeniul moralei este cosiderat de „minţile deschise” a fi „neutru” din punct de vedere religios. Dar ceea ce preconiza Comte –, controlul voinţelor umane –, sună a un totalitarism fără precedent, care poate se va realiza parţial cu ajutorul implanturilor cibernetice pe vremea domniei lui Antihrist.

FRIEDRICH NIETZSCHE (1844-1900)

UN PORTRET ŞOCANT AL UNUI FILOSOF ŞOCANT

Un egocentrism exagerat?

Înfumurarea ta, îngâmfarea inimii tale te-a rătăcit pe tine...(Ieremia 49:16a).

Dacă Auguste Comte vorbeşte la superlativ de noua sa filosofie, considerând că pozitivismul va răspunde tuturor nevoilor de viaţă şi va rezolva toate problemele omenirii, de pe toate meridianele, Nietzsche face afirmaţii la superlativ nu numai despre filosofia sa, ci şi despre propria sa persoană, ceea ce este, pe de o parte, un semn evident de grandomanie, iar pe de altă parte, este conştienţa unui destin unic, fapt care s-a adeverit întocmai, dar în sens negativ.

Este foarte neobişnuit ca un autor să-şi aducă laude sieşi. Chiar dacă îşi exprimă o părere, de cele mai multe ori o face la persoana întâia plural, din modestie. Nietzsche îşi arogă o măreţie şi o distincţie fără precedent, planând cu superioritate, „cu un simţ al distanţei”, deasupra întregii

omeniri. În cartea sa, *Ecce Homo*, are şi următoarele capitole: *De ce sunt atât de înţelept; De ce sunt atât de inteligent; De ce scriu cărţi atât de bune; De ce sunt eu un destin*. Iată şi câteva citate din aceeaşi carte: „... [F]ără întrerupere am creat numai opere de prim rang – pe care niciun om nu mi le poate imita – sau prefigura, şi le-am creat cu deplină răspundere pentru toate mileniile, care vor veni după mine..." [219]

Pentru că zici: „Sunt bogat, m-am îmbogăţit, şi nu duc lipsă de nimic", şi nu ştii că eşti ticălos, nenorocit, sărac, orb şi gol (Apocalipsa 3:17).

Iată încă un citat grăitor în ceea ce priveşte imaginea de sine a lui Nietzsche:

> Mi se pare una din cele mai rare dovezi de distincţie, pe care poate să o producă cineva despre sine însuşi, ca atunci când ia în mână o cartea de-a mea – pretind chiar, ca atunci să-şi scoată cizmele – să nu vorbească prostii... Şi cum aş putea eu, cu un asemenea simţ al distanţei, să-mi doresc măcar să fiu citit de «modernii» pe care îi cunosc! [...] Încă în vara aceasta, într-un moment când eu cu literatura mea, care cântăreşte atâta de greu, care e menită să atârne atât de greu, am reuşit poate să dezechilibrez tot restul literaturii..." [220]

Cu alte cuvinte, Nietzsche cere respect, chiar reverenţă, faţă de cărţile lui ca în faţa unor cărţi sfinte în care ni se revelează adevărul ultim. El se consideră a fi „o *force majeur*", deoerece prin literatura sa care „cântăreşte atât de greu" va „frânge istoria omenirii în două jumătăţi. Se cheamă că oamenii au trăit înaintea lui sau au trăit după el..."[221] Cu alte cuvinte, anii se vor număra altfel: nu se va mai spune „înainte şi după Hristos", ci „înainte şi după Nietzsche".

---

[219] F. Nietzsche, *Ecce Homo…*, p. 48.

[220] *Ibidem*, p. 50-51, iar în aceeaşi lucrare la pp. 54-57, putem citi: Cei care-mi sunt înrudiţi prin eminenţa voinţei trăiesc atunci [când mă citesc] adevărate extaze ale cunoaşterii: căci eu vin din înălţimi pe care nicio pasăre nu le-a întâlnit în zborul ei, cunosc abisuri în care nu s-a rătăcit încă niciun picior de om. Mi s-a spus că e cu neputinţă să mi se lase din mâini o carte a mea o dată ridicată – eu tulbur până şi odihna de noapte… […]…există pentru mine şi multe posibilităţi stilistice – poate că este cea mai bogată şi felurită artă a stilului, pe care a stăpânit-o vreodată vreun om. […] Înainte mea, nimeni nu ştie ce anume se poate face cu limba germană – ce se poate face la urma urmelor cu limba omenească. Arta marelui ritm, al perioadelor, pentru a da expresie unei enorme creşteri şi prăbuşiri ale unor enorme, supraomeneşti pasiuni, a fost descoperită abia de mine… […] eu m-am avântat la mii de mile dincolo de ceea ce purta până acum denumirea de poezie. […] Că din scrierile mele vorbeşte un psiholog care nu-şi are egalul, aceasta este poate prima intuiţie la care răzbate un bun cititor – un cititor cum îl merit eu…

[221] F. Nietzsche, *Ecce Homo…*, p. 129.

„…mândria inimii tale te-a dus în rătăcire..." (Obadia 1:3a)

El se percepe pe sine însuşi ca fiind un adevărat filosof, mai presus nu numai de oamenii de rând, de „plebe", pentru care nutreşte un profund dispreţ, ci mai presus şi de omul de ştiinţă, pentru că filosoful este cel care are dreptul să spună *Fiat!* (precum odinioară Creatorul), legiferând prin afirmaţiile sale valorile şi direcţia de urmat pentru omenire: *„Dar filosofii propriu-zişi sunt oameni care ordonă şi legiferează*: ei zic «aşa să fie» (*Fiat!*), ei decid pentru oameni: Încotro? şi La ce bun? [...] Ei întind spre viitor o mână creatoare, şi tot ce este şi tot ce a fost le slujeşte ca mijloc, unealtă, ciocan. «Cunoaşterea» lor este *creaţie*, creaţia lor este legiferare, voinţa lor de adevăr este – *voinţă de putere* [s. a.]."[222]

Inspiraţie supranaturală

În urma unei experienţe neobişnuite, Nietzsche a devenit conştient de faptul că are un destin unic. Este vorba de o „revelaţie", pe care o considera eliberatoare şi benefică pentru viitorul omenirii, nebănuind că era de fapt o experienţă demonică:

> Are cineva, acum la sfârşitul secolului al XIX-lea, vreo idee clară despre ceea ce poeţii unor epoci mai viguroase numeau inspiraţie? În caz contrar am să descriu eu aceasta. Păstrând cel mai mic rest de superstiţie, senzaţia de a fi simpla încarnare, simplul purtător de cuvânt, ***simplul medium al unei puteri covârşitoare*** [s. n.] nu ar mai putea fi de fapt respinsă ca mincinoasă. Noţiunea de revelaţie, în sensul că deodată, cu o certitudine şi limpezime inexprimabile va deveni vizibil, audibil ceva ce te va zgudui şi te va răsturna până în adâncurile fiinţei, descrie într-adevăr această stare. Nu auzi, nu cauţi, iei, ***nu întrebi cine anume îţi dă*** [s. n.]; ca un fulger luminează un gând, cu necesitate, cu o formă conturată fără nicio ezitare – ***eu nu am avut niciodată alegerea*** [s. n.]. Un extaz a cărui tensiune uriaşă se descarcă până la urmă într-un torent de lacrimi, în care pasul devine năvalnic, pentru a se potoli de îndată; o senzaţie definitivă de a-ţi ieşi din piele, cu conştiinţa cât se poate de limpede a nenumăraţi fiori şi tresăriri care-ţi străbat tot trupul din creştet până în tălpi; o profunzime a fericirii în care tot ce poate fi mai dureros şi tot ce poate fi mai arid nu mai par contrarii, ci apar drept condiţionate, ca o culoare înăuntrul unei revărsări totale de lumină... [...] Spontaneitatea cu care iau naştere imaginile, simbolurile, este lucrul cel mai remarcabil [...] totul se oferă ca expresia cea mai directă, cea mai potrivită, cea mai simplă. Pare... [...] că lucrurile însele ar veni să se ofere singure drept simboluri.[223]

---

[222] F. Nietzsche, *Dincolo ...,* p. 95.
[223] F. Nietzsche, *Ecce Homo*..., p. 93-94.

După cum observăm din citatul de mai sus, el se percepe pe sine „un simplu medium al unei puteri covârşitoare", în faţa căreia el „nu a avut niciodată alegerea..." – pentru că pur şi simplu „s-a întâmplat", dar el nici nu a întrebat „cine anume îţi dă" – care este sursa inspiraţiei... Nu şi-a pus problema că ar putea fi o sursă întunecată, din moment ce s-a însoţit de un „extaz" de o „tensiune uriaşă": De altfel, atunci când nu crezi în existenţa unei lumi spirituale paralele cu lumea noastră, nici nu-ţi pui asemenea întrebări. Din contră, el se consideră a face parte din puţinele „spirite libere" (dacă nu cumva este chiar singurul) care, ca la o deşteptare dintr-un somn de milenii, au avut revelaţia că nicio valoare nu este un dat, ci însăşi credinţa creştină a fost zidită doar pe nişte închipuiri şi halucinaţii, nefiind altceva decât un ideal care emană „sulf otrăvit" – „defăimarea lumii!".

„E cumplită şi pierzătoare încrederea scunsă în gândurile necurate" (Filocalia).

Nietzsche în oglindă

Felul în care vorbeşte despre filosofii şi filosofiile de dinaintea lui, ironizându-le, se aplică perfect şi la filosofia lui, la care privim de la distanţă, dar nu în sens nietzschean, adică nu „de sus", ci în sens temporal – după mai bine de un secol. Uneori, avem impresia că şi-a zugrăvit propriul portret cu multă fidelitate; nu trebuie decât să întoarcem oglinda înspre el:

> …Voi [filosofi] cavaleri ai celei mai triste figuri [face referire la Don Quijote], domnilor pierde-vară, care bateţi câmpii spiritului! La urma urmelor, ştiţi cât se poate de bine că nu poate să aibă vreo importanţă dacă sunteţi *voi* aceia care au dreptate, ştiţi, de asemenea, că niciun filosof nu a avut dreptate până acum, că există probabil mai mult adevăr în cel mai neînsemnat semn de întrebare pe care-l aşezaţi voi după formulele şi teoriile voastre preferate (şi uneori după voi înşivă) decât în toate gesturile şi argumentele solemne etalate înaintea acuzatorilor şi a tribunalelor! Daţi-vă mai bine la o parte! Retrageţi-vă în ascunzători![224]

Aşadar, „niciun filosof nu a avut dreptate până acum", dar acum, s-a ivit el, Nietzsche, aducătorul luminii în chestiuni esenţiale. Aflându-ne la mai bine de un secol după el, realizăm că toată strădania lui de a îndrepta şuvoaie de cuvinte caustice, asemenea unui tir de gloanţe împotriva Adevărului şi a valorilor din ordinea Binelui, s-a dovedit a fi o luptă inutilă „cu morile de vânt", ce i se păruseră nişte adevăraţi „uriaşi", ca odinioară

[224] F. Nietzsche, *Dincolo…,* p. 26.

lui Don Quijote. Dar ADEVĂRUL atacat de el stă nezguduit pe temelii veşnice, iar stilul de viaţă dionisiac pe care ar fi vrut să-l implementeze pentru întreaga omenire se dovedeşte a fi nociv chiar şi pentru natura umană, nemaivorbind de Legile dumnezeieşti.

(Natura umană *per se* este şi ea o normă a moralităţii. De exemplu, toţi oameii fac o deosebire calitativă între „a mânca" şi „a se îmbuiba". Prima este în conformitate cu natura umană, pe când a doua este împotriva ei, dăunându-i. Natura umană este o normă a moralităţii, dar o normă de gradul doi, deoarece nu este explicită, aşa cum este Revelaţia scrisă, şi nu este evidentă în domenii specifice. *Vivere secundum naturam, secundum rationem,* cum spunea Seneca, înseamnă a trăi în conformitate cu natura şi călăuzit de legea morală naturală, prin raţiune.)

MAREA ÎNDOIALĂ

Însăşi ideea de „moarte a lui Dumnezeu", presupunem că îi va fi fost insuflată de acea „putere covârşitoare" care-l inspira şi-l copleşea, călăuzindu-l, dar mai mult ca sigur că şi

Aşa-zisele „dovezi ştiinţifice" ale teoriei evoluţioniste a lui Darwin.

O dată cu „moartea lui Dumnezeu", temelia ultimă a întregii lumi se surpa. În Univers nu mai rămânea nici un punct de referinţă absolut. Acest fapt era identic cu „a bea marea" sau „a şterge întregul orizont", „a desprinde pământul din lanţurile soarelui". „Mai există oare un sus şi un jos" fără un reper exterior imuabil şi veşnic? Bănuiesc că Nietzsche, care avea o minte sclipitoare, realiza implicaţiile prăbuşirii temeiului ultim. Dar cred că apariţia lucrării lui Darwin, *Originea speciilor*, în 1859, la vârsta când el, plin de evlavie, se împărtăşea pentru prima dată la Bisericii Lutherană, a fost un test pentru credinţa multora şi a zguduit multe inteligenţe, inclusiv pe a lui Nietzsche.

> N-aţi auzit de acel nebun care ziua în amiaza mare aprinsese un felinar şi alerga prin piaţă strigând neîncetat: „Îl caut pe Dumnezeu! Îl caut pe Dumnezeu!" [...] „Unde a plecat Dumnezeu? strigă el. Am să vă spun eu! *Noi L-am ucis* – voi şi eu! Noi toţi suntem ucigaşii lui! Dar cum am făcut asta? Cum am putut să bem marea? Cine ne-a dat buretele pentru a şterge întregul orizont? Ce-am făcut când am desprins pământul acesta din lanţurile soarelui său? Încotro se îndreaptă acum? Încotro ne îndreptăm noi? Departe de toţi sorii? Nu ne prăbuşim fără încetare?, înapoi, într-o parte, înainte, în toate părţile? Mai există oare un sus şi un jos? Nu rătăcim ca printr-un neant nesfârşit? Nu ne adie golul în faţă? Nu s-a făcut mai frig? Nu vine mereu

> noaptea şi încă şi mai multă noapte? [...] Dumnezeu a murit! [...] Şi noi l-am ucis ! Cum să ne consolăm noi ucigaşii ucigaşilor? Cel mai sfânt şi mai puternic din tot ce-a avut lumea până acum şi-a pierdut sângele sub cuţitele noastre – cine ne spală de acest sânge? Cu ce apă ne-am putea curăţa? Ce ispăşiri, ce jocuri sfinte va trebui să inventăm? Nu este oare dimensiunea acestei fapte prea mare pentru noi? [...] Faptă mai mare nu a existat niciodată – şi oricine se va naşte după noi va pătrunde, datorită acestei fapte, într-o istorie mai înaltă decât a fost toată istoria de până acum![225]

Concluzia lui Nietzsche este că tocmai prin moartea lui Dumnezeu istoria omenirii va fi „mai înaltă" decât până atunci; omul se va elibera de himere şi minciuni şi implicit de absoluturile care au domnit cu tiranie de-a lungul veacurilor: „Într-adevăr, la vestea că «vechiul Dumnezeu e mort», noi filosofii şi «spiritele libere» ne simţim ca iluminaţi de o auroră nouă, inima noastră se revarsă de recunoştinţă, mirare, presimţire, aşteptare – zarea ne pare în sfârşit din nou liberă, chiar dacă nu este luminoasă, corăbiile noastre vor putea în sfârşit porni iarăşi în larg [...],marea *noastră* se întinde iar deschisă, poate că nicicând n-a existat o «mare atât de deschisă»".[226]

Pot caii să alerge pe o stâncă? Sau poate cineva să are marea cu boii de aţi prefăcut judecata în otravă ...? (Amos 6:12) Este evident că marea nu se poate ara cu boii, iar caii nu pot să alerge pe o stâncă. Tot atât de evident este faptul că judecata/concluzia lui Nietzsche privitor la surparea temeiului ultim a adus multă otravă generaţiilor care au urmat. El celebrează libertatea absolută; jubilează la gândul că „marea [este] deschisă" tuturor experimentărilor şi că zarea „pare în sfârşit din nou liberă, chiar dacă nu este luminoasă". Nu contează! Contează independenţa faţă de orice autoritate – autonomia.

> *Vă bucuraţi de lucruri de nimic şi ziceţi: Oare nu prin tăria noastră am câştigat noi putere [şi libertate absolută]?* (Amos 6:13)

Aşa se face că Nietzsche a lepădat „binele cu scârbă" (Osea 8:3) şi a iubit „mai degrabă răul decât binele, mai degrabă minciuna decât adevărul" (Ps. 52:3). „Nu mediul l-a făcut în final un solitar şi un profet mânios – nimeni nu l-a constrâns la această ipostază. El însuşi *a ales* această cale..."[227] S-ar prea putea ca în inima lui să fi sălăşluit, *in potenţia*,

---

[225] F. Nietzsche, *Ştiinţa voiasă, („la gaya scienzia")* Ed Humanitas, Bucureşti, 2006, p. 137-138.

[226] *Ibidem,* p. 224.

[227] Ivo Frenzel, *Friedrich Nietzsche*, Ed. Teora, Bucureşti, 1997, p. 48.

un dor de libertate absolută şi o respingere a tuturor îngrădirilor, un semn de întrebare privitor la valori, precum şi o tendinţă de înălţare şi dominare. Este adevărat că în firea pământească a fiecăruia dintre noi sălăşluiesc ascunse şi nebănuite, nici chiar de noi înşine, „seminţe" ale răului, înclinaţii pe care anumite contexte le aduc la suprafaţă, spre surprinderea chiar şi a noastră şi atunci exclamăm perplecşi: „Nu mi-aş fi închipuit că aşa ceva zace în străfundurile fiinţei mele!" Dar este alegerea fiecărei persoane de a da curs şi a alimenta acele înclinaţii sau de a le răstigni.

O urmare evidentă a „morţii lui Dumnezeu" este faptul că „o adâncă şi veche încredere s-a preschimbat în îndoială": „...credinţa în Dumnezeul creştin a ajuns de necrezut [...] Şi câte toate trebuie să se prăbuşească acum, după ce temelia acestei credinţe s-a zdruncinat",[228] desigur, întreaga morală care a domnit de veacuri în Europa creştină.

Adu-Ţi aminte de ocările pe care Ţi le aruncă în fiecare zi cel fără minte! (Ps. 74:22)

Nietzsche a fost o inteligenţă neobişnuită, un geniu chiar. La 24 de ani era deja cadru didactic universitar, foarte apreciat pentru studiile sale în domeniul filologiei. Dar dacă un om nu-L urmează pe Hristos – Lumina lumii – oricât de inteligent ar fi, el umblă de fapt în întuneric. Lumina lăuntrică a conştiinţei se întunecă treptat: *Dacă lumina care este în tine este întuneric, cât de mare trebuie să fie întunericul acesta!* – spune Hristos Însuşi (Mt. 6:23). În acel întuneric duhovnicesc, raţiunea nu te ajută. Ea nu distinge „punctele cardinale" de pe harta valorilor, pentru ca omul să se poată orienta corect. „Orbul, faţă de Cel Unul, este orb în întregime faţă de toate. Iar cel ce vede pe Unul are vederea tuturor" (Filocalia). Şi, după cum arătam mai sus, cu cât un om este mai inteligent, cu atât un duh mai înalt în ierarhie îl va lua sub „tutela" sa.

REVOLTA ÎMPOTRIVA VALORILOR

Îndoiala lui vizavi de valorile care în ultimă instanţă îşi aveau originea în Dumnezeu se transformă treptat într-o negaţie încrâncenată, iar mai apoi într-o „declaraţie de război" împotriva tuturor valorilor din

[228] F. Nietzsche, *Știința*..., p. 223.

ordinea Binelui: „Să nu subapreciem aceasta: *noi înşine*, spiritele libere, suntem deja o «reevaluare a tuturor valorilor», o declaraţie *de război şi de planificată* victorie la adresa tuturor conceptelor vechi de «adevăr» şi «neadevăr» [s. a.]”.[229]

Poate că nici unul dintre gânditori nu a atacat valorile morale şi în speţă valorile creştine cu atâta înverşunare. Nietzsche simte o chemare unică, şi, asemenea unui profet întunecat, se autodeclară un „nimicitor al moralei”, chemat să demaşte minciuna ce dăinuieşte de veacuri. Se repede la Tablele Legii cu „ciocanul” filosofiei sale pentru a le sfărâma şi a institui nişte „table noi”, ca o expresie a libertăţii omului autonom superior, el însuşi etalonul şi creatorul valorilor, căci „absolutul ţine în întregime de patologie” – spune Nietzsche. „Ascunse după numele cele mai sfinte, domnesc valori ale decăderii, valori *nihiliste*.”[230]

Pentru Nietzsche, „adevărul” nu este altceva decât „O oaste mişcătoare de metafore, metonimii, antropomorfisme, pe scurt, o sumă de relaţii umane care au fost înălţate, transmise, împodobite poetic şi retoric şi care, după o îndelungă întrebuinţare, i se par unui popor stabile, canonice şi obligatorii: adevărurile sunt iluzii, de care am uitat că ar fi aşa ceva, metafore care şi-au pierdut imaginea şi care sunt considerate acum metal, nu monedă.[231] Cu alte cuvinte, Nietzsche, care afirmă despre sine că face parte dintre „spiritele libere” ale vremii sale (elita de vârf a societăţii) şi-a dat seama că moneda adevărului căreia i se dăduse crezare timp de veacuri, era de fapt o monedă calpă.

Originea valorilor creştine

În cartea sa, *Genealogia moralei*, el îşi propune să facă nişte investigaţii privind originea valorilor morale tradiţionale: „*Valoarea acestor valori trebuie ea însăşi pusă sub semnul întrebării* – şi în acest scop devine necesară cunoaşterea condiţiilor şi a împrejurărilor din care au crescut ele, în care s-au dezvoltat şi deformat... [s. a.]”[232] El are pretenţia de a fi descoperit originea moralei creştine într-o teribilă farsă,

---

[229] F. Nietzsche, *Antichristul…*, p. 19.

[230] *Ibidem*, p. 12.

[231] I. Frenzel, în *op. cit.,* citează din opera lui Nietzsche: *Despre adevăr şi minciună în sens extramoral,* p. 69.

[232] Această idee conform căreia prezentul trăieşte pe socoteala viitorului, adică ideea de abstinenţă în prezent, având în vedere judecata viitoare, este ridiculizată şi de Rousseau în *Emile sau despre educaţie*, p.54: „Aud de departe strigătele acelei false înţelepciuni care ne aruncă neîncetat în afară de noi înşine, care socoteşte totdeauna prezentul drept nimic şi, urmărind fără răgaz un viitor care fuge pe măsură ce înaintăm, ne sileşte să ne ducem unde nu suntem, ducându-ne [de fapt] unde nu vom fi niciodată.”

asemănătoare unei revolte de sclavi: cei slabi şi neputincioşi (evreii şi creştinii) au făcut o răsturnare a valorilor, impunând lumii o morală gregară ca pe o şireată alcătuire, fără precedent. Dar şiretlicul prin care cei „neputincioşi" au reuşit să-şi impună „morala lor de sclavi" este, după părerea lui Nietzsche, însăşi „farsa" răstignirii lui Hristos. (Sintagma: „morală gregară" se referă la universalitatea valorilor morale.)

> Nu şi-a *atins* oare Israelul, tocmai pe calea ocolită a acestui „Mântuitor", a acestui aparent adversar al său [...] ultima ţintă a sublimei sale dorinţe de răzbunare? Nu face oare parte acest lucru din oculta magie neagră a unei cu adevărat *grandioase* politici a răzbunării, o răzbunare prevăzătoare, subterană, greu sesizabilă şi imprevizibilă prin care Israelul însuşi trebuia s-o renege în faţa lumii şi s-o ţintuiască pe cruce, această unealtă a răzbunării sale ca şi cum ea ar fi fost duşmanul său de moarte pentru ca „întreaga lume", toţi duşmanii lui Israel să poată muşca fără ezitare din această momeală ? [...] Putea oare cineva să-şi imagineze o momeală mai *primejdioasă?* Ceva care prin puterea de seducţie, de amăgire, de zăpăcire, de distrugere să egaleze acel [...] oribil paradox al unui „Dumnezeu pe cruce", acel mister de o inimaginabilă şi extremă cruzime al autocrucificării lui Dumnezeu întru *salvarea omului*?[233]

Ei vorbesc despre Tine în chip nelegiuit! (Psalm 139:20)
*Vai de cine se ceartă cu Făcătorul său! Un ciob dintre cioburile pământului... (*Is. 45:9).

O dată descoperită originea valorileor morale creştine, ele trebuie atacate şi desfiinţate:

> Fără îndoială, minciuna vrea schimbată slăbiciunea-n *merit* [...] şi neputinţa nerăzbunătoare-n „bunătate"; temătoarea josnicie devine „umilinţă"; supunerea faţă de cei pe care-i duşmănim ajunge „ascultare" (anume supunerea faţă de unul despre care spun ei, le-ar impune-o, – îl numesc Dumnezeu). Absenţa ofensivei la cel slab, chiar laşitatea în care e băgat [...] ajunge aici la denumirea de „răbdare", numindu-se uneori şi virtute; „nu-pot-să-mă-răzbun" la ei îşi zice „nu-vreau-să-mă-răzbun", şi poate chiar iertare, „căci ei nu ştiu ce fac, numai noi suntem singurii să ştim ce fac ei!" Se mai vorbeşte încă şi de o „dragoste pentru duşmani" – şi cu prilejul ăsta se transpiră.[234]

„Cei răi iau virtuţile drept păcate" (Filocalia).

Prin acele definiţiile *sui generis* atribuite de Nietzsche celor mai sublime virtuţi creştine, ne dăm seama că este vorba nu numai de dispreţ, ci şi de o ură nestăvilită împotriva creştinismului şi a valorilor acestuia.

---

233 F. Nietzsche, *Despre genealogia moralei…*, p. 24-25.
234 *Ibidem,* p. 39.

Toate cărţile lui sunt presărate cu asemenea răstălmăciri; cuvintele lui au agresivitatea unor şuierături de bice ce lovesc cu mânie în valorile instituite de veacuri. De exemplu: „«Păcatul» este un simţământ evreiesc şi o invenţie evreiască, iar luând în considerare acest fundal al întregii moralităţi creştine, creştinismul a urmărit într-adevăr să «iudaizeze» lumea întreagă. […] Pocăinţa, umilinţa, tăvălitul prin praf – aceasta este prima şi ultima condiţie de care se leagă îndurarea sa, deci restabilirea onoarei sale divine![235]

„Umilinţa, castitatea, sărăcia, într-un cuvânt sfinţenia, nu ar fi adus până acum vieţii nespus mai multe prejudicii decât orice altă oroare şi viciu."[236] Credem că aici face referire la triplul vot (jurământ) al călugărilor: ascultarea, sărăcia şi castitatea. Preotul însuşi era văzut de Nietzsche ca un „tăgăduitor, […] calomniator şi otrăvitor, *prin meserie*, al vieţii".[237] Apoi mila creştină, care este un giuvaier fără seamăn şi trage foarte greu în cântarul lui Dumnezeu, este văzută de Nietzsche ca o virtute rezervată doar decadenţilor. Ea „miroasă a plebe şi seamănă, până la putinţa de a fi confundată, cu proastele maniere...[238]

Aşa cum arătam într-un capitol anterior, Dumnezeu vrea mai degrabă o inimă mişcată de milă, decât o faptă bună făcută cu condescendenţă şi mulţumire de sine. „Mila e durerea mişcată de har" (Filocalia). Hristos vrea mai degrabă milă decât jertfă (cf. Mt. 9:13). Căci „Jertfa o dai din buzunar, dar mila, din inimă" (Maria Ernu). Mila deschide uşa raiului, căci cei milostivi vor avea parte de milă (cf. Mt. 5:7). Mai mult, mila biruieşte chiar şi judecata (cf. Iacov 2:13). Ea este chiar mai presus de dreptate, pentru că semenul nostru are dreptul la mila noastră, chiar dacă este un ticălos şi chiar dacă a părsit frica de Domnul (cf. Iov 6:14).

Originea conştiinţei

Conştiinţa e cuvântul şi mustrarea păzitorului dat nouă…

[235] F. Nietzsche, *Știința voiasă…,* p. 143.
[236] F. Nietzsche, *Antichristul*, p. 15.
[237] *Ibidem,* p. 15.
[238] F. Nietzsche, *Ecce Homo…*, p. 18.

După „moartea lui Dumnezeu", conştiinţa umană este înţeleasă ca o excrescenţă nereuşită a biologicului. Ea este „explicată" ca fiind doar un ecou al bombardamentului imagistic şi auditiv al contextului cultural în care trăim, o creaţie a mediului. Omul doar repetă în sine ceea ce a auzit recent în diferite medii sociale sau prin intermediul mass-media.

Nietzsche – acest copil precoce al postmodernităţii – înfăţişa în mod ciudat conştiinţa ca fiind „«un instrument de transmisie» al acţiunilor din afară asupra noastră şi al acţiunilor noastre asupra exteriorului. Întreaga noastră conştiinţă nu este decât un comentariu mai mult sau mai puţin fantezist al unui text necunoscut [exterior nouă]" [239], deci „un articol de import".

Pe Nietzsche îl deranja până la exasperare *sentimentul vinovăţiei,* pe care-l considera nedemn de o fiinţă măreaţă, de acel Supraom, aşa cum şi-l imagina el. Remuşcarea şi nevoia de iertare nu puteau fi admise într-o viaţă umană demnă de trăit. „Ţapul ispăşitor" care a generat aceste stări abominabile ale conştiinţei este tocmai morala. Mustrările de conştiinţă sunt un rezultat al sadismului moralei (idee pe care o va prelua Freud). „Remuşcarea e indecentă" – spunea Nietzsche. „Omul care [...] strâns în menghina apăsătoare a regularităţii moravurilor – nebunul acesta captivul acesta nostalgic şi disperat, animalul acesta pe care voiau să-l «îmblânzească» şi care se izbea rănindu-se de gratiile cuştii sale [...] a devenit inventatorul «conştiinţei încărcate»."[240]

După părerea lui, „Conştiinţa este ultimul şi cel mai târziu stadiu de dezvoltare al organicului [face referire la evoluţie], fiind prin urmare cea mai nefinisată şi mai puţin puternică latură a acestuia. [...] O funcţie înainte de a fi dezvoltată şi maturizată, reprezintă un pericol pentru organism: este cu atât mai bine dacă în acest răstimp ea va fi straşnic tiranizată!"[241]

(Apariţia conştiinţei, a sentimentului vinovăţiei, în procesul evoluţiei, unde acţionează selecţia naturală şi lupta pentru supravieţuire, nu are nicio noimă. Conştiinţa şi legea morală naturală ar fi acţionat ca o

---

[239] T. Vidam, *op. cit.*, p. 72.
[240] F. Nietzsche, *Despre genealogia*…, p. 82.
[241] F. Nietzsche, *Știința voiasă*…, p. 46-47.

frână în competiția pentru supraviețuire, deoerece „a fi moral" înseamnă „a fi pentru aproapele nostru", nu împotriva lui.)

Deși, recunoaște realitatea unei „conștiințe încărcate", pe care, fără îndoială, o va fi experimentat, ca tot omul, el alege varianta „vitrinei", a „salvării aparențelor" și nu a rezolvării cauzelor la nivel de esență: „Ne descurcăm mai ușor cu o conștiință încărcată decât cu o reputație proastă."[242] Preferăm să ascundem adânc în noi mustrările de conștiință, scrâșnim din dinți de durere lăuntrică, dar „imaginea", „aparența" să ne fie nepătată. După părerea lui, este mai bine să negăm conștiința, să o tiranizăm și s-o explicăm „științific", decât să ascultăm de glasul ei și să ne îndreptăm faptele. El dă chiar și un exemplu concret, în acest sens: „Oare cine va înfăptui ceva măreț? [...] A nu pieri de nesiguranță și de mizerie interioară [mustrări de conștiință și milă] atunci când pricinuiești o mare durere și auzi țipătul acelei dureri – acesta este un fapt grandios, acesta ține de măreție."[243] De aceea, „Trebuie ca întreaga suprafață a conștiinței – conștiința este o superficialitate – să fie păstrată pură de oricare dintre marile imperative [se referă la imperativele categorice ale lui Kant]".[244] Omul trebuie să scape de sadismul coștiinței și de încorsetările legii morale naturale, pentru a ajunge într-o stare de „inocență", ca cea a fiarelor, dincolo de bine și de rău.

❧❧❧

„Vinovăția are rolul unui semnal timpuriu de alarmă, întâiul zvon cum că lucrurile au luat-o pe o cale greșită. […] Făpturi unice ale creației, ființele umane au o metodă complexă de conștientizare a erorii morale. Conștiința împovărată de vinovăție dă glas unei anume voci lăuntrice, o formă de comunicare dintre cele mai intime, urmând să lase o amplentă puternică asupra trupului [fâstâceală, stânjenire, accelerare a ritmului cardiac, roșeață în obraji etc.], cât și asupra psihicului."[245] Conștința ni s-a dăruit împreună cu întreaga noastră spiritualitate, ca un dar neprețuit – o scânteie care luminează mintea, ridicându-ne deasupra tuturor creaturilor. Conștiința este „glasul lui Dumnezeu" ce răsună în inima noastră, ca un zvon al celeilalte lumi, atâta timp cât nu interpunem faptele de neascultare voită ca pe o tristă „izolație fonică", pentru a nu mai fi „deranjați" de Glasul mustrător în alegerile noastre păcătoase.

---

[242] *Ibidem,* p. 76
[243] *Ibidem,* p. 203.
[244] F. Nietzsche, *Ecce Homo…,* p. 45.
[245] Philip Yancey, *Zvonurile altei lumi.* Ed. Aqua Forte, Cluj-Napoca, 2006, p. 149.

Vestea bună pentru trăitorul întru dreptate este că „Dumnezeu înlătură vinovăţia conştientă [pe care o aducem la picioarele crucii], însă aduce la nivelul conştiinţei vinovăţia refulată" (P. Tournier), pentru a ne căi şi a ne curăţi în scump sângele Mântuitorului.

Atacul împotriva propovăduitorilor

Atacul împotriva oamenilor Bisericii este necruţător, fie că este vorba de preoţi, de teologi, de învăţători sau aşa cum îi mai numeşte: „agitatori", „diavoli ipocriţi", „adepţi înflăcăraţi ai anti-naturii" etc.

Ei urăsc pe cel ce-i mustră la poarta cetăţii
şi le este scârbă de cel ce vorbeşte din inimă. (Amos 5:10)

Propovăduitorii sunt învinuiţi de faptul că au inventat o lume de dincolo, pentru a impune valorile creştine, prin răsturnarea voită şi cu premeditare a valorilor păgâne. „Apare acum învăţătorul etic, drept învăţător al «scopului existenţei»; pentru aceasta el inventează o a doua şi altă existenţă [lumea de dincolo], scoţând-o pe cea veche şi obişnuită din balamalele ei vechi şi obişnuite, cu ajutorul mecanicii sale noi."[246] „Mici evrei, superbi, copţi pentru orice casă de nebuni, au răsturnat, potrivit cu ei înşişi valorile, ca şi cum «creştinul» ar fi sensul, pacea, măsura şi *judecata din urmă* a întregii lumi...[s. a.]"[247] „Tot ceea ce este mizerabil, suferind în sine, bântuit pe ascuns de sentimente rele, întreaga lume de ghetou a sufletului a ajuns, dintr-o dată *deasupra*! Să se citească numai un agitator creştin oarecare, de exemplu, Sfântul Augustin, pentru a înţelege, pentru a *simţi* ce fel de figuri murdare au ajuns sus în felul acesta [s. a.]."[248]

Astfel de învinuiri au fost făcute încă în vechime împotriva sfinţilor prooroci ai lui Dumnezeu şi chiar împotriva lui Hristos Însuşi, Cel pogorât la noi din iubire, Cel împodobit cu o slavă aparte (cf. In. 1:14): *Acum, I-au zis Iudeii, vedem bine că ai drac…* (In. 8:52a) Sau: Are drac, este nebun, de ce-L ascultaţi? (In. 10:20) Dar Isus le-a spus clar urmaşilor Săi că *Ucenicul nu este mai presus de învăţătorul lui…* (Lc. 6:40). *Dacă M-au prigonit pe Mine –*, zice Hristos *–, şi pe voi vă vor prigoni* (In. 15:20). *De altfel, toţi cei ce voiesc să trăiască cu evlavie în Hristos Isus vor fi prigoniţi* (2 Tim. 3:12).

---

246 F. Nietzsche, *Ştiinţa voioasă…*, p. 37.
247 F. Nietzsche, *Antichristul…*, p. 62.
248 *Ibidem,* p. 90.

Acestea sunt adevăruri axiomatice pe care le vedem împlinite şi în viaţa Marelui Apostol al lui Dumnezeu – Pavel. Nici el, care a gustat din plin necazuri, greutăţi şi prigoane, ba chiar şi moartea de martir, nu a scăpat de condeiul înveninat al lui Nietzsche. Furia lui se dezlănţuie împotriva Sfântului Apostol, numindu-l „un agitator impertinent" ce încearcă zadarnic să distrugă „înţelepciunea acestei lumi", „prin predici morale".[249] Nietzsche credea într-un mod greşit că prin sintagma „înţelepciunea acestei lumi" Pavel face referire la filologia şi medicina şcolii alexandrine. Dar Marele Apostol nu s-a războit niciodată cu ştiinţa, după cum reiese din recomandările pe care le face ucenicului său, Timotei: *Fereşte-te... de împotrivirile ştiinţei, pe nedrept numite astfel* (1 Tim. 6:20).

Pentru omul regenerat spiritual, „înţelepciunea lumii acesteia" înseamnă, în termeni ardeleneşti, „ocoşag popular", sau în termeni biblici, „basme lumeşti şi băbeşti" sau sfaturi şi reţete la probleme de viaţă date din perspectivă pur pământească, şi nu în ultimul rând, toată această vorbărie a lui Nietzsche însuşi, declanşată de pe o poziţie omenească, mult prea omenească, se încadrează perfect în „înţelepciunea lumii acesteia". În *Ecce Homo*, el are un subcapitol întitulat „Omenesc, preomenesc" [sic!] în care spune: „Acolo unde voi vedeţi lucruri ideale – eu văd lucruri omeneşti, o, numai lucruri preaomeneşti [sic!]!"[250] Acolo unde noi vedem absoluturi stabilite de Dumnezeu ce emană din însăşi natura Lui, el vede doar lucruri omeneşti, stabilite de om. Cu alte cuvinte, verticala este redusă la orizontala îngustă, stearpă şi mioapă.

Căci este scris: „Voi prăpădi înţelepciunea celor înţelepţi şi voi nimici priceperea celor pricepuţi." Unde este înţeleptul? Unde este cărturarul? Unde este vorbăreţul veacului acestuia? N-a prostit Dumnezeu înţelepciunea lumii acesteia? Căci întrucât lumea, cu înţelepciunea ei, n-a cunoscut pe Dumnezeu în înţelepciunea lui Dumnezeu, Dumnezeu a găsit cu cale să mântuiască pe credincioşi prin nebunia propovăduirii crucii (1 Cor. 1:19-21).

Totuşi, ceea ce propovăduim noi printre cei desăvârşiţi este o înţelepciune; dar nu a veacului acestuia, nici a fruntaşilor veacului acestuia, care vor fi nimiciţi. Noi propovăduim înţelepciunea lui Dumnezeu, cea tainică şi ţinută ascunsă, pe care o rânduise Dumnezeu, spre slava noastră, mai înainte de veci, şi pe care n-a cunoscut-o niciunul din fruntaşii veacului

---

[249] *Ibidem,* p. 65.
[250] F. Nietzsche, *Ecce Homo*..., p. 75.

acestuia; căci, dacă ar fi cunoscut-o, n-ar fi răstignit pe Domnul slavei (1 Cor. 2: 6-8).

Dar „Viaţa necurată împiedică înţelegerea lucrurilor duhovniceşti" (Efrem Sirul).

Bătălia cu Kant

Immanuel Kant nu poate fi numit creştin. El credea în Dumnezeu – un Dumnezeu al filosofilor –, dar el nu credea în ineranţa Scripturilor sau în răscumpărarea prin crucea lui Hristos. Dar ceea ce îl înfuria pe Nietzsche era faptul că susţinea existenţa legii morale naturale, sub forma unor imperative categorice, ce îşi aveau sursa în *raţiunea pură* –, imperative ce se oferă spre ascultare *voinţei bune* a omului – o viziune destul de mecanicistă, deoerece el nu recunoaşte în conştiinţă, darul lui Dumnezeu. Iată părerea lui Nietzsche: „Pe cât de scorţoasă, pe atât de virtuoasă tartuferia cu care bătrânul Kant ne-a ispitit prin meandrele dialecticii pentru a ne duce – sau mai degrabă seduce – spre al său «imperativ categoric»: spectacolul acesta ne face să zâmbim pe noi, cei atât de prost crescuţi, încât să ne amuzăm teribil să-i urmăm, pas cu pas, pe bătrânii moralişti şi predicatori, cu singurul scop de a da la iveală subtilele lor trucuri."[251]

În viziunea lui Kant, imperativele categorice erau nenegociabile. Dacă aşa stau lucrurile, „omul devine un «automat al datoriei» - spune Nietzsche – […] este chiar reţeta pentru decadenţă, ba chiar pentru idiotism"[252], căci „... fiecare «tu trebuie» a fost îndreptat *împotriva noastră.*"[253] Cu alte cuvinte, orice „tu trebuie" îngrădeşte autonomia omului, furându-i bucuria de a trăi după bunul său plac. După părerea lui Nietzsche, adevărul se situează tocmai la polul opus: „Legile cele mai adânci ale conservării şi ale creşterii poruncesc exact contrariul: anume, ca fiecare să-şi găsească singur propria sa virtute, propriul său imperativ categoric."[254] De aceea, cel din urmă vrăjmaş al spiritului uman care trebuie răpus este „Tu trebuie" (*Du sollst*). Acesta va trebui înlocuit cu „Eu vreau" *(Ich will)*, deoarece, „a voi" eliberează. Spiritul omului trebuie să ajungă liber cu orice chip, „...opunând o dumnezeiască negare, chiar şi datoriei. Odinioară [spiritul uman] iubea pe «Tu trebuie» [acel *Să...!* sau *Să*

---

[251] F. Nietzsche, *Dincolo de bine*..., p. 10.
[252] F. Nietzsche, *Antichristul*..., p. 18.
[253] *Ibidem,* p. 20.
[254] *Ibidem,* p. 18. Aceeaşi idee o găsim în *Ştiinţa voioasă*, p. 42-43: „Orice servilism mai subtil ţine la un imperativ categoric şi este duşmanul de moarte al celor ce vor să-i răpească datoriei caracterul ei absolut.

nu...!, din cele 10 porunci sau din imperativele categorice], ca pe cel mai sfânt avut al său; acum trebuie să-şi găsească amăgirea *şi bunul plac* [s. a.], chiar şi în acest cel mai sfânt avut, ca să fure libertatea în pofida dragostei sale [faţă de datorie]."[255] Cu alte cuvinte, omul era legat prin respect şi iubire de imperativele morale şi, în general, de valorile care au domnit în societatea umană mii de ani, dar acum, prin voinţă liberă, el, omul prometeic negator, a hotărât că vrea să se smulgă de sub heteronomia lui *Du sollst*, trecând la autonomia lui *Ich will* – autonomia *bunului plac,* pentru a beneficia de o totală libertate, căci „Omul este un ce care caută să fie supraînălţat" – spune Nietzsche, chiar mai presus de Dumnezeu. Parcă auzim „ecoul" acestei tendinţe a omului carnal care a străbătut veacurile: *„Suntem slobozi, nu voim să ne întoarcem la Tine"* (Ier. 2:31).

Nietzsche îşi varsă năduful împotriva lui Kant, numindu-l: „acest păianjen" sau „chinezăria din Königsberg" [Kant era din Königsberg]. „Prin puterea soartei [Kant] trecea drept filosof german – şi încă mai trece!..."[256] – ceea ce i se părea revoltător.

PROPUNERILE LUI NIETZSCHE

Supraomul ca etalon valoric

Adevărata origine a valorilor morale ne-o dezvăluie el, Nietzsche. Ea se află în voinţa supraomului nietzschean (*Übermensch*), căci „omul se desemna ca «animal valorizator în sine.»"[257] Etalonul valoric se află în voinţa sa, „acest bun al său", el emite valori „pornind de la sine" Dreptul inalienabil de desemnare a valorilor şi de ierarhizare a lor aparţine celor puternici şi mândri, şi puţini. Acel „mesia", acel *Übermensch* va fi acela care va zdrobi vechile table ale valorilor (cele ale lui Moise) şi va făuri altele noi, potrivit voinţei lui negatoare a tot ce a fost iubit ca valoare, timp de mii de ani; el are etalonul valorilor în sine însuşi, fiind însufleţit de „voinţa puterii – voinţa vitală – nesfârşită şi făuritoare...[de valori]"[258]

> O faptă este bună sau rea (valoarea ei se judecă) nu prin consecinţele ei, cum era până acum, ci având în vedere originea ei – nu neapărat intenţia, ci cine o

[255] F. Nietzsche, *Aşa grăit-a Zarathustra*, Ed. Librăriei Şcolare, Bucureşti, [199?], p. 26.
[256] F. Nietzsche, *Antichristul…*, p. 17-18.
[257] F. Nietzsche, *Despre genealogia…*, p. 65.
[258] *Ibidem,* p. 105. Sau, la p. 107: „Ci acela care trebuie să fie făuritor în bine şi în rău, într-adevăr acela va începe prin a distruge şi a zdrobi valorile."

comite. Căci morala intenţiilor a fost prejudecată. [...] Depăşirea moralei şi într-un anume sens, chiar depăşirea moralei de către ea însăşi: poate că aceasta este numele acelei îndelungate munci secrete care le-a rămas rezervă spiritelor celor mai subtile şi mai cinstite, dar şi celor mai necruţătoare, ca pietre vii de încercare a sufletului.[259]

A fost o prejudecată – spune Nietzsche – să crezi că în morală contează intenţia cu care ai făcut o faptă oarecare. Ceea ce contează este originea, adică, cine anume a făcut fapta respectivă. Dacă o faptă, chiar un omor, este comis de un membru al aristocraţiei, acea faptă este bună. „Omul este măsura tuturor lucrurilor [inclusiv a valorilor]", dar vocea lui Protagoras a devenit exagerat de stridentă. Omul prometeic este legiuitorul, căci *Numai din el însuşi îi iese dreptul şi mărirea lui* (Habacuc 1:7).

Strămutarea valorilor „Dincolo de Bine şi de Rău"

...*O dată venită Lumina în lume, oamenii au iubit mai mult întunericul decât lumina, pentru că faptele lor erau rele.* (Ioan 3:19).

După cum am văzut, Nietzsche se opinteşte din răsputeri să răstoarne valorile, atacând conţinutul semantic al acestora, răstălmăcindu-l, pentru a şterge astfel linia despărţitoare dintre Bine şi Rău. Intenţia lui este de a strămuta toate valorile pe acelaşi „palier" – la nivel de egalitate –, pe tărâmul unde străluceşte o „aurora nouă" – dincolo de Bine şi de Rău: „N-ar fi exclus – spune Nietzsche – ca valoarea acelor lucruri bune şi venerate să rezide chiar în faptul de a fi în mod obscur înrudite, legate, întreţesute sau chiar structural identice tocmai cu acele lucruri rele şi aparent opuse."[260] „Este doar o prejudecată morală că adevărul ar valora mai mult decât aparenţa; mai mult decât atât, este supoziţia cea mai prost argumentată din lume. De fapt ce anume ne obligă să presupunem că ar exista o contradicţie esenţială între «adevăr» şi

[259] F. Nietzsche, *Dincolo de bine*..., p. 31-32.
[260] *Ibidem,* p. 8.

«fals»?"[261] Sau: „Adevăr grăiesc vouă: binele şi răul care ar fi nepieritoare [absolute] nu fiinţează!"[262] „Ceea ce o eră percepe ca rău, nu este de obicei decât o rămăşiţă anacronică a ceea ce a fost perceput odată ca bun – atavismul unui ideal mai vechi."[263] „Ura, bucuria răutăcioasă de necazul altuia, dorinţa de a prăda şi de a stăpâni, ca şi toate celelalte care altfel sunt considerate rele, fac parte din uimitoarea economie costisitoare, risipitoare şi, în general, nebunească, dar care, e *demonstrat*, ne-a menţinut până acum specia [s. a.]."[264] (Face referire la teoria lui Darwin.) Nietzsche este de acord cu virtutea, dar numai cu condiţia ca aceasta să fie strămutată dincolo de Bine şi de Rău, deci despuiată de dimensiunea ei axiologică. Este vorba deci de o „virtute lipsită de morală".

Steinhardt spune că „virtuţile sunt şi ele supuse relativităţii şi nu devin eficace decât puse în slujba Binelui divin şi practicate în Numele lui Hristos. Altfel vegetarienii, antialcoolicii, abstinenţii, harnicii, insomniacii îşi pot pune meritele la dispoziţia demonului. La extaz, ajung şi călugării prin rugăciunea inimii, şi nărăvitul heroinei. Domnul ne-a pus în gardă spunând că demonul poate lua chip de înger luminos."[265]

Nietzsche imaginează un *modus vivendi* amoral, o stare de „inocenţă", precum inocenţa fiarelor, dincolo de bine şi de rău: „…plutim drept înainte, până *dincolo* de morală, poate că astfel strivim, zdrobim rămăşiţa propriei noastre moralităţi, întreprinzând, îndrăznind călătoria noastră într-acolo… Niciodată nu li s-a deschis călătorilor şi aventurierilor o lume *mai profundă* a cunoaşterii…[s. a.]"[266] „Cât timp porţi ameţeala beţiei păcatelor, toate cele ce le săvârşeşti ţi se par cuviincioase" (Filocalia).

❧❧❧

Iată-l pe micul bulgăre de lut, străduindu-se să aducă ceaţa confuziei în etosul primordial al Creaţiei alcătuit din valorile lui Dumnezeu, normative pentru tot ce a fost creat. Scopul expres al „noilor filosofi" este aceea de a reevalua şi răsturna „valorile veşnice". Recunoaştem în mare parte contribuţia lui Nietzsche la apariţia ideii de relativism moral, ce se

---

[261] *Ibidem,* p. 34.
[262] F. Nietzsche, *Aşa grăit-a…*, p. 107.
[263] F. Nietzsche, *Dincolo de bine*…, p. 63.
[264] F. Nietzsche, *Ştiinţa voiasă,* p. 35.
[265] N. Steinhardt, *Jurnalul fericirii...,* p. 229.
[266] F. Nietzsche, *Dincolo de bine…*, p. 24.

va înstăpâni ca un absolut în lumea occidentală, la o distanță de numai un veac. Așadar, omul autonom înaintează pe drumul deschis în urma Căderii, certându-se cu Însuși Creatorul său pe care-L înfruntă, iar în cele din urmă Îl neagă, năruind temeiul ultim al valorilor.

Săgeţile pe care le aruncă ei să fie ca nişte săgeţi tocite! (Psalm 58:7)

Voința de putere

El propune ca valoare supremă voința de putere:

> Ce este bun? Tot ce face să crească în om sentimentul puterii, voința de putere, puterea însăși. Ce este rău? Tot ceea ce provine din slăbiciune. Ce este fericirea? Sentimentul a tot ceea ce face puterea să crească, sentimentul că va fi învinsă o împotrivire. Nu mulțumirea de sine, ci mai multă putere; nu pace în general, ci război; nu virtute, ci iscusință (adică virtute în stilul Renașterii, *virtú*, virtute lipsită de morală). Pentru mine, viața contează ca un instinct de a crește, a aduna, a acumula putere, *puterea*: unde lipsește voința de putere, acolo întâlnim decădere. Susțin că tuturor valorilor celor mai înalte ale omenirii *le lipsește* această voință – că, ascunse după numele cele mai sfinte, domnesc valori ale decăderii, valori *nihiliste* [s. a.]. [267]

Așadar, valoarea supremă pentru Nietzsche este puterea, acumularea de putere, dominarea. Orice valoare morală lipsită de voința de putere este o valoare nihilistă. Nietzsche este mânat și însufleţit de *voința de putere* – esența și „motorul " a tot ce are suflare – idee reiterată de nenumărate ori în cărțile lui: „Înainte de orice, tot viul vrea să-și manifeste puterea – viața însăși este voință de putere: conservarea (instinctul de conservare) este numai una dintre urmările indirecte și cele mai frecvente ale acestui lucru."[268]

Reîntoarcerea la vitalismul primar

Nietzsche consideră că morala creștină, care își are temeiul în Dumnezeu, a îndepărtat omul de natură (așa cum o înțelegea el), de „vitalismul primar", transformându-l într-un „animal domesticit". De aceea, el își varsă năduful asupra moralei, numind-o „un simptom, o mască, o tartufferie, o maladie, o neînțelegere [...], inhibiție, otravă…"[269] „[A]ceastă *contra-natură* care-l cuprinde pe Dumnezeu ca antiteză și

[267] F. Nietzsche, *Antichristul*, pp. 10-12.
[268] F. Nietzsche, Dincolo de bine…, p. 16.
[269] F. Nietzsche, *Despre genealogia*…, p. 8.

condamnare la viaţă este şi ea o judecată de valoare asupra vieţii – dar a cărui tip de viaţă? A vieţii refuzate, slăbite, obosite, condamnate."[270]

V-aţi fălit astfel împotriva Mea prin vorbirile voastre
şi v-aţi înmulţit cuvintele împotriva Mea. Am auzit! (Ezechiel 35:13).

Aşadar, în înţelegerea lui Nietzsche, natura ar fi identică cu starea amorală, cu „nevinovăţia conştiinţei fiarelor", o stare care se află dincolo de bine şi de rău în care trăieşte animalul de pradă *bestia blondă* – „monstrul triumfător" care iese dintr-un şir de groaznice omoruri, incendii, violuri, torturi, cu un orgoliu şi o seninătate sufletească…" Este vorba de mândra rasă aristocratică „hoinărind lacomă şi însetată de cuceriri…"[271] Nietzsche se opune moralei prea umane, care moleşeşte şi efeminează omul, împiedicând şi sufocând selecţia unor individualităţi puternice şi robuste; aceştia din urmă nu ar putea să apară decât în condiţiile unei vieţi dure şi în condiţiile unei morale pulsând de vitalism primar.

În opoziţie cu apolinicul, caracterizat prin lumină, armonie, seninătate, măsură în toate (echilibru), Nietzsche pledează pentru un stil de viaţă dionisiac, care se află la antipodul apolinicului. Dionisiacul este descris de Nietzsche însuşi, în felul următor:

> [Să] aruncăm o privire în esenţa dionisiacului, pe care ni-l putem închipui cel mai lesne prin analogie cu beţia. […] Cântând şi dansând, omul se manifestă ca membru într-o comunitate superioară: s-a dezvăţat să umble şi să vorbească şi este pe cale să-şi ia zborul în văzduh, dansând. Gesturile lui exprimă vraja de care e cuprins. Tot astfel cum dobitoacele vorbesc acum şi cum pământul dă lapte şi miere, tot astfel răsună şi în el ceva supranatural: se simte zeu, el însuşi păşeşte atât de extaziat şi înălţat, cum a văzut în vis păşind zeii. Omul nu mai este artist, a devenit operă de artă.[272]

În înţelegerea lui Nietzsche, acea stare dionisiacă ar fi o depăşire a condiţiei umane, un zbor spre o stare de extaz, spre o „comunitate superioară"... Această năzuinţă spre o stare de beatitudine supraumană ne aminteşte de dorul inexplicabil al omului de nemurire şi de perfecţiune: [Dumnezeu]*...a pus în inima lor chiar şi gândul veşniciei* (Eclesiastul 3:11). Dar oferta divinităţii de viaţă veşnică prin Crucea lui

---

[270] F. Nietzsche, *Amurgul zeilor, sau cum se filososfează cu ciocanul,* Ed. Antet XX, Bucureşti, 1993, p. 86.
[271] F. Nietzsche, *Despre genealogia*…, p. 32.
[272] I. Frenzel, *op. cit.* pp. 53-55. Frenzel citează din: F. Nietzsche, *De la Apollo la Faust*, ed. Mreridiane, Bucureşti 1978.

Hristos, lui Nietzsche i se pare revoltătoare, respingătoare, nedemnă de o fiinţă umană care se respectă. De aceea, omul superior face o alegere *sui generis*, călcând pe urmele lui Dionysos, optând pentru un „vitalism primar", ce s-a debarasat de orice dimensiune axiologică.

Nietzsche este „un glas care strigă în pustie" (în pustia eliberată de prezenţa lui Dumnezeu), pregătind calea supraomului ce urma să-şi creeze propriile valori. Căci „pentru Nietzsche nu au dispărut valorile *tout court*, ci doar valorile supreme, anume cele reunite în valoarea supremă prin excelenţă, Dumnezeu. Aceste toate însă, departe de a anihila sensul noţiunii de valoare, o eliberează în potenţialitatea ei vertiginoasă: numai acolo unde nu există instanţă terminală [...], valorile se pot desfăşura în adevărata lor natură, care este convertibilitatea şi o transformabilitate, procesualitate indefinită."[273]

Vai! Cum s-a înnegrit aurul şi cum s-a schimbat aurul cel curat! Cum s-au risipit pietrele Sfântului Lăcaş pe la toate colţurile uliţelor! (Plângeri 4:1). Diamantul valorilor divine este zdrobit de voinţa creatoare a omului-prometeu în mii de bucăţi şi variante – „constructe sociale" – valabile pentru un anumit timp sau un anumit context istorico-geografic. Pe acestea le-am putea numi valori cameleonice, schimbătoare, în funcţie de direcţia din care bate vântul „mersului lumii acesteia".

Anatemizând pe toţi cei ce propovăduiau lupta împotriva pasiunilor cărnii, el a întredeschis, pentru posteritate, o uşă spre o viaţă libertină, o viaţă de laxitate sexuală – uşă pe care Freud o va deschide larg, venind cu aşa-zise „dovezi ştiinţifice" în acest sens.

SIGMUND FREUD (1856-1939)

MORALA ÎN VIZIUNEA LUI FREUD

Dezvrăjirea moralei

[273] Gianni Vattimo, *op. cit.,* p. 23.

Freud se situează şi el printre „demolatorii" moralei, deconstruind-o pe aceasta, precum şi subiectul moral. El „nu a avut niciodată intenţia expresă de a se război cu morala, aşa cum a făcut-o Nietzsche. S-a mulţumit să o explice, iar apoi, dacă nu să o reducă, în orice caz, să o relativizeze prin punerea în lumină a mecanismelor psihice din care decurge."[274]

În concepţia lui Freud, psihicul uman are trei compartimente: conştientul, alcătuit din *Supraeu* şi *Eu*, şi inconştientul numit *Id*. Acesta din urmă este sursa înclinaţiilor şi a instinctelor iraţionale care îndeamnă *Eul* spre dezlănţuiri senzuale nesăbuite, dar *Supraeul*, care are funcţia de conştiinţă morală, frânează frenezia *Eului* cu autoritarism. Cum s-a format conştiinţa (*Supraeul*)? Ea nu este un dat al fiecărui om, deci omul nu este o fiinţă morală, ci el se naşte neutru din punct de vedere moral. Supraeul „s-a format", pur şi simplu, îmbibându-se de valorile şi interdicţiile figurilor de autoritate, din copilărie. Deci copilul a introiectat (a interiorizat) regulile de bună cuviinţă, bunele maniere şi implicit valorile din spatele acestora, şi toate acestea s-au constituit în *Supraeu* (conştiinţă). El are rolul de a opri împlinirea dorinţelor senzuale nesăbuite şi a impulsurilor întunecate ce provin din *Id*. *Conştiinţa vinovăţiei* este expresia unei tensiuni între *Eu* şi *Supraeu:* acesta din urmă învinuieşte *Eul* care nu s-a ridicat la nivelul exigenţelor Supraeului, iar *Eul* reacţionează prin anxietate, suferinţă. *Supraeul* poate deveni crud, chiar inexorabil. Cu alte cuvinte, mustrările sfredelitoare ale conştiinţei sunt o consecinţă a cerinţelor moralei, ca la Nietzsche: „Sadismul în expansiune al *Supraeului* care îşi serveşte *Eul* este consecinţa moralei."[275] Acest fel de a vedea lucrurile duce la o discreditare explicită a moralei.

În psihanaliză se poate scăpa de acest „sadism" al *Supraeului* (conştiinţei) prin grija terapeutului de a îngloba în sfera conştientului anumite acuzaţii ale conştiinţei, cum ar fi de exemplu o legătură

---

[274] Hubert Grenier, *Marile doctrine morale*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1995, p. 139. Vezi şi p. 140-141: „Analiza freudiană, desacralizând morala, o deposedează de întreg prestigiul ei. Ne scoate din mrejele ei. Ceea ce trece drept cea mai pură interioritate nu mai este decât un articol de import [introiectarea autorităţii, a dojenirilor parentale], iar nemuritoarea voce exaltată de Rousseau [conştiinţa] nu mai vorbeşte decât de ceea ce este mai îndepărtat, mai arhaic şi mai infantil, într-o poveste nefericită, povestea noastră." Omul „măcinat între suprapersonalitatea *Supraeului* şi infrapersonalitatea sinelui, sfâşiat între frenezia unuia şi interdicţiile celuilalt, *Eul*, reprezentantul propriilor noastre interese în noi, încearcă prin mecanismele sale de apărare să dobândească un spaţiu de salvare cu atât mai greu de obţinut cu cât consecinţele complexului oedepian [...] ne hărăzeşte sentimentele ambivalenţei şi contradicţiei", adică dedublare şi sfâşiere lăuntrică.

[275] Sigmund Freud, *Psihanaliză şi sexualitate*, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1994, p. 243.

extraconjugală, etichetând acele acuzaţii ca fiind neîntemeiate pentru o faptă care *nu* este nicidecum imorală, ci are o reală semnificaţie pentru pacient, şi astfel rezultă ceea ce se va numi „expansiunea conştiinţei" – termen care ne este cunoscut şi din literatura New Age. Este vorba de un fel de lărgire a sferei conştientului, o iluminare a lui, cu ajutorul explicaţiilor şi „dovezilor" aduse de terapeut împotriva învinuirilor neîntemeiate ale conştiinţei, ajungându-se astfel la o eliberare de „sadismul" acesteia.

Dezvrăjirea fiinţei umane

Freud vede toate aspectele vieţii prin „ochelarii" impulsiilor sexuale – „ultima realitate a vieţii". El dă câteva exemple din care rezultă că fibrele constitutive ale celor mai nobile valori umane sunt de fapt pulsiuni sexuale perverse refulate sau sublimate. Parcă auzim ecoul cuvintelor lui Nietzsche: „Pe om nu-l mai derivăm din «spirit», din «divinitate», ci l-am aşezat între animale. […] «Spiritul pur» este curată prostie: dacă dăm la o parte sistemul nervos, simţurile, «învelişul muritor», ne desfiinţăm pe noi înşine – *un mai departe nu există!* [s. n.]"[276] Sau: „Presupunând că în afară de lumea noastră de pofte şi pasiuni, nimic nu este «dat» în mod real, că nu putem ajunge nici în jos, nici în sus, la altă realitate decât aceea a instinctelor noastre – căci gândirea nu este decât raportul mutual al acestor instincte…" [277] Cu alte cuvinte, omul este redus la instincte sau la reacţii chimice incontrolabile, deci scuzabile, căci acestea sunt în conformitate cu „natura".

> *Ochiul este lumina trupului. Dacă ochiul tău este sănătos, tot trupul tău va fi plin de lumină; dar dacă ochiul tău este rău, tot trupul tău va fi plin de întuneric. Aşa că, dacă lumina care este în tine este întuneric, cât de mare trebuie să fie întunericul acesta!*

[276] F. Nietzsche, *Antichristul…*, pp.18-21.
[277] F. Nietzsche, *Dincolo de bine şi de rău…,* p. 34.

Totul este curat pentru cei curaţi; dar pentru cei necuraţi şi necredincioşi, nimic nu este curat: până şi mintea şi cugetul le sunt spurcate.

În acest proces de „dezvrăjire a fiinţei umane", Freud arată că v*irtutea* şi *caracterul, activităţile artistice* ale unui om îşi au originea în impulsiile sexuale refulate şi sublimate,[278] datorită digurilor psihice de autoapărare cum ar fi: ruşinea, dezgustul etc. Barreau spune cu ironie că Freud „demască ipocrizia bunului-simţ cu ajutorul psihanalizei".[279] Cu alte cuvinte, a fi om de caracter este o ipocrizie, deoarece materia primă din care este constituit caracterul sunt impulsiile sexuale.

Impulsiile vieţii sunt impulsiile libidinale sexuale.[280]

---

[278] Cf. S. Freud, op. cit. p. 157: „Dispoziţia sexuală generală spre perversiune a copilului constituie sursa a o serie de *virtuţi,* în măsura în care acestea sunt create prin intervenţia dispozitivului de reacţie. […] Sublimarea deschide alte domenii de canalizare şi utilizare pentru excitaţiile extrem de puternice din unele surse ale sexualităţii, aşa încât, dintr-o predispoziţie periculoasă în sine, să rezulte o ridicare, nu fără importanţă, a capacităţii de activitate psihică. Aici e de găsit una din resursele *activităţii artistice*...

[279] Jean-Claude Barreau, *Quelle morale pour aujourd'hui*, Paris, Plon, 1994, p. 72.

[280] S. Freud, *op. cit.,* p. 26.

„*Eul* [sinele – esenţa omului] ar trebui privit ca un mare rezervor de *libido...*"[281] Nu este de mirare că în postmodernitate se neagă esenţa lăuntrică a omului – sinele.

Autoritatea îşi are sursa în credulitatea caracteristică îndrăgostitului, în supraestimarea obiectului sexual.[282]

„«*Îndrăgostirea*» constă într-o revărsare a *libidoului Eului* asupra obiectului erotic."[283]

Copilul este văzut de Freud ca un potenţial pervers polimorf. Ce afirmaţie tristă despre una din capodoperele fără egal ale Creatorului – copilul! Este tristă această „strivire a corolei de minuni a lumii" în numele unor pretinse explicaţii ştiinţifice care, în cele din urmă, „ucid" chiar şi subiectul moral.

Perceperea tuturor aspectelor vieţii prin lentilele *libidoului*, îi conferă omului o existenţă subumană, negând indirect complexitatea acestuia, coordonata sa duhovnicească şi existenţa subiectului moral. Prin aceste elucrubaţii „ştiinţifice" care se repetă într-un mod agasant, Freud caută să explice şi ceea ce este de neexplicat şi să examineze şi ceea ce nu se poate examina sub microscop. Astfel, el participă la ceea ce se numeşte „dezvrăjirea" moralei ca parte a dezvrăjirii lumii.

Morala sexuală naturală

Fiind un ecou al vocii lui Nietzsche, el ironizează morala sexuală „civilizată" (ghilimelele îi aparţin, având rolul de subliniere peiorativă), căci ea este adepta monogamiei şi a fidelităţii în căsnicie. Aceste principii perimate şi contrare libertăţii omului ar împiedica ceea ce el numeşte *selecţia vitală.* Ideea că selecţia şi implicit evoluţia, în sens darwinian este obstrucţionată prin morală am întâlnit-o şi la Nietzsche.

Prin întoarcerea la „natură", Freud înţelege abolirea oricăror norme morale privind viaţa sexuală, cu alte cuvinte, descătuşarea sexului.

> Prin morala sexuală naturală s-ar înţelege acea morală sub a cărei dominare o seminţie omenească îşi poate păstra necurmat sănătatea şi viabilitatea, iar prin morala civilizată acea morală a cărei respectare îi stimulează pe oameni mai degrabă la muncă civilizată, mai intensă şi mai productivă. Nu e greu de presupus că sub dominaţia unei morale civilizate, sănătatea şi viabilitatea indivizilor umani poate fi expusă prejudiciilor şi că, la urma urmei, aceste păgubiri aduse indivizilor, prin jertfa care li se impune, atinge un grad atât de înalt, încât, pe această cale ocolită, ajunge să pună în pericol chiar şi scopul final al civilizaţiei.

[281] *Ibidem,* p. 25.
[282] *Ibidem*, p. 75.
[283] *Ibidem*, p. 279.

> Încă şi mai dăunător acţionează morala sexuală civilizată prin faptul că, preaslăvind monogamia, paralizează factorul selecţiei virile, singurul prin a cărui influenţă s-ar obţine o ameliorare a constituţiei somatice, deoarece *selecţia vitală* a coborât la un minimum din cauza umanismului şi igienei. [284]

Remarcăm critica lui Freud îndreptată împotriva moralei sexuale tradiţionale, ce îşi avea temeiul în Legile lui Dumnezeu, desfiinţând prin aşa-zise explicaţii ştiinţifice „gardurile protectoare" ridicate în jurul familiei, pentru ca omul să poată gusta din orice „fruct oprit" după bunul său plac. Răsplata promisă de Freud este „o ameliorare a constituţiei somatice"...

Tot atât de strâmbă este şi recomandarea pe care o face Freud pentru vindecarea sensibilităţii nevrotice a femeii căsătorite: „infidelitatea conjugală", nu credincioşia faţă de partenerul de viaţă.[285] Iar cât despre tânăra generaţie, omul de ştiinţă îi „demonstrează" acesteia, prin sfaturile sale „competente", că relaţiile premaritale constituie o bună pregătire pentru căsătorie, iar abstinenţa, din contră, „anihilează chiar scopul căsătoriei".[286]

Pretenţiile de ştiinţă riguroasă ale psihanalizei sunt contestate, deoarece inconştientul rămâne practic inaccesibil cercetării ştiinţifice. *Cu adevărat, degeaba s-a pus la lucru pana mincinoasă a cărturarilor! Înţelepţii sunt daţi de ruşine!* (Ier. 8:8-9)

După aproape un secol, am văzut rezultatul acestor învăţături false – „*influenţa culturală exercitată de psihanaliză,* nu numai asupra pacienţilor individuali, dar şi asupra unei culturi care consideră de-acum învăţătura lui Freud drept una din realităţile sale decisive. De aceea, ne punem foarte serios întrebarea împreună cu Jeanne Hersch: Ce influenţă exercită această învăţătură asupra societăţii în ansamblul ei? Majoritatea oamenilor nu o cunosc decât din auzite; în ce sens totuşi influenţează ea, bunăoară, ideea generală pe care şi-o fac contemporanii noştri despre educaţie? În orice caz, nu trebuie îngăduit conştiinţei să renunţe la simţul său critic în faţa ei.[287]

---

[284] S. Freud, *op. cit.*, p. 328-329.
[285] cf. *Ibidem*, p. 339.
[286] *Ibidem*, p. 341.
[287] cf. Jeanne Hersch, *Mirarea filosofică. Istoria filosofiei europene*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1994, p. 273-274.

Nu ne miră libertinismul sexual al tineretului societăţii noastre, când în spatele acestui domeniu al vieţii se înalţă vocea „competentă” şi deci „demnă de toată încrederea” a omului de ştiinţă. Morala cu legile ei „sadice” ar disimula, ar refula sau, în cel mai bun caz, ar sublima impulsiile sexuale, în detrimentul vitalităţii, al selecţiei vitale, deci oamenii trebuie să scape de făţărnicia ei. Această morală, după părerea lui Freud, este în ultimă instanţă antiumană, deoarece îngrădeşte dreptului inalienabil al oricărei fiinţe de a-şi trăi neîngrădit viaţa, idee care a fost preluată fără prea mari eforturi şi exacerbată de generaţia următoare. Ideile lui Freud sunt vinovate într-o mare măsură de anarhia sexuală şi tragicele ei consecinţe pentru mii de vieţi tinere. Aşa se întâmplă cu cei care „nu cunosc gândurile Domnului [şi] nu-I înţeleg planurile” (Mica 4:12), cei care „umblă în întuneric” şi îşi arogă statutul de povăţuitori ai neamului omenesc. De fapt, aceştia îndrumă omenirea spre o prăpastie din care numai Fiul lui Dumnezeu te mai poate scoate, prin puterea Crucii (a jertfei) Lui.

Părerile „competente” ale lui Freud, care a ajuns un nume respectat, a avut o influenţă nefastă şi asupra conceptului de familie, care este perceput tot mai mult de tânăra generaţie ca o instituţie „patriarhală” incompatibilă cu egalitatea între sexe şi libertatea sexuală. Monogamia şi loialitatea este prea încorsetantă pentru omul autonom, doritor să experimenteze plăcerea în contexte mereu noi. Numărul căsătoriilor este într-o continuă scădere, favorizată şi de legalizarea parteneriatelor civile, încurajate de faptul că impozitul pe cuplu este mai mic decât pe persoană. Parteneriatele sunt şi mai comode pentru că nu presupun obligaţii familiale şi pot fi „scuturate”, fără complicaţii, atunci când vor fi percepute ca o povară.

Pentru ce se întărâtă neamurile şi pentru ce cugetă popoarele lucruri deşarte? Împăraţii pământului se răscoală, şi domnitorii se sfătuiesc împreună împotriva Domnului şi împotriva Unsului Său, zicând: „Să le rupem legăturile şi să scăpăm de lanţurile lor!” Cel ce şade în ceruri râde, Domnul Îşi bate joc de ei. Apoi, în mânia Lui, le vorbeşte şi-i îngrozeşte cu urgia Sa, zicând: „Totuşi, Eu am uns pe Împăratul Meu pe Sion, muntele Meu cel sfânt.” „Eu voi vesti hotărârea Lui” – zice Unsul – Domnul Mi-a zis: „Tu eşti Fiul Meu! Astăzi Te-am născut. Cere-Mi, şi-Ţi voi da neamurile de moştenire, şi marginile pământului în stăpânire! Tu le vei zdrobi cu un toiag de fier şi le vei sfărâma ca pe vasul unui olar” (Ps. 2:1-9).

CAPITOLUL 13

POSTMODERNITATEA – PREZENTARE GENERALĂ

Postmodernitatea desemnează nu atât o anumită perioadă istorică, cât scena contemporană a Occidentului care s-a trezit din euforia credinţei într-un progres necesar. Iar *postmodernismul* este un fel de a gândi, o concepţie despre lume şi viaţă, generată de condiţiile materiale şi existenţiale ale epocii postmoderne, manifestată în literatură, artă, cultură şi în alte sfere ale vieţii. Aşadar, postmodernismul este un epifenomen intelectual, cultural şi artistic al postmodernităţii.

Glasul care a netezit calea spre acest tip de gândire a fost Nietzsche, care era conştient de disoluţia proiectului modernităţii centrat pe *umanism, raţiune, progres, adevăr* etc., discreditând cele mai stabile valori şi cele mai indiscutabile imperative morale ale culturii europene prin aneantizarea sursei acestora.

FRAGMENTAREA

La Creaţie, Dumnezeu a unit, a legat elementele cosmosului cu mii şi mii de intra- şi interrelaţii, alcătuind o superbă unitate, în care totul era bine rânduit. Berdiaev spune că „În organismul cosmic, părţile sunt supuse întregului, sunt legate de centru. În ordinea organică, centrul este presupus a fi drept scop al vieţii părţilor. Orice organism este ierarhie. Când părţile se desfac de întreg şi încetează de a servi centrul organic, pe nesimţite, ele se supun unei naturi inferioare”[288] şi implicit dezintegrării, deoarece au părăsit rânduiala primordială în conformitate cu care ar fi trebuit să funcţioneze. Dar *Hoţul nu vine decât să fure, să junghie şi să prăpădească* (Ioan 10:10), să demonteze, să deconstruiască, să *fragmenteze*, rupând în primul rând relaţia esenţială: cea dintre Dumnezeu şi om – sursa tuturor fragmentărilor şi alienărilor. *Spaţiul*

[288] N. Berdiaev, *Un nou Ev Mediu*, Ed. Omniscop, Craiova, 1995, p. 40.

postmodern este prin excelenţă fractalic. Dar omul alienat de Dumnezeu a etichetat fragmentările ca fiind „foarte bune", percepându-le ca pe o extindere a libertăţii sale de a alege după bunul plac dintr-o multitudine de variante: „Nihilismul deplin ne cheamă la o experienţă a realităţii devenită fabuloasă, care este şi unica noastră posibilitate de libertate."[289] „Pentru omul lipsit de lumină duhovnicească „numai disoluţia tuturor structurilor sociale şi de altă natură par să-i ofere o totală autonomie care să faciliteze realizarea de sine integrală"[290] (t.n.).

La nivel societal

După cum arătam într-un capitol anterior, în epoca postmodernă se vorbeşte despre „disoluţia legăturii sociale şi trecerea [...] la starea de masă compusă din atomi individuali lansaţi într-o absurdă mişcare browniană"[291] – ceea ce ne sugerează dezorientare, însingurare, o vieţuire individualistă în întuneric spiritual, deorece oamenii s-au lepădat de Lumina lumii (cf. In. 8:12). Fiecare ins cu drumul, preferinţele şi valorile sale; fiecare cu „alergările" lui. Parcă auzim ecoul Scripturii: *„Noi rătăceam cu toţii ca nişte oi, fiecare îşi vedea de drumul lui..."* (Is. 53:6).

În premodernitate, societatea era omogenă. Legăturile familiale şi sociale erau trainice. Comunităţile erau unite. Relaţiile interumane erau personale, spontane, dominate de bunăvoinţa generată de morala creştină. Rareori se întâmpla ca vreun om să intre în contact cu un alt fel de a vedea lumea şi viaţa, cu un alt sistem de valori. Între viaţa privată şi cea publică nu exista o prăpastie. Biserica nu era despărţită de Stat. Factorul integrator al comunităţilor era credinţa în Dumnezeu, al cărei simbol – clădirea Bisericii – se înălţa la loc de cinste – chiar în centrul satului sau al oraşului.

În societatea modernă, asistăm la fragmentarea vieţii personale în viaţa publică şi cea privată. Sub influenţa *industrializării, urbanizării şi a secularizării* asistăm la slăbirea şi chiar destrămarea comunităţilor tradiţionale, stabile. Apoi, concepţiile despre lume şi viaţă se vor înmulţi tot mai mult, ajungându-se în postmodernitate la un *pluralism omogen* (generalizat), ceea ce înseamnă coexistenţa unor perspective antitetice asupra vieţii.

---

289 Gianni Vattimo, *op. cit.,* p. 31.
290 J. I. Packer, *Theology*, Vol. I, CTI, Carol Stream, IL, 1987, p. 180.
291 cf. Jean-François Lyotard, *Condiţia postmodernă*, Ed. Babel, Bucureşti, 1993, p. 36.

Printre motivele slăbirii relaţiilor comunitare şi chiar familiale ar fi în primul rând pierderea sistemului de referinţă – credinţa în Dumnezeu – cel mai puternic factor unificator care transcende meridianele geografice, poziţiile sociale, diferenţele de rasă, limbă etc. Religia dădea oamenilor o identitate şi relaţii trainice cu semenii – comunitatea credincioşilor. În religia creştină se pune mare accent pe unitate: *Mă rog ca toţi să fie una, cum Tu, Tată, eşti în Mine, şi Eu în Tine; ca şi ei să fie una în Noi, pentru ca lumea să creadă că Tu M-ai trimis* (Ioan 17:21). Apoi, Biserica este Trupul lui Hristos. El este capul Bisericii, iar credincioşii sunt mădularele ei, ţinându-se într-o strânsă legătură şi lucrând împreună (1 Corinteni 12). Etica creştină nu numai că îi îndeamnă pe credincioşi să fie uniţi şi desăvârşiţi, după cum şi Tatăl este desăvârşit, dar îl încredinţează în mod expres pe aproapele nostru în grija noastră. Secularizarea a lovit puternic în aceste valori de mare preţ, care asigurau coeziunea societăţii. „…[E]ste prea posibil să fie sfârşitul socialului – spune Baudrillard. Ceva s-a disociat. Acţionează un principiu al disocierii”[292] (t.n.). Baudrillard numeşte această stare de lucruri „anomalie”. Odinioară a fost doar o „anomie”, o excepţie temporară de la lege, omul trăind în permanenţă cu speranţa că mersul lucrurilor se va înscrie din nou pe făgaşul legalităţii, al „normalităţii”. Dar anomalia este irecuperabilă.

Îmi amintesc că în anii de după război, când sărăcia era mare, nu arareori se întâmpla ca oamenii să se împrumute, ca între vecini, „până la salar”, cu bani, cu o cană de ulei sau de zahăr (căci erau pe cartelă). Dar şi relaţiile erau mult mai strânse – relaţii de încredere şi întrajutorare. Se pare că oamenii aveau timp mai mult pentru a sta la taifas, iar noi, copii pe atunci, ne simţeam ocrotiţi şi în siguranţă, parte integrantă a unei comunităţi bine închegate.

Alte motive ale dizolvării legăturilor comunitare ar mai fi şi viteza crescândă a vieţii, stringenţa banului, egocentrismul extrem, stresul care-i biciuieşte pe oameni fără milă, şi nu în ultimul rând, emigrarea sau dezrădăcinarea.

Pentru tinerii care pleacă peste hotare la lucru sau pentru cei care vin de la ţară la oraş, străinătatea sau oraşul devin un „puternic factor de deculturalizare şi decreştinare” (Danciu), de alienare şi dezrădăcinare. Înstrăinaţii pierduţi printre oameni necunoscuţi şi deci departe de opinia

---

[292] Jean Baudrillard, „La haine, ultime réaction vitale”, în *Magasin Littéraire*, No. 323, Juillet-Août, 1994, p. 23-24.

publică a comunității din care provin, devin adesea victime ale capcanelor de oferte „îmbietoare", ale anturajului, viciilor sau ale tehnologiei care îi poate duce până în pragul dezumanizării, prin diverse adicții.

În societățile afluente ale Occidentului, există o și categorie de oameni, care, devenind autosuficienți, nu mai au nevoie de semeni și nici chiar de Dumnezeu. Ei își pot rezolva toate problemele bizuindu-se pe veniturile, posesiunile și relațiile lor. Orice interferență cu interesele lor, orice privire curioasă aruncată peste gardul lor este inoportună, iritantă chiar. De aceea, sunt gata să exclame împreună cu Jean Paul Sartre: *L'enfer c'est les autres!* (infernul sunt ceilalți).

La nivelul ființei umane

Nihilismul nietzschean a acționat ca un coroziv puternic asupra noțiunii de om ca ființă ideală, dizolvând-o. Omul este redus la instincte, la animalitate „Dacă dăm la o parte sistemul nervos, simțurile, «învelișul muritor», ne desființăm pe noi înșine – *un mai departe nu există!* [s. n.]"[293] Sau: „…Nu putem ajunge nici în jos, nici în sus, la altă realitate decât aceea a instinctelor noastre …" [294] În termenii lui Freud, omul este doar produsul forțelor iraționale din *Id* sau rezultatul pulsiunilor sexuale. Tot ce are omul mai frumos, caracterul, talentele, virtuțile, sunt doar impulsii sexuale metamorfozate. Sau, așa cum spunea mai târziu Jacques Monod, omul nu este decât o mașină de reacții chimice *(Les êtres vivants sont des machines chimiques).* Pe aceeași lungime de undă, cea a miopiei spirituale, Vattimo face următoarea afirmație: „Ființa nu este nimic în afara așa-zisei «întâmplări» care are loc prin istoricizarea ei".[295]

Asistăm la „strivirea corolei de minuni a lumii", la desacralizarea umanului. Coroana creațiunii despre care Scriptura spune: *L-ai făcut cu puțin mai prejos decât Dumnezeu și l-ai încununat cu slavă și cu cinste* (Ps. 8:5), a ajuns să fie pusă în rândul necuvântătoarelor. Din perspectiva postmodernistă, omul își pierde calitatea de subiect, golindu-se de esență.

Tragedia disoluției omului a început demult, prin Cădere. Dar în postmodernitate, ideea de fragmentare nu apare doar ca o urmare a Căderii de la starea originară, deci ca o sfâșiere regretabilă, nedorită, deranjantă (Rom 7:18-24), care-i smulge omului strigătul disperat de *O, nenorocitul de mine! Cine mă va izbăvi de acest trup de moarte…?* Nu, ci dimpotrivă, risipirea în zeci de ipostasuri este văzută ca ceva de dorit, ca o

---

293 F. Nietzsche, *Antichristul…*, pp. 18-21.
294 F. Nietzsche, *Dincolo de bine și de rău…,* p. 34.
295 G. Vattimo, *op. cit.,* p. 7.

condiţie a manifestării libertăţii plenare, ceea ce ne aminteşte de gândirea lui Nietzsche, vestitor al acestei stranii realităţi. El „a criticat unitatea *Eului*, propunând pluralizarea sa pentru a regăsi «gradele fiinţei». [...] O dată subminată unitatea logică a subiectului şi unitatea sa morală, «persoana» (o altă mască de smuls) trebuie să lase să acţioneze puterile multiple ale *Eului*, toate rolurile sale, diversele sale stări trupeşti şi sufleteşti. Pentru Nietzsche *Eul* nu se găseşte decât ca pseudo-unitate, plonjând în runda rolurilor şi perspectivelor."[296] Cărtărescu spune că omul ideal a trebuit să moară, ca să apară pe scenă oamenii diverşi şi complicaţi aşa cum sunt în realitate. Multiplele roluri ale omului – un actor perpetuu pe o întinsă scenă socială – se manifestă în multiplele medii sociale pe care le traversează, în calitate de „gestionar" al impresiilor pe care vrea să le creeze celorlalţi. Este vorba despre „schizofrenia" *eului*, în lipsa elementului unificator, a liantului integrator care să dea unitate şi sens *eului*.

O dată cu „moartea lui Dumnezeu", omul nu mai este fondat ontologic, nu mai este întemeiat pe etern. „Fiinţa nu mai are un «fundament», ci este «rostire» […] Transformându-se progresiv în limbaj, fiinţa «slăbeşte», istoria metafizicii devenind istoria progresivei uitări a fiinţei."[297] Aşadar, Omul nu mai este un subiect, ci un fenomen discursiv bolnav de schizofrenie, căci „Persoana nu există decât acolo unde există Dumnezeu" (Berdiaev).

Nihilismul nietzschean înseamnă, printre altele, şi negarea valorii omului ca fiinţă ideală, atemporală. El devine o entitate care îşi dizolvă pseudoesenţa în textura societăţii în care s-a format, ceea ce am numi *reificare* sau transformarea persoanei într-o componentă socială, prin contopirea cu aceasta. Omul este deci alcătuit din fibra socio-culturală din care a purces; fibrele personalităţii umane sunt de fapt constituite din materialul contextului care le-a generat. Suntem rezultatul mediului social şi al culturii noastre, nu al esenţei noastre. Deci personalitatea noastră este mai degrabă o parodie de personalitate.[298]

Noţiunea de „persoană umană" a fost demontată şi de Michel Foucault, care a spus: *Il n'y a plus d'homme*, şi de Nietzsche, care zicea că persoana nu este altceva decât o mască ce trebuie smulsă, cu alte cuvinte, este o făţărnicie ce trebuie eliminată. (În limba greacă *prosopon* are şi sensul de „mască", dar aceasta ne sugerează rolul specific ce-i revine în viaţă fiecărei persoane.)

---

296 T. Vidam, *op. cit.,* p. 71.
297 Mircea Cărtărescu, *Postmodernismul românesc,* Ed. Humanitas, 1999, p. 27.
298 cf. *Faith and Modernity…*, p. 45.

În postmodernitate, demontarea, deconstruirea omului este văzută ca o şansă, deoarece numai o dată cu sfârşitul iluziilor despre om apare posibilitatea „libertăţii duse până la ultima limită". Singura lege rămasă valabilă este cea biologică. Cu alte cuvinte, omului i se fură ceea ce are mai de preţ – originea şi dimensiunea sa spirituală.

Este intersant faptul că uneori găsim chiar şi la atei, afirmaţii care subliniază misterul insondabil şi inviolabil al lăuntrului omenesc: „Fiinţele umane au un miez central şi inviolabil, încercuit de credinţe şi dorinţe condiţionate cultural – un miez de care nici biologia şi nici istoria nu pot da socoteală",[299] – un miez, căruia creştinii îi zic „suflet".

La nivelul relaţiilor

Omul a fost creat după chipul lui Dumnezeu, de aceea el este prin excelenţă o fiinţă relaţională (*persoana)*, prin analogie cu relaţia intratreimică. Dar prin Cădere, relaţia omului cu Ziditorul său s-a rupt şi astfel s-a prăbuşit însuşi temeiului ontologic al tuturor celorlalte relaţii. De acum, acestea devin disfuncţionale sau însoţite de frustrări, durere şi dezamăgire. Această stare de lucruri se agravează direct proporţional cu îndepărtarea omului de Dumnezeu. Bauman vorbeşte despre „…dezintegrarea legăturilor protectoare ţesute între oameni, experienţa devastatoare a părăsirii şi singurătăţii, şi un vid interior, o groază trezită de provocările pe care le poate lansa viaţa..."[300] Această stare de lucruri are loc, în mod paradoxal, tocmai în centrele urbane suprapopulate. Cum este posibilă însingurarea omului când el comunică mult mai mult decât odinioară: la telefon, prin e-mail, pe Facebook etc.? Dar relaţiile în sine sunt pasagere, superficiale. În postmodernitate se pune accent pe suprafaţă (număr, schimbare, cantitate), nu pe adâncime (trăinicie, apropiere, transparenţă bilaterală în relaţii). Baudrillard vorbeşte despre „disoluţia legăturii sociale şi trecerea […] la starea de masă compusă din atomi individuali lansaţi într-o absurdă mişcare browniană."[301] „Toţi devenim nişte monade care n-au nici o legătură una cu alta. Fiecare are un unghi al lui de vedere..."[302] Comunitatea se transformă într-o colectivitate masificată – o îngrămădire de oameni… „La fel cum astăzi se toarnă pereţii

[299] Richard Rorty, *Adevăr şi progres*, Ed. Univers, Bucureşti, 2003, p. 161.
[300] Z. Bauman, *Globalizarea şi efectele ei sociale*, Ed. Antet, Oradea, 1999, p. 51.
[301] cf. Jean-François Lyotard, op. cit., p. 36.
[302] C. Galeriu, „Hristos – Calea înţelegerii între oameni", în *Porunca iubirii*, nr. 4, 1999, p. 24.

unei case dintr-o singură bucată, tot aşa liantul dintre oameni este înlocuit cu presiunea ce-i ţine alături."[303]

Marile structuri birocratice au generat relaţii sociale anonime, impersonale: Cu alte cuvinte, relaţiile interpersonale se depersonalizează; omul devine un număr de Carte de identitate, o fişă, o adresă, un CNP, un rol social, o uniformă. Elevul devine un număr în foaia matricolă, pacientul devine un caz etc. Lévi-Strauss spune: „Indivizii sunt reduşi la starea de atomi interschimbabili [uniformizare] şi anonimi [depersonalizare]" (t.n.). „Când timpul înseamnă bani, pare a fi moral să economiseşti timp, şi în primul rând pe cel propriu, respectiva parcimonie aflându-şi o scuză în respectul faţă de celălalt."[304] Cu alte cuvinte, scuza politicoasă: „Nu vreu să vă răpesc timpul dumneavoastră preţios", înseamnă de fapt: „Mă grăbesc, nu am chef de vorbă!" „Nu traiul împreună, ci evitarea reciprocă şi separarea au devenit strategiile de supravieţuire în megapolisul contemporan."[305] În marile centre urbane ne apărăm de relaţii prin ceea ce Erving Goffman numea „neatenţie politicoasă". Ea se manifestă prin evitarea contactului vizual, prin adoptarea unui aer de indiferenţă, pretinzând că nu vedem şi nu auzim, pentru a ne păstra „libertatea" sau spaţiul privat. Dar „de la neatenţia politicoasă, la indiferenţa morală, la cruzimea şi nepăsarea faţă de nevoile celorlalţi nu este decât un pas."[306] Omul postmodern din centrele afluente îşi este suficient lui însuşi, deci nu are nevoie de semeni. Aşa cum arătam mai sus, el doreşte să se apere de curiozitatea şi intruziunea celor din jur. De aceea, ar exclama împreună cu Sartre: *L'enfer c'est les autres!*

Aşadar, relaţiile interumane nu numai că se depersonalizează, dar se şi dezumanizează: „Începe să lumineze «domnia universală a nefrăţiei» (Weber). Metafora «inimii reci» (Manfred Frank) se răspândeşte şi dobândeşte calitatea unui simbol central."[307] Baudrillard vorbeşte şi despre „o violenţă a indiferenţei, caracteristică societăţii individualismului radical. Semenul nu mai răspunde, nu mai deschide uşa, nu se mai implică în relaţie, nu răspunde la strigătul disperat de „Ajutor!". *Il n'y a plus d'autre* (nu mai există un celălalt) – spune Baudrillard.

Familia instituită de Dumnezeu Însuşi a fost timp de milenii celula de bază a societăţii. Dar postmodernii consideră că această structură este depăşită. „Ceea ce în spiritul burghez fusese cândva pozitiv şi cumsecade,

---

[303] Theodor W. Adorno, *op. cit.,* p. 28.
[304] *Ibidem,* p. 36.
[305] Z. Bauman, *Globalizarea…*, p. 54.
[306] Z. Bauman, *Gândirea sociologică*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 2008, p. 64.
[307] *Postmodernismul. Deschideri…,* p. 14.

independent, statornicie, previziune, tact s-a degradat până la temelie”[308], nu pentru că s-ar fi strecurat vreo greşeală în proiectul divin, ci pentru că temeiul tuturor structurilor şi relaţiilor a fost negat şi oamenii au „lepădat binele cu scârbă; de aceea vrăjmaşul îi va urmări” (Osea 8:3). Ultimul loc de refugiu uman – familia – a fost atinsă şi ea de plaga disoluţiei.

Organizaţia Alianaţa Familiilor din România ne avertizează asupra faptului că „Fără familii şi căsătorie o societate degenerează, mai devreme sau mai târziu, în haos social. Instituţia familiei creează şi menţine ordinea socială. De ani de zile suntem pur şi simplu bombardaţi cu noţiunea de familii multiple: «mai multe şi variate forme de familie». Ideea asta poate fi fluturată fără sfârşit, dar realitatea nu poate fi ignorată: nu toate «formele de familie» sunt, în realitate, egale şi nu toate au acelaşi impact social. Căsătoriile între persoane de acelasi sex nu au nicio utilitate socială şi nici parteneriatele civile. Acestea nu duc la coeziunea socială generată de căsătoria tradiţională. Singura «formă de familie» dovedită a fi utilă societăţii de-a lungul mileniilor a fost, este, si va rămâne familia naturală”[309], instituită de Dumnezeu Însuşi în Grădina Edenului.

Relaţiile interumane ar trebui să poarte cel puţin pecetea moralităţii comune, în conformitate cu legea morală naturală sădită în fiecare om şi cu forul lăuntric al unei conştiinţe neumbrite prin păcat:

> O relaţie umană este morală atunci când se iveşte în noi un sentiment de responsabilitate pentru binele „celorlalţi”, sentiment ce nu decurge din frica de pedeapsă sau din calcule făcute spre câştigul personal. Responsabilitatea este morală atât timp cât este absolut altruistă şi necondiţionată. Această responsabilitate pentru alţi oameni, întrucât sunt persoane, nu este negociabilă sau transmisibilă altor fiinţe omeneşti. Impulsul moral de a ajuta nu are nevoie de alt argument, de altă legitimare sau de altă dovadă.[310]

Dumnezeu ni l-a dat pe apropaele nostru în grija noastră. Porunca de a-l iubi pe semeneul nostru ca pe noi înşine este pusă alături de marea poruncă de a-L iubi pe Dumnezeu cu toată inima, cu tot sufletul şi cu tot cugetul. Trăitorul întru dreptate, care a avut parte de Marea Întâlnire înnoitoare cu Regele Hristos, a trecut de la o moralitate comună în interrelaţii, la iubirea dumnezeiască rodită în el de Duhul Sfânt şi astfel

---

[308] Th. W. Adorno, *op. cit.,* p. 28.
[309] www.alianta-familiilor.ro, din 7.08.2014.
[310] Z. Bauman, *Gândirea sociologică...*, p. 63.

împlinește noua poruncă împărătească: *Vă dau o poruncă nouă: să vă iubiți unii pe alții cum v-am iubit Eu. Așa să vă iubiți și voi unii pe alții* (In. 13:34). Iubirea despre care vorbește Hristos este „dincolo de orice pricepere", dincolo de logică.

> *Ați auzit că s-a zis: „Ochi pentru ochi și dinte pentru dinte"* [ceea ce s-a încadrat în perimetrul logicii omenești]. *Dar Eu vă spun: să nu vă împotriviți celui ce vă face rău. Ci, oricui te lovește peste obrazul drept, întoarce-i și pe celălalt. Oricui vrea să se judece cu tine și să-ți ia haina, lasă-i și cămașa. Dacă te silește cineva să mergi cu el o milă de loc, mergi cu el două. Celui ce-ți cere dă-i; și nu întoarce spatele celui ce vrea să se împrumute de la tine. Ați auzit că s-a zis: „Să iubești pe aproapele tău și să urăști pe vrăjmașul tău". Dar Eu vă spun: iubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvântați pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor ce vă urăsc și rugați-vă pentru cei ce vă asupresc și vă prigonesc, ca să fiți fii ai Tatălui vostru care este în ceruri; căci El face să răsară soarele Său peste cei răi și peste cei buni și dă ploaie peste cei drepți și peste cei nedrepți. Dacă iubiți numai pe cei ce vă iubesc, ce răsplată mai așteptați? Nu fac așa și vameșii? Și dacă îmbrățișați cu dragoste numai pe frații voștri, ce lucru neobișnuit faceți? Oare păgânii nu fac la fel? Voi fiți, dar, desăvârșiți, după cum și Tatăl vostru cel ceresc este desăvârșit* (Mt. 5:38-48).

Dumnezeu vrea să ne ridice la nivelul desăvârșirii, căci ne-a dat statutul de fii ai Săi. Acest statut împărătesc obligă (*Noblesse oblige!*). Iar El dorește să creștem întru asemănarea strălucitului Său Fiu, care este oglindirea desăvârșită a frumuseții și a sfințeniei Tatălui.

La nivelul comunicării

Comunicarea este inima relațiilor interumane. Ea presupune o relație dialogală de „față către față", care își are modelul pur în fericita comuniune perihoretică din sânul Sfintei Treimi. Comunicarea presupune transparență bilaterală pentru a vorbi de la inimă la inimă, de la esență umană la esență umană. Așadar, comunicarea presupune mult mai mult decât cuvinte; ea presupune decodificarea fidelă a mesajelor ideatice și/sau afective, cu toată gama lor de nuanțe.

În lumea postmodernă fragmentată, suntem martori la dificultățile insurmontabile ale comunicării între grupări politice, sociale, grupuri etnice, între tradiții sau generații diferite. Comunicarea rațională nu este posibilă, deoarece nu mai are o bază „rațională" – temelia rațiunii s-a

prăbuşit, spulberându-se într-o puzderie de „raţiuni locale" sau „contextuale", fiecare dintre ele funcţionând doar pe o anumită lungime de undă. Nu există un punct de referinţă exterior în raport cu care să judecăm şi să comparăm argumentele ca să ne pronunţăm asupra „raţionalităţii" lor. Identitatea complexelor sonore folosite, adică, faptul că se vorbeşte aceeaşi limbă, este o condiţie necesară, dar nu şi suficientă a comunicării – *Non idem est si duo dicunt idem.* Sau Steinhardt spune că se poate discuta şi „de-a surda" – ceea ce înseamnă a vorbi, fără a comunica. „Să nu cădem deci în ridicolul unui dialog între surzi" – spune tot el.

Aşadar, Identitatea lingvistică nu asigură comunicarea. Mesajul transmis nu poate fi decodificat corect decât în condiţii de identitate semantică, când ambii locutori folosesc acelaşi cod: având acelaşi *semnificant* pentru *semnificatul* corespunzător. Comunicarea ideală are loc atunci când ambii locutori împărtăşesc aceeaşi concepţie despre lume şi viaţă.

În postmodernitate se mai vorbeşte şi despre o „comunicare ieftină" (Bauman) – un schimb politicos de banalităţi, „Înşirând cuvinte goale/ Ce din coadă au să sune", dar fără „suflet" – o comunicare superficială, la un nivel pur exterior.

Baudrillard surprinde şi un alt aspect: o pierdere fantastică a alterităţii. *Il n'y a plus d'autre*.[311] Cel căruia i te adresezi îţi întoarce spatele. În disperarea lui, omul caută să-l „producă" pe celălalt, prin ură – spune Baudrillard. „Ura este ultima reacţie vitală." (!)

Oamenii care au scăpat de duplicitate prin naşterea de sus şi care printr-o redirecţionare a vieţii sunt uniţi cu Dumnezeu şi cu ei înşişi, comunică mult mai uşor, deoarece nu au în ei pete de întuneric sau fragmentare, care să distorsioneze mesajului interceptat. Comunicarea dintre sfinţi, chiar şi când aceştia aparţin unor culturi foarte diferite, se face cu multă uşurinţă, deoarece lungimea de undă pe care se comunică este cea a Duhului Sfânt ce sălăşluieşte în ei.

GLOBALIZAREA

Din a doua jumătate a secolului XX, în paralel cu fărâmiţarea socială se poate vorbi şi de fenomenul numit *globalizare.* Pământul se micşorează, strâns fedeleş în menghina a mii şi mii de fire nevăzute: ale informaţiei, capitalului, comerţului şi afacerilor. De acum Pământul

[311] Jean Baudrillard, *art. cit.*, p. 22.

devine ceea ce McLuhan a prezis în anii 60': *Our grobal village.* Dacă Francis Fukuyama vorbea despre „sfârşitul istoriei", Zigmunt Bauman vorbeşte despre „sfârşitul geografiei", în sensul că graniţele geofizice se estompează treptat, iar distanţele se reduc considerabil, datorită mijloacelor de călătorie rapidă, dar şi datorită comunicării generalizate. „Pământul e astăzi înconjurat de un „nor informaţional" la fel de democratic ca şi lumina solară" (M. Cărtărescu). Suntem conectaţi în orice moment la orice punct al globului. „De când graniţele au devenit permeabile […], suveranităţile au devenit nominale, puterea anonimă, iar locul său în spaţiu s-a pierdut."[312] Vorbim despre un proces ireversibil, imposibil de controlat, care înaintează într-un ritm agresiv şi ale cărui efecte nu se pot prevedea încă pe deplin.

„«Globalizarea» nu este ceea ce vrem sau sperăm să facem, ci este ceea ce *ni se întâmplă tuturor.* [Nimeni nu ne cere părerea.] Ideea de «globalizare» se referă în mod explicit la «forţele anonime» care se desfăşoară în acea imensă ţară a nimănui (No man's land) […], ce se întinde dincolo de capacitatea de gândire şi acţiune a omului"[313], şi dincolo de controlul puterilor naţionale. De aceea, globalizare înseamnă implicit şi lipsa unui centru de control şi de decizii la nivel intenaţional, ceea ce generează o dezordine, un haos mondial.

Aşadar nu este vorba despre unitate, ci despre uniformizare şi aplatizare, sub tăvălugul mass-media şi a puterilor suprastatale, care controlează în mare parte resursele şi capitalul. Pe plan cultural, asistăm la ştergerea elementelor naţionale particulare, distinctive, sub influenţa agresivă a culturii euro-americane. Se vorbeşte de „hibridizarea" culturilor naţionale prin înglobarea elementelor de import din culturile cu influenţă. Acel „iz" specific naţional abia dacă se mai percepe, căci „problema păstrării specificului naţional are aerul unei vechituri incomode" - spune Daniel Corbu:

> Globalizarea forţată care se petrece într-un galop derutant oră de oră, zi de zi sub ochii noştri, un fel de tsunami al fluxului informaţional, imposibil de oprit... Propaganda noului umanism postmodern, a modelului american, aruncă în aer unul după altul, orice ideal naţional. […] Obiceiuri şi credinţe de mii de ani sunt spulberate, pentru a face loc altora împrumutate. Propovăduitorii satului planetar vântură necontenit expresii ca *ubi bene, ubi patria* sau „ţara e acolo unde ţi-e pingeaua". Popoarele acceptă cu grăbire în comunicare americana stricată, redusă la limbajul de internet, în defavoarea limbilor naţionale. În aceste condiţii, când globalizarea este văzută de cei mai mulţi ca ieşire din marginalizare, din promiscuităţile caracteristice

[312] Z. Bauman, *Globalizarea…*, p. 74.
[313] *Ibidem* p. 64.

marginii, problema păstrării specificului naţional are aerul unei vechituri incomode.[314]

Globalizarea, sau mondializarea, ca realitate dinamică şi agresivă, incontrolabilă de vreo putere umană, credem că este dirijată de „domnul puterii văzduhului" (Ef. 2:2) şi orientată înspre acea unificare finală care se va cristaliza ca fiind noua ordine mondială. Limba de comunicare internaţională se întrevede a fi o americană rudimentară. Mass-media sau acea „icoană vorbitoare" despre care vorbeşte Apocalipsa, rămâne un mijloc de manipulare a maselor, precum şi un mijloc de îndoctrinare agresivă, pentru ca popoarele să poată fi aduse la un numitor comun, la o tristă mediocritate şi „coapte" pentru domnia Antihristului.

CONSUMISMUL

Cumpără! Cumpără!

În cercurile afluente consumismul este un *modus vivendi*. În cartea lui Veith & Stamper – *Creştini într-o lume @ com-ului* – unul din subtitluri este deosebit de sugestiv, fiind o parodiere foarte reuşită a reclamelor publicitare ale mass-media: CUMPĂRĂ! CUMPĂRĂ! CHELTUIEŞTE! CHELTUIEŞTE! CLIC! CLIC! Este adevărat că reclamele pe de o parte ne informează, dar pe de alta, ne şi manipulează. Astfel ni se sugerează, şi în cele din urmă suntem chiar convinşi de faptul că am avea nevoie stringentă de un anumit produs de a cărui existenţă habar nu aveam până mai ieri. Nevoia se transformă în dorinţă, iar împlinirea acesteia devine cu timpul o obsesie, o condiţie *sine qua non* a fericirii înseşi.

„Imaginarul dominant [al contextului actual] este cel comercial, bazat pe «cretinismul mediatic» [sic!]"[315] – spune Daniel Corbu. Micul ecran îi promite omului o soluţie sigură pentru orice nevoie. Bietul om, sub presiunea mass-media şi a anturajului, se aliniază *volens nolens* la standardul „obligatoriu" de viaţă aşa-zis decentă, căci imaginile constituie o sursă de tentaţii, iar „ochii omului nu se pot sătura" (Prov. 27:20b). Aşa se face că „Viaţa generaţiei contemporane este o înşiruire continuă de atracţii, de tentaţii: trecând de la savurarea unei arome la adulmecarea alteia – şi fiecare atracţie, tentaţie, aromă şi momeală sunt mereu altele şi mereu mai atrăgătoare decât cea anterioară [316] – seducţia se

[314] Daniel Corbu, *Postmodernism şi postmodernitate în România de azi*, Ed. Princeps Edit, Iaşi, 2010, p. 117-118.
[315] *Ibidem*, p. 38.
[316] Z. Bauman, *Globalizarea…*, p. 90.

permanentizează. Scopul celor „pitiţi" după ecran este tocmai stârnirea de noi şi noi dorinţe şi gusturi pentru un stil de viaţă consumist şi uniformizant. „Bunăstarea triumfă asupra Binelui. Ea devine dumnezeu, iar publicitatea, profetul său."[317] Reclamele publicitare uzează de elemente bine alese pentru ca obiectul prezentat să fie cât mai seducător: se îmbină culorile potrivite cu imaginea în mişcare, lascivitatea şi bunăstarea unui stil de viaţă luxos şi senzual. Firea pământească a omului este gâdilată şi determinată să dorească produsul respectiv. Suntem, aşadar, controlaţi prin seducţie.

Chiar şi a fi un părinte bun şi grijuliu se confundă cu a face bani şi a cumpăra lucruri de calitate pentru copii, în magazinele unde nu poate cumpăra oricine. Astfel relaţiile şi timpul necesar pentru a bătători o cărare între inimi sunt înlocuite cu obiecte. Dragostea se măsoară în obiectele cumpărate şi marca acestora. Dacă copilul are vreo pretenţie la timpul părinţilor, aceştia i-o retează scurt: „Dar nu pentru tine muncesc?" „Nu ţi-am cumpărat...?" Uităm că relaţiile interumane nu pot fi hrănite cu lucruri care „nu satură".

Pe de altă parte, schimbarea rapidă a modelor şi a produselor, determină accelerarea consumului. Trebuie să fii la zi! Astfel, dorinţa de a fi la pas cu schimbările devine o permanenţă, dar şi un stres, o mărire a vitezei vieţii şi o reorientare axiologică, datorită focalizării pe „himerele" veşnic schimbătoare. În tot acest vârtej recunoaştem „mersul lumii acesteia după domnul puterii văzduhului" (Ef. 2:2).

Cu cât o societate este mai afluentă, cu atât mai mare accent se pune pe satisfacerea simţurilor deci pe plăcere, pe confort şi pe timpul liber. Cuvintele Marelui Apostol Pavel sunt auzite de tot mai puţine urechi: *Mă port aspru cu trupul meu şi-l ţin în stăpânire, ca nu cumva, după ce am propovăduit altora, eu însumi să fiu lepădat* (1 Cor. 9:27). Simţurile cer tot mai mult şi tot mai divers... În cele din urmă acestea ajung să preia comanda şi să poruncească într-un mod inexorabil, căci „fiecare este robul lucrului de care este biruit" (2 Pe. 2:19). În cele din urmă, consumatorul devine victimă.

Renume şi realitate

Marfa care se cumpără, dar mai ales pecetea simbolurilor acestora, le dă oamenilor o identitate, o valoare, un renume care este mult căutat într-o cultură a „vitrinei", a vizibilului. „Metoda pieţei constă în construirea sinelui, folosind imagini. El [sinele] se identifică acum cu

[317] G. Lipovetsky, *op. cit.,* p. 64.

indiciile vizuale pe care ceilalţi le pot vedea şi cărora le pot recunoaşte înţelesurile..."[318] „«Funcţia utilitară» a bunurilor achiziţionate pe piaţă este eclipsată, în faza de consum, în timp ce «funcţia de semn» [simbol] stă la loc de cinste. […] Semnul este râvnit căutat, achiziţionat şi consumat. Putem spune că bunurile sunt dorite, dar nu pentru capacitatea lor de a îmbogăţi cantitativ trupul sau mintea cuiva (de a le face mai sănătoase, mai bogate, mai împlinite), ci pentru potenţialul lor magic de a da corpului şi spiritului o formă particulară, distinsă şi deci dorită..."[319] Omul caută să-şi creeze un renume, să ajungă „cineva", împopoţonându-se cu simbolurile unor produse distinse, râvnite în contextul cultural actual, dar şi cu serviciile pe care şi le poate permite din punct de vedere financiar.

„Imaginea" unei persoane în societate este felul în care este percepută de cei din jur. Este „numele" pe care se străduieşte să şi-l făurească, căci omul postmodern se creează pe sine. Dacă are bani mulţi, poate ajunge „un cineva" apreciat în contextul socio-cultural actual, chiar dacă nu are merite sau realizări pe vreun plan. El caută să-şi impresioneze semenii cu vestimentaţia de marcă, gageturile, maşina, casa în care locuieşte şi călătoriile pe care le face. Tot ce cumpără, pentru a câştiga importanţă, şi tot ce afişează este asemenea unor podoabe exterioare – un costum al unui personaj, un rol pe care-l joacă temporar, făurindu-şi destinul după anumite standarde sociale. Dar oare, care este nevăzutul, *realitatea* lăuntrică? Într-o cultură a faţadei, puţini sunt oamenii care se opresc în dreptul acestei întrebări provocătoare. Nu au timp, dar nici interes, pentru că sunt distraşi de vârtejul celor ce se petrec în jurul lor, *hic et nunc*.

Există printre noi mulţi oameni cu autentice şi apreciate realizări, fie în domeniul academic, artistic sau tehnic, care au muncit mult pentru acele rezultate. Dar în străfundurile lor ei tăinuiesc adevărata persoană al cărei chip – radios sau întunecat – îl ştie numai Dumnezeu. Acolo zace esenţa umană, miezul etern, *realitatea*.

Bunele maniere şi politeţea constituie un lubrifiant important în relaţiile interumane şi implicit pentru imaginea unei persoane. Ele pot fi autentice, având acoperire în bunătatea şi generozitatea lăuntrică a persoanei, dar pot fi şi deprinderi învăţate, care ţin doar de exterior, de faţadă, de „mască".

---

[318] Zygmunt Bauman, *Libertatea*, Ed. Du Style, 1998, p. 104.
[319] *Ibidem,* p. 98-99.

Da, un nume bun este important. *Un nume bun este mai de dorit decât o bogăţie mare...* (Prov. 22:1) Este de dorit să fii apreciat de concetăţenii tăi pentru o conduită pilduitoare. Dar oare „numele", imaginea, renumele, sunt identice cu chipul acelui *homo cordis absconditus*? Chiar şi un om foarte manierat şi politicos poate avea un lăuntru pe care n-ar dori să-l ştie nimeni. *Îţi merge numele că trăieşti, dar eşti mort. […] Pentru că zici: „Sunt bogat, m-am îmbogăţit, şi nu duc lipsă de nimic", şi nu ştii că eşti ticălos, nenorocit, sărac, orb şi gol; te sfătuiesc să cumperi de la Mine aur curăţat prin foc, ca să te îmbogăţeşti; şi haine albe, ca să te îmbraci cu ele şi să nu ţi se vadă ruşinea goliciunii tale; şi doctorie pentru ochi, ca să-ţi ungi ochii şi să vezi* (Apoc. 3:1; 17-18).

Privind cu stupoare şi tristeţe la ceea ce a rămas în urma prăbuşirii avionului malaiezian MH17, putem avea o imagine a ceea ce va rămâne în cele din urmă din toate posesiunile noastre scumpe, toate realizările pentru care am transpirat, inclusiv trupurile noastre: doar praf şi fum. Dar adevărata persoană, cea lăuntrică, va trăi veşnic. Posesiunile cumpărate pentru a ne da un statut social oarecare nu ne vor mai ajuta. Nici măcar realizările mult apreciate, câştigate pe drept şi cu sudoare nu ne vor mai folosi la nimic. Pe tărâmul veşniciei persoana va fi pusă într-un cântar axiologic: *Neprihănirea celui neprihănit va fi peste el, şi răutatea celui rău va fi peste el.* (Exechiel 18:20b). Oamenii neînduhovniciţi, indiferent cine ar fi aceştia, se pogoară în locuinţa morţilor cu „nelegiuirile lor lipite de osămintele lor" (Ezechiel 32:27b). Aşadar, în ultimă instanţă contează lăuntrul, inima, caracterul zidit pe o temelie trainică: Stânca Veacurilor... Contează REALITATEA care rămâne veşnic.

În calitate de jurnalist, Philip Yancey a avut ocazia să ia interviuri multor oameni, printre care şi vedete – oameni cu renume: sportivi, actori, cântăreţi etc. „[A]cești «idoli» - spune el – reprezintă cel mai jalnic grup de oameni din câți am întâlnit. Cei mai mulți au căsnicii destrămate și aproape toți sunt dependenți de psihoterapie. Culmea ironiei este că acești eroi atât de ridicați în slavă sunt torturați de îndoieli de sine incurabile."[320]

Dar gândul introspecţiei nu ne atrage, căci „vremea socotelilor" finale ni se pare a fi foarte departe. Reclamele publicitare răsună mult mai îmbietor: „Cadouri pentru simțuri!", „Totul pentru tine!" etc. Aşa se face că ne lăsăm seduşi iar şi iar, (seduşi în permanenţă) de ofertele care ne

[320] Philip Yancey, *Unde este Dumnezeu când sufăr?,* Ed. Noua Speranţă, Timişoara, 2003, p. 59.

conving că anumite produse fac parte dintr-un anumit stil de viaţă, deoarece poartă pecetea anumitor simboluri.

Marea întrebare

Mulţimea angrenată pe „calea cea lată", lipsită de perspectiva veşniciei, caută să-şi încropească cu greu o imagine de sine atrăgătoare, cu lucruri scumpe etalate cu mândrie. Ei tencuiesc cu ipsos un zid crăpat şi putred pe dinăuntru – păcate ascunse sub veşmântul respectabilităţii. Această tencuială „ieftină" este înfiripată din obiecte de marcă „distinsă". Dar vine şi timpul testului sub presiunea intemperiilor vieţii: *Iată, vi se prăbuşeşte zidul! Şi atunci vi se va zice: „Unde este ipsosul cu care l-aţi tencuit?" De aceea spune celor ce-l acoperă cu ipsos că se va prăbuşi, va veni o ploaie cu vifor, pietrele de grindină vor cădea şi se va dezlănţui furtuna. Voi surpa zidul pe care l-aţi tencuit cu ipsos, îl voi doborî la pământ, şi i se vor dezgoli temeliile* [pline de putregai]… *Şi veţi şti că Eu sunt Domnul.* (Ezechiel 13:12, 11, 14). Aceste versete ne amintesc şi de pilda casei zidită pe nisip. Nisipul era frumos, atrăgător. În bătaia razelor de soare părea a fi de un galben auriu; ai fi zis că e chiar aur – iluzie optică pe plan spiritual. Dar *A dat ploaia, au venit şuvoaiele, au suflat vânturile şi au izbit în casa aceea; ea s-a prăbuşit, **şi prăbuşirea i-a fost mare*** [s. n.] (Mt. 7:27).

Marea întrebare care se pune este următoarea: Ce va rămâne în cele din urmă, când tot ceea ce ne-a dat importanţă şi un anumit statut în această viaţă va fi înlăturat? Ce va mai rămâne când vom dezbrăca trupul de lut, dimpreună cu renumele pe care ni l-am creat? Căci aparenţa, nu este adevărata persoană, ci doar „coaja" acesteia. Adevăratul trăitor întru neprihănire ştie că *Lucrurile care se văd sunt trecătoare, pe când cele ce nu se văd, sunt veşnice* (2 Cor. 4:18). Sau: *Ce este înălţat între oameni este o urâciune înaintea lui Dumnezeu* (Lc. 16:15) – o adevărată inversare de perspectivă!

Merită să zăbovim cu gândul şi inima la Marea întrebare…

CONSECINŢELE PSIHOLOGICE ALE GÂNDIRII POSTMODERNISTE

În epoca postmodernă, schimbările pe toate planurile „sunt atât de dramatice, încât se poate vorbi de emergenţa unei noi *civilizaţii*, la fel de diferită de cea modernă (de la Renaştere până după ultimul război

mondial) ca şi aceasta faţă de lumea medievală."[321] Este vorba despre o *alt fel* de lume, mai rapidă, mai tranzientă şi mai anarhică, numită de Mircea Cărtărescu în repetate rânduri „apocalipsa veselă".

Dar tot el spune că societatea postmodernă „are destule probleme şi dileme specifice, deplasate însă din zona necesităţilor imediate şi imperative, înspre mai alunecosul domeniu psihologic."[322] Adică această nouă lume, privită dintr-un alt unghi, este „mai puţin veselă" – am zice noi – deoarece are destule probleme în domeniul moral şi implicit psihologic. Problemele morale – devierea de la valorile în conformitate cu care a fost creat omul şi care sunt normative pentru fiinţa lui – duc într-un mod inevitabil la probleme psihologice, pe plan individual, şi la anarhie, pe plan societal. Dar să vedem prezentarea pe care Mircea Cărtărescu o face societăţii postmoderne:

> ...Omul se confruntă cu experienţe psihice nemaiîntâlnite în trecut, unele grave şi traumatizante [...] şocul accelerării exponenţiale a ritmului vieţii, a schimbării tot mai frecvente a decorurilor, cunoştinţelor, mediului de viaţă, [...] [ceea ce se numeşte] *tranzienţă*. [...] Dispariţia realităţii, a lui *outside*, [...] nu este doar o consecinţă a vieţii în interiorul fluxului informaţional, ci este, în primul rând, un epifenomen al filosofiei specifice postmoderne [...]. *Perspectivismul* lumii moderne, tradus prin dezagregarea oricărei autorităţi şi prin relativizarea valorilor poate produce şi el un sentiment de dezorientare şi perplexitate culturală. Într-un cuvânt, toate vechile obişnuinţe umane, legate de viaţa într-o lume relativ statică şi stabilă, cu valori tradiţionale bine stabilite, cu o împărţire clară a rolurilor sociale, par să se dezintegreze într-un flux anarhic, aleatoriu, semireal de evenimente. Viaţa devine ceva asemănător unui vis sau unei ficţiuni literare. [...] Aceste trăsături speciale ale lumii postmoderne ridică un mare număr de probleme. [...] Cele mai dificile par a fi dilemele morale şi religioase ale unei lumi care, programatic, refuză orice fundamentare metafizică şi orice valoare absolută. [...] Oriunde s-a produs dezideologizarea şi abolirea credinţelor absolute (ca în lumea occidentală şi mai ales în cea americană de azi), societatea a devenit mai complexă, mai prosperă şi mai liberă, în ciuda costurilor psihologice...[323]

Cu alte cuvinre, ne asumăm costurile psihologice, dar vrem libertate absolută… Ori de câte ori sfidăm legile şi poruncile lui Dumnezeu („prospectul Producătorului") care sunt normative pentru buna „funcţionare" a vieţilor noastre, cu scopul de a accede chipurile la o libertate deplină, dăm de încurcături şi probleme, pe plan relaţional, pe planul sănătăţii trupului şi a minţii; dăm de adicţii şi înrobiri fără ieşire,

---

321 M. Cărtărescu, *op. cit.*, p. 58.
322 *Ibidem*, p. 13.
323 *Ibidem*, pp. 13-22.

căci „Libertatea nepovăţuită [de legile lui Dumnezeu] este maica patimilor" (Filocalia).

Iată-ţi soarta, partea pe care ţi-o măsor, zice Domnul, pentru că M-ai uitat
şi ţi-ai pus încrederea în minciună (Ieremia 13:25).

Chiar şi ateii vorbesc despre marile sfârşituri: „Dat fiind faptul că un asemenea „sfârşit" pluteşte deasupra noastră, catastrofismul răspândit în cultura actuală este departe de a fi o atitudine nemotivată".[324] Teoreticienii postmodernităţii vorbesc şi de o frică inexplicabilă ce cuprinde sufletul omului – *Weltangst* – este vorba de problemele psihologice (o consecinţă a problemelor morale), care se intensifică pe măsura îndepărtării omului de Centrul său. „Soluţia cea mai bună este cultivarea fricii de Dumnezeu, pentru că această frică le înlocuieşte pe toate celelalte" (Ph. Yancey).

[324] G. Vattimo, *op. cit.,* p. 8.

CAPITOLUL 14

VALORILE MORALE ÎN POSTODERNITATE

NEUTRALITATE AXIOLOGICĂ

Modernii au încercat să „fabrice" un cod moral luminat de raţiune, universal valabil, ce putea fi învăţat ca o materie şi impus spre ascultare. Se credea sincer că vidul lăsat în domeniul moral de lipsa de relevanţă a Revelaţiei scrise (Secolul Luminilor), iar în secolul următor, vidul lăsat de „moartea lui Dumnezeu" (Nietzsche), putea fi umplut cu un cod etic acceptabil de către orice fiinţă raţională, tocmai datorită raţionalităţii sale. Kant a pretins chiar că a descoperit principiile universale şi necesare ale comportamentului uman care se susţin prin ele însele – acele faimoase *imperative categorice*, ce se fac auzite de *voinţa bună,* prin raţiune. Astfel raţiunea a fost plasată în centrul universului moral. Dar încercările modernilor de a ticlui un astfel de cod a eşuat. Am văzut că până şi în perioada modernităţii târzii, Comte visa la un asemenea cod etic, pe care-l credea realizabil.

Reprezentanţii gândirii moderniste credeau că tocmai imperativele absolute ale Scripturii se făceau vinovate de sălbăticirea oamenilor. Tocmai ele generaseră împotrivire, înrăindu-i pe oameni, care în esenţă erau buni şi care aveau nevoie de un cod etic luminat de raţiune, fără constrângeri, care va avea darul de a-i „umaniza". Aşa se face că filosofii şi sociologii epocii moderne s-au luptat cu inventarea acestui cod etic, arătând foarte multă neîncredere în impulsurile morale şi în conştiinţa morală ca un *dat* aprioric al omului. Ele erau considerate doar un produs al evoluţiei şi al mediului cultural, deci elemente prea ambigue şi prea firave pentru a fi luate în considerare atunci când era vorba de ordinea socială. Dar societatea postmodernă recunoaşte faptul că fenomenele morale nu prezintă o regularitate, nu sunt repetitive, predictibile, într-un fel care să permită îndrumarea lor prin reguli. Astfel, se ajunge la ceea ce se va numi „demisia eticii".

Omenirea susţine de acum principiul neutralităţii axiologice. În Occident se vorbeşte chiar şi despre o educaţie eliberată de valori (*value-*

free education), ceea ce este o contradicţie în termeni. *Rău*, în accepţiunea societăţii contemporane, este doar ceea ce interferează cu drepturile *celuilalt* sau ceea ce contravine ordinii sociale. În rest, toate valorile de viaţă, toate stilurile, alternativele, sunt la fel de acceptabile, chiar şi cele care contravin moralei naturale. Prohibiţiile, după părerea lui Barreau, *nu* sunt recomandabile, indiferent de ce natură ar fi ele, mai ales cele sexuale, deoarece libertatea sexuală este arhetipul libertăţii individuale.[325] Morala postmodernă este deci o „morală" egocentrică, individualistă, ceea ce este o contradicţie în termeni, deoarece a fi moral înseamnă a fi „pentru" *celălalt.* Acest adevăr îmi spune că semenul meu îmi este dat în grijă, ceea ce m-ar constrânge, m-ar responsabiliza –, un lucru deranjant pentru un *eu* egocentric.

Postmodernitatea este epoca eliberării finale de toate constrângerile, regulile şi poruncile, chiar şi de bunul simţ; „omul postmodern se poate, în sfârşit, odihni în «sabatul postdatoriei» (*l'après-devoir*), o epocă postdeontologică în care comportamentul nostru a fost eliberat de ultimele vestigii ale «infinitelor datorii» opresive, ale «poruncilor» şi «obligaţiilor absolute»".[326] Singurele absoluturi recunoscute sunt toleranţa, libertatea autonomă şi demnitatea umnană, aşa cum este înţeleasă de omul firesc.

FRAGMENTAREA/ RELATIVIZAREA VALORILOR

După cum arătam mai sus, modernii credeau în valorile moştenite de la înaintaşii lor creştini, dar negau Sursa acestora, negau Temeiul lor metafizic. Valorile erau subîntinse de temeiul metapovestirilor, care la rândul lor erau fundamentate pe raţiunea unică, universală (temeiul temeiului). Dar Nietzsche a atacat raţiunea în favoarea retoricii. Furia lui se dezlănţuie împotriva raţiunii dialectice pentru „păcatul" impardonabil de a fi alungat bucuria şi elementul dionisiac din vieţile oamenilor, adică însăşi esenţa vieţii, după părerea lui. În postmodernitate, se dă un ultim duel între „dialectic" şi „retoric" – spune Christopher Norris – cu câştigul decisiv al retoricului,[327] ceea ce înseamnă, implicit, câştigul elementului dionisiac al vieţii, în detrimentul celui apolinic. Fonologismul câştigă în detrimentul logocentrismului. Raţiunea a fost deci discreditată şi atacată

---

[325] Jean-Claude Barreau, *op. cit.,* p. 25.

[326] Rainer Maria Rilke, în *Introducere: Moralitatea în perspectivă modernă şi postmodernă*, la Z. Bauman, *Etica postmodernă*, Ed. Amarcord, Timişoara, 2000, p. 6.

[327] cf. Christopher Norris, *Deconstruction. Theory and Practice*, Routledge, London and New York, 1991, p. 62.

în obiectivitatea ei şi apoi sfâşiată într-o puzderie de „raţiuni" locale sau contextuale. O dată cu fărâmiţarea raţiunii (temeiul temeiului), metadiscursurile, ce legitimau *valorile modernilor s-au prăbuşit*. *Gândirea postmodernistă se caracterizează printr-un scepticism radical în faţa oricărei pretenţii de obiectivitate, de coerenţă şi exhaustivitate.* Iar societatea postmodernă a pierdut până şi amintirea „busolei morale" – memoria valorilor creştine.

O dată cu negarea Sursei valorilor, acestea au început să se relativizeze, pentru că nu mai aveau un punct de referinţă exterior şi imuabil în raport cu care să fie definite şi înţelese. În societatea postmodernă, această relativizare devine evidentă. Unele valori sunt deconstruite şi negate, altele devin dependente de condiţiile contextuale şi locale. Cu alte cuvinte, definiţia lor a început să varieze în funcţie de subcultura unei grupări sociale sau etnice, dar şi în funcţie de scopul acesteia, într-n anumit context. Astfel s-a ajuns la fragmentarea valorilor, care, de acum, sunt considerate a fi doar nişte „constructe sociale" (create de societate) de folos pentru o anumită cultură şi pentru o anumită perioadă istorică, dar nu adevărate sau drepte într-un sens universal.

Mircea Cărtărescu a încercat să explice scepticismul faţă de valorile absolute, spunând că oamenii au început să vadă în acestea depozitarul de prejudecăţi al umanităţii, sursa discriminării şi a totalitarismelor, deoarece toate războaiele şi crimele de-a lungul istoriei se făcuseră tocmai în numele acestor valori. „Numai acolo unde nu există instanţă terminală şi „întrerupătoare", blocantă – valoarea supremă-Dumnezeu –, valorile se pot desfăşura în adevărata lor natură, care este convertibilitate şi o transformabilitate, procesualitate indefinită."[328] Aşadar proclamarea „morţii lui Dumnezeu" era necesară pentru a devaloriza valorile supreme. Absoluturile îngrădesc, obligă, deranjează, culpabilizează. Dar relativizarea valorilor constituie o condiţie necesară şi fericită pentru ca omul – măsura tuturor lucrurilor – să poată crea noi valori temporare, dar utile pentru contextul său socio-cultural specific:

> „Trăim într-adevăr o epocă nihilistă [...], dar nihilismul este până la urmă singura noastră şansă, pentru că el înseamnă puterea de a crea la nesfârşit adevăr şi valoare, chiar dacă pieritoare, asemenea lucrurilor, în locul unor false norme şi dogme date o dată pentru totdeauna [se referă la absoluturile biblice]. [... Acestea] sunt idei «nihiliste» dar ele sunt premisele necesare singurei abordări optimiste, pozitive a lumii de azi: cea postmodernă."[329]

---

328 G. Vattimo, *op. cit.,* p. 23.

329 M. Cărtărescu, *op. cit,* p. 19-20.

Legile şi poruncile lui Dumnezeu, conţinătoare ale valorilor absolute, erau asemenea unor garduri protectoare, garantând viaţa însăşi. Dar omul-prometeu celebrează „nihilismului deplin" ca pe unica sa şansă de a crea valori şi de a le ierarhiza după bunul său plac, făcând din acest proces cameleonic de răsucire, schimbare şi pervertire a valorilor o glorie a sa. „...Îţi dai ifose, ca şi când ai fi Dumnezeu" (Ezechiel 28:6). Vom observa – spune Marino – „concentrarea spiritului antitradiţional asupra poziţiilor-cheie care sunt: dogmele, normele, legile, canoanele literare, ierarhiile oficiale, scările de valori impuse, sclerozate."[330]

Omul postmodern îşi stabileşte singur gardurile, mutându-le încoace sau încolo, după bunul său plac. Astfel se ajunge la situaţii tensionate când unii ar împinge gardul mai încolo, iar alţii ar trage de el să-l aducă mai încoace. În cele din urmă, pentru a proteja ordinea socială, oamenii au recurs la *stabilirea valorilor prin consens social*, care, după părerea lui Adorno nu este altceva decât „o conexiune de orbire colectivă".

O pluralitate de adevăruri?

Ce s- a întâmplat cu *Adevărul*? Nietzsche vorbea încă în secolul al XIX-lea despre o multiplicitate de adevăruri: adevăr „simplu", „urât", „respingător", „anticreştin", „imoral". „Căci – zice el – şi asemenea adevăruri există."[331] Concluzia lui Habermas, care a căutat întreaga sa viaţă forme universale pentru raţionalitate, este că nu există *adevăr*, ci doar *adevăruri*, fiecare adevăr pentru publicul lui, ceea ce s-ar putea numi „localizarea adevărului",[332] respectiv relativizarea, dizolvarea acestuia, căci o dată cu „moartea lui Dumnezeu", valorile absolute de odinioară devin superflue. „La Nietzsche Dumnezeu moare tocmai pentru că […] trebuie negat în numele aceluiaşi imperativ de adevăr care ne-a fost întotdeauna prezentat ca o lege a [L]ui, odată cu [E]l pierde sens şi imperativul adevărului."[333]

> [Nietzsche] critică valorile superioare ale civilizaţiei cu ajutorul unei reducţii „chimice" a acestor valori, descompunându-le în elementele componente, dincoace de orice sublimare. Rezultatul acestei analize chimice: Credinţa în superioritatea adevărului asupra neadevărului sau asupra erorii s-a impus în situaţii de viaţă determinate (nesiguranţă, *bellum omnium contra omnes* etc.) […]

---

330 Adrian Marino, *Modern, modernism, modernitate*, Ed. pentru Literatură Universală, Bucureşti, 1969, p. 71.
331 F. Nietzsche, *Despre genealogia moralei*, p. 13.
332 Faith and Modernity…, p. 37.
333 G. Vattimo, *op. cit.,* p. 26.

> Noţiunea de adevăr se dizolvă. Dumnezeu moare ucis de religiozitate, de voinţa de adevăr pe care credicioşii săi au cultivat-o şi care îi fac să recunoască că acest Dumnezeu este o eroare de care se pot lipsi. […] Din moment ce noţiunea de adevăr nu mai subzistă, temeiul nu mai funcţionează deoarece nu mai există niciun temei..."[334]

Temeiul metafizic ultim este perceput de Vattimo ca un „zid" de care te izbeşti. Acesta te reduce la tăcere şi nu îţi permite să pui întrebări. Binele, Răul, Adevărul etc. sunt definite în Lege, ele sunt valori imuabile, universale. Atunci – susţine Vattimo – acest temei trebuie atacat şi erodat, pentru „a lărgi sferele libertăţii". Cu alte cuvinte, noi, oamenii, dorim să distrugem fundamentul metafizic, pentru a ne putea crea propriile valori – o pluralitate de adevăruri cu o pluralitate de nuanţe – pe care le vom defini după bunul nostru plac deci nu vom permite ca cineva (nici Divinitatea) să ne impună nişte absoluturi – un „zid" de care te izbeşti, fără drept de apel. „Sfârşitul metafizicii [înseamnă] sfârşitul viziunii unitare. Aceste sfârşituri sunt nişte *chances*. Multiplicarea interpretărilor înseamnă eliberarea unei pluralităţi de forme de viaţă între care putem să alegem sau pe care le putem face să conviețuiască" ,[335] în virtutea noii toleranţe. Dorim varietate, schimbare, nu monotonie, suprafaţă, nu profunzime, nici seriozitate. Dorim să elaborăm noi înşine şi să experimentăm o mare varietate de adevăruri. De aceea, în societatea postmodernă, adevărul, nu mai este un concept moral, ci unul instrumental de comunicare şi interrelaţie, foarte apropiat de conceptele estetice.[336] Cu alte cuvinte, adevărul nu mai are o dimensiune axiologică. Dacă el nu mai este definit în raport cu adevărul absolut, nu se mai ştie exact ce este adevărul. Sau aşa cum zice Mcdowell: „Dacă nu există un adevăr care este «mai adevărat» decât orice alt «adevăr», atunci niciun adevăr nu merită să fie apărat."[337] O dată cu surparea adevărului, convingerile şi moralitatea nu mai au un temei. Orice afirmaţie este doar o părere subiectivă, o opinie. Iar toate opiniile au pretenţia de egalitate, deoarece nu există nicio modalitate raţională de a le ierarhiza.

Cu toată această confuzie şi înceţoşare a minţii umane, caracteristică acestei epoci postcreştine, glasul lui Hristos continuă să

---

[334] *Ibidem,* p. 164-165.
[335] *Ibidem,* p. 186.
[336] cf. M. Cărtărescu, *op. cit.*, p. 20.
[337] Josh Mcdowell & Bob Hostetler, *Noua toleranţă,* Ed. Aqua Forte, Cluj-Napoca, 2005, p. 48.

răsune peste veacuri, neschimbat: *Eu sunt Calea, ADEVĂRUL şi Viaţa!* (In. 14:6) *Cine are urechi de auzit să audă!* (Mt. 11:15)

Ce s-a întâmplat cu Dreptatea?

În epoca postmodernă, fiecare grupare socială îşi are „dreptatea" ei aparte, căci ea poate fi apărată raţional numai în cadrul contextului social care a generat-o, şi care deci îndeplineşte condiţiile identităţii semantice. În condiţiile *pluralismului omogen* al societăţii postmoderne, acţionează principiul *egalitarismului radical,* ceea ce înseamnă că legitimitatea sau ilegitimitatea existenţei unor grupări sociale nu se mai judecă pe baza opoziţiilor binare de drept/nedrept, adevărat/fals, moral/imoral etc. Proiectul modern de a vorbi în numele dreptăţii pentru toţi membrii societăţii este de acum desuet. Grupările sociale se luptă în parlamente pentru a intra în legalitate şi implicit în „normalitate". Expresia „în numele dreptăţii" nu mai are sens în societatea postmodernă, unde fiecare grupare socială îşi are „dreptatea" sa la fel de „dreaptă" ca şi a celorlalţi. Aşadar, „factorul de decizie nu va mai fi conceptul de dreptate, ci o simplă problemă de «decibeli», perseverenţă şi intimidare: care grup poate să strige mai tare, să facă lobby mai insistent şi să inspire mai multă frică şi oroare".[338] Bine spunea Berdiaev că această tendinţă înspre egalitarism este „entropia societăţii". Nu mai există un etalon moral absolut care să-i ajute pe oameni în soluţionarea diferendelor privitor la pretenţia acestora la „dreptate".

Dreptatea şi noua toleranţă sunt incompatibile, antinomice. Cea din urmă dizolvă dreptatea ca un puternic coroziv demonic, căci „Toleranţa este virtutea omului fără convingeri" (G. K. Chesterton). Dacă pe o hartă nu sunt marcate punctele cardinale, oricum o vei întoarce, va fi tot bine.

Într-un capitol anterior, am arătat că în California, de exemplu, este drept ca un băiat, care se simte fetiţă, să folosească garderoba şi toaleta fetelor. Este drept să menajezi sentimentele unui travestit şi să nu afirmi în faţa lui că familia se poate înjgheba doar dintr-un bărbat şi o femeie, pentru ca să nu fii învinuit de hărţuire. Este drept să-i îndoctrinezi pe copii, începând de la grădiniţă, cu tot felul de informaţii privind sexualitatea şi relaţiile intime. În mai multe ţări, este drept să-ţi ignori dotarea biologică şi să optezi pentru o schimbare de identitate. Este drept să alegi dintre multele şi variatele forme de familie pe cea care îţi convine. Este drept să hotărăşti momentul şi felul propriei morţi etc.

---

[338] Josh Mcdowell & Bob Hostetler, *Noua toleranţă,* Ed. Aqua Forte, Cluj-Napoca, 2005, p. 48.

Josh Mcdowell redă şi un caz foarte bizar, care în urechile noastre sună deocamdată a subiect de roman. Dar atunci când nu mai credem în dreptate şi nici măcar în bunul simţ comun, orice se poate întâmpla:

ꕥ_____O mamă creştină cu doi băieţi – unul de cinci şi altul de opt ani –, a divorţat în momentul în care soţul ei şi-a exprimat dorinţa de a avea o intervenţie chirurgicală în scopul schimbării identităţii biologice. Voia să devină „femeie", pentru a trăi cu o altă femeie, ca lezbiană. El dorea să obţină şi custodia băieţilor. După operaţie, tatăl trăia într-un „trio" promiscuu, cu un bărbat care îşi schimbase şi el identitatea bilogică, dar şi cu un alt bărbat travestit. După destrămarea acestui „trio", tata s-a căsătorit cu partenerul său (devenit „femeie"). Iniţial mama a obţinut custodia băieţilor, dar Curtea de Apel a statului a intervenit, *inversând decizia şi favorizându-l pe tată*. Deci cei doi băieţi au fost daţi în îngrijirea tatălui.[339] _____ꕥ

Dreptatea, care nu poate exista fără adevăr, a devenit definită în funcţie de scop, interes, situaţii, consens… Cu o vorbire iscusită orice se poate justifica.

În epoca postmodernă se vorbeşte despre marile „sfârşituri" („sfârşitul istoriei", „sfârşitul geografiei", „sfârşitul datoriei" „sfârşitul creştinismului" etc.), dar şi mai dureroase sunt: „sfârşitul adevărului şi al dreptăţii", „sfârşitul valorilor absolute". Omul merge împotriva logicii şi împotriva simţului său moral, al conştiinţei sale, doar pentru a fi şi a vorbi *„politically correct",* pentru se alinia la trendul epocii: noua toleranţă.

INVERSAREA VALORILOR

Vattimo celebrează nihilismul deplin, pe care-l defineşte ca fiind „o experienţă de plenitudine, de glorie, de *ontos on*, doar dezlegată de pretinsele valori ultime şi raportată în schimb, în mod emancipat, la valorile pe care tradiţia metafizică le-a considerat întotdeauna joase şi ignobile şi care sunt adesea răscumpărate la adevărata lor demnitate."[340] Autorul se referă la valorile minorităţilor ignorate şi „oprimate", inclusiv la valorile alternativelor de viaţă condamnate de opinia publică tradiţională. Aceste valori „joase şi ignobile" trebuie „răscumpărate la

[339] cf. *Ibidem,* p. 56.
[340] G. Vattimo, *op. cit.,* p. 27.

adevărata lor demnitate" de cei care le practică, dar impuse şi celor din jur, ceea ce înseamnă inversarea valorilor şi încercarea de a le universaliza (de a le „băga pe gât" tuturor oamenilor).

Mai mult, grupările separatiste nu se mai mulţumesc nici cu principii morale enunţate şi chiar legalizate, pentru că, aşa cum zic reprezentanţii lor, acestea nu ar putea suprima reacţiile emoţionale instinctive ale majorităţii (cum ar fi repulsia, oroarea etc.) faţă de anumite comportamente deviante. Pentru a schimba această stare de lucruri, ar trebui furnizat un nou limbaj, care să faciliteze reacţii noi – ceea ce ne aminteşte de „nouvorba" lui Orwell. „Prin «limbaj nou» - spune Rorty – înţeleg nu numai cuvinte noi, dar şi întrebuinţări greşite creative ale limbajului – cuvinte familiare folosite în moduri care iniţial sună nebuneşte. Ceva considerat în mod tradiţional o monstruozitate morală poate deveni obiectul satisfacţiei generale..."[341] Popularitatea ridicată a unei descrieri alternative a ceea ce se întâmplă „extinde spaţiul logic" – spune Rorty. Este cam acelaşi lucru cu sintagma New Age de „expansiune a conştiinţei". Rorty sugerează ca „noul limbaj vorbit de grupul separatist […] să se împletească cu limbajul predat în şcoli".[342] Deci acţiunea de „spălare a creierului" trebuie început de la o vârstă fragedă, ceea ce am asemăna cu un proces premeditat de infectare a umanului cu scopul aducerii acestuia la o stare de *adiaforie* morală (desensibilizare morală).

Există anumite comportamente, situaţii, atitudini, mirosuri, descrieri, la care tresari involuntar, pentru că-ţi generează oroare şi scârbă. Iată un exemplu în acest sens: *Ea s-a aprins după nişte necuraţi, a căror carne era ca a măgarilor şi a căror apropiere era ca a armăsarilor* (Ezechiel 23:20). Nu că acest verset s-ar referi la alternativele de viaţă, dar există realităţi care nu sunt compatibile cu felul în care suntem alcătuiţi şi de aceea ne generează o repulsie pe care nu o putem controla şi care nu se va putea eradica, în ciuda implementării aşa-zisei „nouvorbe".

Procesul de inversare a valorilor cuprinde tot mai multe ţări europene, care încep să ia măsuri concrete pentru a implementa noua toleranţă, în numele unor interrelaţii mai umane, mai „inclusive". Astfel în Suedia, s-a început un proces de certificare a şcolilor, bibliotecilor şi a diverselor organizaţii, cu scopul „lăudabil" de a oferi un mediu prielnic de muncă angajatilor şi un tratament respectuos clienţilor, din perspectiva comunităţii LGBT. Pentru a primi un astfel de certificat, angajaţii trebuie

---

341 R. Rorty, *op. cit.,* p. 136.
342 *Ibidem*, p. 159.

să participe la nişte cursuri de pregătire privind alternativele de viaţă (a se citi „îndoctrinare"). Programul caută să „schimbe atitudini" şi reacţii instinctive vizavi de stilurile de viaţă deviante, prin combaterea discriminării şi promovarea egalităţii de şanse pentru toate aceste stiluri.

Programul implementat presupune înlăturarea de pe rafturile bibliotecilor publice a cărţilor care promovează rolurile tradiţionale ale fiecărui sex, rescrierea cataloagelor si a fişierelor într-un limbaj în intregime neutru din perspectiva genului, şi învăţarea unor sintagme noi – ceea ce Orwell numea „nouvorbă". Aşadar, vocabularul folosit de angajaţi în interacţiunile lor zilnice cu clienţii, trebuie regândit, restructurat. După o perioadă de trei ani, cursurile de „îndoctrinare" se repetă, pentru ca certificarea să poată fi reînnoită.

La sfârşitul anului 2013 Sinodul Bisericii Suedeze a adoptat o moţiune prin care cere Consiliului Bisericii să încurajeze implementarea acestei certificări între angajaţii Bisericii Suedeze". Directorul RFSL (*The Swedish Federation for Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Rights*), Ulrika Westerlund, spune că atunci când textele religioase sunt folosite ca argumente împotriva comportamentului deviant al comunităţii LGBT, ***programul de certificare va impune să nu se citeze din „biblie"*** (cu „b" mic) împotriva homosexualităţii (s. n.).[343]

Poate că vom ajunge şi vremea când Biblia va fi declarată literatură periculoasă, ostilă, depăşită şi de aceea, interzisă.

În romanul lui Orwell, *1984*, la Ministerul Adevărului se revizuia şi se rescria istoria. Autorul foloseşte termenul de „dublugândit" pentru inversarea valorilor, un întreg proces de redefinire a acestora, care se făcea în concordanţă cu directivele conducătorului: Fratele cel Mare. Astfel, „Război înseamnă Pace, Libertate înseamnă Sclavie, Ignoranţă înseamnă Tărie etc."

Vai de cei ce numesc răul bine, şi binele, rău, care spun că întunericul este lumină, şi lumina, întuneric, care dau amărăciunea în loc de dulceaţă, şi dulceaţa în loc de amărăciune! (Isaia 5:20)

Multe căi i se par bune omului, dar la urmă duc la moarte (Prov. 16:25) Şi *Ce veţi face la urmă?* (Ier. 5:21). Pentru fiecare fiinţă umană, oricât de bine s-ar ţinea ea, vine în mod inexorabil acel „la urmă". Ferice de cel ce gândeşte în perspectivă şi-şi preschimbă veşmintele sufletului,

[343] cf. http://www.zenit.org/en/articles/thoughtcrime-in-sweden

spălându-le în sângele Mielului pentru a fi gata pentru acel moment: „la urmă”.

ꕥ

În epoca actuală, credința în Dumnezeu este considerată a fi o naivitate sau un fanatism deplasat. De aceea, omul-rege își ia libertatea de a ataca valorile ce originează în Realitatea Ființială Supremă. Dar abolirea valorilor divine, normative pentru o umanitate plenară, duce la o „clătinare”, o destabilizare generală a tuturor lucrurilor rânduite și așezate de veacuri. În centrul moralei rămâne omul, demnitatea și alegerile sale. În numele „noii toleranțe”, trebuie admise o multitudine de așa-zise „adevăruri” sau „valori”, ceea ce duce la o confuzie morală și o destabilizare a ființei lăuntrice a omului. Nici un conflict nu se mai poate soluționa apelând la un punct de referință absolut, la un adevăr ultim, transcendent. Nu mai rămâne decât relativul sociologic și statistic, o etică statistică – sistem de valori fundamentat pe adeziunea majorității, ceea ce nu mai se poate numi morală. Unele voci pledează pentru necesitatea unor valori „necondiționate”[344] (a se citi „absolute”), pentru ca societatea să se poată menține ca atare. Dar acestea nu pot fi impuse societății. Voința și forul lăuntric al oamenilor nu pot fi controlate, așa cum visa s-o facă Comte. Aceste valori încolțesc și rodesc deplin în viețile celor născuți din Dumnezeu (cf. In. 1:12-13), care aleg să înoate împotriva curentului, a „mersului lumii acesteia, după domnul puterii văzduhului” (Ef. 2:2). Căci omul trupesc nu poate face decât faptele trupului, ale firii pământești. El nu poate depăși o moralitate comună, dictată de legea morală naturală din lăntrul său. Dar omul duhovnicesc, devenit un templu binecuvântat al Duhului Sfânt, poate face roada Acestuia (cf. Galateni 5:19-23). Aceste valori (roada Duhului) nu țin numai de o anumită educație sau de un anumit mediu cultural, ci sunt rodite de Duhul, în omul nou care viază în Hristos. Morala unui om ține de esența lui, iar esența omului este hotărâtă de izvorul la care este cuplat – fie *eul,* fie Ființa.

Într-un asemnea context de nesiguranță, este lăudabil orice efort care încearcă să „deschidă o fereastră” spre re-legarea omului de Origine și implicit de valorile Acestuia. Aceasta este singura nădejde de lumină și viață plenară, în special în rândul generației tinere.

---

344 Claude Lévi-Strauss, *De près et de loin*, Ed. Odile Jacob, Paris, 1996, p. 121: «Une société ne peut se maintenir si elle n’est pas attachée inconditionnellement à des valeurs, lesquelles, pour être inconditionelles, doivent avoir un aspect sensible qui les protège du travail de sape de la raison.»

PARTEA IV

OMUL SUB ASALTUL MASS-MEDIA

CAPITOLUL 15

MASS-MEDIA CA INSTRUMENT AL REMODELĂRII GÂNDIRII

> În epoca noastră „...mass-media a dobândit mai ales datorită hegemoniei culturale a televiziunii, un rol şi o putere excepţionale; ea tinde să se impună ca putere autonomă în stare să modifice serios nu numai viaţa politică, ci şi pe cea economică, nu numai viaţa culturală, dar şi pe cea morală [...]. Această omniprezenţă mediatică [este] dublată de o putere de influenţă fără precedent. [...] Mass-media se erijează în «a patra putere».”[345]

Este vorba de rolul crescând al „mediacraţiei” – cum o numeşte Lipovetsky – care se constituie într-un adevărat subsistem social, având o puternică forţă socială şi credibilitate în rândul populaţiei.

STRUCTURA SISTEMULUI MASS-MEDIA

Publicul ţintă: o colectivitate masificată

Publicul ţintă al mesajelor/emisiunilor este SOCIETATEA DE MASĂ – consumatorul de informaţie şi distracţie. Ce definiţie i-am da? Este vorba de o „masă amorfă” în care comunitatea este înlocuită cu o colectivitate „masificată”, deoarece „cheagul” ce garanta coeziunea societăţii – valorile, credinţele şi tradiţiile comune – au dispărut. O comunitate se caracterizează prin unitate, socializare, relaţii amicale, interese şi convingeri comune – o subcultură unitară. Pe când o colectivitate este o îngrămădire de oameni anonimi, o colectivitate atomizată, adusă la acelaşi numitor de „hrana” uniformizantă a culturii de masă.

---

[345] Gilles Lipovetsky, *op. cit.,* p. 262.

„Începe *prefabricarea* omului şi a colectivităţii; altfel spus, fabricarea *omului-masă*"[346] – omul nivelat de tăvălugul mesajelor transmise prin diversele forme mass-media. Este vorba de o „hrană" manipulantă ce modelează pe neobservate concepţia despre lume şi viaţă a omului, convingerile lui – esenţa lui. Spune-mi ce consumi, ca să-ţi spun cine eşti, căci, prin aderare lăuntrică, omul se ospătează cu ceea ce vede, ceea ce aude şi ceea ce citeşte, devenind aidoma cu hrana consumată. Aşa spune şi Scriptura despre cei lipsiţi de discernământ, care înghit cu uşurinţă cele fals strălucitoare: *„Au mers după nimicuri şi au ajuns ei înşişi de nimic"* (Ier. 2:5), uşurei ca pleava pe care o spulberă vântul.

Relaţiile comunitare de odinioară şi-au găsit un înlocuitor mult mai comod şi mai la îndemână. Este vorba de mass-media cu toate formele ei mai vechi şi mai noi, care i se oferă omului ca „prieten" agreabil şi distractiv –, înlocuitor de succes al relaţiilor interumane, dar şi un posibil tobogan spre înrobirea sufletului.

Omul grăbit al secolului nostru trece gândit pe lângă semeni, asemenea unei monade izolate şi anonime, cu mintea aţintită spre următorul popas „urgent". Ne întrebăm dacă nu cumva am ajuns să funcţionăm asemenea unor mecanisme – parte integrantă a unui angrenaj uriaş, dar impersonal. Acelaşi lucru îl spune şi Steinhardt: „De când cu introducerea calculatoarelor în toate domeniile de activitate, trăim un fel de animism maşinist."[347]

Un conţinut uniformizant

Publicul este hrănit cu ceea ce vom numi CULTURA DE MASĂ**.** Uniformizarea şi masificarea societăţii se realizează tocmai prin „hrana" culturală consumată de aceasta. Este vorba de o cultură produsă industrial, difuzată masiv prin intermediul unei tehnici ultrasofosticate care-şi întinde tentaculele, împlentindu-şi-le tot mai strâns în jurul globului – *Our global village* (McLuhan). Conţinutul transmis este cultura populară sau cultura pop – o cultură a imaginilor ieftine, a spectacolului emoţionant. Ofertele ei sunt agreabile, disponibile şi omniprezente; de aceea se vorbeşte de o „democratizare a culturii", fapt care a răspândit un anumit tip de gândire şi o tendinţă spre un mod de viaţă democratic, pretutindeni în lume.

Cartea – temeiul culturii tradiţionale – trece pe un plan secundar, căci pentru mulţi ea a devenit plictisitoare. Cine mai gustă în tihnă profunzimile

---

[346] Maxim I. Danciu, *Mass-media. Modernitate, postmodernitate, globalizare,* Ed Tribuna, Cluj-Napoca, 2005, p. 241.
[347] N. Steinhardt, *Jurnalul..., op. cit,* p. 334.

unei cărţi de o înaltă cultură? Cine mai are timp pentru descrieri literare nuanţate *à la* Sadoveanu? Cultura literară înaltă care a dominat timp de cinci secole este înlocuită de film, televiziune şi internet – sursa preferată de *entertainment* şi *infotainment*.

Asistăm la simplificarea şi chiar vulgarizarea conţinuturilor, la eliminarea dimensiunii intelectuale în favoarea discursului afectiv, emoţionant, ceea ce în Vest este cunoscut sub denumirea de *human interest.* „Omul-maşină", „omul-alergare" se reîntoarce cu nostalgie spre ceea ce este specific uman – sentimente, emoţii, „momente umane" (Larry Crabb) – stârnite drept sau strâmb, deci în conformitate cu menirea lui de coroană a creaţiunii sau într-un mod potrivnic acestei meniri: într-un mod păcătos, lasciv, vulgar. Dar pentru mass-media, care caută „să-şi vândă marfa" cu orice preţ, important este felul în care mesajul suscită interesul clientului, felul în care îl influenţează la nivel afectiv, felul în care-i poate gâdila firea pământească, şi nici pe departe nevoile reale ale omului lăuntric care va trăi veşnic. Astfel, omul „nu se mai străduieşte să înăbuşe dorinţa, ci să o exacerbeze şi să o deculpabilizeze: bucuria clipei, templul eului, al trupului şi al confortului au devenit Noul Ierusalim al timpurilor postmoraliste"[348].

Mass-media sensibilizează, emoţionează, fără a trasa direcţii morale, căci în epoca noastră psihologismul trece înaintea moralismului. Este vorba mai degrabă de o morală sentimental-mediatică. Sentimentul are preeminenţă în raport cu vechile imperative categorice, prin care Kant definea legea morală naturală – un dat sfânt implantat în AND-ul fiecărui om (cf. Rom. 2:14-15). Pornirile carnale ale inimii şi dorinţele acesteia sunt legitimate şi trec sfidătoare peste orice îngrădiri morale, căci interesul mass-media este de a câştiga adeziunea publicului, pe lungimea de undă a firii pământeşti, a hedonismului fără limite. Omul este manipulat de „inteligenţa tactică a celor ce comunică" (Lipovetsky), cu scopul de a-i câştiga ca şi consumatori, dar în spatele lor recunoaştem entităţile întunecate responsabile de *mersul lumii acesteia, după domnul puterii văzduhului* (Ef. 2:2).

Astfel, criteriul moral, cel ziditor pentru suflet şi criteriul estetic sunt înlocuite cu „plăcutul vulgar". Contează *ratingul* (numărul de telespectatori care au accesat emisiunea), nu conţinutul sau felul în care acest conţinut modelează, spre viaţă sau spre moarte, omul lăuntric al telespectatorilor. „Fără morală, mass-media nu are decât un obiectiv: să facă să se vorbească

[348] G. Lipovetsky, *op. cit,* p. 62.

despre ea, să-şi vândă «marfa», să-şi mărească audienţa prin orice mijloace."[349]

Aşa după cum arătam mai sus, cultura de masă nivelează gusturile, opiniile, paradigmele, dizolvându-le pe cele tradiţionale, care asigurau coeziunea societăţii. Ea „se bazează pe structuri repetitive, uşor de înţeles care îi dau consumatorului o anume senzaţie de confort intelectual, nesolicitându-i prea mult fantezia şi care-l fac să trăiască senzaţii intense, dar superficiale".[350]

În ceea ce priveşte conţinutul mesajelor, „contează numai scânteierea, răpăiala" (Pérez Tornero). Contează caracterul *fatic* al comunicării, caracterul pur exterior al limbajului – *Înşirând cuvinte goale/ Ce din coadă au să sune.* Postmodernitatea este era „fonologismului", în detrimentul logocentrismului (Derrida). Retorica are prioritate în raport cu logica şi cu dialectica. Contează să ştii folosi cuvintele într-un anumit fel, să fii patetic, teatral, bombastic, nu neapărat logic. Acum se pune accent pe *show*, pe aparenţe, pe ambalaj, pe mască, pe jocuri de lumini şi sunete, ca divertisment, care să poată reţine atenţia omului saturat al lumii postmoderne. Nu se pune problema conţinutului, deoarece omul a ajuns dincolo de comunicare.

> Există o degradare:
> La început e Cuvântul, Logosul
> Oamenilor li se hărăzeşte a cuvânta
> Cuvântul se degradează în vorbă
>
> Vorbele se prefac în şabloane automate. Aceasta e faza decăzută a lozincii.... Avalanşă de vorbe, abis fără fund; taina înfiorătoare a prostiei şi micimii, comentariu şoptit şi perpetuu al fleacurilor. Nesecata putere generatrice [sic!] a neroziei; hăţişul exegezei nimicurilor. ... Vorbăria nu mai e decât zgomot de fond. Iar lozinca – lavă îngheţată – transmite minciuna în stare stabilă, congelată.[351]

Aşadar, am putea vorbi chiar de o golire semantică a mesajelor. „Informaţia televizată consacrată în întregime «vârtejului transmisiei în direct», multiplică imaginile «continuu şi în timp real» şi aceasta oricare ar fi indicele lor de sens, important fiind mai puţin de a face să se înţeleagă evenimentele cât de a le exhiba instantaneu. [...] În era hipermediatizării esenţialul este de a produce vertijul lui «a vedea totul», cât mai repede

---

[349] *Ibidem*, p. 258.
[350] M. I. Danciu, *op. cit.,* p. 249.
[351] N. Steinhardt, *Jurnalul*..., p. 51.

posibil [...] chiar dacă prin declaraţii de interes secundar şi printr-un caracter evenimenţial puţin sau deloc inteligibil."[352]

O comunicare generalizată

Conţinutul culturii de masă ajunge la receptor prin intermediul COMUNICĂRII DE MASĂ, pe care am defini-o ca fiind o vehiculare în cantitate masivă a informaţiei şi a divertismentului, difuzarea generalizată a unui potop informaţional, devenit astfel omniprezent. Comunicarea la scară industrială este posibilă datorită dezvoltării unor sisteme masive de cablu cu o capacitate mare de transmitere a informaţiei. Folosirea sateliţilor înlesnesc transmiterea simultană a diverselor faţete ale culturii uniformizante, pe toate meridianele, în milioane de cămine, ceea ce am numi „generalizarea comunicării" sau generalizarea poluării audio-vizuale...? Am putea vorbi şi despre o poluare mediatică în contextul în care „Creşterea multiplelor canale de flux communicaţional şi informaţional a contribuit [...] la complexitatea şi impredictibilitatea unei lumi deja excesiv de complexe.[353]

Odinioară, omul simplu care mergea la serviciu dimineaţa, aştepta autobuzul, având un moment de tihnă pentru a se gândi la ce avea de făcut în ziua respectivă, cu cine avea de vorbit, ce avea de aranjat. În asemenea momente, mulţi creştinini găseau răgazul de a-şi prelungi rugăciunea de acasă, ca Dumnezeu să-i ajute la neprevăzutele zilei. La întoarcere, aşteptând acelaşi autobuz, omul putea să treacă în revistă cele petrecute şi să-şi depene gândurile nestingherit. Dar acum, chiar şi în staţii trebuie să asculţi toate reclamele şi toate nonsensurile de la „Radioul de pe strada ta!", care te împiedică să fii ocupat cu propriile tale gânduri. Informaţia inoportună te alungă înspre exterior, înspre vizibil, înspre materie, golindu-te. Nu de puţine ori trebuie să înduri poluarea auditivă cu care eşti bombardat pe mijloacele de transport în comun sau în alte spaţii sociale. Dacă ieşi la o plimbare, nu ştiu cum se face că cel puţin jumătate din trecători vorbesc parcă singuri, dar conectaţi prin celular la o convorbire despaţializată.

„Nu mai există nici o moleculă de aer care să nu vibreze de mesajele pe care un aparat sau o mişcare le fac imediat vizibile şi audibile!" – spune Edgar Morin.

---

[352] G. Lipovetsky *op. cit.,* p. 264.
[353] M. I. Danciu, *op. cit.,* p. 23.

Un paradox demn de remarcat este faptul că se vorbeşte de o comunicare „generalizată" („Lumea a devenit un tip de sistem panoptic" spunea Balandier), în paralel cu „dizolvarea comunicării" sau cel puţin „sărăcirea" comunicării interumane. Vattimo spunea că generalizarea mass-media şi a comunicării înseamnă sfârşitul (dizolvarea) socialului. Şi totuşi, observăm că toată lumea comunică, peste tot, prin tot felul de mijloace conectate la „reţea"!

Dar, oare, cum am defini o comunicare veritabilă?

Comunicarea autentică

Comunicarea nu este numai vorbire, nu este un simplu dialog, ci o transmitere a mesajului în toată complexitatea lui, în ambele direcţii. Cu alte cuvinte, ea este „o stradă cu două sensuri" ce *ţinteşte spre esenţa* locutorilor. De aceea este atât de important un spaţiu comun în care contactul vizual, mimica feţei, limbajul trupului, joacă un rol major în înţelegerea inimii, a emoţiilor, intenţiilor şi motivaţiilor emiţătorului. Prin intermediul celor văzute şi auzite vom înţelege nevăzutul – pulsul omului lăuntric. Interlocutorul poate fi un membru al familiei mele, copilul meu, vecinul meu, colegul meu de muncă etc.

Tehnologia desparte. Noi auzim cuvintele transmise prin cablu, iar dincolo de ele încercăm să descifrăm semnificaţia intonaţiei şi a inflexiunilor vocii. Reuşim în parte, dar lipseşte proximitatea fizică, spaţiul comun, iar în familie vorbim chiar şi despre atingeri fizice, potrivite vârstei copilului, care leagă, generând acele „momente umane", fără de care nu ne putem imagina umanitatea. Comunicând, dorim să înţelegem, să decodăm mesajul sau chiar starea sufletească a interlocutorului: tristeţe, ruşine, oboseală, plictiseală etc. Aşadar, comunicarea este o stare de vorbă de la inimă la inimă. A comunica înseamnă a intra pe lungimea de undă a omului lăuntric. Sufletul se deschide spre suflet şi cuvintelor li se adaugă, privirea, interesul, căldura inimii şi limbajul trupului.

Dar cine mai are timp de asemenea „mărunţişuri", când lumea goneşte nebună după ce...? Bani, himere, statut social, poziţii, bunuri recomandate la televizor ca fiind absolut necesare şi utile pentru orice gospodărie care se respectă etc. Adevărata comunicare este înlocuită tot mai mult cu o comunicare de masă, iar în familie cu un dialog făcut în grabă: „Ce notă ai luat astăzi?" „Unde ţi-ai rupt pantalonii? Crezi că am bani ca să-ţi cumpăr alţii?" etc.

Dacă copilul vrea să ne împărtăşească ceva, iar noi îl repezim în repetate rânduri: „Lasă-mă acum, nu vezi că sunt ocupat/ocupată?" „Nu

vezi că sunt obosit/obosită?" Copilul se va retrage în sine cu durere, iar mai târziu, în adolescenţă, când noi îl vom întreba şi vom încerca să-l descoasem, răspunsul lui va fi monosilabic şi nu-şi va putea deschide inima, deoarece firul comunicării se va fi rupt... Aşadar, unii părinţi pierd pe parcurs această comoară a comunicării. De fapt, *ei înşişi vor fi ucis comunicarea*.

Copilul rănit se va retrage în faţa televizorului sau a monitorului – prietenul cel comod şi la îndemână care nu-l repede şi nu-l respinge, dar care s-ar putea transforma într-o „gaură neagră a izolării" (Veith). Netul este un medium solitar, care pur şi simplu te scoate din lumea reală; chiar şi cei aflaţi în aceeaşi încăpere devin nişte figuri şterse strămutate la mare distanţă pe care nici nu-i mai auzi. Eşti singur cu lumea ta virtuală.

Se spunea că la televizor membrii familiei, deşi stăteau împreună, erau totuşi despărţiţi prin imagine... Cu toate acestea, ei măcar împărtăşeau acelaşi spaţiu, erau conectaţi la aceeaşi emisiune, aveau trăiri similare, râdeau împreună, ba mai schimbau şi câte o părere pe marginea celor vizionate, pe când la computer copilul/adultul stă de unul singur cu trăirile lui. El poate comunica online cu alţii, dar această comunicare are o cu totul altă natură – alte beneficii, dar şi alte capcane.

Comunicarea despaţializată

Este vorba despre o comunicare electronică, o conversaţie cu un locutor aflat poate la „capătul pământului", a cărui faţă nu o vezi, nu-i vezi gesturile, strălucirea privirii, mimica, nu-i surprinzi trăirile ascunse trădate de o mişcare involuntară a feţei, nu-i auzi vocea, inflexiunile acesteia, timbrul specific etc. Veith & Stamper, spun că o asemenea comunicare generează „un sentiment ciudat de intimitate [în sens negativ] [...], datorită gradului mai ridicat de anonimat". Poţi să te ascunzi sub un pseudonim, poţi să-ţi arogi orice identitate, ceea ce te ajută să te exprimi mai liber [şi chiar mai libertin], uitând de buna cuviinţă, de opinia publică, deci eliberat de orice inhibiţii. „Ca o unealtă [internetul] devine o prelungire a fiinţei noaste […], dar el prelungeşte ceea ce suntem noi cu adevărat."[354] Aşadar, internetul este nu numai o unealtă, ci şi un test al caracterului, căci omul ascuns după paravanul anonimatului poate să-şi dea nestigherit „arama pe faţă". Aşadar, caracterul unui om, verticalitatea lui, sunt vădite atunci când este singur…

[354] G. E. Veith, Jr. & Ch. L. Stamper, *op. cit.,* p. 26-27.

O receptare gregară

Cutura de masă se bucură de o RECEPTARE DE MASĂ, adică, un consum corporatist – sute, mii, milioane de receptori anonimi, care consumă zilnic „mărfurile culturale" ale mass-media. În epoca consumismului generalizat, plăcerea publicului constă în consumul în sine, în *cantitate*, nu în *calitate*. De altfel, consumul de *entertainment* şi *infotainment* devine o activitate de rutină, la îndemâna tuturor, deci parte integrantă a activităţilor cotidiene ale oamenilor, influenţând felul în care percep aceştia lumea şi viaţa. Această influenţă este subtilă, manipulantă şi uniformizantă, asemenea unui tăvălug care nivelează omenirea, înregimentând-o în ceea ce numim „societatea masificată", pregătind-o pentru viitoarea domnie a Antihristului.

INFLUENŢA ASUPRA SINELUI

Hoţul nu vine decât să fure, să junghie şi să prăpădească.

Cultura de masă, care a devenit „pâinea noastră cea de toate zilele", nu este neutră. Ea modelează, înglobează, topeşte diferenţele, formează gusturile şi criteriile de evaluare, remodelează omul nostru lăuntric, alterând treptat perspectiva noastră asupra lumii şi a vieţii. Ne pomenim cu o altă pereche de „ochelari" – ochelarii „chipului veacului acestuia" prin care privim şi evaluăm oamenii situaţiile şi faptele.

Cu alte cuvinte, mesajele receptate manipulează gusturile şi dorinţele receptorilor, modelând pe neobservate valorile şi principiile acestora. Oamenii se autoevaluează, comparându-se cu modelele prezentate de mass-media şi se aliniază mai mult sau mai puţin trendurilor modei, standardelor culturale. Suntem, aşadar, „înregimentaţi", uniformizaţi, nivelaţi.

[Î]ncepe […] o a doua colonizare, de data aceasta nu orizontală, ci verticală, [care] pătrunde în marea rezervă pe care o constituie sufletul omenesc. Sufletul este noua Africă pe care încep să o haşureze [colonizeze] circuitele cinematografului. […] O prodigioasă reţea nervoasă a luat fiinţă în marele corp planetar: roiuri de cuvinte şi imagini ţâşnesc din teleimprimatoare, rotative, pelicule, benzi magnetice, antene de radio şi televiziune; tot ce se învârteşte, pluteşte şi zboară transportă ziare şi reviste; nu mai există nicio moleculă de aer care să nu vibreze de mesajele pe care un aparat sau o mişcare le fac imediat vizibile şi audibile! Are loc o adoua industrializare – *industrializarea spiritului* şi o a doua colonizare – cea a *sufletului.* Progresul tehnicii pătrunde în domeniul interior al omului pentru a-şi revărsa acolo mărfurile culturale.[355]

„Hoţul din cetate" sau implicaţiile tehnologiei

McLuhan şi-a dat seama cu mult timp în urmă de influenţa negativă a noii tehnologii asupra fiinţei umane şi a tras semnalul de alarmă: „Tehnologia electrică a pătruns deja în cetate […] şi noi suntem ţepeni, surzi, orbi şi muţi în faţa ciocnirii ei cu tehnologia Gutenberg, pe care şi prin care s-a format modul de viaţă american!"[356]

Dar starea de lucruri este mult mai subtilă şi mai complexă. Marshall McLuhan ne spune că nu numai conţinutul contează, ci mediumul însuşi: *The medium is the message!* Cu alte cuvinte, el spune că însăşi tehnologia influenţează creierul nostru – felul în care gândim şi acţionăm: „Reacţia noastră convenţională faţă de toate mediile, anume, că modul în care sunt utilizate este ceea ce contează, este postura rigidă a idiotului tehnologic". Aşadar, conţinutul unui medium este doar „halca gustoasă de carne pe care o aduce hoţul ca să distragă atenţia dulăului de pază al minţii" [357] – spunea tot el.

Tehnologia media biciuieşte sistemul nervos, prin faptul că o singură imagine pe care o privim timp de o secundă este de fapt alcătuită din 25 sau 30 de imagini consecutive, iar lumina este endogenă (provine din interior), în contrast cu lumina naturală. Când ne aşezăm în faţa televizorului pentru a ne „destinde", doar după două minute, creierul nostru trece pe undele cerebrale alfa, caracteristice pentru o stare de totală relaxare. Garda psihologică fiind căzută, mesajul pătrunde direct în subliminal. Emisfera stângă responsabilă cu „paza minţii", cu discernământul şi judecata raţională dormitează, iar cea dreaptă responsabilă cu imaginea, mişcarea şi limbajul non-verbal este suprasolicitată. Corpul calos, care face legătura între cele două emisfere şi joacă un rol imens în dezvoltarea inteligenţei,

---

355 M. I. Danciu, în *op. cit.,* îl citează pe Edgar Morin, p. 240.

356 Nicholas Carr, *SUPERFICIALII, Efectele internetului asupra creierului uman*, Ed Publica, 2012, la p. 18, îl citează pe Marshall McLuhan.

357 N. Carr, în *op. cit.,* p. 20, îl citează pe M. McLuhan

este parţial blocat. Deci creierul funcţionează în condiţii solicitante şi nenaturale, dar nu băgăm de seamă decât atunci când apar problemele: copii cu deficit de atenţie (ADD), cu deficit de atenţie şi hiperactivitate (ADHD), cu grave probleme de exprimare, apatie generalizată etc. Toate aceste aspecte sunt descrise pe larg de Virgiliu Gheorghe în cartea sa *Efectele televiziunii asupra minţii umane*. Tot acolo, el vorbeşte chiar şi despre aşa-numita *epilepsie TV*. Este vorba despre persoane neepileptice care intră în crize convulsive în timpul vizionării, crize care se pot repeta. El relatează evenimentul produs în Japonia, pe data de 16 decembrie 1998, la ora 10, în timpul vizionării desenului animat – *Pochemon* –, când o anumită imagine în mişcare însoţită de efecte luminiscente şi sonore a declanşat simultan crize epileptice la 700 de copii, care au fost transportaţi de urgenţă la spital. Peste 200 au rămas internaţi pe o perioadă mai lungă.[358]

Erodarea spaţiului privat şi poluarea Eului.

„Tehnologia ne erodează spaţiul privat. Suferim de o suprasaturare în comunicare" (Swenson). Solitudinea naturală a omului interiorizat a dispărut, pentru că este accesibil prin mii de mijloace, la orice oră, în orice spaţiu, chiar şi în vârf de munte. Deci intimitatea este pe punctul de a muri... În unele familii, micul ecran este omniprezent – nici o cameră nu are scăpare. La fel, în toate spaţiile sociale. Este vorba de un bombardament imagistic şi auditiv de care nu scăpăm nici chiar în mijlocul naturii unde am dori să ne retragem din când în când. Dacă nu sună celularul nostru, sună al unui anonim de după proxima tufă.

Suntem deposedaţi nu numai de spaţiul nostru privat, ci şi de spaţiul nostru interior, care este invadat de sute de imagini, melodii, sunete şi voci. Aşa se face că *eul* este parcă izgonit din casa lui. Omul se goleşte de sine. Nu mai poţi medita în vârtejul acesta de zgomote, voci şi o forfotă permanentă; nu mai poţi plonja în adâncimile sufletului pentru a te gândi la ceea ce nu este trecător, la adevăratul sens al vieţii... Nu mai ai timp pentru marile întrebări... Eşti aruncat spre suprafaţă, spre superficialitate. „Aceasta este odioasa descoperire: spaţiul meu interior nu mai este al meu. Mai găsesc în el câteva «obiecte» personale, aşa ca acul în carul cu fân. […] [Căci] este burduşit de obiecte. Există deja cimitire de automobile, iar eu mă plângeam că strică peisajul. Iată-mă ajuns eu însumi un cimitir de cuvinte, de strigăte, de melodii, de gesturi pe care nimeni nu le face cu adevărat, de informaţii, de reţete, de secvenţe repetate de sute de ori şi pe care nimeni nu le vrea."

---

358 cf. Virgiliu Gheorghe, *EFECTELE TELEVIZIUNII ASUPRA MINŢII UMANE, şi despre creşterea copiilor în lumea de azi,* Ed. Evanghelismos, Bucureşti, 2005, p. 90.

„Vom da peste o puzderie de sunete care izbucnesc şi nu se mai termină, crâmpeie de imagini care nu reuşesc să devină formă. Vom da peste «obiecte» şi mai vagi, un fel de porniri, de accese, de mişcări care au forţa dorinţelor. Acestea constituie talmeş-balmeşul obişnuit al unei conştiinţe."[359] Oare, esenţa mea să fie doar un ecou al lucrurilor care se mişcă şi răsună în jurul meu, modelându-mă fără să-mi dau seama după chipul şi asemănarea lor? Căci „Lumea exterioară şi-a împrăştiat deşeurile peste tot […] În curând nu va exista niciun colţişor de spaţiu interior care să nu fi fost zilnic călcat în picioare" (J. Lusseyran). Acest citat îmi aminteşte de spusele lui Orwell, cum că „nimic nu ne aparţine în afară de cei câţiva centimetri cubi de sub ţeastă". Iată că şi acest adevăr a fost transgresat, deorece „hoţul din cetate" a invadat cu agresivitate „cei câţiva centimetri cubi" – spaţiul interior –, modelând esenţa omului şi măturându-l în iureşul nebun al „mersului lumii acesteia, după domnul puterii văzduhului".

Relativizarea valorilor

O altă consecinţă nefastă asupra sinelui ar fi o stare de RELATIVIZARE GENERALIZATĂ, generată de contextul unei lumi multiculturale. Contactul cu marile sisteme de gândire au adesea asupra individului un efect debusolant, zguduindu-i convingerile sau aplatizându-i-le. Unii ajung să creadă că toate sistemele de valori sunt la fel de valabile, dacă acestea le sunt de folos în contextul lor specific. Nu puţini sunt cei care se „autoservesc", construindu-şi ei înşişi un sistem de valori *sui generis*, o religie sincretică, luând diverse elemente convenabile de ici şi colo (din marile religii) şi îmbinându-le într-o religie personală.

Dumnezeu a interzis poporului Său să facă investigaţii asupra sistemelor de gândire păgâne, privind dumnezeii acestora, ca să nu cadă în „cursă". În spatele acelor „dumnezei" stau de fapt puteri ale întunericului, gata să-i prindă în capcană pe curioşi: *...vezi să nu te laşi prins în cursă, călcând pe urmele lor* [pe urmele acelor popoare], *după ce vor fi nimicite dinaintea ta. Fereşte-te să nu cercetezi despre dumnezeii lor şi să zici: „Cum slujeau neamurile acestea dumnezeilor lor?"* (Deut. 12:30). Unele lucruri şi manifestări sunt debusolante pentru cei care nu au ajuns la „starea de om mare" (Ef. 3:13), şi nu sunt întemeiaţi în Scripturi, mai ales atunci când acele „propovăduiri" sau practici sunt însoţite de „semne şi minuni" cauzate de forţe ale întunericului (cf. Mat. 24:24). De aceea, este bine să rămânem în perimetrul absolut al ascultării: *...să învăţaţi să nu treceţi peste „ce este scris"...* (1 Cor. 4:6) şi *...nu te bizui pe înţelepciunea ta* (Prov. 3:5). Ascultarea

[359] Jacques Lusseyran, *Împotriva profanării Eul*ui, Ed. Triade, Cluj, 1993, pp.11; 9.

şi rămânerea în Hristos ne va scuti de capcana „relativizării”, pentru a nu fi purtaţi încoace şi încolo de orice vânt de învăţătură (cf. Ef. 3:14).

Pe planul moralei, imperativele categorice kantiene acceptate de moderni au fost înlocuite cu o morală individualistă a căilor plăcute inimii, în care toate lucrurile sunt acceptabile, cu condiţia să nu dăunezi semenilor. (Creştinii recunosc în aşa-numitele „imperative kantiene”, legea morală naturală, care este un dar al lui Dumnezeu pentru fiecare om (cf. Rom 2:14-15).

În postmodernitate, valorile morale au ajuns doar nişte jalnice „constructe sociale”, utile doar pentru o anumită perioadă de timp, într-un anumit context social sau geografic. Aşadar, punctele cardinale (absoluturile) de pe harta valorilor au dispărut. Cel care are curajul să afirme că există valori absolute de la care nu se poate face rabat este luat peste picior şi etichetat ca fiind arogant sau ignar.

CAPITOLUL 16

INTERNETUL ŞI FRAGMENTAREA GÂNDIRII

FRAGMENTAREA GÂNDIRII

Nicholas Carr, în cartea sa *Superficialii*, ne spune că atunci când suntem online, cacafonia de stimuli senzoriali cognitivi care năvălesc asupra noastră sunt „repetitivi, intensivi, interactivi, adictivi", încurajând o „zăpăceală constantă" sau o stare de a fi „tulburaţi din tulburare prin tulburare". Toate simţurile ne sunt suprasolicitate şi angajate „prin miriadele de semnale vizuale care sclipesc […], prin permanent schimbătoarele afişări de text, fotografii şi material video, dar şi hyperlinkurile […], noile e-mailuri […], butoanele virtuale care ne îndeamnă să dăm clic pe ele, iconiţele şi alte elemente de pe ecran care imploră să fie *dragged* sau *dropped* […], reclamele *pop-up* şi ferestrele citite sau închise etc."[360]

În faţa fiecărui link ne oprim cel puţin o fracţiune de secundă pentru a decide dacă îl clicăm sau nu (şi câte linkuri nu ne ies în cale) – ceea ce, la fiecare link înseamnă o întrerupere, o distragere a atenţiei, o împrăştiere a ei, deci o stânjenire a reţinerii informaţiei şi a înţelegerii. Prin nenumăratele întreruperi şi distrageri ale atenţiei, gândirea umană devine fragmentată, creierul devine suprasolicitat. „Niciodată nu a mai existat un medium care, aidoma netului, să fie programat să ne împrăştie atenţia pe atâtea planuri şi care să o facă atât de insistent."[361]

„Recablarea" creierului.

Creierul uman este foarte plastic – spune Nichoals Carr –, ceea ce înseamnă că în funcţie de ocupaţiile noastre cotidiene, unele conexiuni

[360] N, Carr, *op. cit.,* p. 163.
[361] *Ibidem*, p. 157.

neuronale dispar, dar sunt înlocuite de altele noi, ceea ce autorul numeşte în mod plastic „recablare". „Creierul are capacitatea de a se reprograma din zbor, modificându-şi felul în care funcţionează."[362] Dar plasticitate nu înseamnă şi elasticitate (revenire la loc a circuitelor). O activitate fizică sau mentală repetată se poate fixa puternic în neuronii noştri, întărind acele circuite şi transformând astfel acele activităţi în obiceiuri. Aşadar, din punct de vedere neurologic, devenim ceea ce consumăm, ceea ce gândim, ceea ce facem. Anumiţi neurotransmiţători precum dopamina (producătoare de plăcere) ne determină să dorim să repetăm acele ocupaţii şi deprinderi care s-au fixat în circuitele noastre neuronale. Astfel apare înrobirea, dependenţa, căci, din păcate, „Căile vitale devin mortale" (N. Carr), căci „Obişnuinţa învechită capătă putere" (Filocalia).

O călătorie în lumea neuronilor

Oamenii de ştiinţă care s-au aventurat în această călătorie îndrăzneaţă şi grea, cum a fost şi John Sweller, ne spun că memoria de lucru sau memoria de scurtă durată formează conţinutul stării noastre de conştiinţă în orice moment dat, iar memoria de lungă durată se află în afara conştiinţei noastre. Atunci când reproducem o informaţie achiziţionată în trecut, creierul transferă acea informaţie din memoria pe termen lung înapoi în meoria de lucru. Memoria de lungă durată, pe lângă faptul că stochează cunoştinţele, este şi locul în care creierul face asociaţii, conexiuni, legând noile cunoştinţe de cele vechi şi organizând astfel cunoştinţele în structuri, tipare sau modele de cunoaştere.

Memoria de lucru are o capacitate limitată de procesare a informaţiei. Ea se poate concentra pe două până la patru elemente la un moment dat – ceea ce vom numi „încărcătură cognitivă". Conţinutul memoriei de lucru îl trasferăm puţin câte puţin în memoria de lungă durată, prin crearea de legături cu vechile cunoştinţe.

În cazul netului, avem de a face cu un potop de informaţii care năvălesc peste noi, copleşindu-ne. În faţa noastră se deschid în acelaşi timp mai multe surse, toate supraabundente. Capacitatea memoriei de lucru, fiind limitată la maximum patru itemi cognitivi, este copleşită ca un vas care dă peste el. Acest talmeş-balmeş de informaţii, interesante fiecare în felul ei, dar imposibil de procesat în profunzime, se pierde sau este transferat în mod confuz şi neorganizat, deci superficial (fără suficiente conexiuni), în memoria de lungă durată. „Experimentele arată că, pe măsură ce atingem limitele memoriei noastre de lucru, este tot mai greu să

[362] *Ibidem*, p. 50.

distingem informaţiile relevante de cele nerelevante, adică semnalul de zgomot. Devenim consumataori de date lipsiţi de judecată."[363] Concentrarea calmă pe o singură sursă, ar avea ca rezultat coerenţă şi continuitate în firul gândirii. Lipsa de întreruperi garantează unitatea gândirii, temeinicia înţelegerii şi a reţinerii celor studiate. Unele cercetări leagă ADD de supraîncărcarea memoriei de lucru.

Bătălia dintre Gutemberg şi mass-media

Am văzut că internetul sfărâmă în bucăţele puterea de concentrare, de meditare şi de contemplare în tihnă a omului, sau aşa cum spune Carr: „Niciodată nu a mai existat un medium care, aidoma netului, să fie programat să ne împrăştie atenţia pe atâtea planuri şi care să o facă atât de insistent."[364] Autorul însuşi (Nicholas Carr) crescuse citind şi savurând cărţile sau studiind din ele, dar mai apoi, lucrând pe computer timp de zece ani, a constatat cu stupoare că obiceiurile lui de studiu s-au schimbat. De fapt, aşa cum zice el, chiar creierul lui s-a schimbat: „Cândva eram scufundător în marea de cuvinte. Acum plutesc la suprafaţă ca unul călare pe un *Jet Ski.*"

Viteza cu care a năvălit potopul de informaţii peste oamenii zilelor noastre – linkuri, taburi, lumini, imagini, le-a afectat creierul, obiceiurile şi gândirea. Ei nu mai citesc în tihnă ca pe vremuri: „Lectura [este] rapidă, gândirea grăbită, zăpăcită şi învăţarea superficială".[365] Oamenii nu mai au răbdare să urmărească argumentele încâlcite, descrierile nuanţate etc. Nici chiar studenţii la litere nu mai citesc cărţile din doască în doască ca pe vremuri. Mai nou, ei „pescuiesc" la suprafaţă vreun citat mai relevant... frunzăresc... derulează... scanează...

Atunci când este vorba de hypertext (textul împănat cu linkuri), trebuie să luăm în permanenţă decizii asupra linkurilor pe care le accesăm, ceea ce înseamnă sarcini solicitante mental, care slăbesc capacitatea noastră de înţelegere şi reţinere a celor citite. Citirea în sine este rapidă şi superficială deci nu se citeşte aşa cum se citeau textele liniare la modul tradiţional. „Paginile web se citesc rapid, plutind deasupra textului, ochii sărind în josul paginii, după un model ce seamănă aproximativ cu litera F."[366] Este adevărat că se explorează mai multe texte tangente cu subiectul studiat şi se citeşte mai mult, dar la un nivel superficial. „Lectura bazată pe

---

[363] N. Carr, *op. cit.,* p. 173-174: „Modul diferit în care punem creierul la lucru creează un creier DIFERIT, deorece minţile noastre întăresc procesele specific îndelung exersate."
[364] *Ibidem,* p. 157.
[365] *Ibidem,* p. 161.
[366] *Ibidem,* p. 185.

ecran se caracterizează prin browsing și scanning, reperarea cuvintelor-cheie și citirea nonliniară. Scanarea devine un scop în sine [...] – evoluăm la condiția de vânători și culegători din pădurea de date electronice." [367]

Dar ce se va întâmpla cu cartea tradițională? Paginile de carte se vor transforma treptat în imagini online – carte în formă digitală (*e-book)* –, ca urmare a parteneriatului încheiat între numeroase edituri și *Google Book Search*. Este vorba de cartea electronică pe care o poți accesa când dorești, fără a te obosi să mergi până la bibliotecă. Dar cartea sub noua ei formă „este dezmembrată: coeziunea textului, liniaritatea argumentării, a narațiunii, așa cum curg ele pe paginile cărții sunt sacrificate. Fiecare pagină este înconjurată cu un talmeș-balmeș de linkuri, instrumente, taburi și reclame, fiecare pescuind cu înverșunare o felie din atenția noastră". [...] Mineritul de suprafață [...] ia locul excavării lente a sensului." [368] Ne aflăm în pragul unei revoluții culturale fără precedent.

INTERNETUL - AVANTAJE ȘI DEZAVANTAJE

Avanataje:

- Un medium dialogal

Este indiscutabil faptul că noua tehnologie are multe avantaje. Principalul impact asupra computerului a avut loc în momentul în care acesta a devenit un medium bidirecțional, deschizând posibilitatea de comunicare la distanță, o comunicare „instant" cu orice om din orice punct îndepărtat al globului. Viața a ajuns greu de conceput fără beneficiile *e-mailului.*

- Un forum de discuții

Prin bidirecționalitatea lui, internetul a creat un SPAȚIU PUBLIC. Oamenii cu preocupări asemănătoare pot intra în legătură unii cu alții, formând comunități transgeografice. Pot avea loc dezbateri intelectuale, discursuri la nivel înalt, sau discuții despre lucruri mărunte, ceea ce constituie un adevărat „Forum electronic de discuții".

Creștinii care sunt marginalizați în multe țări au acum șansa de a participa la un forum de discuții, de a-și clarifica anumite nelămuriri sau de a deveni o „voce", o „trâmbiță" pentru Adevăr, în vederea mântuirii multor

[367] *Ibidem,* p. 189-190.
[368] N. Carr, *op. cit.,* pp. 222-224.

suflete. Nu puține sunt mărturiile celor care s-au convertit auzind mesajele unor emisiuni creştine.

• Spaţiu şi libertate de exprimare

Internetul oferă posibilitatea exprimării libere a ideilor, precum şi spaţiu, în acest sens. De exemplu, în cadrul *Proiectului genomului uman*, doar pentru descrierea primului cromozom era nevoie de 949 de pagini. În ce revistă de specialitate s-ar fi putut publica atât de multă informaţie? Sau, atunci când Pathfinder a ajuns pe Marte în 1997, NASA a publicat datele şi fotografiile în timp real, având într-o singură zi milioane de vizitatori.[369]

• Dicţionare şi volume

Personal, nu mai folosesc groasele şi incomodele dicţionare, care erau greu de mânuit şi ocupau atât de mult spaţiu. Acum le accesez rapid, fără să răsfoiesc şi fără să-mi încarc masa de lucru. În conceperea articolelor sau a lucrărilor, am eliminat creionul şi hârtia iar corectarea şi recorectarea se poate face cu uşurinţă, fără ştersături şi fără a rescrie totul de la început.

Pot afla orice legat de un autor sau de operele acestuia, fără să deschid *Istoria literaturii universale.*

• Comerţul electronic

Comerţul electronic (*e-commerce*) a înflorit de când cu World Wide Web. Netul s-a transformat într-o adevărată „magistrală a comerţului şi a afacerilor". Oamenii pot accesa cataloage virtuale pentru a comanda marfă, şi pot urmări livrarea ei. Oricine poate vinde şi cumpăra orice produs de la orice distanţă. Avem de a face cu un comerţ transgeografic şi implicit transnaţional. Există posibilitatea de a comanda anumite medicamente sau alte produse online, ba mai mult, există şi posibilitatea de a compara preţurile, iar produsele sunt livrate direct la domiciliul cumpărătorului.

ꕥ

„Minunile oferite de *World Wide Web* sunt demne de laudă. Faptul că în această «Plasă» sunt şi păianjeni – vicii şi ispite – este de la sine înţeles."[370] (*„Web"* în lba engleză înseamnă „plasă".)

---

[369] cf. Veith & Stamper, *op. cit.,* p. 80.
[370] *Ibidem,* p. 80.

Dezavantaje

- Adicţii

Dacă ar fi să vorbim despre acei „păianjeni" ai *web*-ului am aminti în primul rând adicţiile. Neuronii noştri nu sunt dotaţi cu discernământ, în sensul de a selecta şi a ne determina să alegem doar anumite emisiuni sau anumite preocupări, benefice pentru esenţa noastră, pentru caracterul nostru. Deprinderile rele pot fi sădite în neuronii noştri la fel de uşor ca şi cele bune – spune Carr. Se vede că liberul arbitru, cu care ne-a înzestrat Dumnezeu, este sursa fericirii sau a nefericirii noastre. Cu alte cuvinte, „Voia slobodă a cugetului omenesc e pururea sub cercare" (Filocalia).

ଔଔ_____În copilărie, am văzut o bandă desenată în care un om hrănea o plantă ierbivoră. La început îi dădea muşte şi gângănii, apoi pe măsură ce planta creştea, îi dădea broaşte şi şoareci, mai apoi, pisici şi câini, până ce planta, care între timp s-a făcut uriaşă, l-a înghiţit, devorându-l chiar şi pe el.

Este doar o bandă desenată, dar ea ilustrează fidel ceea ce se întâmplă cu cei ce călătoresc în spaţiul virtual, fără a purta în omul lor lăuntric „busola discernământului moral". _____ଔଔ

„Netul este pântr-atât servitorul nostru, încât ar fi o mojicie să băgăm de seamă că el ne este totodată stăpân"[371], sau chiar o gaură neagră care ne înghite. „Păianjenii" *web*-ului ajung în cele din urmă să-şi devoreze clienţii prin dependenţă de pornografie, chat-uri deşănţate, sex pe internet sau jocuri online în care ei devin cetăţeni ai unei ţări virtuale. Dorind să se „realizeze" cât mai rapid, ei au nevoie de anumite obiecte care să-i califice la o poziţie socială sau la un anumit rang. Dar în cultura „instant" ei nu mai au răbdare timp de săptămâni de zile pentru a câştiga acele obiecte virtuale, de aceea le cumpără de la alţi jucători cu sume foarte mari (bani adevăraţi), ceea ce înseamnă că ei percep jocul ca pe o existenţă paralelă, preferabilă vieţii reale.

Există oameni simpli sau cu studii superioare care îşi pierd serviciul sau chiar familia din cauza unor asemenea adicţii. Am citit chiar şi despre o femeie care înrobită fiind de un asemenea joc, îşi hrănea fiica cu conserve, iar câinele, care murise între timp (de foame, cred), a rămas în casă, din „lipsă de timp", până a fost alertată poliţia de către vecini.

---

371 N. Carr, *op. cit.,* p. 21.

Ce este dependența? Philip Yancey ne spune că „Dependența este o formă de idolatrie care Îl înlocuiește pe Dumnezeu ca punct central al vieții noastre”, dar într-un mod paradoxal, „dependența lărgește tocmai golul pe care trebuia să-l umple” – spune tot el. „Răul îți trece pragul mai întâi ca străin, apoi intră ca invitat și, în cele din urmă, se instalează ca stăpân [dependența]” (Fericitul Augustin).

- Consecințe ale dependențelor

În planul eternității consecințele alegerilor noastre pot fi spre bucuria sau spre nefericirea noastră veșnică, pentru că suntem nemuritori. Vom deveni „orori sau splendori nemuritoare” – spune C. S. Lewis. Și niciun om nu face excepție. „Nu există oameni comuni. Nu ați vorbit niciodată cu un simplu muritor. Cei cu care glumim, lucrăm, ne căsătorim, ne certăm și pe care îi exploatăm sunt nemuritori – orori sau splendori nemuritoare. Acest uimitor adevăr este valabil în aceeași măsură și pentru un îngrijitor și pentru cărturar” (C. S. Lewis).

Am vorbit cu o mamă tânără al cărei soț (un inginer foarte capabil) și-a pierdut serviciul, pentru că a fost prins în capcana tentației. El stătea zi și noapte la computer, prins într-un joc care-l izola de propria lui familie, îl degrada și-l dezumaniza.

Cunosc personal o familie de creștini dintr-o localitate îndepărtată; tata era foarte implicat în biserica evanghelică pe care o frecventau cu toții, dar prins de patima pornografiei, s-a retras din viața bisericii, izolându-se în lumea virtuală. Chiar dacă soția îi vorbea, solicitându-i atenția, el era parcă în transă atunci când se găsea în fața micului ecran. Trist este faptul că era conștient de alunecarea în jos pe toboganul imaginilor păcătoase, dar nu avea puterea de a se smulge din această mlaștină.

Au mers după nimicuri și au ajuns ei înșiși de nimic (Ier. 2:5).

Libera voință a omului este un dar sfânt pe care nici Dumnezeu nu-l încalcă, căci ne este dăruit de El. Devenim rezultatul alegerilor noastre. *Iau azi cerul și pământul martori împotriva voastră că ți-am pus înainte viața și moartea, binecuvântarea și blestemul. Alege viața, ca să trăiești, tu și sămânța ta* (Deut. 30:19).

- Vulgaritate

Veith & Stamper ne spun că „VULGARITATEA va fi fără limite, atingând adâncimi pe care nu le-am văzut încă (deşi ai putea crede că mai rău nu se poate)”[372] La umbra anonimatului, omul se poate „exprima liber”, fără inhibiţii şi fără a se expune opiniei publice.

- Eliberarea de trup

În această epocă, numită de unii „post-umană”, există oameni care au început să fie deranjaţi de limitările propriului trup, de realităţile biologice care ţin de gen, rasă, înfăţişare şi orientare sexuală. În toate aceste aspecte omul prometeic nu recunoaşte că există un „dat”, o rânduială prestabilită şi de aceea doreşte să se reinventeze, să se autocreeze chiar. Natura (ceea ce este un „dat”) nu mai este considerată a fi sacră, intangibilă. Omul demiurgic doreşte să aibă ultimul cuvânt în ceea priveşte toate aspectele trupului şi ale destinului său. Mânat de idealul libertăţii supreme şi „totale”, se smulge din orice fel de constrângeri morale şi biologice, detaşându-se de propriul său trup şi de propria sa identitate. În ultimă instanţă are loc ruptura dintre minte şi trup, dintre natural şi virtual.

Într-o primă fază, sexul virtual îl ajută să depăşească tot ceea ce este un dat. Identitatea reală nu mai contează; poate să se ascundă sub orice pseudonim, afirmând tot ce doreşte legat de persoana sa. Cu ajutorul tehnologiei, îşi poate împlini preferinţele sexuale, depăşind trupul, relaţia intimă sau diferenţele de gen. Este ciudat faptul că omul „post-uman” (o contradicţie în termeni) adoptă o respingere maniheistă a trupului, izolându-se în universul său mintal şi implicit virtual, despaţializat. Vorbind despre „latura neagră a internetului”, Veith & Stamper arată că „Ingeniozitatea umană nu are limite atunci când vine vorba despre descoperirea unor noi metode şi tehnologii de a păcătui.”[373]

Într-o fază mai avansată, un transgender poate ajunge să fie chinuit de identitatea lui biologică şi „obligat” de duhuri întunecate să opteze pentru o altă identitate, supunându-se unor operaţii dureroase şi costisitoare pentru a deveni un transsexual.

C. S. Lewis vorbeşte despre originea acestor devianţe, spunând că „Stă în puterea naturală a plăcerilor de a devia de la rostul lor iniţial şi de a-L uzurpa pe Dătător care le-a creat (plăcerile devin astfel patimi, vicii). Singura apărare este să ne străduim să vedem fiecare dar de la natură ca

[372] Veith & Stamper, *op. cit.,* p. 27.
[373] *Ibidem,* p. 149.

pe o rază a slavei lui Dumnezeu, bucurându-ne de fiecare în măsura cuvenită" şi după rânduielile stabilite de Creator.

- Aplatizare

În contextul lumii multiculturale, internetul are un efect de nivelare, în sensul că toate ideile sunt reduse la acelaşi nivel. Un om cu înalte studii şi reale merite intelectuale dobândite prin muncă asiduă, este accesibil alături de un alt pierde-vară, poate purtând acelaşi nume, dar care nu se ridică nici până la „gleznele" celui dintâi. Paginile vulgare sunt tot atât de uşor de accesat ca şi cele de o înaltă cultură şi spiritualiatate. Este nevoie de discernământ şi maturitate creştină pentru ca şuvoiul potopului de informaţii să nu ne mături, împrăştiindu-ne şi îngustându-ne mintea, în direcţia superficialităţii veacului în care trăim.

INTERNETUL ŞI COPIII

Internetul şi învăţământul

Inventatorii hypertextului credeau că linkurile care împănează textul online vor îmbogăţi experienţa de învăţare a elevilor, adică vor adânci înţelegerea celor citite, tocmai datorită multimedia (imagini animate sau fixe, texte, grafică, sunet). Se credea că învăţarea se va face mai temeinic, având la îndemână multiplele mijloace de fixare a informaţiei. Dar rezultatele arată că prin această metodă înţelegerea rămâne superficială, iar cantitatea de cunoştinţe reţinute este mai limitată. Nicholas Carr spune în mod ironic: „Mai mult poate fi mai puţin", căci fiecare întrerupere se plăteşte cu „costuri de comutare".

Este adevărat că în învăţământ folosim materiale didactice, suport obiectual, materiale audio-video, la care se adaugă mimica şi gesturile profesorului, intonaţiile vocii acestuia, pentru a spori eficienţa memoriei de lucru a elevilor. Creierul utilizează în paralel canale diferite (auzul, văzul şi chiar mirosul, în experienţele din laboratorul de chimie) ca să proceseze informaţia prezentată liniar (în mod logic). „Dar internetul prezintă informaţiile sub forma unei brambureli fregmentate. Aşadar, netul este un sistem de perturbare, o maşină asamblată să împrăştie atenţia. Cercetările au dovedit faptul că întreruperile frecvente ne împrăştie gândurile, ne slăbesc memoria, făcându-ne să fim încordaţi şi anxioşi."[374]

[374] cf. N. Carr, *op. cit.,* p. 181-182.

Dar atunci cum se face că scorurile IQ au crescut constat de-a lungul deceniilor? Carr se întreabă cu o prefăcută uimire: „Dacă suntem atât de proşti, de ce devenim constant tot mai deştepţi?" Explicaţia este următoarea: tinerii sunt tot mai buni în rotirea mentală a formelor geometrice, identificarea asemănărilor dintre obiecte disparate şi aranjarea formelor în secvenţe logice. Dar testele şcolare arată că notele la matematică şi în special la lingvistică au scăzut semnificativ, iar cititul cărţilor de literatură lasă cel mai mult de dorit, chiar şi în rândurile studenţilor de la literatură.

Avantaje şi dezavantaje ale internetului pentru copil:

Avantaje

Este adevărat că internetul constituie o sursă bogată de informaţii pentru nevoile şcolarului: proiecte, referate, teme specifice, informaţii adiţionale la diverse materii de studiu etc. El poate accesa dicţionare, hărţi, informaţii privitoare la viaţa şi opera unui autor etc. Există şi jocuri interactive care stimulează inteligenţa. Iar în virtutea caracterului său bidirecţional, internetul îi înlesneşte posibilitatea de a comunica cu prietenii şi cu familia.

Dezavantaje

DEPENDENŢA

Chiar în ţară la noi s-au semnalat situaţii tragice ca rezultat al intervenţiei tardive a părinţilor, care căutau să-i desprindă pe copii/ adolescenţi de magnetul irezistibil al micului ecran, dar a fost prea târziu. Aceştia erau deja dependenţi, unii dezvoltaseră între timp şi bolile ADD (deficit de atenţie) sau ADHD (deficit de atenţie cu hiperactivitate). Astfel s-au semnalat: izolare, agresivitate vizavi de părinţi, abandon şcolar, automutilare, sinucideri şi chiar crime.

Dependenţa de calculator nu apare dintr-odată, ci este un rezultat al abandonării copilului în faţa calculatorului. După o zi solicitantă, este mai comod pentru părinte să stea puţin să-şi tragă sufletul – un mic răgaz „bine meritat". Părintele aprinde televizorul sau îi pune copilului un joc pe internet şi acesta stă cuminte. Dar oare, care este costul?

Primul semn al dependenţei de calculator este pierderea dorinţei de socializare. Copiii se rup de lumea reală, nu mai vor să iasă la joacă şi nu

mai vor să relaţioneze cu alţi copii. Mai mult, ei se retrag şi din viaţa de familie – se izolează, devin tăcuţi. Părinţii descoperă la un moment dat o mulţime de absenţe nemotivate, ba descoperă cu stupoare că odrasla lor minte sistematic. Dacă îi interzic accesul la micul ecran, devine agresiv, datorită dependenţei. Acestea constituie semnale de alarmă pentru părintele neveghetor, comod şi neînţelept care crede că micul ecran este o soluţie; în realitate, monitorul nesupravegheat cu stricteţe se dovedeşte a fi o sursă de ADHD – o boală care, din nefericire, se transmite genetic.

Reacţiile extreme se datorează şi faptului că părinţii îşi impun voinţa (prea târziu) cu autoritarism. Îl privează pe copil de drepturi prea multe şi prea dintr-o dată, îl compară cu alţii, şi au aşteptări nerealiste (de exemplu, ei aşteaptă note foarte bune de la un copil nu prea dotat intelectual). Astfel copilul se simte rănit şi vrea să se răzbune pe părinţi făcându-i să sufere. Izolarea, automutilarea şi suicidul sunt forme de răzbunare.

Oare nu este chiar vina părintelui neveghetor faptul că odrasla lui a devenit dependentă de internet, ba mai mult, a dezvoltat şi un ADHD? Stabilirea unor limite clare de la început, o relaţie caldă de comunicare şi de interacţiune familială constituie un cadru protector pentru orice copil/ adolescent. Una dintre nevoile de bază ale copilului, pe lângă dragostea necondiţionată este şi o comunicare autentică în cadrul unei relaţii de suflet, prin analogie cu Relaţia Intratreimică, după al cărei chip a fost creat.

Dezavantajele ar reveni în primul rând copiilor nesupravegheaţi. Există părinţi care se mândresc cu abilitatea copilului de a butona cu foarte multă dexteritate. Dar orele nesfârşite petrecute în faţa calculatorului îi pot afecta ochii, coloana vertebrală, pot genera ameţeli, dar şi mai grav: anxietate şi depresie.

ଔ_____O mamă creştină şi-a lăsat fiica din clasa a V-a la programul *After School.* După program copila mai rămânea să „lucreze" la computerul şcolii şi ajungea acasă destul de târziu. Mama, o femeie simplă, nu a supravegheat-o mai îndeaproape, crezând că însăşi incinta şcolii garantează siguranţa copilului. Dar nici un loc nu este scutit de acţiunea hoardelor întunericului, care-şi ţes pretutindeni pânza de păianjen pentru a prinde victime. La un moment dat, mama a observat că fetiţa se retrage în camera ei şi nu mai socializează, se închide în sine şi nu comunică decât monosilabic. A început să-i controleze strict accesul la internet, iar aceasta şi-a făcut crestături de cuţit pe mădulare. Este vorba de o copilă crescută într-o familie creştină, în Biserică, la Şcoala Duminicală şi totuşi...

Nimeni nu face excepţie. De aceea, *Vegheaţi şi rugaţi-vă ca să nu cădeţi în ispită; duhul în adevăr este plin de râvnă, dar carnea este neputinciosă* (Mt. 26:41). _____

Copilul poate pierde dorinţa de socializarea în favoarea prieteniilor virtuale. El poate pierde chiar şi simţul realităţii, în virtutea acelei senzaţii de dezinserţie sau *depeizare,* caracteristică pentru cei ce peterc prea mult timp cutreierând realităţile virtuale. Crescând în faţa micului ecran unde se simte foarte în largul său, antrenat în comunicări despaţializate, el nu va mai putea stabili într-un mod spontan relaţii cu alţi copii sau adulţi. Se va simţi stânjenit în contextul unei comunicări de faţă către faţă.

Sfatul Scripturii este ca părinţii temători de Dumnezeu să vegheze asupra celor ce se petrec în casa lor (cf. Prov. 31:27a), iar casa sunt în primul rând copiii, nu bunurile, maşina şi pereţii. Ca ispravnici ai bunurilor lui Dumnezeu (copiii) încredinţaţi nouă în îngrijire, suntem responsabili de felul în care-i isprăvnicim. Cea mai mare împlinire sau cea mai mare durere o vom „secera" în copiii noştri. La Marea şi Judecată, Dumnezeu nu ne va întreba de bunurile agonisite, ci de sufletele copiilor încredinţate nouă spre îndrumare.

Recomandări:

Regulile se vor stabili de comun acord (în special cu copiii mai mari) – reguli pe care ambele părţi le vor respecta. Computerul sau apartul electronic conectat la internet tebuie să-şi aibă locul într-o cameră de trecere, pentru o mai uşoară supraveghere. Copiii de clasele I-IV nu ar trebui să stea la calculator, tabletă etc. mai mult de o jumătate de oră pe zi, cei de gimnaziu o oră, iar adolescenţii maximum două ore, timp în care să caute şi informaţiile necesare pentru şcoală. Părintele înţelept va face tot posibilul ca să instaleze un program de control parental, pentru a bloca accesul copilului către anumite site-uri.

Ca familie, ar fi ideal să aibă anumite activităţi comune, cum ar fi: ieşiri, excursii, vizite la prieteni, pregătirea unei prăjituri sau o curăţenie generală etc. Viaţa într-un mediu real, cu o comunicare autentică este cea mai benefică pentru dezvoltarea armonioasă a creierului şi a psihicului. Copilului i se vor stabili anumite responsabilităţi concrete în cadrul căminului, pentru ca acesta să se simtă parte integrantă în buna funcţionare a familiei. Cât de bine ar fi ca în loc să-şi petreacă ore în şir în faţa micului ecran, golindu-şi creierul, acesta să participe la diverse activităţi extra-

şcolare care-i pot îmbogăţi personalitatea: învăţarea unui instrument muzical, activităţi cu copiii de la biserică, practicarea unui sport etc.

Pentru părintele interesat, am recomanda cu multă căldură cartea lui Virgiliu Gheorghe: *Efectele televiziunii asupra minţii umane, şi despre creşterea copiilor în lumea de azi,* Ed. Evanghelismos, Bucureşti, 2005. Autorul adună toate cercetările în domeniu de pe întreg mapamondul.

ROMOS

În cadrul acestor capitole consacrate tehnologiei mass-media am văzut că o dată cu apariţia

Word Wide Web devine posibilă reunirea tuturor inovaţiilor media ale secolului. Internetul devine astfel un „spaţiu suprareal" (virtual) în care te poţi mişca. Este o întreagă lume în care poate călători orice om – o lume cu frumuseţi şi cu „prăpăstii" mlăştinoase, cu înălţări ale sufletului, dar şi coborâşuri fără ieşire. Cel ce petrece prea mult timp pe acele „meleaguri" va experimenta ceea ce Vattimo numeşte un sentiment de *depeizare*, de dez-inserţie din lume, prin pierderea treptată a simţului realităţii. Omul-rege al postmodernităţii are de acum posibilitatea de a locui simultan în nenumărate lumi virtuale.

Dar în mod ciudat, în cadrul infrastructurii mass-media se vorbeşte şi despre un determinism tehnologic, de parcă progresul tehnologic ar constitui o forţă autonomă, necontrolabilă de către om. Tehnologiile au fost concepute ca simple ajutoare ale activităţii umane, dar s-a constatat că ele constituie forţe puternice, deşi impersonale, a căror acţiune remodelează acea activitate şi sensul ei, influenţând şi subiectul însuşi al activităţii. „Nu este exagerat a spune că progresul are propria sa logică, ce nu este întotdeauna în acord cu intenţiile sau dorinţele creatorilor şi utilizatorilor de instrumente. Uneori ele fac ce le spunem noi să facă, altădată noi ne adaptăm cerinţelor lor."[375] Oare cine le impune această „logică proprie"?

Noua tehnologie cu diversele ei forme ne promitea „bunăstare şi mai mult timp liber", dar această promisiune nu s-a împlinit. Din contră, oamenii sunt parcă mai prinşi în viteza alergărilor vieţii încercând să ajungă la acea „bunăstare şi tihnă" promise odinioară. Această stare de lucruri se datorează poate şi faptului că ofertele mass-media se înmulţesc, la fel şi alergările pentru împlinirea noilor dorineţe stârnite de acestea. „Progresul a fost minunat din multe puncte de vedere, […] [dar acesta] ne dă tot mai multe detalii în fiecare an deseori în progresie geometrică. În

[375] N. Carr, *op. cit.,* p. 77.

fiecare an avem mai multe produse, mai multă informaţie, mai multă tehnologie, mai multe activităţi, mai multe alegeri, mai multă schimbare, mai mult trafic, mai multe angajamente, mai mult lucru. Pe scurt, mai mult din toate şi mai repede."[376]

În mod axiomatic progresul duce la o supraîncărcare crescândă, la lipsă de rezervă de timp (*margin*), la viteză, schimbare, stres şi complexitate. Pe măsură ce creşte numărul de schimbări, creşte şi stresul, deorece el este un rezultat al adaptării noastre la schimbare.[377] „Neastâmpărul, forfota, obsesia întrebuinţării timpului, istovirea, graba – căluşeii diavolului, hora drăcească…"[378] „Viaţa când e insidioasă, rea şi vrăjmaşă, asta şi vrea: să facă din noi marionete, manevrate de aţe şi sfori [ale diavolului], nişte papagali, nişte numere pentru circul chivernisirilor şi bâlciul deşertăciunilor"[379] De unde atâta anxietate, depresie, confuzie, gândire negativă, durere, tot mai multe sinucideri şi boli psihice? Alergăm după idealul de „succes" pe care-l vedem întruchipat de modelele prezentate pe micul ecran. Dar „Singura problemă cu succesul este faptul că reţeta pentru a-l atinge constă într-o epuizare nervoasă" (Chuck Swindoll).[380] Ziua nu se lungeşte, dar „beneficiile" progresului cer timp şi tot mai mult timp… Toate gageturile cert imp. Îngrijirea posesiunilor îngrămădite cer timp. O viaţă „decentă" – aşa cum ne învaţă mass-media, cere timp. De unde vom lua acest timp? Din cel destinat relaţiilor – pe orizontală şi verticală.

În cadrul multiculturalismului societăţii globalizate, diversele forme de mass-media asigură accesul la marile sisteme de valori şi de gândire, ceea ce-i împing pe oamenii care nu sunt bine întemeiaţi pe Stânca Veacurilor, spre credinţa în relativitatea tuturor „filosofiilor" de viaţă. Aceştia plutesc încoace şi încolo, *purtaţi de orice vânt de învăţătură* (cf. Ef. 4:14), căci au pierdut „punctele cardinale" fixate din eternitate. Fiecare cu sistemul de valori care-i convine şi la care accede prin experimentare personală. (Oamenii aceştia uită faptul că de pe anumite drumuri ale experimentării nu mai există cale de întoarcere.)

Întrebarea care se pune în dreptul fiecăruia este următoarea: Care îmi sunt priorităţile şi cum le voi reordona pentru a nu fi o victimă a tehnologiei

---

376 R. Swenson, *The Overload Syndrome, Learning to Live within your Limits,* NavPress, Colorado Springs, 1998, p. 42.

377 cf. *Ibidem,* p. 44.

378 N. Steinhardt, *Jurnalul...,* p. 243.

379 Nicolae Steinhardt, *Primejdia mărtirisirii,* Ed. Dacia, Cluj, Napoca, 1993, p. 19.

380 *The only trouble with success is that the formula for achieving it is the same as the formula for a nervous breakdown* (Chuck Swindoll).

şi a „progresului”? Pe ce mă voi focaliza pentru a avea parte de acea pace „care întrece orice pricepere”, orice logică.

Simplitatea rămâne o opţiune. Socrate spunea: „Având cele mai puţine nevoi materiale, suntem mai aproape de zei”. Iar Scriptura ne porunceşte desluşit: *Nu umblaţi după lucrurile înalte, ci rămâneţi la cele smerite* (Rom. 12:16b). Căci „Lipsa lucrurilor ni-L va face propriu pe Dumnezeu” (Filocalia). Hristosul nostru, Cel al paradoxurilor ne făgăduieşte pacea – o pace-mister - *Vă las pacea, vă dau pacea Mea. Nu v-o dau cum o dă lumea. Să nu vi se tulbure inima* [într-o lume a tulburărilor]*, nici să nu se înspăimânte* (In 14:27).

Cel mai trist aspect al omenirii asaltată de mass-media este modelarea gândirii acesteia „după chipul veacului” (Rom. 12:2). Supuşi bombardamentului imagistic şi auditiv, oamenii se îndepărtează pe nesimţite de o gândire profundă şi chiar de umanitatea lor. Dar oare cine are interesul ca omul să nu fie ceea ce a fost menit să fie, să nu mai aibă timp să gândească calm şi profund, să nu mai gândească drept, ci numai pe lungimea de undă a valului şi a torentului „mersului lumii acesteia”? Dacă aruncăm o privire în spatele scenei, descoperim că există o cohortă de duhuri întunecate, responsabile de acest iureş mânat cu o viteză tot mai mare de „domnul puterii văzduhului” (Ef. 2:2), care mătură lumea cu potopul culturii de masă, spre o anumită direcţie, folosindu-se de toate mijloacele, inclusiv de tehnologia mass-media a secolului nostru. Omul trebuie aplatizat şi înregimentat în societatea uniformizată, gata pregătită pentru domnia Antihristului care mijeşte la orizont.

CONCLUZII

Universul a fost creat ca o capodoperă fără cusur, un lăcaş primitor ajustat exact după nevoile omului – coroana creaţiunii. Am văzut câteva din nenumăratele detalii antropocentrice ale Universului nostru – minuni a căror existenţă *simultană* face ca Planeta noastră să fie un lăcaş ideal, pregătit în mod expres de Dumnezeu pentru creatura sa iubită. Marele Ziditor al tuturor celor văzute şi nevăzute, cunoscute şi necunoascute de om, nu poate fi descris în cuvinte omeneşti, decât într-un mod şters şi inexact. Fiinţa lui Dumnezeu este în întregime apofatică. Cuvintele rămân neputincioase atunci când încercăm să vorbim despre Realitatea Fiinţială Supremă. Şi totuşi, acest Măreţ Creator care este transcendent în raport cu Creaţia Sa, se pleacă cu iubire spre fiinţa creată de el, „legându-L de Sine" cu mii de fire. Aşa se face că El cunoaşte toate detaliile vieţii umane, chiar şi pe cele nesemnificative (când stai jos şi când te scoli etc.). Este un prilej de uimire să conştientizezi faptul că-ţi adună lacrimile în „burduful Său", îţi numără paşii, îţi scrutează gândurile şi umbletele. Îţi cunoaşte sfârşitul vieţii înainte de a fi început, numărându-ţi toate zilele înainte să te fi născut. În preştiinţa Lui El îţi cunoaşte alegerile înainte de a le fi făcut, căci te cunoştea de la „întemeierea lumii". Şi dacă El are în evidenţă până şi vrăbiile, dacă îmbracă cu frumuseţe până şi florile trecătoare de pe câmp, cu cât mai mult ne are în vedere pe noi, oamenii, care purtăm suflare de viaţă din El şi implicit pecetea chipului slavei Sale. *Suntem din neamul Lui...* (Fapte 17:28).

Am trecut în revistă câteva detalii ale actului Creaţiei, pe care le-am redat într-un mod pur omenesc, dar cu deplina credinţă că toate câte sunt au fost aduse în existenţă *ex nihilo*, prin puterea Logosului creator. Întreaga Creaţie constituie în sine un glas care ni se adresează, o Revelaţie: *Cerurie spun slava lui Dumnezeu şi întinderea lor vesteşte lucrarea mâinilor Lui* (Ps. 19:1). Lucrurile create vorbesc despre Creator. Frumuseţea, complexitatea şi tainele Universului constituie un „glas" care ne determină să ne ridicăm ochii din tină, spre Cel desăvârşit şi veşnic.

Am văzut câte ceva din complexitatea trupului omenesc, fapt care ne lasă fără cuvinte… Am văzut „ca într-o oglindă, în chip întunecos", deci într-un mod mărginit, ce se întâmplă la nivelul unei celule… Chiar şi

specialiştii în domeniu cunosc în parte toate aceste taine, cu atât mai puţin autoarea acestei cărţi care nu este nici pe departe de specialitate.

Am fost înnobilaţi cu darul legii morale naturale şi cu lumina conştiinţei care nu sunt altceva decât un ecou al Legilor ce îşi au obârşia în însăşi natura lui Dumnezeu. Acestea au fost sădite în străfundurile fiinţei noastre, ca busolă de nepreţuit în labirintul întortocheat şi înşelător al vieţii de zi cu zi. Dar prin Cădere, busola a fost pătrunsă de rugină, pierzându-şi exactitatea. De aceea, Dumnezeu ne-a dat Revelaţia scrisă prin sfinţii Săi prooroci, inspiraţi de Duhul Sfânt, iar la urmă L-a trimis pe Însuşi Fiul Său – pe *El, care este oglindirea slavei Lui şi întipărirea Fiinţei Lui şi care ţine toate lucrurile cu cuvântul puterii Lui, [şi Care] a făcut curăţarea păcatelor şi a şezut la dreapta Măririi în locurile preaînalte* (Evrei 1:3).

Am văzut că până şi ateii sunt frământaţi de marile întrebări existenţiale la care nu găsesc răspuns, pentru că ei cred că „Frumuseţea naturii, valoarea unică a fiinţei umane, necesitatea moralităţii – toate acestea nu sunt decât „constructe" […], născocite doar pentru a îndulci realitatea necruţătoare potrivit căreia fiinţele umane joacă un rol infinitezimal într-un univers guvernat de hazard."[381]

Dar „punerea între paranteze a sacrului sfârşeşte prin a ne rescrie întreaga existenţă" – spune Yancey. Şi dacă tot ceea ce omul poate înţelege prin „transcendent" este „trecerea noastră dincolo de practicile actuale, în direcţia practicilor noastre viitoare, posibil diferite" (R. Rorty), atunci existenţa umană se reduce la sărăcia dimensiunii orizontale, ceea ce constituie un trist reducţionism miop. Omului autonom i se pare că dependenţa de Arhetipul desăvârşit (de care a rămas ontologic legat) – Dumnezeu – este umilitoare şi nedemnă. De aceea, el îşi ia în mâini propria soartă şi începe să se „joace de-a dumnezeu", intervenind la nivelul Creaţiei şi al trupului uman, cu scopul „îmbunătăţirii" rasei umane. Mai mult, el visează să combine umanul cu „maşina" pentru a crea un *Homo Sapiens*+, faţă de care simplul *Homo Sapiens* să constituie doar o subspecie. Mândria omului-prometeu poate lua dimensiuni demenţiale. Dar marea lege a semănatului şi a seceratului (cf. Gal. 6:7), sădită de Creator în însăşi fibra Universului, îl face să constate cu amărăciune că beneficiile cu care se laudă pot degenera în blestem. Câte cazuri dureroase, câte destine nenorocite... „Omul care se sustrage autorităţii Tatălui devine propriul său ostatic." (Abatele Pierre)

---

[381] Philip Yancey, *Zvonurile altei lumi*, Ed. Aqua Forte, Cluj-Napoca, 2006, p. 17.

Nu ţi-ai făcut tu singur lucrul acesta pentru că ai părăsit pe Domnul Dumnezeul tău când te îndrepta pe calea cea bună? Tu singur te pedepseşti cu răutatea ta şi tu singur te loveşti cu necredincioşia ta, şi vei şti şi vei vedea ce rău şi amar este să părăseşti pe Domnul Dumnezeul tău şi să n-ai nicio frică de Mine, zice Domnul Dumnezeul oştirilor. Demult ţi-ai sfărâmat jugul, ţi-ai rupt legăturile şi ai zis: „Nu mai vreau să slujesc ca un rob!" (Ier. 2:17, 19-20).

Acesta este rodul căilor şi faptelor tale, este vina răutăţii tale, dacă este aşa de amar şi te pătrunde până la inimă. (Ier. 4:18).

Apoi am urmărit felul în care „evoluează" (a se citi „involuează") concepţia despre lume şi viaţă a oamenilor, de-a lungul istoriei. De la nepăsare şi indiferenţă faţă de valorile divine conţinute în Legile lui Dumnezeu se ajunge la negare şi în ultimă instanţă la un atac făţiş împotriva acestora. Temeiul ultim al moralei – Dumnezeu – a fost negat, scos din ecuaţie, iar valorile care originează în natura Sa divină au fost redefinite în funcţie de contextul local, de scopuri, interese şi de căile plăcute ale inimii omului autonom.

Filosofia constituie piedestalul culturii, influenţând concepţia despre lume şi viaţă a oamenilor, într-o anumită direcţie, la o anumită distanţă în timp. Unul dintre filososfii cei mai agresivi vizavi de valorile prestabilite din eternitate este Friedrich Nietzsche, care declară „moartea lui Dumnezeu", după care porneşte la demolarea valorilor, redefinindu-le după bunul său plac.

Nietzsche este într-un fel o antiteză a lui Ioan Botezătorul, care a pregătit venirea lui Hristos. Nietzsche pare a fi şi el un „glas care strigă în pustie" (la vremea respectivă nimeni nu-l asculta), dar de data aceasta el pregăteşte într-un mod explicit calea duhului lui Antihrist, care într-o primă fază s-a manifestat în atrocităţile naziste. Gândirea lui, asemenea unei neghine semănate în secolul al XIX-lea, a generat în secolul XX latura întunecată a gândirii, cu trăsăturile ei orgiastice şi iraţionale.

Idealul moral al lui Nietzsche este supraomul – un fel de mesia întunecat – care va veni să sfărâme valorile milenare simbolizate de tablele legii lui Moise. Acest „eliberator" are în sine însuşi capacitatea de a emite valori morale şi implicit criterii de evaluare, de aceea va făuri nişte „table noi", în conformitate cu *Ich will.*

Sigmund Freud desfiinţează subiect moral, explicând „ştiinţific" conştiinţa morală, ca pe un articol de import. Omul, tot ce are el mai frumos, talentele şi caracterul lui, nu sunt altceva decât produsul forţelor iraţionale din *Id*, precum şi rezultatul impulsiilor sexuale metamorfozate.

Omul este desacralizat şi coborât de pe piedestalul de coroană a creaţiunii, în rândul necuvântătoarelor. El are doar o parodie de personalitate. Freud se ridică împotriva restricţiilor şi a moralei „civilizate", care chipurile stânjenesc „evoluţia" speciei umane, datorită monogamiei şi fidelităţii conjugale. Astfel, el se face vinovat de libertinismul sexual al epocii noastre, care a proliferat la adăpostul explicaţiilor şi justificărilor „competente" ale specialistului.

Dumnezeu Însuşi a instituit familia, iar în morala creştină se pune un foarte mare accent pe sanctitatea ei. Dar atunci când oamenii sunt măsura tuturor lucrurilor, ei înlocuiesc apreciativele lui Dumnezeu cu apreciativele lor. Lucrurile despre care Dumnezeu spusese: sunt „foarte bune", omul a zis „*nu* sunt bune", ceea ce va constitui coeficientul de eroare în mersul lucrurilor.

Din păcate, sistemele de gândire ale acestor mânuitori de cuvinte şi ale altora, asemenea lor, au fost încorporate în cultura vremii, adică au fost absorbite de gândirea majorităţii, ajungând parte integrantă din gândirea societăţii. Urmărind desfăşurarea unor segmente semnificative ale „ghemului" gândirii filosofice, am observat că „firele" se încurcă tot mai mult, iar „nodurile" ce rezultă pe planul moralei – consecinţe fireşti ale devierilor în gândire – par a fi asemenea unui rebus de nedezlegat. Fiecare treaptă a devierii în gândire a servit drept punct de plecare pentru treapta următoare, mai sfidătoare şi mai îndrăzneaţă, până la inversarea explicită a valorilor morale, când Răul este numit Bine, iar Binele, Rău.

În ultima parte ne-am ocupat de asaltul mass-media asupra omului. Este vorba de mesajul-zgomot, de o cultură a imaginilor ieftine, a spectacolului emoţionant omniprezent pe sute de canale şi aparate diverse, portabile şi fixe. Bombardamentul auditiv şi imagistic se suprapune peste viteza crescândă a vieţii, în care bietul om este prins cu mii de fire generate de complexitatea mereu crescândă a vieţii. Micul ecran constituie un instrument puternic în „mâinile" entităţilor întunecate prin care acestea uniformizează, aplatizează şi înregimentează omenirea în aşa-numita societate masificată pregătită pentru viitoarea domnie a antihristului.

Mass-media ne spune ce să cumpărăm, ce marcă este mai apreciată şi de ce, cum să ne îmbrăcăm, cum să respirăm, ce valori sunt la modă, unde să călătorim, cum ne putem crea un renume, un statut social apreciat etc. Însăşi existenţa realităţilor virtuale şi a comunicării despaţializate lovesc în „inima" relaţiilor interumane. O dată cu

generalizarea comunicării se vorbește într-un mod paradoxal despre dizolvarea ei, căci tehnologia desparte și înstrăinează, atunci când aceasta devine o capcană, un magnet irezistibil.

Cărțile au trecut pe planul doi, sau pe un plan nedeterminat. Imaginea a suprimat cuvântul, deși noi suntem ființe ale cuvântului, noi gândim cu ajutorul cuvântului. „Cuvântul este sluga minții" (Filocalia). Limbajul este învelișul material al gândirii. Surdo-muții gândesc cu ajutorul semnelor. De aceea, pentru ei este mai greu să pătrundă și să înțeleagă anumite concepte abstracte. Cu cât vocabularul unei persoane este mai bogat, cu atât gândirea acesteia va fi mai nuanțată.

Cred că cel mai trist aspect este faptul că mass-media modelează gândirea, dizolvă convingerile, atacând integritatea omului lăuntric. Ne pomenim cu o altă pereche de „ochelari" – ochelarii „chipului veacului acestuia" prin care privim și evaluăm oamenii și evenimentele. Valul omniprezent care s-a abătut asupra omenirii pe lungimea de undă a gâdilării firii pământești, este dirijat de „domnul puterii văzduhului", mânând lumea spre Marele Sfârșit al tuturor lucrurilor: escatonul.

Ferice de cel ce veghează și își păzește hainele [sufletului]! (Ap. 16:15).

Fii credincios până la moarte și îți voi da cununa vieții! (Ap. 2:10)

BIBLIOGRAFIE

- _____, Alianţa Familiilor din România, din 20 februarie 2014: www.alianta-familiilor.ro
- _____, *Biblia sau Sfânta Scriptură*, (Traducerea Cornilescu), Ed. United Bible Societies, 1999.
- _____, *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ed. Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1991.
- _____, *Faith and Modernity*, Regnum Books International, Oxford, 1994.
- _____, *Postmodernismul – deschideri filosofice*, Ed. Dacia, Cluj, 1995.
- _____, *Teatru francez contemporan*, Editura pentru literatura universală, Bucureşti, 1964.
- Abatele Pierre, Lenoir, Frédéric, *Doamne, de ce?,* Ed. Humanitas, Bucureşti, 2006.
- Abou-Rahme, Farid, *Şi Dumnezeu a zis..., Autoritatea Bibliei confirmată de ştiinţă,* Ed Logos, Cluj, 1998.
- Adorno, Theodor W., *Minima moralia*, *Reflecţii dintr-o viaţă mutilată,* Ed. Univers, Bucureşti, 1999.
- Aghioritul, Paisie, *Cu durere şi dragoste pentru omul contemporan,* Ed. Evanghelismos, Bucureşti, 2003.
- Aghioritul, Paisie, *Viaţa de familie,* Ed. Evanghelismos, Bucureşti, 2003.
- Anderson, Neil, Miller Rich, şi Travis, Paul, *Lanţurile legalismului*, Succeed Publishing, Medgidia, 2008.
- Areopagitul, Donisie pseudo-, *Numele divine. Teologia mistică*, Institutul European, Iaşi, 1993.
- David Atkinson, *The Message of Genesis 1-11*, BST, Inter-Varsity Press, Leicester, England/ Downers Grove, IL, 1990.
- Barreau, Jean-Claude, *Quelle morale pour aujourd'hui*, Paris, Plon, 1994.
- Baudrillard, Jean, „La haine, ultime réaction vitale", în *Magasin Littéraire*, No. 323, Juillet-Août, 1994.
- Baudrillard, Jean, *Strategiile fatale,* Ed. Polirom, Iaşi, 1966.
- Bauman, Zygmunt, *Etica postmodernă*, Ed. Amarcord, Timişoara, 2000.

- Bauman, Zygmunt, *Gândirea sociologică*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 2008.
- Bauman, Zygmunt, *Globalizarea şi efectele ei sociale*, Ed. Antet, Oradea, 1999.
- Bauman, Zygmunt, *Libertatea*, Ed. Du Style, 1998.

- Belu, Dimitrie I. *În legătură cu valorile morale*, Caransebes, 1942.
- De Beauvoir, Simone, *Femeia sfâşiată*, de Adriana Bittel, „Formula AS" anul XXIV, nr. 1114, aprilie 2014.
- Berdiaev, Nicolae, *Un nou Ev Mediu*, Ed. Omniscop, Craiova, 1995.
- Burgess, Stuart, *Amprente ale inteligenței creatoare*, Ed. Făclia, Oradea, 2006.
- Campbell, Ross, *Cele cinci limbaje ale dragoste la vârsta copilăriei,* Editura Logos, Cluj, 2000.
- Carr, Nicholas, *SUPERFICIALII, Efectele internetului asupra creierului uman*, Ed Publica, 2012.
- Cărtărescu, Mircea, *Postmodernismul românesc*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1999.
- Chesterton, G. K., *Orthdoxia sau dreapta credinţă,* Ed. Paralela 45, Piteşti, Braşov, Cluj-Napoca, 2000.
- Codoban, Aurel, *Sacru şi ontofanie*, Polirom, Iaşi, 1998.
- Comte, Auguste, *Discurs asupra spiritului pozitiv*, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1999.
- Corbu, Daniel, *Postmodernism şi postmodernitate în România de azi*, Ed. Princeps Edit, Iaşi, 2010.
- Danciu, Maxim I., *Mass-media. Modernitate, postmodernitate, globalizare,* Ed Tribuna, Cluj-Napoca, 2005.
- Dorobanţu, Mihaela, „Şi dacă lucrurile ar fi stat puţin altfel?" în *Magazin*, nr. 26 (2329) din 27 iunie, 2002.
- Dulcan, Dumitru Constantin, *Inteligenţa materiei,* Ediţi a III-a revăzută şi adăugită, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2009.
- Enăchescu, Constantin „Persoana umană ca mister", în *Ortodoxia*, 1991, nr. 1-2.
- Evdokimov, Paul, *Femeia şi mântuirea lumii*, Ed. Christiana, Bucureşti, 1955.
- Evdokimov, Paul, *Vârstele vieţii spirituale*, Ed. Asociaţiei „Christiana", Bucureşti, 1993.

- Ivo Frenzel, *Friedrich Nietzsche*, Ed. Teora, Bucureşti, 1997.
- Freud, Sigmund*, Psihanaliză şi sexualitate*, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1994.
- Galeriu, Constantin, „Hristos – Calea înţelegerii între oameni", în *Porunca iubirii*, nr. 4, 1999.
- Galeriu, Constantin, *Jertfă şi răscumpărare*, Ed. Harisma, Bucureşti, 1991.
- Gheorghe, Virgiliu, *Efectele televiziunii asupra minţii umane, şi despre creşterea copiilor în lumea de azi,* Ed. Evanghelismos, Bucureşti, 2005.
- Gray, John, *Copiii sunt din rai*, Ed. Vremea, Bucureşti, 2001.
- Grenier, Hubert, *Marile doctrine morale*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1995.
- Guroian, Vigen, *Ethics after Christiendom. Toward an Ecclesial Christian Ethic*, Zondervan, Grand Rapids, MI, 1994.
- Carol Iser, „Sufletul apei, în *Formula AS*, Anul XIII, nr. 553, februarie, 2003.
- Hersch, Jeanne, *Mirarea filosofică. Istoria filosofiei europene*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1994.
- Ignatie Monahul, *Viaţa în duh filocalic. Antologie filocalică*, Ed. Cartea Veche, Bucureşti, 2002.
- Iser, Carol, Sufletul apei, în Formula AS, Anul XIII, nr. 553, februarie, 2003.
- Kant, Immanuel, *Critica raţiunii pure*, Ed. Iri, Bucureşti, 1994.
- Kant, Immanuel, *Întemeierea metafizicii moravurilor. Critica raţiunii practice*, Editura ştiinţifică, Bucureşti, 1972.
- Kotsonis, Ioanikios, *Pagini filocalice* Vol 1-3, Ed. Bunavestire, Bacău, 2003.
- Lévi-Strauss, Claude, *De près et de loin*, Ed. Odile Jacob, Paris, 1996.
- Lipovetsky, Gilles, *Amurgul datoriei*, Ed. Babel, Bucureşti, 1996.
- Lubac, Henri de, *Drama umanismului ateu*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 2007.
- Lusseyran, Jacques, *Împotriva profanării Eul*ui, Ed. Triade, Cluj, 1993.
- Lyotard, Jean-François, *Condiţia postmodernă*, Ed. Babel, Bucureşti, 1993.

- Marino, Adrian, *Modern, modernism, modernitate*, Ed. pentru Literatură Universală, Bucureşti, 1969.
- Martino, Bernard, *Bebeluşul este o persoană*, Ed Humanitas, Bucureşti, 2002.
- Maximilian, Constantin, *Timp şi destin biologic*, Ed. Enciclopedică Română, Bucureşti, 1973.
- Maximilian, Constantin, M. Milcu, Ştefan, Poenaru, Sylvian, *Fascinaţia imposibilului, Bioetica,* Ed. EDTIS, Bucureşti, 1994.
- Maximilian, Constantin, M. Milcu, Ştefan, Poenaru, Sylvian, *Noile frontiere, Introducere în bioetică,* Ed. „PAN – Publishing House", Bucureşti, 1995.
- Mcdowell, Josh & Hostetler, Bob, *Noua toleranţă,* Ed. Aqua Forte, Cluj-Napoca, 2005.
- Monod, Jacques, *Hazard şi necesitate*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1991.
- Nazianz, Grigorie de, *Cele cinci cuvântări teologice*, Ed. Anastasia, Bucureşti, 1993.
- Negulescu, P.P., *Filosofia Renaşterii*, Ed. Eminescu, Bucureşti*,* 1986.
- Nietzsche, Friedrich, *Amurgul zeilor, sau cum se filososfează cu ciocanul,* Ed. Antet XX, Bucureşti, 1993.
- Nietzsche, Friedrich, *Antichristul*, Ed. Biblioteca Apostrof, Bucureşti?, 1996.
- Nietzsche, Friedrich, *Aşa grăit-a Zarathustra*, Ed. Librăriei Şcolare, Bucureşti, [199?]
- Nietzsche, Friedrich, *Despre genealogia moralei*, Ed. Echinox, Cluj-Napoca, 1993.
- Nietzsche, Friedrich, *Dincolo de bine şi de rău, Preludiu la o filosofie a viitorului*, Ed. Fundaţiei Culturale Ideea Europeană, Bucureşti, 2004.
- Nietzsche, Friedrich, *Ecce Homo*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1994.
- Nietzsche, Friedrich, *Ştiinţa voiasă, („la gaya scienzia")* Ed Humanitas, Bucureşti, 2006.
- Norris, Christopher, *Deconstruction: Theory and Practice*, Routledge, London and New York, 1991.
- Ortberg, John, *Toţi sunt normali până ajungi să-i cunoşti,* Ed. Scriptum, Oradea, 2005.

- Orwell, George, *O mie nouă sute optzeci şi patru,* Ed. Polirom, Iaşi, 2002.
- Packer, J. I., *Theology*, Vol. I, CTI, Carol Stream, IL, 1987.
- Palama, Grigorie, *150 Capete despre cunoştinţa naturală, despre cunoaşterea lui Dumnezeu, despre viaţa morală şi despre făptuire*, în *Filocalia*, vol. VII, Bucureşti, Ed. Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1977.
- Pascal, Blaise, *Cugetări*, Ed. Aion, Oradea, 2000.
- H. – R. Patapievici, *Omul recent. O critică a modernităţii din perspectiva întrebării „Ce se pierde atunci când ceva se câştigă?",* Ediţia a II-a revăzută, Ed. Humanitas, Bucureşti, 2002.
- Phillips, Timothy R., & Okholm, Dennis L., *Apologetica creştină în lumea postmodernă,* Ed. Cartea Creştină, Oradea, 2007.
- Pleşu, Andrei, „Despre Bătrâneţe", în *Dilema Veche*, din 22 august, 2013.
- Popescu, Dumitru Gh., *Ortodoxie şi contemporaneitate*, Ed. Diogene, Bucureşti, 1996.
- Popescu, Dumitru Gh., *Teologie şi cultură,* Ed. Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1993.
- Radu, Dumitru, *Teologie morală,* Manuscris.
- Reeves, Hubert, *RĂBDARE ÎN AZUR, Evoluţia cosmică*, Ed Humanitas, Bucureşti, 1993.
- Rorty, Richard, *Adevăr şi progres*, Ed. Univers, Bucureşti, 2003.
- Rousseau, Jean Jacques, *Confesiuni*, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1969.
- Rousseau, Jean Jacques, *Emile sau despre educaţie*, Ed. didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1973.
- Salomé, Jacques, *Mami, tati, mă auziţi?,* Ed. Curtea Veche, Bucureşti, 2003.
- Schlossberg, Herbert, *Idols for Destruction*, Thomas Nelson, Nashville, TN, 1983.
- Scripcaru, Gheorghe, Ciucă, Aurora, Astărăstoae, Vasile, Scripcaru, Călin, *Bioetica, ştiinţele vieţii şi drepturile omului*, Ed Polirom, Iaşi, 1998.
- Silver, Lee M., *Clonarea umană. Un şoc al viitorului*, Ed. Lider, Bucureşti, 1997.

• Stăniloae, Dumitru, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Craiova, Ed. Mitropoliei Olteniei, 1987.

• Stăniloae, Dumitru, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Vol. I, Ed. Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1996.

• Steinhardt, Nicolae, *Jurnalul fericirii*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1992.

• Steinhardt, Nicolae, Primejdia mărturisirii, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1993.

• Stott, John R., *God's New Society: The Message of Ephessians*, Downer' Grove, IL, Inter Varsity Press, 1979.

• Swenson, Richard, *The Overload Syndrome, Learning to Live within your Limits,* NavPress, Colorado Springs, 1998.

• Thaxton, Charles B., Walter L. Bradley şi Roger L. Olson, *Misterul originii vieții, Reevaluarea teoriilor actuale,* Fundația pentru Gândire şi Etică, 1984.

• Unamuno, Miguel de, *Agonia creştinismului*, Ed. Institutului European, Iași, 1993.

• Vattimo, Gianni, *Sfârşitul modernității*, Ed. Pontica, Constanța, 1993.

• Veith, Gene Edward, Jr. & Stamper, Christopher L., *Creştinii într-o lume @ com-ului. Să ne conectăm fără să ne mistuim,* Ed. Făclia, Oradea, 2007.

• Velimirovici, Nicolae, *Învățături despre bine şi rău,* Ed. Sofia, Bucureşti, 1999.

• Vidam, Teodor, *Introducere în filosofia moralei*, Ed. Intertonic, Cluj-Napoca, 1994.

• Wyatt, John, *Ființă contra ființă în era biotehnologiei,* Ed Aura, Timişoara, 2006.

• Yancey, Philip, *În căutarea Dumnezeului nevăzut*, Ed. Noua Speranță, Timişoara, 2005.

• Yancey, Philip, *Tulburătoarele descoperiri ale harului,* Ed. Aqua Forte, Cluj-Napoca, 2004.

• Yancey, Philip, *Unde este Dumnezeu când sufăr?,* Ed. Noua Speranță, Timişoara, 2003.

• Yancey, Philip, *Zvonurile altei lumi*, Ed. Aqua Forte, Cluj-Napoca, 2006.

• Yancey, Philip, & Brand, Paul, *Creați după chipul Său*, Ed. Peregrinul, Cluj-Napoca, 2009.

• Yancey Philip, & Brand, Paul, *O făptură atât de minunată*, Ed. Peregrinul, Cluj-Napoca, 2009.
• Yannaras, Christos, *Abecedarul credinţei*, Ed. Bizantină, Bucureşti, 1996.
• http://www.descopera.ro/dnews/4717172-fetita-nascuta-cu-jumatate-de-creier-dezvolta-calitati-unice
• http://en.wikipedia.org/wiki/Harold_Saxton_Burr
• http://en.wikipedia.org/wiki/Benjamin_Libet
• http://apnews.myway.com/article/20120220/D9T13HO02.html
• http://www.wnd.com/2007/10/44009/#mGS7TCoL0cjVSBVO.99
• http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CRC/Shared%20Documents/VAT/CRC_C_VAT_CO_2_16302_E.pdf
• http://www.realitatea.net/eutanasierea-copiilor-devine-legala-in belgia_1379405.html#ixzz2uGA1uYR8
• http://www.culturavietii.ro/2013/05/14/bioetica-avort-post-natal-infanticid-savulescu-etica-medicala/#.UwuFIfmSxl0